

Bulletin advokacie

Válka na Ukrajině pokračuje, pokračují i aktivity ČAK a advokátů • Odklony v tr. řízení proti právníkům osobám
 • Vydržení z pohledu započtení vydržecí doby právního předchůdce • Následky obranného jednání ve sféře třetí osoby – nutná obrana, nebo krajní nouze? • Je svěrenský fond právníkou osobou? Měl by se jí stát? •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

 ČESKÁ ADVOKÁTNÍ
 KOMORA

Nároky na náhradu škody ze smlouvy nebo deliktní odpovědnosti?

O kumulaci nároků čtete v článku prof. Luboše Tichého na str. 22-29.

PRÁVNÍK ROKU

VSTUPENKY I ZDE

Komentář je součástí nabídky ASPI – právní obor Veřejné zakázky a ochrana hospodářské soutěže

Zákon o zadávání veřejných zakázek

Praktický komentář

- aktuální palčivá témata
- aktuální judikatura soudů
- aktuální rozhodnutí ÚOHS
- praktické příklady

Kamil Jelínek, Vojtěch Dědek, Jan Šlesinger, Richard Staňo

Praktický komentář zákona o zadávání veřejných zakázek reflektuje zadavatelskou praxi a otázky, které se od účinnosti komentovaného zákona vytvořily. Snaží se na ně nabízet validní odpovědi, a to primárně v rozhodovací praxi správních soudů i Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

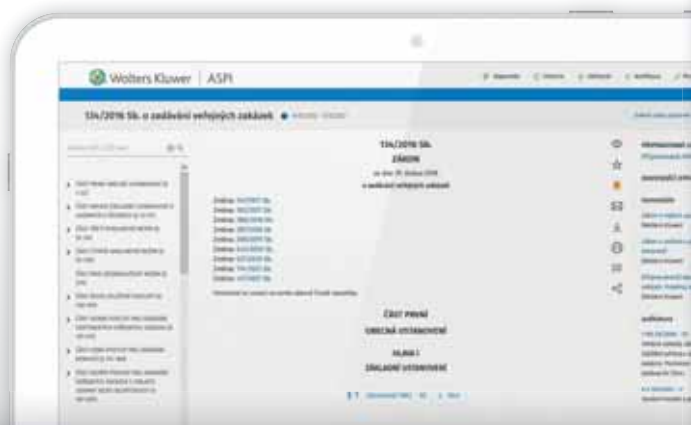
Čtenáři v publikaci nalezou **odpovědi na aktuální palčivá témata**, jimiž jsou např. možnosti změn závazku ze smlouvy v souvislosti s pandemií covid-19 či dramatickým nárůstem cen materiálů a jiných vstupů, prokazování kvalifikace dceřinými společnostmi či v rámci koncernu, rozumná aplikace zásady environmentálně a sociálně odpovědného zadávání či judikaturou dovozené limity zadávání navazující veřejné zakázky (z oblasti IT) prostřednictvím jednacího řízení bez uveřejnění z důvodu stavu exkluzivity (vendor lock-in).

Právní stav komentáře je k 1. 2. 2022.

Komentář je k dispozici také jako e-kniha .

Objednávejte na
obchod.wolterskluwer.cz

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská, Hana Saitzová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
JUDr. Petr Čáp,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného zasílejte

na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamacemi při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura

IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555 nebo
na 606 404 953. Media kit a další informace
naleznete na internetových stránkách
www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz).

Toto číslo vyšlo 14. 4. 2022 v nákladu
17 100 výtisků.

Obálka: Shutterstock.com

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Petr Toman: **Co je skutečně důležité** 3

Aktuality

**Válka na Ukrajině pokračuje, pokračují i aktivity a pomoc ČAK
a advokátů a advokátek Red.** 4

Jak postupovat při uplatňování opatření vůči Rusku při výkonu advokacie
Petra Vrábliková 6

**Galavečer Právníka roku 20/21: Vstupenky jsou ještě k dostání –
jednoduše a ihned** 8

Aktuálně v právu Hana Rýdlová 11

z právní teorie a praxe

Články

Odklony v trestním řízení proti právníkům osobám Jan Kocina 15

O kumulaci nároků na náhradu škody a konkurenci právních norem
Luboš Tichý 22

Vydržení z pohledu započtení vydržecí doby právního předchůdce
David Koura 29

**Následky obranného jednání ve sféře třetí osoby – nutná obrana,
nebo krajní nouze?** Tomáš Gawron 32

Flexibilita (nastavené) investiční strategie fondů a svěřenských fondů
Adam Holubář, Andrea Bartíková 40

Je svěřenský fond právníkou osobou? Měl by se jí stát? Jiří Jarolím 45

**Úvahy nad institutem „sofistifikovaného“ zpětvzetí návrhu
podle § 96 o. s. ř. a s tím spojenou náhradou nákladů řízení**
Lukáš Sadecký 49

Z judikatury

NS: K účinkům zahájení trestního stíhání a náhradě škody 52

ÚS: K právu na bezplatnou pomoc obhájce 53

**NSS: Společenství vlastníků jednotek jako účastník společného
územního a stavebního řízení** 56

SD EU: K vysílání pracovníků a sankcím za porušení správních povinností 61

ESLP: K právu na náhradu škody za narození postiženého dítěte 62

Z odborné literatury

Radim Chalupa: **Zákon směnečný a šekový – komentář směnečné části.
Zákon o mezinárodním právu soukromém – komentář směnečné části**
(Dana Ondřejová) 64

Alena Bányaiová: **Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky**
(Jan Dvořák) 65

Jindřiška Syllová, Martin Kavěna, Eva Tetourová, Jan Němec a kolektiv:
Jednací řád Poslanecké sněmovny. Komentář (Martin Adamec) 66

z advokacie

Z české advokacie

Z kárné praxe Petra Vrábliková 67

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK 70

Pozvánka na 31. ročník tradičního běžeckého závodu „O parohy arcivévodý Ferdinanda“ 71

Pozvánka na XXIX. Karlovarské právnícké dny 72

Z právnické společnosti

Rozhovor s novou ombudsmankou skupiny Komerční banky, profesorkou Marií Karfíkovou Alexander J. Bělohlávek 74

Nakonec

Trýzeň první věty Petr Hajn 76

Kresba Lubomíra Lichého 77

Víte, že... Stanislav Balík 77

Inhaltsverzeichnis 78

Zusammenfassung/Summary 79

Table of Contents 80

ZIZLAVSKY ➤ **30 let**

insolence firem
příležitost ke spolupráci

www.zizlavsky.cz

ak@zizlavsky.cz

Pokyny pro autory

Vážení,

jsme potěšeni vašim zájmem publikovat v Bulletinu advokacie! Prosíme vás v zájmu urychlení publikace o dodržení několika mála instrukcí:

Příspěvky posílejte redakci elektronicky ve formátu programu Microsoft Word (DOC), a to na adresu bulletin@cak.cz.

Formát

Formát zasláných příspěvků by měl odpovídat řádkování 1, písmo Times New Roman, velikost 12. V žádném případě nepoužívejte funkci Automatické číslování, Automatické odrážky ani další speciální formátování textu. Odstavce oddělujte jenom entrem. Vyznačování v textu provádějte pouze tučně (důležité pasáže) nebo kurzívou (citace, cizojazyčné, zejména latinské výrazy), v žádném případě nepište proložené, nepoužívejte podtrhávání textů ani verzálky! Poznámky pod čarou a vysvětlivky k textu tvořte výhradně pomocí funkcionality programu MS Word a „Poznámky pod čarou“. Tabulkové údaje formátujte pomocí tabulátorů!

Fotografie

Pokud k článku chcete připojit obrazové podklady, zašlete je zvlášť ve formátu JPG, TIF nebo eps. Barevné fotografie by měly mít rozlišení nejméně 300 dpi při velikosti, v jaké se budou reprodukovat, zasláné portrétní fotografie by měly mít nejméně 400 x 500 pixelů. Obrázky či grafy v žádném případě nevkládějte přímo do dokumentů!

Obsah

Redakce uvítá zejména články kratšího až středního rozsahu, optimální rozsah je do 30 000 znaků včetně mezer.

K odbornému článku připojte vždy stručné shrnutí v rozsahu nejvýše deseti řádků.

Citace a odkazy provádějte dle vlastní bibliografické normy BA.

Vzory citací:

Knihy: J. Novák: Soukromé právo, C. H. Beck, Praha 2020, str. 120.

Časopis: J. Novák: Poznámky k soukromému právu, Bulletin advokacie č. 3/2020, str. 20.

Redakce přijímá články, které nebyly dosud publikovány a jsou původním autorským dílem, dostatečně odlišným od jiných příspěvků na stejné nebo podobné téma. Pokud autor nabízí rukopis současně více redakcím, je povinen redakci o této skutečnosti neprodleně informovat. Zjištění opaku může vést k ukončení recenzního řízení. Poskytnutím rukopisu bere autor na vědomí, že dílo před publikací musí projít úspěšně recenzním řízením, přičemž o jeho zařazení do recenzního řízení, jakož i o publikaci rozhodne šéfredaktor/ka.

Udělení souhlasu

Autor poskytnutím rukopisu dává redakci souhlas s rozmnožováním, rozšiřováním a sdělováním příspěvku na webových stránkách ČAK a v Advokátním deníku, v právních informačních systémech a na internetových portálech spolupracujících s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci monitoringu médií.

Korektury

Autorské korektury se provádí elektronicky po zalomení, e-mailem.

Ke každému příspěvku prosíme připojte:

- čestné prohlášení, že článek nebyl dosud publikován
- svoji barevnou portrétní fotografii
- telefonické spojení a e-mail
- korespondenční adresu
- datum narození
- bankovní spojení pro vyplacení honoráře
- informaci o svém profesním působení, akademické, pedagogické či vědecké tituly
- sdělení, zda jste plátcem DPH

Redakce si vyhrazuje právo stylistických, jazykových a technických úprav textů.

Co je skutečně důležité

„Ukrajina nám ukazuje, že má smysl zvednout hlavu a nepodělat se. Radiační situace je beze změn.“ Dvě věty, které by ještě počátkem roku nedávaly smysl, jsou dnes zdrojem naděje a symbolem posledních dní. Vypůjčil jsem si je z nedávného tweetu předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost Dany Drábové. Tisíce mrtvých a zraněných Ukrajinců, miliony lidí bez střechy nad hlavou, zkrachovalé podniky a trvajících nebezpečí jaderné katastrofy, jež jsme posledních sedmdesát let vidali v levných běčkových filmech, se dnes přesunuly do hlavního zpravodajství všech televizních stanic. Bezprostředně nahradily jiný fantasmagorický scénář, který se stal realitou, tedy pandemií koronaviru.

Nechci psát o situaci, kterou všichni známe, tím spíše v úvodníku odborného časopisu pro advokáty. O čem jiném důležitém ale psát? O obžalobě premiéra Andreje Babiše u 15 let staré kauzy jen krátce poté, co přestal být premiérem? O tom, proč Ivo Ištván po desítkách let v čele Vrchního státního zastupitelství neodchází do důchodu, ale do Brna? O staronovém ministru spravedlnosti a jeho prvních krocích v úřadu? Nebo snad o odstranění sochy prezidenta Roosevelta z prostoru před newyorským přírodovědným muzeem či portrétu královny Alžběty II. ze společenské místnosti koleje Oxfordské univerzity? Většina toho, co jsme ještě nedávno řešili, postrádá váhy vedle masových vražd, k nimž dochází nedaleko nás.

Chtělo by se říct, že jsme si žili moc dlouho až moc dobře a že jsme ztratili schopnost rozlišit podstatné od nepodstatného. Po léta jsme mnozí zlehčovali osobní zkušenosti našich rodičů se sovětskou invazí do Československa v roce 1968. Dovolili jsme estébákům a kágébákům řídit naši zemi. Tak dlouho jsme se smáli plánům čerstvě zvolených Miss chránit světový mír, až nás smích ze dne na den přešel. Obyvatele ukrajinského Mariupolu v boji o holý život nezajímají naše spory o tom, zda má mít třetí pohlaví svůj záchod a či sochy stavět či bořit, když jejich vlastní domy leží v troskách.

I přes všechny aktuální hrůzy jde náš život dál. Stejně jako se ukázalo, která dosud vášnivě probíraná témata nebyla důležitá a zmizeli s nimi ti, kteří je šířili, objevili se noví, nečekání hrdinové. Petr Fiala v neprůstřelné vestě v Kyjevě nám ukázal, jak by se měl chovat český premiér. Ovšem i my, advokáti, máme mezi sebou nové hrdiny. Jsou jimi všichni ti, kteří vyslyšeli výzvu představenstva ČAK a zapojili se do nezištné právní pomoci ukrajinským uprchlíkům. Jsou jimi všichni ti, kteří ubytovali ukrajinské rodiny bez ohledu na těžkosti, které to s sebou nese. Jsou jimi všichni ti, kteří umožnili uprchlým ukrajinským advokátům zapojit se do jejich právních týmů. Jsou jimi i ti, kteří prostřednictvím

transparentního účtu ČAK shromáždili během jediného měsíce více než tři miliony korun na pomoc ukrajinským advokátům, kteří ztratili domov nebo se léčí z bojových zranění. Všichni si zaslouží náš obdiv a úctu.

O advokátech se mnohdy vypráví různé nelichotivé věci. V čase skutečné krize, který právě prožíváme, jsme však jako celek, jako česká advokacie, obstáli. Ostatně tak jako vždy.

JUDr. PETR TOMAN, LL.M.,
místopředseda ČAK

Válka na Ukrajině pokračuje, pokračují i aktivity a pomoc ČAK a advokátů a advokátek

Ve dnech, kdy čtenáři Bulletinu advokacie dostanou do rukou toto číslo, uplynou již dva měsíce od chvíle, kdy jeden z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN vojensky zaútočil na svého souseda. Ruská agrese vůči Ukrajině otřásla celým světem, zároveň ale vyvolala velkou vlnu solidarity. Mezi prvními, kteří nabídli svoji pomoc, byla i Česká advokátní komora a české advokátky a advokáti; jejich aktivity a pomoc obětem války stále pokračuje.

• BEZPLATNÁ PRÁVNÍ POMOC

Na seznamu advokátů, kteří nabídli bezplatnou právní pomoc a služby válečným uprchlícím, a jenž začal vznikat již 25. února, je ke dni uzávěrky tohoto čísla (7. 4. 2022) 323 advokátů a advokátek.

Tento veřejný seznam, stejně jako potřebné informace v češtině i ukrajinštině o tom, jaké kroky a kdy musí váleční uprchlíci po příchodu do České republiky činit, najdete pod bannerem:

Pokud byste se chtěli do této aktivity také zapojit, můžete psát i nadále na speciálně zřízenou adresu help.ukraine@cak.cz s uvedením své odbornosti, jazykového vybavení a svých kontaktních údajů.

• BEZPLATNÉ ONLINE SEMINÁŘE

Již sedmý den od zahájení války na Ukrajině, dne 4. 3. 2022, uspořádala ČAK první bezplatný online seminář pro advokáty i koncipienty plný těch nejaktuálnějších informací, nazvaný „Pobytový režim osob prchajících před válkou na Ukrajině a otázky s tím související“. Do uzávěrky tohoto čísla následovaly postupně další čtyři online semináře věnované aktuálním otázkám, spojeným s uprchlickou krizí a pomocí jejím obětem: „Zaměstnávání a pracovníprávní vztahy občanů Ukrajiny pobývajících v České republice v důsledku válečného konfliktu“; „Jak jednat s klienty s válečným traumatem“; „Pobytový režim osob prchajících před válkou na Ukrajině a otázky související II“ a „LEX UKRAJINA - zaměstnávání držitelů dočasné ochrany, humanitární dávka a příspěvek pro solidární domácnost“.

Důležité informace z každého semináře obratem přinesl Advokátní deník, některé semináře byly také streamovány a jejich záznam najdete rovněž v Advokátním deníku.

• PRÁCE PRO UKRAJINSKÉ KOLEGY ADVOKÁTY

Mezi válečnými uprchlíky jsou samozřejmě i ukrajinští advokáti a advokátky s rodinami, kteří hledají práci v oboru. ČAK se snaží koordinovat poptávku po pracovních místech a také ve spolupráci s Národní advokátní ukrajinskou komorou pomáhá získat uprchlým advokátům doklady potvrzující, že jsou opravdu členy advokátní komory.

Komora se také snaží prosadit legislativní úpravu, která by ukrajinským advokátkám a advokátům, jimž se podařilo uprchnout do České republiky, dočasně umožnila poskytovat právní služby na našem území ve stejném rozsahu jako hostujícím evropským advokátům (tj. advokátům z členských zemí EU).

Chcete-li a můžete nabídnout práci pro kolegu či kolegyni z Ukrajiny, napište na již výše uvedenou adresu help.ukraine@cak.cz.

• PENÍZE PRO UKRAJINU

Na **transparentním účtu ADVOKÁTI UKRAJINĚ**, který otevřela Česká advokátní komora u Komerční banky, se podařilo ke dni uzávěrky tohoto čísla (7. 4. 2022) vybrat celkem 3 225 967 korun. Pohyb peněz na účtu je možné sledovat online na webu ČAK.

První platba, dva miliony korun, byla z tohoto účtu poukázána dne 11. března 2022 na humanitární pomoc advokátům Ukrajinské národní advokátní komory (NAAU) prostřednictvím „Charitativní nadace pro pomoc právníkům“. Tato nadace finančně pomáhá těm právníkům, kteří v důsledku vojenského konfliktu přišli o domov, byli zraněni, nemají prostředky na živobytí nebo si nemohou koupit jídlo či léky.

Vaši finanční pomoci je ale třeba i nadále...

Číslo účtu: 123-5435840247/0100

IBAN: CZ67 0100 0001 2354 3584 0247

Vzhledem k tomu, že finanční dary na Ukrajinu mají podle platného zákona nevýhodné daňové souvislosti, Komora daňových poradců a Česká advokátní komora na to okamžitě upozornily Ministerstvo financí, které reagovalo návrhem novely zákona o daních z příjmů. Ta je v současné době projednávána v Poslanecké sněmovně jako sněmovní tisk č. 173 a po svém schválení ve třetím čtení by měla urychleně zamířit do Senátu.

• SBERBANK A ADVOKÁTNÍ ÚSCHOVY

Garanční systém finančního trhu začal dne 16. 3. 2022 prostřednictvím poboček Komerční banky vyplácet náhrady za pohledávky z vkladů vedených na účtech advokátních úschov u Sberbank CZ, maximálně však do limitu 100 tisíc eur na osobu.

Dále je možné v případě splnění podmínek požádat **do 28. 4. 2022** také o tzv. **zvýšenou náhradu vkladů**, nejvýše však do výše odpovídající 100 000 eur (nad rámec základní náhrady) pro jednu oprávněnou osobu u jedné banky, celkově tedy může být žadateli vyplacena částka ve výši 200 tisíc eur.

Všechny důležité informace o výplatě advokátních úschov najdou advokáti na webu ČAK či v Advokátním deníku pod tímto zeleným bannerem:

Česká advokátní komora opakovaně žádá, aby stát převzal garanci za vyplacení celého objemu vkladů na advokátních úschovách. Jinak i v důsledku nečinnosti státu může být narušena důvěra klientů v úschovy u třetích osob během provádění transakcí a bezpečné a transparentní vypořádávání finančních transakcí může být v budoucnu netransparentně, v rozporu se zákony AML a proti praní špinavých peněz, obcházeno.

Sledujte aktuální informace České advokátní komory na homepage webu ČAK www.cak.cz, v Advokátním deníku www.advokatidenik.cz a na sociálních sítích ČAK Twitter a LinkedIn.

Jak postupovat při uplatňování opatření vůči Rusku při výkonu advokacie

V souvislosti s událostmi na Ukrajině a zejména opatřeními přijatými v této souvislosti vůči Rusku a Bělorusku orgány EU vyvstala otázka, jak a nakolik má advokát zkoumat své klienty z pohledu, zda na ně dopadají vyhlášené sankce. Jde především o otázku, jaké povinnosti a jaká omezení vyplývají pro advokáty ze zjištění, že jejich klient, protistrana nebo kdokoliv ve vlastnické struktuře klienta nebo třetí osoby, s níž jedná, je osobou podléhající mezinárodním sankcím, v jakém okamžiku by to měl zjišťovat a co by mělo následovat. Nejde a nemůže jít o vyčerpávající analýzu dopadů, spíše jde o obecný návod, čeho se v takové situaci zachytit.

Sankce vůči Rusku a Bělorusku jsou založeny na opatřeních Evropské unie ve formě nařízení Evropského parlamentu a Rady a prováděcích rozhodnutí k nim. Úplný soubor je možné nalézt na webu www.eur-lex.europa.eu.

Sankce je možné rozlišit podle toho, zda míří proti osobě (opatření týkající se omezení při nakládání s majetkem, omezení vstupu, omezení v oblasti technické spolupráce) nebo proti určité činnosti (platební styk, obchodní styk, dovoz a vývoz, pojišťovnictví, obchod s finančními deriváty, technická a vědecká spolupráce, financování a poskytování finanční pomoci a další), případně proti komoditě nebo materiálu (předměty tzv. dvojího užití, vojenský materiál, chemické látky a prekursor, SW a řada dalšího).

Pro advokacii nejpodstatnější otázkou je otázka tzv. sankčního seznamu, tj. otázka, zda zkoumat svého klienta ve vztahu k mezinárodním sankcím, jak nakládat s osobami, které byly na tento seznam zařazeny.

Základní právní předpisy:

- Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti praní peněz a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (AMLZ)
- Zákon č. 6/2009 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů (ZMS)
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
- Vyhláška č. 281/2006 Sb., o podrobnostech způsobu plnění oznamovací povinnosti podle zák. č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí
- Usnesení představenstva č. 2/2008 Věstníku, kterým se stanoví podrobnosti o povinnostech advokátů a postupu kontrolní rady České advokátní komory ve vztahu k zákonu o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

Ve vztahu k povinnostem advokáta podle AMLZ se nic nemění. Základní pravidla vycházející ze ZMS jsou pouze dvě – oznámit držení majetku nebo osobu a majetek podléhající mezinárodním sankcím a nenakládat s tímto majetkem, ledaže by mu hrozilo zničení nebo znehodnocení.

Oznámení podezřelého obchodu podle § 18 AMLZ – oznámení osob a majetku

Pokud advokát postupuje v rámci plnění AMLZ povinností, je povinen zjistit, zda klient nebo osoba ve vlastnické a řídicí struktuře klienta nepodléhá mezinárodním sankcím, a to v rámci kontroly klienta podle § 9 AMLZ. Pokud s klientem uzavírá obchodní vztah, je povinen provést kontrolu klienta před jeho uzavřením. Zjištění, že je zde klient nebo jiná osoba podléhající mezinárodním sankcím, je automatickým důvodem podání oznámení i tehdy, pokud ještě nebyl smluvní vztah sjednán (tj. v režimu § 15 AMLZ).

Oznamovací povinnost má i tehdy, pokud nedrží žádný majetek klienta, ale jím kontrolovaným právním vztahem prochází osoba podléhající mezinárodním sankcím v pozici:

- klienta (s přihlédnutím ke specifikům zákonného chápání osoby klienta podle AML zákona),
- osoby ve vlastnické nebo řídicí struktuře klienta (členové orgánů obchodních společností, osoba s koncovým vlivem, koncový příjemce),
- osoby jednající za klienta, touto osobou se myslí rovněž svěřenský správce jednající jménem svěřenského fondu,
- jiné osoby, které na obchodu participují (zprostředkovatel, osoba s neformálním vlivem, odborný zástupce, konzultant apod.), pokud jsou povinné osobě známy.

Pokud probíhá **plnění oznamovací povinnosti** v rámci povinností podle AMLZ, probíhá způsobem v tomto zákoně popsaným na formuláři, který je přílohou usnesení představenstva č. 2/2008 Věstníku.

Seznam sankcionovaných osob je dostupný na webu FAÚ www.financnianalytickyyurad.cz – seznam již není aktualizován, pouze jsou publikována oznámení o přidání/odebrání osob ze sankčního seznamu, a na portálu sanctionsmap – publikace podle lokality, včetně seznamů nejenom k Rusku – <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>.

Povinnost mlčenlivosti stanovená v § 38 AMLZ se týká pouze podání oznámení podezřelého obchodu, tzn. advokát může klientovi sdělit, že jeho majetek podléhá mezinárodním sankcím, může převzít jeho zastoupení v řízení o rozhodnutí FAÚ nebo opravném prostředku proti němu podle § 12 ZMS a v tomto řízení jej zastupovat.

Oznámení majetku podle § 10 a 11 ZMS

Dle ust. § 10 ZMS každý, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že se u něj nachází majetek, na který se vztahují mezinárodní sankce, je povinen učinit o tom bez zbytečného odkladu **oznámení FAÚ**. Jestliže při **přípravě nebo při uzavírání smlouvy** vznikne podezření, že na jednu ze stran závazkového vztahu se vztahují mezinárodní sankce nebo že předmětem závazkového vztahu je nebo má být majetek, na který se vztahují mezinárodní sankce, avšak toto podezření není možné před nebo při uzavírání smlouvy hodnověrně ověřit, vzniká oznamovací povinnost bezprostředně po uzavření smlouvy.

Limitem povinností advokáta v daném případě je skutečnost, že ZMS neobsahuje průlom do zákonné povinnosti mlčenlivosti, ten je však nastaven ve vztahu k procesům uplatňovaným v rámci opatření proti praní peněz a financování terorismu (AML/CFT).

Sama skutečnost, že advokátní povinnost mlčenlivosti by mimo rámec povinností podle AML/CFT bránila ohlašovací povinnosti podle zákona o mezinárodních sankcích, nezbavuje advokáta povinnosti vyhovět dalším zákonným povinnostem, které jsou zakotveny v § 11 ZMS.

Podrobnosti oznámení stanoví vyhláška č. 281/2006 Sb., v níž jsou vymezeny **obsahové náležitosti oznámení. V oznámení o majetku je třeba uvést tyto skutečnosti:**

- stručný popis majetku, jeho hodnotu, pokud je oznamovateli známa, a jeho umístění v době oznámení,
- kdo je vlastníkem majetku, pokud je to oznamovateli známo,
- zda hrozí bezprostřední nebezpečí poškození nebo znehodnocení majetku nebo jeho užití v rozporu se zákonem, a
- další informace o majetku, které oznamovatel považuje za významné,
- kontakt na oznamovatele.

Oznámení lze učinit běžným způsobem právního podání, včetně podání ústního do protokolu a také telefonicky. Pro případ podání do protokolu je třeba si termín telefonicky domluvit. Telefonický kontakt obsahuje příloha k vyhlášce, je však uveden i přímo na stránkách FAÚ. Tuto oznamovací povinnost mají **všechny osoby**, tedy potenciálně i klienti advokáta, jejich smluvní partneři, protistrana apod.

Zákaz nakládat s majetkem

Zákaz nakládat s majetkem je generální, vztahuje se jak na situace ohlášené postupem podle § 18 AMLZ, tak i na majetek ohlášený podle § 10 ZMS. Zákaz vzniká zjištěním, že jde o majetek podléhající mezinárodním sankcím, nikoliv podáním oznámení.

Osobám, které mají v držení majetek podléhající mezinárodním sankcím, ukládá zákon povinnost nenakládat s tímto majetkem jinak než za účelem jeho ochrany před ztrátou, znehodnocením, zničením nebo jiným poškozením, a to od okamžiku, kdy se dozví, že majetek v jejich dispozici je považován za majetek, na který se vztahují mezinárodní sankce.

Je přitom lhostejné, o jaký typ majetku se jedná a jak byl získán. Může jít o peněžní prostředky (z úschovy, správy majetku klienta, punktu nebo přísudek sporu, prostředky nabyté na základě soukromoprávního titulu apod.). Nemusí jít o majetek, který advokátovi zaslal klient, podstatné je, že je ve vlastnictví sankcionované osoby.

Ten, u koho se nachází majetek, na který se vztahují mezinárodní sankce, má nárok uplatňovat vůči státu náhradu nezbytně nutných nákladů souvisejících s jeho správou a ochranou od okamžiku doručení oznámení FAÚ podle § 10. **Nárok na náhradu nákladů podle tohoto ustanovení nemá subjekt nebo osoba, na něž se vztahují mezinárodní sankce, ani osoby s nimi spolupracující, jim blízké či s nimi podnikatelsky nebo jiným způsobem spojené.**

Dlužno upozornit, že obdobnou povinnost má klient v situaci, kdy vstoupil do smluvních nebo jiných vztahů se sankcionovanou osobou.

Vydání majetku na výzvu FAÚ

O nakládání s majetkem, na který se vztahují mezinárodní sankce, rozhoduje Finanční analytický úřad podle § 12 ZMS.

Omezení směřují pouze ve vztahu k majetku těchto osob, advokát tedy smí vstoupit s osobou, na jejíž majetek se vztahují mezinárodní sankce, do smluvního vztahu, jehož předmětem je poskytování právních služeb, pokud nesměřují k dispozicemi s majetkem sankcionované osoby.

Podílet se vědomě nebo záměrně na činnostech, jejichž cílem nebo důsledkem je obcházení zákazů stanovených v těchto předpisech, je zakázáno.

FAÚ zveřejnilo výstrahu týkající se zvýšeného rizika obcházení mezinárodních sankcí proti Rusku, které je např. spojeno:

- se subjekty ze států, které jsou nakloněny ruskému režimu nebo jsou obchodními partnery Ruska,
- se subjekty, které nebudou vzbuzovat podezření, že prostřednictvím nich dochází k obcházení mezinárodních sankcí, např. subjekty se sídlem v EU s ruskou nebo běloruskou účastí fyzických či právnických osob,
- se zbožím, na které jsou uvaleny sankce a které bude vydáváno za zboží, které těmto sankcím nepodléhá.

✦ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Galavečer Právníka roku 20/21

Vstupenky jsou ještě k dostání – jednoduše a ihned

Pokud jste aktivní advokát/advokátka, máte stále možnost zúčastnit se letošního, výjimečně „jarního“ galavečera Právníka roku 20/21 v Praze – 27. 5. 2022 od 19 hodin v TOP HOTELU.

K mání jsou ještě desítky elektronických vstupenek v ceně 1 500 Kč. Snadno a rychle přes QR kód níže nebo přes platební bránu v banneru Právníka roku na homepage ČAK. Po zaplacení Vám obratem přijde vstupenka do e-mailu.

Smyslem letošního zpoplatnění vstupenek je směřovat k vyrovnanému rozpočtu akce. V nynější době (aktuální inflace, zdražování vstupů) je zapotřebí některé výdaje ČAK korigovat a aktivně hledat možné úspory hned v celé řadě agend. **Bližší informace v BA č. 3/2022** či na webu ČAK v banneru Právníka roku.

Cena vstupenek na nadstandardní akci, kde vystupuje během večera hned několik umělců najednou a hostům je k dispozici kompletní rautové občerstvení (letos i včetně venkovního), je stále na úrovni nízkého vstupného.

PROGRAM GALAVEČERA

Krom představení vítězů jednotlivých kategorií Právníka roku jsme pro Vás na 27. 5. 2022 od 19 hodin do TOP HOTELU v Praze připravili následující program:

- MODERÁTOŘI ALEŠ HÁMA + JAKUB WEHREBERG
- KAMIL STŘIHAVKA SE SKUPINOU LEADERS
- ABBA REVIVAL
- BORIS BAND COMBINATION & DINA
- NEOVESKÁ CIMBÁLOVÁ MUZIKA
- DJ MARTY

právníkroku 20/21

Pokud jste mimopražští a potřebujete se ubytovat, využijte přímo TOP HOTEL! Vyjednali jsme pro Vás opět zvýhodněné ubytování. Kontaktujte přímo hotel, nebo použijte formuláře v BA č. 3/2022 či na webu ČAK.

Heslo pro zvýhodněné ubytování: „Právník roku 20/21“.

Vstupenky v ceně 1 500 Kč

Využijte web ČAK nebo QR kód zde

Petr Košík

Patentové litigace s mezinárodním prvkem

2022 | brožované | 168 | 390 Kč | obj. číslo EPI143

Patentové války představují náročnou patentovou litigaci, kdy je nutná (pro patentové strategie alespoň základní) znalost jednotlivých právních systémů a jejich pozitivněprávní úpravy, pokud jde o úpravu patentové ochrany a právní úpravu, na základě které se řídí soudní ochrana patentového práva. Proto je nezbytné mít základní znalosti právní historie a filozofie zemí poskytujících patentovou ochranu. Pro úspěch ve věci je současně příhodné znát alespoň základní směry rozhodování příslušných autorit daných zemí, kdy rozhodování je ovlivňováno právě historií, filozofií a společenským vývojem dané země. S tím vším souvisí též patentové a litigační strategie, jež lze v případném litigačním řízení použít.

Sotolářová/Růžička/Sotolář

Trestněprávní ochrana finančních zájmů Evropské unie

2022 | brožované | 576 | 850 Kč | obj. číslo EPI137

V posledních letech došlo k zásadnímu pokroku při harmonizaci trestněprávní ochrany finančních zájmů Evropské unie. Většina členských států se vzdala části suverenity v trestněprávní sféře a vyslovila souhlas s vedením přípravného stadia řízení o trestných činech proti finančním zájmům EU na unijní úrovni. Nový systém trestněprávní ochrany finančních zájmů EU před trestnými činy je poškozujícími a ohrožujícími vstoupil do praxe v polovině roku 2021 zahájením činnosti Úřadu evropského veřejného žalobce, prvního nadnárodního justičního orgánu činného v trestním řízení s seloevropskou působností. Monografie představuje první ucelený pohled na novou právní úpravu a vypořádává se s tím, co je v ní sporné.

Jasková/Pravdová/Zachardová

Likvidace obchodních společností. 2. vydání

2022 | brožované | 264 | 550 Kč | obj. číslo PP179

Likvidace je proces, který zpravidla nastupuje poté, co je společnost zrušena. Jejím účelem je vypořádat majetek a dluhy společnosti předtím, než zanikne jako subjekt práva. V průběhu likvidace přitom dochází k zásadním změnám v poměrech společnosti, jejích společníků i věřitelů. Funkce se ujímá likvidátor, společnost používá dodatek „v likvidaci“ a rozsah právních jednání je omezen účelem likvidace. Publikace detailně zpracovává průběh likvidace i postavení likvidátora; zvláštní pozornost je věnována ochraně věřitelů a společníků likvidované společnosti. Výklad je doplněn o účetní a daňové souvislosti, publikace tak nabízí komplexní pohled na problematiku likvidací.

Lichnovský/Kajnar/Kajnarová/Rydval

Průvodce daňovým řízením se vzory podání

2022 | brožované | 288 | 590 Kč | obj. číslo M71

Publikace je praktickým průvodcem čtenáře, který se dostává do styku se správcem daně. Kniha nabízí maximální přehlednost a srozumitelnost. Úvodní kapitoly představují základy daňového řádu a daňového řízení. Autoři se věnují obvyklým situacím vzešlým jak z iniciativy správce daně (daňová kontrola, exekuce), tak daňového subjektu (např. daňové přiznání, promíjení, prodlužování lhůt). Zvláštní kapitola mluví na trestání a v jejím rámci pojednávají nejenom o trestech při správě daní, ale i trestech vzešlých ze zákona o daních z příjmů, ze zákona o DPH a zákona o účetnictví. Nechybí kapitola o opravných prostředcích typu odvolání, ani o základech soudního přezkumu.

Petr/Zorková

Koncept soutěžitelského práva v českém a unijním právu

2022 | brožované | 208 | 390 Kč | obj. číslo EPI139

Pojem soutěžitelského práva je klíčovým pojmem českého „veřejného“ soutěžního práva. Jeho významovým předobrazem je pojem podnik, užívaný v unijním soutěžním právu. Hranice pojmu podnik je vymezena dvěma definičními znaky: aktivitou, kterou vykonává, a jednotným vystupováním určitých osob na trhu. Toto chápání podniku odpovídá zejména na nadcházející body, základy této publikace: na jaké aktivity soutěžní právo dopadá; koho lze považovat za jednotku, jež vykonává hospodářskou činnost a ovlivňuje tím hospodářskou soutěž; pokud tuto jednotku tvoří více osob, jaký dopad má na jejich vztahy skutečnost, že se jedná o součásti téhož ekonomického celku; pokud tuto jednotku tvoří více osob, která konkrétní osoba odpovídá za protisoutěžní jednání, kterého se dopustil podnik jako ekonomická jednotka.

ŠKOLA V PRÁVU

Přinášíme trochu jiný pohled na školství

- rozhovory s odborníky
- legislativa
- právní poradna pro školy
- aktuálně řešené otázky
- recenze odborných knih

www.skolavpravu.cz

DPO PRO

Hledáme odpovědi i na otázky, které ještě nikdo nepoložil

- ochrana osobních údajů prakticky
- texty a názory předních odborníků
- analýzy, rozhovory
- judikatura evropská i národní
- novinky z Evropského sboru

www.dpopro.cz

advokátní kancelář
tdpa

Trojan, Doleček a partneři, advokátní kancelář s.r.o.

ROZŠIŘUJE SVŮJ TÝM

O ZKUŠENÉ ADVOKÁTY / ADVOKÁTKY

se specializací OBCHODNÍ PRÁVO / INSOLVENČNÍ PRÁVO / TRESTNÍ PRÁVO

POŽADAVKY:

advokátní praxe min. 5 let
perfektní znalost českého jazyka
angličtina slovně i písemně/jiný jazyk
schopnost vedení vlastních projektů a týmů
skvělé komunikační schopnosti
pracovitost a zdravá ambice

NABÍZÍME:

jistota měsíční odměny a bonusy za úspěšné projekty
stabilní a perspektivní uplatnění v přední advokátní kanceláři
podpora v kolektivu a v nadstandardním pracovním prostředí

KONTAKTUJTE nás na info@tdpa.cz a zašlete svoje CV.
Veškeré informace na www.tdpa.cz.

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Novela trestního zákoníku

Sněmovna dne 22. března 2022 ve třetím čtení schválila vládní návrh zákona, kterým se mění trestní zákoník a zákon o Rejstříku trestů a další předpisy. Novela trestního zákoníku přináší řadu změn. Za nejdůležitější z nich je možné považovat např. zavedení trestnosti účasti na nestátní ozbrojené skupině zaměřené na působení v ozbrojeném konfliktu. Dále se jedná o poskytnutí trestněprávní ochrany virtuálním měnám. Ty budou chráněny obdobně jako bezhotovostní platební prostředky. Napojení na nově vznikající evropský systém pro identifikaci členských států EU, které odsoudily osoby, které nejsou pouze občany Evropské unie, pak přinese efektivní výměnu informací o odsouzení této skupiny osob. To je důležitým krokem k posílení vnitřní bezpečnosti EU, zefektivnění kontroly vnějších hranic a prevenci nelegální migrace.

Novela zákona o platebním styku

Klienti bank budou víc chráněni při platbách kartou v zahraničí na dovolené nebo při výběrech peněz z bankomatů, stejně jako zahraniční turisté v tuzemsku, pokud tyto transakce doprovází směna měn, tzv. dynamická konverze (DCC). Počítá s tím novela zák. č. 370/2017 Sb., o platebním styku, kterou dne 23. března 2022 schválila sněmovna a která má klienty chránit před nevýhodnými kurzy. V účinnost má vstoupit k letošnímu 1. červenci. Dynamická konverze (DCC) spočívá v okamžitém převodu účtované částky na měnu, ve které je veden bankovní účet klienta. Nabízí tak úhradu transakce přímo v českých korunách, nikoliv v měně dané země. Nově má rovněž platit povinnost informovat klienta ještě před transakcí jak o použitém směnném kurzu, tak o úplatě za tuto službu. Předkládaná novela dále zavádí licencování provozovatelů nezávislých bankomatů poskytujících službu dynamické konverze, s možností takovou licenci odejmout. Na poskytování služby prostřednictvím bankomatů bude dohlížet Česká národní banka a v případě obchodníků Česká obchodní inspekce. Zároveň novela zavádí veřejnoprávní sankce za porušování informační povinnosti při poskytování služby DCC. Další změnou je úprava ustanovení týkajícího se povinnosti úvěrových institucí vést platební účty tzv. nebankovním poskytovatelům platebních služeb. Tato povinnost je zachována, nicméně úvěrové instituce budou moci odmítnout otevření takového účtu či od smlouvy o účtu odstoupit, pouze budou-li pro to mít objektivní, nediskriminační a přiměřený důvod.

Odklad účinnosti části stavebního zákona

Sněmovna dne 25. března 2022 v úvodním kole i přes nesouhlas opozice podpořila roční odklad účinnosti klíčových pasáží nového stavebního zákona přijatého loni. Návrh o rok odkládá vznik krajských stavebních úřadů, pod něž mají dosavadní stavební úřady při obcích a městech přejít. Od poloviny příštího roku by vznikl v souladu

s novým zákonem pouze Specializovaný a odvolací stavební úřad, který bude mít na starosti velké investiční akce, jako jsou třeba dálnice. Vláda chce mezitím připravit novelu stavebního zákona.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Z judikatury

ÚS: Operace zůstane podmínkou úřední změny pohlaví, včetně rodného čísla

Plénum Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 2/20 zamítlo návrh na zrušení § 29 odst. 1 občanského zákoníku, § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách a § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel ve slovech „u žen zvýšené o 50,“. V dané věci se navrhovatel, který se narodil jako muž, necítí ani mužem, ani ženou, nýbrž osobou „neutrálního“ pohlaví, a u správních orgánů a soudů se domáhal změny rodného čísla. Jelikož mu nebylo vyhověno, podal ústavní stížnost spojenou s návrhem na zrušení výše uvedených zákonných ustanovení. Podstatou navrhovatelovy argumentace bylo, že má právo na změnu pohlaví i při nesplnění podmínek uvedených v § 29 odst. 1 občanského zákoníku a že jako „nebinární“ osoba má též právo, aby jeho rodné číslo bylo v „neutrálním“ či „ženském“ tvaru. Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh není důvodný.

ÚS: K odpovědnosti za škodu způsobenou neúplnou informací

Podle nálezu ÚS sp. zn. III. ÚS 3528/20 platí, že i v případě použití toliko druhé věty ust. § 2950 o. z. (tzv. nekvalifikovaný zástupce) náhrada dopadá nejen na škodu způsobenou radou, ale i neúplnou informací. V případě náhrady škody podle § 2950 věty druhé o. z. je pak nerozhodné, zda byla rada či informace poskytnuta úplatně nebo bezúplatně. Ust. § 2950 o. z., jehož výklad byl předmětem zrušeného rozhodnutí krajského soudu, stanoví, že ten „kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li jí neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti. Jinak se hradí jen škoda, kterou někdo informací nebo radou způsobil vědomě.“

NSS: Povinnost škol hlásit blízké kontakty zákonu neodporovala

Povinnost škol hlásit hygienám blízké kontakty žáků, kteří měli pozitivní test na koronavirus, neodporovala zákonu. Nejvyšší správní soud dne 14. března 2022 svým rozhodnutím zamítl návrh na zrušení části opatření Ministerstva zdravotnictví z konce letošního ledna. Školy předávaly seznamy dětí či zaměstnanců škol, a to včetně některých osobních údajů – jména, rodného čísla nebo data narození.

SD EU: Soukromé kopie v cloudu jsou placené

Soudní dvůr Evropské unie dne 24. března 2022 ve věci C-433/20, *Austro-Mechana*, rozhodl, že výjimka pro tzv. „soukromé rozmnožování“ se podle směrnice o autorském právu vztahuje na ukládání rozmnoženiny chráněného díla do úložiště v cloudu k soukromým účelům. Nositelé musejí získat spravedlivou odměnu, jejíž platba však nemusí být nutně uložena poskytovatelům cloudu. Soudní dvůr EU rozhodl, že výjimka pro soukromé rozmnožování se vztahuje na rozmnoženiny děl umístěné na serveru, na němž poskytovatel služby cloud computingu zpřístupňuje uživateli úložiště. Členské státy však nejsou povinny uložit poskytovatelům služeb ukládání dat v cloudu povinnost platit spravedlivou odměnu na základě této výjimky, pokud je platba spravedlivé odměny ve prospěch nositelů práv zajištěna jiným způsobem.

Judikaturu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Ze světa práva

Online návštěvy příbuzných a odsouzených

Asociace organizací v oblasti vězeňství (AOOV) a Vězeňská služba ČR rozšiřují společný projekt kontaktních míst pro online návštěvy odsouzených do pěti nových lokalit. Ke stávajícím kontaktním místům v Praze 8 a v Chodově u Karlových Varů nyní nově přibývají kontaktní místa v Bohumíně, Brně, Olomouci, Sokolově a Stráži pod Ralskem. Všechna kontaktní místa se nacházejí na pobočkách členských organizací AOOV. Výběru nových lokalit předcházela průzkum zájmu o tuto službu mezi lidmi s trestní minulostí a ve výkonu trestu. Cílem projektu je udržení a posílení ro-

dinných vazeb odsouzených, což je jedním z předpokladů pro úspěšné začlenění osob po propuštění z výkonu trestu zpět do společnosti. Projekt tak přispívá ke snížení recidivy v České republice, která je dlouhodobě velmi vysoká.

Účet pro oběti trestných činů

Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových v roce 2021 odvedl na účet pro odškodňování obětí trestných činů 185 milionů korun, což bylo meziročně o téměř 19 milionů více a zároveň dosud nejvíce v jeho historii. Peníze pocházející z prodeje majetku pachatelů a z jejich zajištěných účtů převedl ÚZSVM na zvláštní účet Ministerstva spravedlnosti, který slouží na pomoc obětem trestných činů.

Ministr spravedlnosti ocenil iniciativu SU nepodávat žaloby na zmrazení platů

Ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., ocenil iniciativu předsedy Soudcovské unie JUDr. Libora Vávry nepodávat žaloby na zmrazení platů soudců. Koncem února rozeslal předseda Soudcovské unie JUDr. Libor Vávra všem soudcům dopis, ve kterém je vyzval, aby se ozvali proti zmrazení svých platů, o kterém rozhodla Sněmovna kvůli rozpočtovému schodku. Ve středu 2. března 2022 pak prezident Soudcovské unie rozeslal druhý dopis, ve kterém naopak vyzývá soudce, aby žaloby na stát právě s ohledem na probíhající konflikt na Ukrajině a dopadům na Českou republiku v souvislosti s přílivem uprchlíků nepodávali. „*Velice oceňuji podnět některých soudců a výzvu předsedy Soudcovské unie Libora Vávry nepodávat žaloby kvůli platům v době, kdy probíhá válka na Ukrajině a je zřejmé, že bude mít obrovský dopad na český rozpočet. Rád bych poděkoval za tento uvážlivý krok,*“ uvedl ministr spravedlnosti.

✿ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

Listujte si Bulletinem advokacie i v jeho elektronické podobě!

Vážené čtenářky a čtenáři,

dovolujeme si opakovaně upozornit, že Bulletin advokacie jako váš stavovský časopis vychází roky nejen v tradiční tištěné podobě, ale že jím můžete listovat, číst si a pracovat s jeho informacemi také v moderní online podobě, poslední dva roky dokonce v uživatelsky komfortní a přívětivé verzi na platformě issue (tzv. listovací verze).

Redakce Bulletinu advokacie všem, kteří preferují online přístup ze svých elektronických zařízení, a volí tedy i ekologičtější cestu, umožňuje odhlášení doručování tištěného časopisu, a to oznámením na e-mail tajemnice redakce BA: dvorakova@cak.cz či telefonicky: 273 193 165. Na této e-mailové adrese či telefonním čísle je rovněž možné se k odběru tištěného BA znovu přihlásit, ať už z jakéhokoliv důvodu.

Vaše redakce BA

Trestní právo hmotné

8. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 2. 2022

Jiří Jelínek a kolektiv

Osmé vydání učebnice obecné i zvláštní části trestního práva hmotného reaguje na novelizace trestního zákoníku, trestního řádu a zákona o soudnictví ve věcech mládeže i na novou judikaturu.

1040 stran, váz., 1280 Kč

Trestní právo procesní

6. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2022

Jiří Jelínek a kolektiv

Oblíbená učebnice trestního práva procesního vychází již v šestém vydání. Je aktualizována podle právního stavu k 1. 1. 2022 s ohledem na významnou novelu trestních předpisů zákonem č. 220/2021 Sb. a novou judikaturu.

944 stran, váz., 1200 Kč

Ústavní právo a státověda

I. díl. Obecná státověda

3. podstatně přepracované a rozšířené vydání

Václav Pavlíček, Věra Jirásková a kolektiv

Komplexní publikace nabízí vzhled do všech zásadních pojmů a souvislostí důležitých pro studium ústavního práva a státovědy. Neposkytuje pouze teoretický výklad, ale pojednává o skutečném fungování státu v minulosti i současnosti.

536 stran, 690 Kč

Civilní právo procesní

Díl druhý: řízení vykonávací, řízení insolvenční

3. aktualizované vydání

Alena Winterová, Alena Macková a kolektiv

Nové vydání druhého dílu učebnice civilního práva procesního obsahuje výklad řízení vykonávacího a insolvenčního. Autoři kladou důraz na výklad teoretických otázek, základních pojmů, institutů a zásad.

400 stran, váz., 550 Kč

Procesy s nacistickými zločinci

v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci

Jan Beránek

Kniha se zabývá fenoménem tzv. zónových procesů s nacistickými zločinci, které jednotlivé vítězné mocnosti vedly v okupačních zónách rozděleného Německa. V rámci poválečné zónové justice byly souzeny takřka všechny osoby spoluodpovědné za dříve nepředstavitelné nacistické zločiny.

340 stran, 520 Kč

Nájemní a družstevní bydlení podle občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích

3. aktualizované a podstatně přepracované vydání

Pavlna Brzobohatá, Stanislav Křeček

Praktická příručka poskytuje úplný pohled na bydlení v nájmu i v bytovém družstvu. Věnuje se právům a povinnostem nájemce i pronajímatele, bydlení manželů, právní úpravě bytového družstva i podpoře sociálního bydlení.

224 stran, 430 Kč

Efektivní řešení firemních nákupů

Zvládne každou pracovní zátěž

 alza PC

Alza TopOffice i5 SSD

Procesor Intel® Core™ i5-11400, Windows 11
RAM 16 GB DDR4, SSD 500 GB, DVD mechanika
Grafická karta Intel® UHD Graphics 730, Midi Tower
Chladič Arctic Freezer i13 X, integrovaná Wi-Fi

Majstrštyk pro hráče

 alza PC

Alza Officebook Core i5

Procesor Intel® Core™ i5-1135G7
15,6" Full HD displej s matným povrchem
RAM 8 GB DDR4, SSD 500 GB, Windows 11
Výdrž až 10 h, numerická klávesnice

Posed jako na obláčku

OMEN od HP Citadel Gaming Chair

Herní židle se synchronním mechanismem
Automatické nastavení sedadla podle opěradla
Opěrka hlavy i bederní opěrka, nosnost až 136 kg
Rotace horní části, kolečka z odolného plastu

Bez energie ani krok

 alza power

AlzaPower WFA130 PureCharge 3 v 1 Dock

Bezdrátová nabíječka pro 3 zařízení
Ochrana proti přepětí, přetížení i zkratu
Protiskluzové nožičky, součástí USB-C kabel
Indikátor nabíjení, regulace teploty

Registrujte se na alza.cz/pro-firmy

 alza.cz
pro firmy

z právní teorie a praxe

Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, avšak nemá žádnou speciální úpravu, která by se vztahovala k odklonům. Následující článek se zabývá rekapitulací nejzásadnějších výkladových problémů, které vznikají při aplikaci ustanovení o odklonech ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob, zejména pak otázkou, která fyzická osoba je oprávněna učinit zákonem předpokládané jednání pro možnosti použití odklonu, tj. zejména tím, která osoba je oprávněna dát souhlas, učinit doznání a prohlášení o vině.

Doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D., je advokátem, pedagogem Fakulty právnické ZČU v Plzni a Vysoké školy podnikání a práva, a. s.

V českém trestním právu po roce 1990 byla přijímána celá řada novelizací, které upravovaly nové zvláštní způsoby trestního řízení, z nichž některé jsou v odborné právní literatuře označovány jako odklony v trestním řízení.

Právní teorie a praxe se odklonům v trestním řízení již věnuje velmi rozsáhle a stále častěji se vytvářejí v legislativním procesu předpisy, které umožňují širší uplatňování těchto zvláštních způsobů řízení. Odklonů v trestním řízení se také dotkly novely trestněprávních předpisů provedené zákonem č. 333/2020 Sb. (dále také jen „novela 1“) a zákonem č. 220/2021 Sb. (dále také jen „novela 2“), kterými se mění mj. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále také jen „tr. řád“), a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále také jen „tr. zákoník“).

Novela 1 rozšířila velmi výrazně okruh případů, které je možné řešit pomocí institutu dohody o vině a trestu, a v návaznosti na tuto změnu i používání prohlášení viny jako skutečnosti, která může mít velmi značný dopad pro ukládání druhu a výměry trestu, včetně možnosti pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody.¹ Novela 1 obsahuje čtyři zcela zásadní změny, které výrazně zasahují do koncepce trestního řízení a které se také dotýkají odklonů v řízení.

Tyto čtyři změny zahrnují institut vyjádření obžalovaného k obžalobě, obligatorní zvažování dohody o vině a trestu soudem na počátku hlavního líčení, institut prohlášení viny a institut nesporných skutečností.²

V roce 2011 byl přijat zcela nový zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále také jen „ZTOPO“), koncepčně dovršující reformu trestního práva hmotného v České republice.³ Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2012 a stal se jedním z předpisů, který tvoří trestní zákon ve smyslu výkladového ust. § 110 tr. zákoníku. **ZTOPO upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám.**⁴ Jedná se o speciální právní předpis mj. k trestnímu řádu, který upravuje zvláštní způsoby řízení, do kterého patří odklony. **ZTOPO však nemá žádnou speciální úpravu, která by se k těmto odklonům vztahovala.** Tato skutečnost je také jedním z důvodů, proč od doby účinnosti ZTOPO vzniká celá řada výkladových sporných otázek, jež se týkají odklonů v trestním řízení, které je vedeno proti právnickým osobám.

Tento článek si klade za cíl provést stručnou rekapitulaci nejzásadnějších výkladových problémů, které vznikají při aplikaci ustanovení o odklonech ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob.

1 J. Kocina: Aktuální otázky dohody o vině a trestu, Bulletin advokacie č. 11/2020, str. 17-20.

2 J. Mulák, J. Provazník: Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb., Bulletin advokacie č. 1-2/2022, str. 11-21.

3 P. Šámal a kol.: Trestní právo hmotné, 7. vydání, Wolters Kluwer, a. s., Praha 2014, str. 472.

4 § 1 odst. 1 ZTOPO.

Pojem odklony v trestním řízení, právnická osoba a její trestní odpovědnost

Odklony patří do zvláštních způsobů řízení. Je možné je označit jako specifickou podkategorii zvláštních druhů řízení, když tr. řád (ani tr. zákoník) pojem odklony nijak nedefinuje, resp. jej ani výslovně neužívá. Pojem odklon není vymezován ani v právní teorii jednotně a jednoznačně. V širším smyslu lze odklon definovat jako alternativu ke standardnímu průběhu trestního řízení, jejímž hlavním účelem je trestní řízení zjednodušit a urychlit. S ohledem na toto vymezení lze mezi odklony řadit **podmíněné zastavení trestního stíhání** (včetně varianty určené pro zkrácené přípravné řízení, označené jako **podmíněné odložení podání návrhu na potrestání**), **narovnání**, **odstoupení od trestního stíhání mladistvých**, **trestní příkaz a schválení dohody o vině a trestu**.⁵

Základní právní úprava právnických osob je obsažena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014. Tento zákoník se pokouší podat obecnou definici právnické osoby v § 20 odst. 1, a to tak, že právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo jehož právní osobnost zákon uzná.⁶ Ve srovnání s fyzickými osobami jsou právnické osoby umělými konstrukcemi odvozenými od fyzických osob a vybavenými (samy či osoby, jejichž právní jednání či protiprávní činy se právnickým osobám přičítají) způsobilostmi, jež jim propůjčují podstatné právně relevantní vlastnosti, kterými jsou vybaveny osoby fyzické a které jsou nutné pro účast na právních vztazích.⁷

Právnická osoba je pouze umělý konstrukt, který reálně neexistuje, a je jí pouze přičítána vůle fyzických osob, které za ni jednájí (zastupují ji) a nahrazují její vůli. Právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku, avšak sama o sobě žádnou vůli nemá.⁸ Ust. § 151 o. z. upravuje, že zákon stanoví, popř. zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli. Z této konstrukce je tedy zřejmé, že o. z. vychází z toho, že právnická osoba nemá vlastní vůli, a z tohoto důvodu nemůže právnická osoba nikdy jednat sama a musí být vždy zastoupena. Pravidla pro tvorbu a přičítání vůle jsou stanovena zejména o. z., ale také jsou upravena ve zvláštních právních předpisech.

Jednotlivá zákonná ustanovení vztahující se k jednotlivým druhům odklonů v některých případech vyžadují ak-

tivní jednání trestně odpovědného subjektu, kterým po přijetí ZTOPO již nemusí být pouze fyzická osoba, ale může jím být právě i právnická osoba. **Právnická osoba, která je právní fikcí, nemůže sama mít žádný vnitřní psychický vztah k vlastnímu jednání a následku, který je způsoben trestným činem. Z tohoto důvodu může být těžko představitelné, jakým způsobem budou naplňovány zákonem stanovené předpoklady pro použití odklonu u právnické osoby, která sama o sobě nemůže mít žádný vnitřní psychický vztah ke skutku, ze kterého je dovozována trestní odpovědnost právnické osoby.** Takový vztah může být vyjádřen pouze zprostředkovaně právě prostřednictvím osoby, která za právnickou osobu v trestním řízení jedná.

V současné době, což je potvrzováno i judikaturou,⁹ je ale nutné dospět k závěru, že některé z institutů, které jsou řazeny mezi odklony, jsou použitelné v trestním řízení, jež je vedeno proti právnickým osobám.

Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám

Ze zmiňovaných odklonů v tomto článku **nelze zcela jednoznačně aplikovat na řízení proti právnickým osobám odstoupení od trestního stíhání mladistvých**, což je dáno charakterem trestně odpovědného subjektu.

Dále lze dospět k závěru, že **používat v trestním řízení vedeném proti právnické osobě institut trestního příkazu lze pouze omezeně**. Ust. § 314e tr. řádu upravuje podmínky pro vydání trestního příkazu, když podle odst. 1 tohoto ustanovení může samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz, jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i v řízení konaném po zkráceném přípravném řízení. Odst. 2 tohoto ustanovení potom explicitně stanoví, že trestním příkazem lze uložit druhy trestů tak, jak jsou uvedeny pod písm. a) až j), což jsou pouze ty druhy trestů, jejichž část je uvedena v § 52 odst. 1 tr. zákoníku pod písm. a) až m).

ZTOPO je speciálním právním předpisem mj. k tr. zákoníku a umožňuje, pokud tento zákon neupravuje problematiku jinak, subsidiární použití tr. zákoníku.¹⁰ Použití ustanovení upravujícího druhy trestů v § 52 odst. 1 tr. zákoníku a ustanovení upravujícího možnost vydání trestního příkazu a uložení určitých druhů trestů ve smyslu § 314e odst. 2 tr. řádu však výslovně vylučuje ust. § 15 ZTOPO. Toto ustanovení stanoví v odst. 1, že za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit pouze tresty specifikované v ZTOPO. Mezi tresty, které jsou uvedeny jako druhy trestů, které mohou být uloženy trestním příkazem, je možné zařadit pouze peněžitý trest [§ 15 odst. 1 písm. c) odpovídající § 314e odst. 2 písm. f) tr. řádu], propadnutí věci [§ 15 odst. 1 písm. d) odpovídající § 314 odst. 2], zákaz držení a chovu zvířat [§ 15 odst. 1 písm. f) odpovídající § 314 odst. 2 písm. e)].

Ačkoliv se objevují názory, že je třeba aplikovat odklony v trestním řízení proti právnickým osobám zdrženlivě, právní praxe dospěla k závěru, že některé instituty odklonů lze aplikovat i v případě trestního řízení proti právnickým osobám, avšak v praxi vzhledem k jejich odlišné povaze mohou nastat při aplikaci určité obtíže.¹¹

Lze však dospět k závěru, a to i s přihlédnutím k aplikač-

5 J. Fenyk, D. Císařová, T. Gřivna a kol.: Trestní právo procesní, 7. vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha 2019, str. 778-779.

6 P. Šámal a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2012, str. 56.

7 P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I, Obecná část (§ 1-654), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 156.

8 Tamtéž, str. 777.

9 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014 (R 28/2015).

10 § 1 odst. 2 ZTOPO: „Nestaví-li tento zákon jinak, použije se trestní zákoník, v řízení proti právnické osobě trestní řád a v řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních přiměřeně zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, není-li to z povahy věci vyloučeno.“

11 P. Zoralová in J. Jelínek a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté, Leges, Praha 2017, str. 198.

ní praxi, která je vyjádřena mj. v rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2014,¹² že **není vyloučeno, aby v trestním řízení vedeném proti právnickým osobám došlo k uplatnění odklonů, a to podmíněného zastavení trestního stíhání** (včetně varianty určené pro zkrácené přípravné řízení označené jako **podmíněné odložení podání návrhu na potrestání**), **narovnání a schválení dohody o vině a trestu**.

V další části tohoto článku budou izolovaně posuzovány specifické podmínky umožňující uplatnění těchto odklonů v trestních řízeních ve vztahu ke zvláštním vlastnostem trestně odpovědného subjektu, kterým je právnická osoba podle ZTOPO.

Podmíněné zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je upraveno po přijetí novely 2 v § 307 až 308a tr. řádu.¹³ V těchto zákonných ustanoveních jsou stanoveny podmínky pro použití tohoto odklonu. Ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob se dále budu zabývat vymezením některých zákonných podmínek pro použití tohoto odklonu v návaznosti na trestní stíhání právnických osob. Z tohoto pohledu je nutné konstatovat, že zákonná úprava mj. vyžaduje, aby o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodoval soud a v přípravném řízení státní zástupce v řízení o přechínu **se souhlasem obviněného**, jestliže **obviněný se k činu doznal**. Další podmínkou je to, že rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je mj. odůvodněno povahou a závažností spáchaného přechínu, okolnostmi jeho spáchaní, anebo **poměry obviněného a vzhledem k osobě obviněného s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu** lze důvodně takovéto rozhodnutí považovat za dostačující. Podmínky pro rozhodnutí o osvědčení obviněného jsou mj. vázány na to, zda obviněný v průběhu zkušební doby **vedl řádný život**. **Tyto zmiňované zákonné podmínky týkající se podmíněného zastavení trestního stíhání zejména činí v právní praxi problémy ve vztahu k trestně odpovědným právnickým osobám** podle ZTOPO.

Je nutné se zabývat tím, **kdo je oprávněn u právnické osoby vyslovit souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání**. Při posuzování této skutečnosti je nutné aplikovat zákonnou úpravu v ZTOPO, a to v § 34. Toto zákonné ustanovení v odst. 1 upravuje, že za právnickou osobu činí v řízení úkony ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení podle občanského soudního řádu.¹⁴

Právnická osoba si může zvolit zmocněnce s tím, že v trestním řízení může mít obviněná právnická osoba pouze jednoho zmocněnce. Dále ZTOPO stanoví, že v řízení může za právnickou osobu činit úkony pouze jedna osoba. Činit úkony v řízení však nemůže osoba, která je obviněným, poškozeným nebo svědkem v téže věci s tím, že pokud v průběhu řízení je zjištěna tato skutečnost, vyzve předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce právnickou osobu, aby určila k provádění úkonů v dalším řízení jinou osobu, k určení takové osoby jí stanoví lhůtu sedm dnů. Není-li takováto osoba určena ve stanovené lhůtě, nebo právnická osoba nemá osobu způsobilou činit úkony v řízení, popř. právnické osobě nebo jejímu zmocněnci prokazatelně nelze doru-

čovat písemnosti, předseda senátu a v přípravném řízení soudce ustanoví právnické osobě opatrovníka, který musí s ustanovením souhlasit. Opatrovníkem přitom nelze ustanovit osobu, o níž lze mít důvodně za to, že má takový zájem na výsledku řízení, který odůvodňuje obavu, že nebude řádně hájit zájmy právnické osoby. Takováto osoba, tj. ta, která je oprávněna jednat za právnickou osobu podle občanského soudního řádu, zmocněnec a opatrovník mají v řízení stejná práva a povinnosti jako ten, proti němuž se vede trestní řízení. Jestliže je tedy vedeno, což je ve většině případů, trestní stíhání proti fyzické osobě, která je oprávněna za právnickou osobu jednat, a proti právnické osobě ve stejné trestní věci, nemůže úkony za právnickou osobu takováto osoba činit. V tomto případě tedy za právnickou osobu může jednat jakákoliv fyzická osoba mající shora uvedené postavení, avšak pouze za podmínky, že není ve vedeném trestním řízení proti právnické osobě sama trestně stíhána.

Ze shora uvedených skutečností je tedy zřejmé, že **souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání právnické osoby může učinit jakákoliv fyzická osoba jednající za právnickou osobu podle občanského soudního řádu, její zmocněnec a případně opatrovník, a to za podmínky, že tato osoba není stíhána ve stejné věci jako osoba právnická**. Souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání však **nemůže dát obhájce** právnické osoby.

Podle ust. § 307 odst. 3 tr. řádu,¹⁵ jestliže obviněný udělil souhlas s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání, považuje se tento souhlas i za souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání. Další zákonnou podmínkou, která může činit aplikační problém, je to, že **se obviněná právnická osoba musí k činu doznat**. Doznání k trestnému činu není obsahově totožné se souhlasem obviněného k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Tyto zákonné podmínky je nutné od sebe důsledně obsahově odlišovat, když se jedná o dvě samostatné kumulativně stanovené podmínky pro to, aby mohlo být rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání.¹⁶

Za doznání je možné považovat ve vztahu k trestnímu stíhání právnické osoby i výpověď obviněného jako fyzické osoby, která je trestně stíhána společně s právnickou osobou a jejíž protiprávní jednání lze přičítat obviněné právnické osobě, za předpokladu, že takovýto obviněný jako fyzická osoba uvedl, že se cítí vinen určitým specifikovaným trestním činem tak, jak je vymezen např. v usnesení o zahájení trestního stíhání.¹⁷ Doznání by se mělo vztahovat na všechny skutkové okolnosti naplňující znaky stíhaného trestného

12 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014 (R 28/2015).

13 Zákonem č. 220/2021 Sb. došlo ke změně části dosavadního znění § 307 a 308 a nově bylo zařazeno do změn týkajících se podmíněného zastavení trestního stíhání ust. § 308a – účinnost většiny ustanovení z této novely nastala 1. 1. 2022, účinnost některých ustanovení nastane 1. 7. 2023.

14 § 21 zák. č. 99/1960 Sb., občanský soudní řád, v platném znění, upravuje jednání za právnickou osobu.

15 Toto ustanovení bylo nově přijato také novelou tr. řádu provedenou zákonem č. 220/2021 Sb.

16 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2001, sp. zn. 5 Tz 148/2001.

17 Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005 (R 57/2006).

činu, a to i na protiprávnost, která je typovým znakem každé skutkové podstaty trestného činu.¹⁸

Doznání jako podmínku pro podmíněné zastavení trestního stíhání právnické osoby lze dovozovat z doznání fyzické osoby, jejímž jménem obviněná fyzická osoba měla trestný čin spáchat. Doznání je tedy naplněno tím, že toto učiní obviněná fyzická osoba. **Souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání, jak již je popisováno shora, však tato fyzická osoba právně relevantním způsobem dát nemůže.**¹⁹ Za předpokladu, že takováto fyzická osoba nebude stíhána současně s právnickou osobou ve stejném trestním řízení nebo nemůže být stíhána, je nutné odvozovat doznání jako podmínku pro podmíněné zastavení trestního stíhání **ze skutečností, které jsou procesně podchyceny a vyjádřeny v obsahu výpovědi osoby oprávněné jednat za právnickou osobu s přihlédnutím k ust. § 34 ZTOPO.** Takovýto výsledek osoby musí obsahovat všechny zákonem stanovené skutečnosti a taková osoba by se mohla vyjádřit ke skutkovým okolnostem vztahujícím se k vymezenému předmětu řízení v usnesení o zahájení trestního stíhání, pokud jsou jí tyto okolnosti známy. Pokud by jí nebyly známy, nebo by se jednalo o osobu opatrovníka, bylo by možné extenzivním výkladem dospět k závěru, že jsou splněny podmínky doznání, pokud takováto osoba za právnickou osobu v rámci procesní výpovědi osoby jednající za právnickou osobu učiní **prohlášení, že doznává za právnickou osobu jednání popsané ve skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání.** Je nutné poukázat na to, že v případě, že nebude rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání, popř. bude pokračováno v trestním stíhání z důvodu, že se obviněná právnická osoba neosvědčila, **bude takovéto doznání právnické osoby použitelné jako důkaz v dalším trestním řízení vedeném proti právnické osobě.**

V rámci zjišťování podmínek pro zastavení trestního stíhání bude nutné se zabývat skutečnostmi vztahujícími se k „poměrům obviněného“ a k „osobě obviněného s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu“. Při posuzování podmínek vztahujících se k rozhodnutí soudu a v přípravném řízení státního zástupce o osvědčení v průběhu zkušební doby zákon stanoví jako jednu z podmínek „vedení řádného života“.

Je zřejmé, že toto pojmosloví používané zákonem, které bylo navíc používáno ještě před účinností ZTOPO, se vztahuje na případy trestně odpovědných fyzických osob. U takovýchto osob se v trestním řízení zkoumá celá řada skutečností, jako např. jejich bezúhonnost, plnění různých

povinností občanských, pracovních a rodinných. Posouzení těchto skutečností vážících se k dosavadnímu životu fyzické osoby, a to před rozhodnutím o podmíněném zastavení a po rozhodnutí o podmíněném zastavení v průběhu zkušební doby, má tedy vliv na obsah rozhodnutí, tj. zda bude o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodnuto a zda bude rozhodnuto o osvědčení.

Nepochybně jiná a složitější situace s ohledem na zákonnou dikci bude při posuzování těchto podmínek ve vztahu k obviněným právnickým osobám, když **předpoklady vztahující se ke shora uvedeným rozhodnutím musí vycházet z naprosto odlišných skutečností, které se pojmově vážou k právnickým osobám.** Právnická osoba má fiktivní povahu, nemá žádný život v pravém slova smyslu, není „z masa a kostí“, ale může se posoudit její dosavadní existence. Tato **dosavadní existence by se měla posuzovat pomocí výpisu evidence v rejstříku trestů právnických osob a zvláštní pozornost by měla být věnována tématu implementace compliance programů,** které mohou předcházet a zamezovat protiprávnímu jednání.²⁰ Dosavadní existence by se mohla však posuzovat z celé řady dalších skutečností, např. z toho, zda proti právnické osobě bylo v minulosti vedeno oprávněné insolvenční řízení, zda jsou proti ní vedena exekuční řízení nebo zda takováto právnická osoba plní další různé zjiřitelné zákonné povinnosti vyplývající z veřejnoprávních předpisů.²¹ Při zjišťování dosavadní existence **lze zjišťovat i pověst právnické osoby,** což je pojem používaný v o. z.²² Občanskoprávní judikatura k tomuto pojmu např. dovozuje, že dobrou pověst má právnická osoba od svého vzniku po celou dobu trvání své existence s tím, že pověst právnické osoby je nezbytné v konkrétním případě hodnotit podle chování právnické osoby v obchodních vztazích. Pokud tedy např. tato osoba neplní své závazky v obchodních vztazích řádně a včas, popř. pouze výjimečně, nelze dospět k závěru, že by požívala dobré pověsti.²³

Skutečnosti, které jsou popisovány ve vztahu k podmíněnému zastavení trestního stíhání právnických osob, upravené v § 307 až 308 tr. řádu, se obdobným způsobem budou aplikovat v rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, který přichází v úvahu v případě zkráceného přípravného řízení, a to tak, jak je upraven v § 179g až 179h tr. řádu.²⁴

Narovnání

Institut narovnání je upraven v § 309 až 314 tr. řádu, když zde jsou upraveny podmínky pro možnosti použití tohoto odklonu. Tak jako u podmíněného zastavení trestního stíhání se budu ohledně použití tohoto druhu odklonu ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob zabývat pouze některými zákonnými podmínkami, které jsou s přihlédnutím k trestně odpovědnému subjektu, jímž je právnická osoba, poněkud specifické a mohou vyvolávat některé výkladové problémy. O schválení narovnání a zastavení trestního stíhání může soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout **se souhlasem obviněného a poškozeného, jestliže obviněný prohlásí, že skutek spáchal.** Orgán rozhodující o schválení narovnání přítom při naplnění zákonem stano-

18 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 1995, sp. zn. 2 Tzn25/1995.

19 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014 (R 28/2015).

20 R. Karváňková: Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám, rigorózní práce, Fakulta právnická ZČU v Plzni, Plzeň 2021, str. 52.

21 Např. povinnosti obchodní korporace vyplývající ze zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů (povinnost se např. vztahuje k povinnosti zaslat do sbírky listin účetní závěrku).

22 § 135 odst. 2 o. z. používá pojmem pověst, když předchází občanský zákoník používal pojem dobrá pověst.

23 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2448/2007, ze dne 25. 4. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4148/2010.

24 Ust. § 179h tr. řádu bylo změněno novelou provedenou zákonem č. 220/2021 Sb. Ustanovení vztahující se ke zkrácenému přípravnému řízení byla částečně změněna novelou provedenou zákonem č. 220/2021 Sb.

vených podmínek musí posoudit, zda takovýto způsob vyřízení věci je dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl činem dotčen veřejný zájem, **k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.**

Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání je nutné řešit, **kdo je oprávněn u právnické osoby vyslovit souhlas s narovnáním za právnickou osobu.** Ve vztahu k narovnání lze odkázat na argumentaci, která je u použití tohoto institutu naprosto **shodná jako u institutu podmíněného zastavení trestního stíhání.** Lze tedy dospět k tomu, že za právnickou osobu může jednat **ta osoba, která je k tomu oprávněna podle občanského soudního řádu, zmocněnec a případně opatrovník.** Souhlas k narovnání však nemůže dát obhájce právnické osoby.

U podmíněného zastavení trestního stíhání řešil tento článek to, kdo je oprávněn za právnickou osobu učinit doznání, neboť to je zákonnou podmínkou pro aplikaci tohoto institutu. Naproti tomu u narovnání tr. řád nevyžaduje doznání, ale **prohlášení, že právnická osoba spáchala skutek,** pro který je stíhána. Je nutné důrazně upozornit na to, že není možné zaměňovat „doznání“ s „prohlášením o spáchání skutku“. Jedná se o obsahově odlišné pojmy, které mají navíc ve vedeném trestním řízení zcela odlišný význam. I doznání pro účely rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je možné považovat za důkaz v trestním řízení, naproti tomu prohlášení o spáchání skutku nelze v trestním řízení považovat za důkaz, což je explicitně vyjádřeno v § 314 tr. řádu.

Pokud se týká prohlášení o spáchání skutku, není kladen na jeho obsah takový důraz z hlediska formálních požadavků, když prohlášení nemusí být součástí výpovědi obviněného, ale může postačovat písemně vypracované a zasláné písemné prohlášení, které se stane součástí trestního spisu, nebo může být toto prohlášení podchyceno do úředního záznamu, který bude součástí trestního spisu. Důležitou skutečností při aplikaci narovnání ve věcech, kde je obviněna právnická osoba, je samozřejmě také to, **kdo je oprávněn učinit takovéto prohlášení.** Nepochybně je možné dospět k závěru, tak jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, že **prohlášení, že právnická osoba spáchala skutek, učiní fyzická osoba, která je též za spáchání daného trestného činu stíhána jako obviněná.** Jedná se o takový případ, kdy jednání fyzické trestně stíhané osoby je přičitatelné podle § 8 odst. 1 ZTOPO obviněné právnické osobě.

Může však nastat situace, že je stíhána pouze právnická osoba, a v tomto případě je nutné řešit, jaká fyzická osoba je oprávněna učinit za právnickou osobu prohlášení, že tato právnická osoba spáchala skutek. Při řešení této otázky nenastávají podle mého názoru větší výkladové problémy, na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání. Mám za to, že **takovéto prohlášení o spáchání skutku může učinit osoba, která v trestním řízení za právnickou osobu jedná, a to dle § 34 ZTOPO.** Lze akceptovat, že takovou osobou by mohl být i opatrovník, který může mít velmi vzdálené informace vztahující se ke skutkovým otázkám, které se vztahují ke stíhanému trestnému činu. Přesto však by mohl i opatrovník učinit toto prohlášení odkazující

např. na popis skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání, neboť jako opatrovník může být tato osoba seznámena se skutečnostmi, ze kterých vychází zahájené trestní stíhání, a jeho vyjádření k tomuto trestnímu stíhání by mělo být postačující pro závěr o tom, že je právně relevantním úkonem majícím povahu prohlášení o spáchání skutku.

Pokud zákon stanoví jako podmínku úvahu vztahující se při schvalování o narovnání **k hodnocení osoby obviněného a jeho osobních a majetkových poměrů,** jedná se opět jako u podmíněného zastavení trestního stíhání o pojmosloví, které se vztahuje k posuzování možnosti tohoto odklonu k fyzické osobě. Je však nutné dospět k extenzivnímu výkladu těchto pojmů a vzít v úvahu **obdobně relevantní skutečnosti vztahující se k hodnocení právnické osoby, která je obviněna z trestného činu.** V tomto směru je možné odkázat opět na argumentaci ohledně těchto skutečností u podmíněného zastavení trestního stíhání právnické osoby.

Dohoda o vině a trestu a prohlášení viny

Dalším odklonem, který je možné použít na trestní řízení vedené proti právnickým osobám, je dohoda o vině a trestu. Tento institut byl zaveden do českého právního řádu teprve v roce 2012. Dne 1. 10. 2020 nabyla účinnosti novela 1, kterou došlo nejen ke změně celé řady institutů jak v trestním právu hmotném, tak i v trestním právu procesním, ale nezanedbatelná část novely 1 mění i úpravu institutu dohody o vině a trestu (dále také jen „DOVT“). Právní úprava tohoto institutu zůstala i po novele 1 vymezena v § 175a až 175b a v § 314o až 314s. DOVT se nově dotkla novelizovaných ust. § 196 odst. 2 a § 206a až 206d.²⁵ Přijatá novela 1 velmi výrazně rozšířila okruh případů, které je možné řešit pomocí institutu DOVT, a v návaznosti na tuto změnu i používání prohlášení viny jako skutečnosti, která může mít velmi značný dopad na ukládání druhu trestu a výměry trestu, včetně možnosti mimořádného snížení trestu odnětí svobody. Je však třeba konstatovat, že prohlášení viny není doznáním.²⁶ V souvislosti se zavedením institutu prohlášení viny se objevují v odborné literatuře různé výhrady, které však nemají pro celkový koncept tohoto článku význam.²⁷ Novela 1 se významným způsobem dotkla dosavadního ust. § 196 tr. řádu, když nově upravila v § 196 odst. 2, že předseada senátu spolu s doručením opisu obžaloby upozorní obžalovaného, že má právo se v jím stanovené lhůtě vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zejména ke zmiňovaným skutečnostem pod písm. a) až d) s tím, že pod písm. b) je výslovně zmiňován jako důvod pro vyjádření to, zda má obžalovaný zájem uzavřít se státním zástupcem DOVT nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu.²⁸

Uvedené změny již prokazatelně vedou k podstatně častějšímu využívání DOVT a velice často soudy již také rozho-

25 Op. cit. sub 1, str. 17-20.

26 P. Vantuch: K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby, Bulletin advokacie č. 4/2021, str. 24-29.

27 Op. cit. sub 2, str. 37-46.

28 J. Kocina: Vyjádření k obžalobě a odměna obhájce, Bulletin advokacie č. 12/2021, str. 19-21.

dují v trestních věcech, aniž by byl využíván institut DOVT, tak, že dochází ve smyslu § 206c odst. 4 tr. řádu k přijetí prohlášení viny učiněného obžalovaným.

Tato zákonná úprava se samozřejmě může a nepochybně i bude promítat v tom, že i ve vztahu k právníkům osobám bude stále častěji využíván institut DOVT, a v případě, že nedošlo ke sjednání takovéto dohody, že bude obžalovaná právníká osoba ve smyslu § 206c odst. 1 tr. řádu prohlašovat, že je vinna spácháním skutku nebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku provedenou v obžalobě.

S přihlédnutím k novele 1 se budu zabývat aplikací sporných skutečností ve vazbě na možnost použití dohody o vině a trestu a při rozhodnutí o přijetí prohlášení viny, a to v případě vedeného trestního stíhání, event. již po podání obžaloby, a to, pokud je obviněnou či obžalovanou v trestním řízení právníká osoba. Velice důležité ve vztahu k použití DOVT u právníků osob je také to, jako u narovnáni, prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem sjednané DOVT.²⁹

Tak, jak je již zmíněno shora, obžalovaný je upozorňován s doručením opisu obžaloby na možnost vyjádření se k tomu, zda chce uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit vinu. Toto prohlášení viny, jak je formulováno v ust. § 196 odst. 2 písm. b) tr. řádu, je nepochybně obsahově totožné s podmínkou pro sjednání DOVT i narovnáni, formulovanou jako prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem sjednané DOVT. Novela modifikovala také průběh hlavního líčení, když ve smyslu § 206a odst. 1 po přednesení obžaloby a vyjádření poškozeného vyzve předseda senátu obžalovaného, aby se vyjádřil ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zejména zda se cítí být nevinný nebo vinný spácháním skutku nebo některého ze skutků uvedených v obžalobě, souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, které skutečnosti považuje za nesporné – přitom jej poučí o následcích spojených s takovýmto vyjádřením. Dále jej upozorní na jeho právo prohlásit svou vinu a poučí jej o následcích spojených s takovýmto prohlášením. Pokud se obžalovaný již k těmto skutečnostem vyjádřil po doručení obžaloby, předseda senátu se jej dotáže, zda setrvává na svém vyjádření nebo zda je chce nějakým způsobem změnit. V § 206a odst. 2 je potom uvedeno, že vyjádření k obžalobě může za obžalovaného učinit i jeho obhájce, a to i když se hlavní líčení koná v nepřítomnosti obžalovaného, nemůže však za něj učinit doznání nebo prohlášení viny.

Je nepochybné, že **obviněnou a následně obžalovanou může být právníká osoba a že lze s touto trestně stíhanou právníkou osobou uzavřít DOVT a soudem přijmout její prohlášení viny**. Ve smyslu § 206c odst. 1 tr. řádu, pokud nedošlo ke sjednání DOVT, může obžalovaný prohlásit, že je vinný spácháním skutku nebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového

to skutku uvedenou v obžalobě. Na základě prohlášení viny tedy může být uzavřena jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem za podmínek stanovených v tr. řádu DOVT nebo soudem přijato prohlášení viny.

Pokud nedojde k DOVT v průběhu přípravného řízení, nelze použít prohlášení o vině k důkazu v dalším řízení, což jednoznačně vyplývá z ust. § 175a odst. 7 poslední věty tr. řádu. Stejný procesní důsledek nastane, pokud soud rozhodne, že nepřijímá prohlášení viny, když tato skutečnost je také jednoznačně vyjádřena v ust. § 206c odst. 8 tr. řádu.

Zbývá tedy zabývat se tím, **kteřá fyzická osoba je oprávněna za trestně stíhanou právníkou osobu učinit prohlášení viny, aby mohlo dojít ke sjednání DOVT a k jejímu schválení či neschválení soudem, a kteřá fyzická osoba je oprávněna za trestně stíhanou osobu učinit prohlášení viny pro možnost použití ust. § 206c tr. řádu**, a to tak, aby soud mohl rozhodnout, zda takovéto prohlášení viny za právníkou osobu přijímá, nebo nepřijímá.

Po popisu zákonných změn, které se dotýkají DOVT, které rozšířily použití institutu prohlášení viny, je nutné konstatovat, že se dotýkají nepochybně i trestních stíhání vedených proti právníkům osobám. Ve vztahu k těmto právníkům osobám je tedy nutné dospět k závěru, která fyzická osoba je oprávněna učinit prohlášení, že právníká osoba spáchala skutek, pro který je stíhána, tj. která osoba je oprávněna učinit prohlášení o vině právníké osoby. S ohledem na smysl právní úpravy zachycený v novele 1 ve vztahu k této problematice a používanému pojmosloví je **možné dovést naprosto stejný závěr, který se týká v tomto směru schválení narovnáni**. Prohlášení viny, tj. že právníká osoba spáchala skutek, **může učinit fyzická osoba, která je též za spáchání daného trestného činu stíhána jako obviněná**. Jedná se o takový případ, kdy jednání fyzické trestně stíhané osoby je přičitatelné podle § 8 odst. 1 ZTOPO obviněné právníké osoby. Pokud nastane situace, že je stíhána pouze právníká osoba, bude v tomto případě nutné řešit, která fyzická osoba je oprávněna učinit za právníkou osobu prohlášení, že tato právníká osoba spáchala skutek. Takovéto prohlášení o spáchání skutku **může učinit osoba, která v trestním řízení za právníkou osobu jedná, a to dle § 34 ZTOPO**. Vyjádření k obžalobě sice může učinit za obžalovanou právníkou osobu i její obhájce, nemůže však za právníkou osobu učinit prohlášení viny.

Závěr

ZTOPO upravuje podmínky trestní odpovědnosti právníků osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právníkům osobám uložit, a postup v řízení proti právníkům osobám, avšak tento zákon nemá žádnou speciální úpravu, která by se vztahovala k odklonům. Článek se zabývá rekapitulací nejzásadnějších výkladových problémů, které vznikají při aplikaci ustanovení o odklonech ve vztahu k odpovědnosti právníků osob.

Je nepochybné, že některé odklony jsou použitelné i v trestním řízení, které je vedeno proti právníkům osobám, když **pouze omezeně lze ve vztahu k právníkům osobám použít v trestním řízení trestní příkaz**.

29 § 175a odst. 6 písm. e) tr. řádu.

V řízení proti právnickým osobám **bude nepochybně možné použít podmíněné zastavení trestního stíhání** (včetně varianty určené pro zkrácené přípravné řízení, která je označena jako podmíněné odložení podání návrhu na po-trestání), **narovnání a schválení dohody o vině a trestu**.

Jednotlivá zákonná ustanovení vztahující se k jednotlivým druhům odklonů v některých případech vyžadují aktivní jednání trestně odpovědného subjektu, kterým po přijetí ZTOPO již nemusí být pouze fyzická osoba, ale může jím být právě i právnická osoba.

Článek se ve vztahu k možnosti použití jednotlivých odklonů u právnických osob zabývá tím, kdo může za právnickou osobu jednat, aby byly naplněny zákonem stanovené předpoklady pro možnost použití jednotlivého odklonu.

Pokud se týká podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, je nezbytné, aby konkrétní fyzická osoba vyjádřila souhlas s použitím uvedeného odklonu. Takovouto osobou nemůže být obviněný, kterému je kladena za vinu usnesením o zahájení trestního stíhání trestná činnost, která je přičítána právnické osobě. Osobou oprávněnou jednat za právnickou osobu k vyslovení souhlasu je v tomto případě osoba, která je oprávněna jednat za právnickou osobu podle občanského soudního řádu, zmocněnec a opatrovník, a to dle § 34 ZTOPO. Doznání ani prohlášení viny není oprávněn učinit obhájce.

Podmíněné zastavení trestního stíhání vyžaduje doznání obviněného, narovnání a dohoda o vině a trestu vyžaduje prohlášení viny. **Doznání obviněného nebo prohlášení viny může učinit fyzická osoba jednající za právnickou osobu, která je stíhána za jednání, tzn. je obviněná a její jednání je přičítáno právnické osobě. Pokud takováto osoba není trestně stíhána, je oprávněna učinit prohlášení viny osoba, která je oprávněna jednat za právnickou osobu podle občanského soudního řádu, zmocněnec a opatrovník, a to dle § 34 ZTOPO.**

U institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání je nutné se zabývat skutečnostmi, které se vztahují k osobě obviněného, které však tr. řád vymezuje slovně tak, že se vztahují k fyzické osobě, a nikoliv k právnické osobě. Jsou používány pojmy „poměry obviněného“, „osoba obviněného s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu“ a „vedení řádného života“ u podmíněného zastavení trestního stíhání a „osoba obviněného a jeho osobní a majetkové poměry“ u narovnání.

Vzhledem k tomu, že právnická osoba má fiktivní povahu, bude nutné tyto zákonem používané pojmy vykládat s přihlédnutím k zvláštnímu charakteru těchto osob, které nemají život v pravém slova smyslu jako fyzické osoby. Článek dovozuje, že je nutné posuzovat celou řadu hledisek, která se vztahují k dosavadní existenci právnických osob, ze kterých lze dovodit určitou **pověst právnické osoby**. ❀

**Sledujte ČAK
na Twitteru!**

Nejnovější krátké zprávy o dění v české advokacii naleznete na www.twitter.com/CAK_cz.

HLAVINOVÁ/PILÍKOVÁ/KABEŠ

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu Komentář. 3. vydání

- komentář reflektuje poslední velkou novelu z roku 2020, kterou byla transponována 5. AML směrnice
- výklad nepomíjí ani vazby na související právní předpisy, včetně vyhlášky ČNB č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření, zákona č. 37/2021, o evidenci skutečných majitelů, nebo zákona č. 250/2017 Sb., o elektronické identifikaci, či GDPR

2022 | vázané | 552
1 590 Kč | obj. číslo BK87

ŠEBESTA • NOVOTNÝ
MACHUREK • DVOŘÁK A KOL.

Zákon o zadávání veřejných zakázek Komentář. 2. vydání

- druhé vydání reflektuje novou soudní judikaturu i rozhodovací praxi Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže
- oproti vydání prvnímu přináší více jak 300 stran výkladu navíc
- reaguje na současné výklady zákona a zohledňuje všechny dosavadní novely schválené do konce roku 2021

2022 | vázané s přebalem | 1 648
2 990 Kč | obj. číslo EVK31

KASÍKOVÁ/JIRMANOVÁ/HUBÁČEK/PLÁŠIL/
ŠIMKA/KUČERA/NEKOLA

Exekuční řád Komentář. 5. vydání

- páté vydání je obohaceno o rychle se rozvíjející nejnovější judikaturu exekučních soudů
- je doplněno zejména o velkou novelu č. 286/2021 Sb., účinnou od 1. 1. 2022, která přinesla například zastavení exekucí, které jsou vedeny dlouhodobě bezvýsledně
- zapracovány jsou i novely účinné od 1. 7. 2021 týkající se ochrany nezletilých v exekuci, náhradního výživného či změn v exekuci příkázáním pohledávky z účtu

2022 | vázané v plátně | 1 368
2 490 Kč | obj. číslo EKZ198

Objednávejte na **www.beck.cz**

273 139 219

beck@beck.cz

O kumulaci nároků na náhradu škody a konkurenci právních norem

Cílem následujícího příspěvku je analyzovat otázku kumulace (konkurence) nároků na náhradu škody a navrhnout její řešení. Nejdříve rozebírám zahraniční přístupy (Rakousko, Německo, Švýcarsko, Anglie a Wales, Francie), potom analyzuji podrobněji českou právní úpravu v občanském zákoníku i českou odbornou literaturu a přicházím s vlastním návrhem na řešení tohoto problému v českém právu.*

Prof. JUDr. Luboš Tichý
je vedoucím Centra právní komparatistiky PF UK v Praze.

I. Úvod

Podstata problému a účel článku

Nezřídkou se stane, že **konkrétní skutkový stav naplňuje znaky ne jedné, ale několika skutkových podstat odpovědnosti za škodu**. Např. poškození pronajatého automobilu nájemcem může znamenat jak porušení smlouvy, tak i porušení vlastnického práva protiprávním jednáním. Způsobí-li taxikář porušením dopravních předpisů nehodu s následky poškození zdraví svého klienta, může být nárok ve smyslu soudem vynutitelného oprávnění na náhradu škody odůvodněn porušením vedlejších povinností ze smlouvy o dílo, a tedy **kvalifikován jako nárok ze smlouvy, ale současně může být posouzen jako nárok z delikt ní odpovědnosti**, neboť taxikář porušil svoji zákonnou povinnost, a zasáhl tak do absolutního práva svého klienta.

Jak ještě uvidíme, **přístupy k tomuto problému se v jednotlivých právních řádech liší**. Ač jsou totiž absolutní prá-

vo či právní statek poškozeny v důsledku porušení smluvní povinnosti, lze dovozovat i delikt ní odpovědnost.¹ Někde se vychází z toho, že smluvněprávní úprava je k úpravě delikt ní ve vztahu speciality, v jiných právních řádech zase platí opak. Ve většině právních řádů lze žalobní nárok kvalifikovat oběma způsoby, samozřejmě s tím výsledkem, že **náhrady téže újmy lze dosáhnout pouze jednou**. Uvádí se, že smluvní a delikt ní nároky existují na sobě nezávisle, a převážná většina nauky označuje tento jev jako konkurenci nároků (*concurrency of actions* či *Anspruchskonkurrenz*),² anebo existuje v dané situaci pouze jediný nárok, který lze odůvodnit jak z hlediska delikt něprávního, tak smluvněprávního. Koziol³ v takovém případě mluví o konkurenci právních základů nároku (*Anspruchsnormenkonkurrenz*).

Při posuzování tohoto problému, který Melzer⁴ nazývá kumulací, jsme v některých jurisdikcích svědky pozoruhodného vývoje. Jak ještě uvidíme, francouzské právo vyvinulo doktrínu (zásadu) *non-cumul*, jež znamená povinnost uplatňovat nárok na náhradu škody v režimu smluvní odpovědnosti a zákaz vymáhání tohoto nároku podle režimu delikt ní odpovědnosti za škodu. Podle Zimmermanna⁵ je dosud existující delikt něprávní úprava v Code civil⁶ v obecné klauzuli tak široká, že by bylo možné každé zaviněné porušení smlouvy kvalifikovat jako protiprávní jednání (delikt). Pak by došlo *de facto* k vyloučení odpovědnosti za škodu ze smlouvy. Proto má přednost (avšak jen ohledně nároků mezi smluvními stranami)⁷ smluvněprávní úprava jako *lex specialis* ve smyslu *non-cumul des responsabilités* (viz blíže II.5). V Německu naopak lze zaznamenat příklon ke kvalifikaci skutkových základů nároku na náhradu škody jako smluvněprávních, a tak se připouští možnost uplatňovat současně (paralelně) delikt ní nárok na náhradu škody a nárok smluvněprávní (viz II.2).

Problematika konkurence, resp. kumulace není až na výjimky⁸ v národních právních řádech výslovně upravena. K jejímu řešení musí přispět judikatura a nauka tím, že zveřejní hodnotící kritéria, a tím zvýší transparentnost rozhodování, což povede ke stanovení určitých zásadních orientací (pravidel) pro řešení této problematiky.⁹

Jinak tomu je však v úpravě ujednání, resp. v mezinárodních a nadnárodních akademických projektech. Určitým průkopníkem je čl. 5 CISG (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží). Nárok z odpovědnosti za škodu způsobenou zbožím vylučuje toto ustanovení z působnosti smluvního práva. Toto řešení převzala i směrnice č. 1999/44/ES (dnes č. 2019/771/EU) o spotřebitelské kupní smlouvě, podle níž mají v případech od-

* Autor děkuje JUDr. Zdeňku Pulkrábkovi, Ph.D., a Mgr. Janu Slavičkoví za cenné připomínky.

1 K. Larenz, C.-W. Canaris: Schuldrecht II/2, 13. vyd., C. H. Beck, München 1994, § 83 VI.1. Český zákonodárce bohužel nereflektuje rozdílnost deliktu a smlouvy, takže i odpovědnost za škodu ze smlouvy považuje za součást závazku z deliktu (viz hlava III. o. z. „Závazky z deliktů“).

2 Viz např. M. Martin-Casals (ed.): The Borderlines of Tort Law, Intersentia, Cambridge 2019, passim.

3 H. Koziol: Österreichisches Haftpflichtrecht, sv. I, 4. vyd., Jan Sramek Verlag, Wien 2020, str. 902 a násl.

4 F. Melzer: Komentář k § 2913, in F. Melzer, P. Tégel (eds.): Občanský zákoník, Komentář, sv. IX, Leges, Praha 2018, marg. č. 200 a násl.

5 R. Zimmermann: The Law of Obligations, dotisk Cape Town et al. 1992, str. 906, jehož cituje Melzer (viz pozn. 4).

6 Viz čl. 1382, po reformě z roku 2016 čl. 1240.

7 Srov. rozhodnutí z 9. 7. 2002, č. 99-19.156 P: CCC 2002.

8 § 443 polského občanského zákoníku a do jisté míry i § 1925 o. z.

9 Národní právní úprava údajně není zapotřebí (Y.-G. Von Amsberg: Anspruchskonkurrenz, Cumul und Samenloop, Peter Lang, Frankfurt n. M. 1994, str. 120).

povědnosti za škodu způsobenou výrobkem přednost delikt- ní nároky ve smyslu čl. 14 této směrnice. Tento trend sledu- je i DCFR v čl. VI-1:103d v tom smyslu, že nevylučuje jeden z možných konkurujících právních základů nároku a při- pouští volnou konkurenci.

Okolnost, že z jednoho skutkového stavu může vyplývat více nároků, je jev, který je společný nejrůznějším právním oblas- tem.¹⁰ V samotném soukromém právu¹¹ je pojem konkurence nároků považován za spletitý, neboť zahrnuje celou řadu pro- blémů. Především se takovou situací rozumí nároky jednoho věřitele vůči jednomu či více dlužníkům.¹² Množina nároků je věřiteli k dispozici např. ve vztahu odpovědnosti za vady. **Klade se tedy celá řada otázek, jako např., zda existuje pořá- dí uplatňování jednotlivých nároků a v jakém vztahu tyto náro- ky, (zejména) nárok na náhradu škody, nároky z odpovědnos- ti za vady či smluvní pokuta, navzájem koexistují. Rozlišuje se dále nárok ve smyslu hmotného práva na straně jedné a jeho procesněprávní rovina na straně druhé.** Je však zřejmé, že jen podrobnější popis těchto problémů by podstatným způsobem přesáhl rozsah časopiseckého článku. Nejen z tohoto důvodu se při rozboru problematiky konkurence či kumulace nároků soustředím na problematiku nároků na náhradu škody, které mohou mít základ ve smluvní úpravě na straně jedné a v úpra- vě deliktněprávní na straně druhé.

Již na tomto místě je třeba podat určité vysvětlení ne- jen terminologického charakteru, abych předešel určité- mu „*zmatení jazyků*“, k němuž v zahraniční nauce někdy dochází. Již v předchozím textu se uvádějí sousloví „**kumu- lace nároků**“ a „**konkurence nároků**“ a konečně se setkává- me se slovním spojením „**konkurence právních norem**“. Jak ještě blíže objasním (ad III), jádro problému spočívá v tom, **do jaké míry lze považovat za oprávněné uplatňování dvou či více relativně samostatných hmotněprávních nároků, založe- ných na rozdílných zákonných skutkových podstatách (práv- ních normách).**

Toto oprávnění, tedy možnost současného, paralelního uplatňování nároků, označuji jako kumulaci nároků, a právní normy, na nichž jsou tyto nároky založeny, považuji za kon- kurenci norem (právních norem).

V české nauce je jedním z ojedinělých pokusů o řešení této problematiky komentářový příspěvek Melzera,¹³ jenž považuje koncepci kumulace nároků za spravedlivější ře- šení než vylučování jednoho z nich, např. podle francouz- ského modelu. Aniž dospívá k obecnému jednoznačnému řešení, komentuje dosavadní judikaturu Nejvyššího sou- du¹⁴ ohledně úpravy zákona č. 40/1964 Sb., občanský zá- koník, a soudí, že se, i když bez zjevného důvodu, snažila vyhnout konkurenci nároků a spíše „*vycházela z pozice před- nosti smluvního nároku*“. Podstatně podrobněji a s návrhem na řešení se Melzer tímto problémem zabývá při komento- vání § 2945 a 2950 o. z. I tak je zřejmé, že s ohledem na vý- znam této problematiky je zájem o její zpracování poněkud podceněn. Proto je třeba tento příspěvek považovat za pod- nět k diskusi o této problematice.

Mým cílem je na tomto úzkém půdorysu analyzovat otáz- ku kumulace (konkurence) nároků a navrhnout její řešení. Protože se jedná o (u nás) zatím jen řídké zpracované a sou- časně složité téma, je užitečné vzít v úvahu zahraniční zkuš-

nosti. Proto podám nejprve přehled přístupů některých re- levantních evropských právních řádů (ad II) a poté se budu zabývat bližší analýzou pojmu konkurence, resp. kumula- ce nároků a zaujmu k této otázce ve výše uvedeném věcném rozsahu vlastní názor (ad III).

II. Přehled zahraničních přístupů a český občanský zákoník

1. Rakousko

V rakouském právu obecně se **kumulace nároků uzná- vá.** To znamená, že jsou-li dány předpoklady odpověd- nosti obou druhů (tedy odpovědnosti za škodu z deliktu a ze smlouvy), je žalobce oprávněn volit mezi nimi, nebo dokonce opřít svoji žalobu o předpoklady obou, i když na- konec může být jeho nárok uspokojen jen jednou. Z prak- tických důvodů bude žalobce dávat přednost žalobě založené na smluvním základě, neboť ten je pro něho výhod- nější s ohledem na obrácení důkazního břemene, snadnější pro dosažení náhrady za čistou ekonomickou újmu, a zejmé- na v důsledku pro něho výhodnější úpravu odpovědnosti za pomocníka.¹⁵ Jinak řečeno, rakouské právo je ohledně možné konkurence nároků velmi velkorysé. Přitom nezáleží na druhu škody, kterou žalobce utrpěl.¹⁶

Porušení vlastnického práva je zásahem do absolutního práva, jehož základem může být i porušení smluvních povin- ností. Není tak vyloučeno žalovat z obou důvodů, jak se sta- lo např. ve věci projednávané rakouským Nejvyšším soud- ním dvorem (OGH),¹⁷ ve které byl žalobcův automobil zničen při nehodě, kterou svým nedbalým jednáním způsobil řidič – žalovaný (viz ad I výše). Žalobce tvrdil, že zapůjčil žalova- němu svůj automobil, a proto je žalovaný povinen automobil vrátit v nepoškozeném stavu. Soud uznal žalovaného vinným z deliktu, neboť zasáhl do absolutního práva žalobce.

Rakouské právo je jedním z propracovaných modelů ře- šení konkurence smluvních a deliktních nároků na náhradu škody. Pro jeho koncepci je příznačná neexistence přísných

10 D. Medicus, S. Lorenz: Schuldrecht I, 18. vyd., München 2008, str. 193.

11 Jen v soukromém právu je případů konkurence bezpočet. Tak např. při neoprávněném držení věci může její vrácení být uplatňováno na základě ochrany vlastníka nebo na základě bezdůvodného obohacení. I v rámci práva na náhradu škody je možné nárok na náhradu újmy na zdraví chodce vůči řidiči automobilu odůvodňovat jako nárok z objektivní, ale i subjektivní odpovědnosti škůdce. Z důvodu omezeného rozsahu tohoto příspěvku se nezabývám otázkou reflexe problematiky konkurence nároků, resp. právních norem do civilního práva procesního. Vycházím však z toho, že předmětná problematika při respektování „dvoukolejnosti“ vymezení předmětu sporu (viz L. Rosenberg: Zivilprozessrecht, 1. vyd., 1927, § 87 II, a Rosenberg/Schwab/Gottwald: Zivilprozessrecht, 18. vyd., München 2018, str. 556), na základě které je předmět řízení vymezen píteitem, a zejména skutkovým základem (*Lebenssachverhalt*), nepředstavuje procesněprávní rovina zvláštní problém. Tím se blíže zabývá Macur (srov. J. Macur: Předmět sporu v civilním soudním řízení, Brno 2002, str. 57 a násl., zejména str. 74-75).

12 Viz např. U. Magnus in J. Basedow et al. (eds.): Handwörterbuch Europäischen Privatrechts, sv. I, Tübingen 2009, str. 71.

13 Srov. F. Melzer in op. cit. sub 4 a komentář k § 2945 o. z., marg. č. 19-53, a k § 2950 o. z., marg. č. 29-55.

14 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1569/99.

15 E. Karner, B. A. Koch, Austria, in op. cit. sub 2, str. 30.

16 Srov. pozn. 12, ibidem.

17 Viz rozsudek OGH ze dne 2. 7. 1998, sp. zn. 2 Ob 153/98.

hranic mezi uplatňováním nároku, jako je např. francouzské pravidlo *non-cumul*. Jsou-li dány předpoklady odpovědnosti, žalobce může volně volit a uplatňovat své nároky na základě smluvní nebo deliktovní odpovědnosti. Kromě výše uvedených „praktických“ důvodů bude dávat přednost nároku založenému na smluvní odpovědnosti proto, že v daném případě je podstatně jednodušeji nahraditelná i následná škoda,¹⁸ přičemž prosazení takového nároku na základě odpovědnosti deliktovní je velmi nepravděpodobné.

Případy porušení povinností při poskytování zdravotní péče lze řešit jak na bázi smluvní, tak deliktovní. Pro kvalifikaci odpovědnosti jako smluvní je relevantní platný souhlas pacienta se zákrokem.¹⁹

2. Německo

Nároky ze smluvní odpovědnosti za škodu na straně jedné a nároky, které vycházejí z deliktovní odpovědnosti na straně druhé, se mohou podle německého práva překrývat, přičemž je třeba zdůraznit, že v obou případech jde o ochranu stejných zájmů poškozeného.²⁰ Protože smluvní právo stanoví povinnost ohledu k právům druhé strany podle § 241 odst. 2 BGB, nárok ze smlouvy je často doprovázen ještě nárokem z deliktu. Tak tomu je zejména v případě škod na zdraví. Německé právo tak připouští kumulaci nároků, i když ve výsledku může být uspokojen pouze jeden z nich. Platí, že poškozený může v zásadě zvolit nejvýhodnější právní základ pro svůj nárok.²¹ To se týká jak nároků na náhradu škody na zdraví, tak nároků na náhradu majetkové škody. Z této zásady existují výjimky, které se týkají např. některých předpokladů uplatnění nároku, kdy účel relevantních právních norem vyžaduje odlišné řešení. Např. kratší promlčecí lhůta je aplikována tam, kde účel takové lhůty má zajistit, že daná situace mezi stranami bude vyřešena okamžitě.²² Tak nárok založený na předšmluvní odpovědnosti může konkurovat nárokům ze smlouvy, resp. z deliktu, ledaže daný skutkový stav je podřízen specifickému režimu. Např. právní úprava kupní smlouvy kodifikující nástroje právní ochrany v případě dodání vadného zboží v zásadě vylučuje nárok opřený o režim předšmluvní odpovědnosti.²³

18 Viz rozsudek OGH ze dne 28. 11. 1978, sp. zn. 5 Ob 707/88.

19 B. A. Koch: Medical Liability in Austria, in Koch (ed.): Medical Liability in Europe, 2011, marg. č. 72.

20 U. Magnus, Germany, in op. cit. sub 2, str. 192.

21 Viz BGH NJW 1987, 2008 aj.

22 Viz BGHZ 54, 264.

23 Srov. BGH NJW 2009, 2120.

24 Viz BGHZ 14, 313, 317, resp. NJW 1954, 1925, 1926 a G. Wagner in Münchener Kommentar, sv. 5, 6. vyd., München 2013, komentář k § 826 BGB, marg. č. 60.

25 Viz G. Wagner, tamtéž, komentář před § 823, marg. č. 67.

26 Srov. BGE 113 II 246.

27 Viz BGE 120 II 58, 61.

28 Viz I. Schwenger: Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 7. vyd., Bern 2016, str. 37.

29 Viz čl. 1 zákona o odpovědnosti za výrobek – PrHG.

30 Např. *Brown v. Boorman* (1842) 3 QB 511 aj., viz k tomu H. Oliphant, V. Wilcox, England and Wales, in op. cit. sub 2, str. 118.

31 Viz *Henderson v. Merrett Syndicates Ltd.* (1195) 2 AC 145, 194.

32 Viz např. *Matthews v. Kuwait Bechtel Corp* (1959) 2 QB 57.

Dále platí, že škoda vzniklá neplněním smlouvy může být základem i odpovědnosti podle obecné deliktovní normy v § 823 BGB, ledaže by šlo o případ úmyslného jednání v rozporu s dobrými mravy podle § 826 BGB, jako tomu je mj. v případech ochrany pohledávky vůči protiprávnímu jednání třetí osoby, např. v situaci, kdy třetí osoba navádí dlužníka k neplnění smluvních povinností.²⁴

I německé právo²⁵ je tak příkladem doktríny kumulace nároků a protikladem francouzského pojetí „*non-cumul*“ (viz ad 5 níže).

3. Švýcarsko

Jestliže je porušena smluvní povinnost protiprávním jednáním, poškozený má v zásadě možnost uplatnění nároku jak z porušení smlouvy, tak z odpovědnosti za škodu z deliktu.²⁶ Podle převládajícího mínění jsou rozdílné nároky na sobě v zásadě nezávislé, i když náhradu může poškozený získat jen jednou.²⁷ Platí však, že před soudem je povinností žalobce pouze vylíčit skutkový stav, přičemž podle zásady *iura novit curia* je věcí soudu, jakým způsobem bude tento skutkový stav kvalifikovat. Posoudí jej buď jako nárok na náhradu škody z deliktu, nebo ze smlouvy. Praktický význam spočívá v tom, že pro smluvní odpovědnost platí jiný režim než pro odpovědnost z deliktu.²⁸ I když ve většině případů jsou předpoklady odpovědnosti v režimu smluvního práva méně přísné (viz např. důkazní břemeno ohledně zavinění, odpovědnost pomocníků či promlčení), existují i opačné konfigurace. Tak tomu je, když deliktovní odpovědnost nepředpokládá zavinění, jako v případě odpovědnosti za škodu způsobenou výrobkem.²⁹

4. Anglie a Wales

Ani v anglickém právu neexistuje obecné pravidlo, které by vylučovalo kumulaci nároků ze smlouvy a z deliktu. Stává se, že míra škody vzniklé porušením smluvní povinnosti je uplatňována jako náhrada za škodu z deliktu. Je tomu tak v oblasti zanedbání povinnosti ve zdravotnictví či profesní povinnosti vůbec, odpovědnosti zaměstnavatele a v dalších oblastech.³⁰ Tento přístup byl potvrzen ve věci *Henderson v. Merrett Syndicates Ltd.*³¹ Podle tohoto rozhodnutí mají strany svobodnou volbu mezi odpovědností ze smlouvy a z deliktu za předpokladu, že žaloba z deliktu není vyloučena ustanovením ve smlouvě. Takové ustanovení je však předmětem přezkoumání z hlediska pravidla *contra proferentem* podle ustanovení v zákoně proti nekalým ustanovením ve smlouvách (Unfair Contract Terms Act 1977) a zákona o právech spotřebitelů (Consumer Rights Act 2015). Existují však výjimky z této praxe, jakými jsou např. případy odpovědnosti za škodu způsobenou nezletilci, u nichž je odpovědnost z deliktu přísnější než odpovědnost ze smlouvy. Soudy mnohdy zkoumají, zda důvod žaloby nevede k nespravedlivým výsledkům, jestliže se využije ve prospěch žalobce výhodnější řešení tam, kde se přístupy obou režimů liší. Ke konkurenci obou nároků může dojít i v případech škod na zdraví, které mohou být následkem porušení smluvních povinností. I zde se respektuje zásada autonomie vůle žalobce, který si může zvolit pro sebe výhodnější řešení s ohledem na relevantní skutečnosti.³²

5. Francie

Ve Francii platí známá **zásada zákazu kumulace** (zásada *non-cumul*), která je **kombinována se zásadou priority ve prospěch smluvní odpovědnosti**. To znamená, že v případě platné smlouvy a existence škody vzniklé v souvislosti s takovou smlouvou se žalobce může domáhat náhrady pouze na základě odpovědnosti ze smlouvy. Tato doktrína se používá pro všechny druhy škod;³³ je nepsaným pravidlem a byla zařazena do čl. 1233 projektu reformy občanského zákoníku. Její smysl spočívá v tom, že strany by neměly obcházet pravidla smluvního práva, a zneužívat tak relativně velmi široké základní skutkové podstaty deliktů odpovědnosti. Zásada *non-cumul* se důsledně aplikuje od 30. let 20. století.³⁴ Existují však výjimky. Úpravy stanovící objektivní odpovědnost za škodu se uplatňují bez ohledu na existenci smluvního vztahu dotčených stran. To se týká škod způsobených při dopravních nehodách a případů odpovědnosti za škodu způsobenou výrobkem.³⁵ Skutečností však je, že hranice mezi smluvní a deliktů odpovědností může být v soudní praxi různě „posouvána“.³⁶ Např. v případech nehod na nádraží se nárok na náhradu škody utrpěné cestujícím se zakoupenou jízdenkou, tedy smluvním partnerem železniční společnosti, posuzuje jako nárok z deliktu. Totéž platí pro nárok poškozeného vzniklý v důsledku úrazu v samoobsluze před tím, než uzavřel kupní smlouvu ohledně zboží, které si vybral. Projekt reformy deliktů právní části občanského zákoníku považuje odpovědnost za poškození zdraví vesměs za odpovědnost z deliktu, i když mezi stranami existovala smlouva.³⁷

Případy, kdy určitá osoba navádí smluvní stranu k porušení smlouvy, jsou posuzovány v režimu odpovědnosti z deliktu.³⁸

6. Srovnání

Obecně platí, že **kumulaci nároků na náhradu škody, jež mají základ jak ve smlouvě, tak v deliktu, nepřipouští jednoznačně pouze francouzské právo**, a to s výjimkou nároků na náhradu škody způsobené vadným výrobkem. Francouzské pojetí znamená, že v případě existence platné smlouvy mezi stranami a existence škody, která má vztah k této smlouvě, je žalobce povinen uplatňovat svůj nárok na náhradu škody pouze ze smlouvy. Toto pravidlo platí ohledně všech druhů škod, a znamená tedy obecnou přednost odpovědnosti ze smlouvy před odpovědností z deliktu. Naproti tomu **německé, rakouské a anglické právo umožňují paralelní uplatňování smluvních a deliktů nároků**. Tyto právní řády tak zvýhodňují věřitele (poškozeného), jestliže protiprávní jednání dlužníka zakládá více odpovědnostních důvodů. V zásadě platí, že se věřitel může opírat o oba právní základy, přičemž je otázkou výkladu, do jaké míry se omezení odpovědnosti ve smlouvě vztahuje na konkurující (paralelní) nároky z odpovědnosti z deliktu.

Je třeba ovšem připustit, že význam a chápání pojmu „kumulace nároků“ nejsou úplně jasné. Tímto pojmem (*Anspruchskonkurrenz*) se v Německu chápe množina ne-

závislých nároků, zatímco v jiných jurisdikcích je tento jev chápán jako možnost jediného nároku, který však vychází ze dvou či více rozdílných právních důvodů (*Anspruchsnormenkonkurrenz*). V jiných jurisdikcích může³⁹ žalobce opírat svůj nárok o jeden skutkový základ a subsidiárně uvádět v žalobě i jiné skutečnosti, a tak vlastně poskytnout soudu základ pro posouzení nároku buď podle smlouvy, či podle deliktů základu.

Ve většině jurisdikcí neexistují psaná pravidla upravující konkurenci nároků. Výjimkou je polský právní řád, který tak stanoví v čl. 443 občanského zákoníku.⁴⁰

7. České právo

Pro český právní řád jsou pro naši problematiku charakteristické níže vybrané případy, jež ovšem ne vždy jsou zaměřeny jen na řešení konkurence mezi smluvní a deliktů odpovědností, protože zahrnují i možný souběh nároků na náhradu škody pouze z deliktu.

a) Řešení možné kumulace nároků na náhradu škody podle § 1925 o. z. a nároků z odpovědnosti za vady

Význam tohoto zákonného řešení konkurence mezi odpovědností za vady a odpovědností za škodu na základě zásady speciality spočívá v tom, že nápravy následků vady na samotném předmětu plnění se lze domoci jen právními prostředky ochrany, které zákon pro odpovědnost za vady poskytuje. Tyto prostředky jsou upraveny v § 1923 o. z. jako oprava, doplnění, přiměřená sleva z ceny a odstoupení od smlouvy. Jinak řečeno, **obecná úprava odpovědnosti za vady v občanském zákoníku nezná náhradu škody jako prostředek ochrany**. Náhrady za škodu jako prostředku právní ochrany, ať smluvní, či deliktů, nelze použít, i když je ve výsledku pro věřitele výhodnější. Není možné se domáhat odstranění vady prostřednictvím restituce (uvedením v předešlý stav) a nelze použít institutu náhrady škody namísto slevy.

Odpovědnost za vady se týká samotné věci (zboží apod.), jež je předmětem plnění a jejíž hodnota byla v důsledku vady snížena.⁴¹ Vylučuje se proto odpovědnost za škodu na věci samé, jež je předmětem vadného plnění. Odpovědnost dlužníka za škodu způsobenou jako následek vadného plnění věřiteli či třetí osobě není však z režimu odpovědnosti za vady vyloučena.

33 Srov. J.-S. Borghetti, France, in op. cit. sub 2, str. 156.

34 Tamtéž, str. 156.

35 Viz čl. 1245-1 až 1245-17 Code civil.

36 J.-S. Borghetti in op. cit. sub 2, str. 157.

37 Viz čl. 1233-1 Code civil.

38 J.-S. Borghetti in op. cit. sub 2, str. 158.

39 Viz příklad Polska a Itálie (E. Bagińska, Poland, str. 453, marg. č. 137, C. Amato, G. Comandé, Italy, str. 312-313, marg. č. 106-108, in op. cit. sub 2).

40 „Skutečnost, že konání nebo opomenutí, které způsobilo škodu, představuje nesplnění nebo vadné splnění smluvní povinnosti, nevylučuje nárok na náhradu škody z titulu deliktu, pokud ze smlouvy nevyplývá něco jiného“ (v překladu autora).

41 J. Handlar in M. Hulmák (ed.): Občanský zákoník V, Závazkové právo, Obecná část, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 917.

b) Konkurence dvou smluvních režimů odpovědnosti za škodu v § 2945 a 2913 o. z.

Konkurenci právních základů řeší Bezouška⁴² na základě zásady speciality ve prospěch § 2945 o. z. Nepřipouští tedy kumulaci nároků. Naproti tomu Novotná⁴³ připouští kumulaci nároků těchto dvou smluvněprávních režimů a výběr pro poškozeného toho výhodnějšího z nich, aniž rozdíl mezi oběma odpovědnostními úpravami a možnou výhodou jedné oproti druhé zmiňuje.

K tomu je třeba poznamenat, že **obecný režim odpovědnosti za škodu v § 2913 o. z. a režim speciální v § 2945 o. z. mají stejné předpoklady, a dokonce i stejné následky.** Ve skutečnosti jsou ustanovení obsažena v absolutní odpovědnosti, neboť exonerační důvody podle § 2913 odst. 2, jež propůjčují v tomto ustanovení upravené smluvní odpovědnosti charakter odpovědnosti objektivní, jsou v praxi vlastně nepoužitelné. Mají totiž zcela mimořádnou povahu.

c) Konkurence smluvních režimů podle § 2946 a 2913 o. z.

Na základě zásady speciality přiznávají komentátoři výlučné uplatnění tohoto základu smluvní odpovědnosti za škodu vůči obecnému ust. § 2913 o. z.⁴⁴ Naproti tomu Novotná⁴⁵ soudí, že odpovědnost ubytovatele má spíše deliktněprávní povahu. Dovojuje, ovšem nepřesvědčivým logickým jazykovým a nejasným teleologickým výkladem, že když mezi ubytovatelem a ubytovaným existuje smlouva, má přednost deliktněprávní odpovědnost za škodu. Ohledně názorů Paška a Bezoušky k souběhu právních základů nároků na náhradu škody platí to, co jsem již uvedl shora ohledně konkurence mezi odpovědnostními základy v § 2945 a 2913.

d) Význam § 2950 o. z.

Zde nabízí nauka (o judikatuře zatím není nic známo) dva rozdílné názory. Bezouška⁴⁶ nejprve předpokládá, že předmětem úpravy § 2950 o. z. je odpovědnost za škodu ze smluvního vztahu, a zabývá se možnou konkurencí odpovědností podle § 2950, tedy odpovědností za škodu a odpovědností za vady podle § 1914, resp. § 1925 o. z. Jeho analýza ústí v závěr, že v některých případech jde o konkurenci nároků, neboť „není souběh práv vyloučen“.

V daném případě však o konkurenci („souběhu“) nároků nelze uvažovat. Ta je vyloučena na základě principu speciality, ba dokonce ve dvojím smyslu. V případě vadných informací či rad je nepochybně třeba příslušné nároky podřadit pod režim odpovědnosti za vady podle § 1925 o. z., což

ovšem nebude v praxi častý případ. Podstatně významnější je totiž nárok na náhradu škody, která vznikne v důsledku vadné rady či informace. Takové nároky odpovídající skutkové podstatě odpovědnosti za škodu obsažené v § 2950 o. z. předpis v § 1925 výslovně připouští.

Souhlasit ovšem nelze ani se závěrem Bezoušky o tom, že v případě porušení předšmluvní (informační) povinnosti podle § 1728 odst. 2 se odpovědnost za škodu řídí deliktním režimem upraveným v § 2910 o. z. Protiprávní jednání potenciální smluvní strany je základem odpovědnosti v režimu smluvněprávní úpravy. Proto se odpovědnost za škodu řídí režimem smluvní odpovědnosti podle § 2913 o. z. Nejen z hlediska systematického výkladu, ale na základě kritéria blízkosti je předšmluvní jednání bližší porušení smlouvy (viz *culpa in contrahendo* a k tomu III.2) nežli porušení zákona.

Prisvědčit je tak možné jen názoru Bezoušky o tom, že vůči § 2913 je ust. § 2950 ve vztahu speciality.

V pojetí Melzera⁴⁷ není § 2950 o. z. ve vztahu k obecným skutkovým podstatám náhrady škody v poměru speciality. Autor proto připouští kumulaci nároků. Melzer tedy chápe vztah mezi poskytovatelem informace, resp. rady, a jejím příjemcem v některých případech jako vztah smluvní, v jiných případech (jako např. při zásahu do absolutních práv) jako vztah mimosmluvní (deliktní). Základem jeho přístupu je rozlišování podle zásady dvou hlavních relevantních kritérií.⁴⁸ Prvním kritériem je, zda poskytovatelem rady je odborník, či nikoliv. Druhým rozlišovacím hlediskem je, zda bylo poskytnutí informace či rady úplatné, či bezúplatné. Náhradu škody pak podřizuje speciálně deliktnímu režimu podle § 2950 věty první o. z. za předpokladu, že došlo k poskytnutí rady odborníkem za úplatu. Režim nároku na náhradu škody při bezúplatných plněních podřizuje úpravě v § 2913 v případě poskytování neodborníkem, resp. § 2036 věty druhé o. z. v případě darování, jde-li o smluvněprávní vztah, a obecnému režimu deliktní odpovědnosti podle § 2910 věty první, či § 2913 věty druhé či § 2909 o. z., jde-li o mimosmluvní právní vztah a jsou-li splněny předpoklady deliktní odpovědnosti.

Toto řešení nepovažuji za přesvědčivé. V daném případě jde o vztah nacházející se v šedé zóně mezi smlouvou a deliktem (viz blíže III.2), který vzniká nejen z právního styku (např. při získávání informace od zaměstnance banky), ale i využitím obecně přístupného názoru odborníka aj. Tento vztah podřídil zákonodárce specifickému režimu v § 2950, který se blíží režimu smluvní odpovědnosti podle § 2913 odst. 1 o. z. Nesprávnost Melzerova názoru spočívá v jeho chápání § 2950, kteréžto ustanovení nepovažuje za „*lex specialis vůči obecným skutkovým podstatám náhrady škody*“, neboť by „*znamenalo naprosto nepřiměřené omezení odpovědnosti za škodu*“. Tento názor přehlíží zásadní rys odpovědnosti upravené v rozebíraném ustanovení. Odpovědnost za škodu má charakter odpovědnosti absolutní, jež nevyžaduje zavinění a nezná žádné omezení rozsahu náhrady škody. Tento režim se vztahuje na informaci, resp. radu poskytnutou odborníkem (§ 2950 věta první). Odpovědnost neodborníka se odlišuje v předpokladu zavinění, jež má formu úmyslu či hrubé nedbalosti. Rozsah náhrady není ani v tomto případě omezen. Jde o speciální druh odpovědnosti a skutková pod-

42 J. Handlar in M. Hulmák (ed.), op. cit. sub 40, str. 917; Z. Bezouška in tamtéž, komentář k § 2913, marg. č. 3.

43 M. Novotná in F. Melzer, P. Tégl (eds.), op. cit. sub 4, marg. č. 30.

44 M. Pašek, in Petrov et al. (eds.): Občanský zákoník. Komentář, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2019, komentář k § 2946, marg. č. 1, a Z. Bezouška, tamtéž, komentář k § 2946, marg. č. 3.

45 M. Novotná in op. cit. sub 43, komentář k § 2946, marg. č. 19 a násled.

46 Z. Bezouška, viz výše, komentář k § 2950, marg. č. 5.

47 Viz F. Melzer in op. cit. sub 4, komentář k § 2950, marg. č. 42 a násled.

48 Tamtéž, marg. č. 49 a násled.

stata je vůči každému dalšímu režimu odpovědnosti za škodu v poměru speciality (viz blíže III.1 b-d). Nejde tedy o pravou konkurenci právních norem. Náhrada škody tedy nebude podřízena omezením, která plynou z deliktněprávního základu, kdy majetková újma (čistá majetková škoda) je hrazena pouze v případech podle § 2909 či § 2910 věty druhé o. z.

III. Vlastní stanovisko. Návrh na řešení problému v českém právu

1. Teoretický základ, přehled základních doktrín

a) Nárok a samostatný nárok

Předpokladem poznání určitého problému je znalost hlavních naukou vytvořených přístupů, jež se jeho řešením zabývají a které ovlivňují i judikaturu. V krátkosti popíšu a stručně kriticky zhodnotím základní pojmy a doktríny.

Klíčovým je pro naši tematiku vymezení pojmu „nárok“, jehož chápání není mnohdy jednotné (viz výše ad II). Nárok se ve středoevropské právní kultuře chápe především jako institut hmotného práva.⁴⁹ Normativně je však nárok definován jen v německém občanském zákoníku.⁵⁰ S takto abstraktním vymezením se můžeme jako se základem našich dalších úvah spokojit. Nárok je vynutitelný odpovídajícím druhem žaloby. Základem nároku jsou dva elementární prvky, a to subjekt a obsah, jež nárok charakterizují či jej odlišují od jiného nároku. Proto se takový nárok považuje za samostatný.

Samostatnými se rozumějí⁵¹ nároky na náhradu škody, jež mají totožné skutkové základy svého vzniku, ale které naplňují předpoklady jak smluvní, tak deliktní, resp. kvazismluvní či kvazideliktní odpovědnosti. Za samostatné se považují i nároky, jež mají základ v různých právních normách.⁵² Pro problematiku souběhu nároků a přípustnosti jejich kumulativního uplatnění je klíčovou otázkou identity, a tedy samostatnosti nároků v různých právních normách.

b) Kumulace nároků – předmět právní kvalifikace

Samostatný nárok na náhradu škody, která byla způsobena porušením smlouvy (smluvněprávní nárok) nebo zákona (deliktněprávní nárok), představuje soudem vynutitelné oprávnění na peněžité plnění. Vlastní problém (tedy představují případy, v nichž lze v zásadě totožný skutkový stav subsumovat pod různé právní normy, jež představují základ nároku oprávněného (v našem případě na náhradu škody). Tak např. nárok na náhradu škody (újmy) způsobené na zdraví vadně provedeným lékařským výkonem lze posuzovat jak jako protiprávní jednání ve smyslu § 2910 věty první o. z., tak i jako např. porušení smlouvy o dílo (§ 2586 o. z.), resp. o zdravotní péči (smlouva o péči o zdraví dle § 2636 a násl. o. z.) podle § 2913 o. z. V obou případech musejí být splněny všechny předpoklady odpovědnosti za škodu vyžadované příslušnými dvěma či více rozdílnými skutkovými podstatami právních norem. Tyto skutkové podstaty musejí být samostatné a paralelně použitelné. Jedna nesmí vylučovat druhou ani z důvodu speciality, ani subsidiarity (viz níže). Jsou tak základem

dem samostatných nároků. **Problém kumulace nároků však nespočívá ve dvojím či několikerém plnění ve prospěch věřitele, nýbrž ve dvou aspektech těchto paralelně existujících nároků: předpokladech odškodnitelnosti a rozsahu náhrady [viz níže ad d)].**

c) Hromadění nároků a vyloučení konkurence právních norem

Od tohoto problému je třeba odlišit hromadění nároků (*Anspruchshäufung*). Tímto pojmem se označuje situace,⁵³ kdy na základě jednoho a téhož skutkového stavu lze formulovat podle rozdílných, na tento případ aplikovaných právních norem různé nároky (nároky na různá plnění), které sledují různé (rozdílné) cíle (účely). Jde o uplatňování množiny nároků, přičemž každý z nich je třeba zvlášť posoudit a odůvodnit. Např. emise způsobí škodu na vlastnictví. V této situaci se lze domáhat náhrady škody a dále nároku na upuštění od jednání, které se za emise považuje.

Za kumulaci nároků nelze považovat ani tzv. vylučující konkurenci norem (*normverdrängende Konkurrenz*), kterou lze označit jako konkurenci zdánlivou.⁵⁴ Tímto pojmem se chápe stav, kdy jedna právní norma, která může být právním základem nároku, vylučuje použití jiné právní normy, jež by též mohla být základem nároku. Děje se tak na základě pravidla speciality. Tak lze charakterizovat francouzskou doktrínu označovanou jako „*non cumul*“. Jejím účelem je vyloučit nárok, jenž se opírá o deliktněprávní základ, a tak výlučně používat smluvněprávní odpovědnostní režim. Ten je podle francouzské doktríny v poměru speciality k odpovědnosti deliktní.

d) Vlastní problém: existence dvojí právní kvalifikace a dvojí subsumpce

Vlastní problém kumulace nároků, resp. konkurence právní úpravy, tedy za předpokladu vyloučení zdánlivé konkurence použitím zásady speciality, představují případy, v nichž lze jeden skutkový stav subsumovat pod různé skutkové podstaty, a to odpovědnosti za škodu ze smlouvy a současně i z deliktní odpovědnosti. Obě tyto právní úpravy představují základ samostatných nároků oprávněného (v našem případě na náhradu škody). Obsah těchto nároků (náhrada škody) je tedy stejný, neboť v zásadě v úvahu přicházející právní normy sledují stejný ochranný účel.

49 Za to vděčíme Bernhardu Windscheidovi, B. Windscheid: Die Actio des römischen Zivilrechts vom Standpunkt des heutigen Rechts, 1956, cit. podle Magnus in op. cit. sub 20, str. 72, jenž se svým přístupem zásadním způsobem odlišil od chápání tohoto institutu v římském právu, které chápalo actio především jako procesní oprávnění.

50 Viz § 194 odst. 1 BGB, jako právo vyžadovat od druhé osoby konání či upuštění od konání.

51 Viz op. cit. sub 3, str. 909, marg. č. 13, a str. 911, marg. č. 16, U. Magnus in op. cit. sub 12, str. 73.

52 A. Georgiades: Die Anspruchskonkurrenz im Zivilrecht und Zivilprozessrecht, München 1968, str. 163.

53 H. Koziol, op. cit. sub 3, str. 904, marg. č. 6.

54 Viz např. M. Wolf, J. Neuner: Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 10. vyd., München 2012, str. 240.

Tak např. nárok na náhradu škody (újmy) způsobené na zdraví vadně provedeným lékařským výkonem lze posuzovat jak jako protiprávní jednání ve smyslu § 2910 věty první, tak jako porušení smlouvy o dílo, resp. smlouvy o péči o zdraví podle § 2913 o. z. Obě situace se však mohou lišit ve vynutitelnosti nároku a míře odškodnitelnosti různých druhů újem a ve výši peněžité kompenzace. Předpoklady smluvní a delikt ní odpovědnosti za škodu, které podle žalobce jeho nárok odůvodňují, jsou totiž u relevantních skutkových podstat mnohdy značně rozdílné. To platí též o rozsahu náhrady.

Delikt ní odpovědnost podle obecné úpravy v § 2910 větě první předpokládá zavinění, zatímco obecná skutková podstata smluvní odpovědnosti podle § 2913 má prakticky objektivní, absolutní povahu, neboť splnění exoneračních důvodů podle § 2913 odst. 2 je prakticky nedosažitelné. Působnost delikt ní ochrany v § 2910 o. z. je omezenější nejen než jeho německá předloha v § 823 odst. 1 BGB, ale především ve srovnání s právním základem smluvní odpovědnosti, neboť na rozdíl od ust. § 2913 chrání jen absolutní právní statky, a tak se nelze domoci (čisté) majetkové újmy.

2. Schéma řešení

Z hlediska řešení naší problematiky je třeba brát v úvahu tři základní přístupy:

a) teorii pravé či kumulativní⁵⁵ konkurence, podle které se aplikuje pouze jediný ze dvou odůvodněných nároků. Zpravidla je to pro věřitele výhodnější řešení (viz dále). Proto např. v německé,⁵⁶ rakouské⁵⁷ a anglické⁵⁸ jurisdikci dostávají přednost nároky založené na smluvním právu.⁵⁹ O přednosti, tedy o použití jednoho řešení, rozhoduje výsledek teleologického, resp. hodnotového výkladu;

b) doktrínu volné neboli alternativní konkurence, každý právní základ nároku se posuzuje nezávisle na druhém právním základu. Součástí této doktríny může být i použití tzv. odstupňovaného postupu.⁶⁰ Ten spočívá v tom, že při splnění předpokladů méně rozsáhlého nároku zůstává druhý nárok ve zbytku, který první nárok přesahuje, zachován. Za stupňovité hodnocení následků řešení vzniku škody ve smyslu doplňující funkce delikt ního statutu se přimlouvá Schlechtriem;⁶¹

c) doktrínu kombinované konkurence, která znamená, že ve výsledku je vytvořen nový právní základ kombinací obou právních základů (delikt ního a smluvního), navrhuje Koziol.⁶² Věřitel (poškozený) má tak jednotný nárok vůči škůdci.

Za adekvátní považují řešení na základě modifikované teorie alternativní konkurence za použití stupňovité analýzy a použití obecné teleologické metody.

55 Viz U. Magnus, op. cit. sub 12, str. 72.

56 Viz tamtéž, str. 73.

57 Op. cit. sub 3, str. 913 a nás.

58 Viz K. Oliphant, V. Wilcox, op. cit. sub 3, str. 120, marg. č. 122.

59 J. G. Helm: Haftung für Schäden an Frachtgütern, Karlsruhe 1966, str. 312.

60 A. Klein: Konkurrenz und Auslegung, Berlin 1997, str. 76.

61 P. Schlechtriem: Vertragsordnung und ausservertragliche Haftung, Frankfurt n. M. 1972, str. 21.

62 H. Koziol, op. cit. sub 3, str. 910.

63 Viz k tomu op. cit. sub 60, str. 76.

Ukutečně ní tohoto předpokladu znamená provést analýzu daného skutkového stavu prizmatem právních norem, které si nárokují aplikaci na daný právní vztah (obligačněprávní poměr), jenž vyplývá ze skutkového stavu. Popisovaná analýza znamená určitý postup spočívající v poměřování skutkového základu podle jednotlivých předpokladů odpovědnosti (normativních základů právního nároku). To předpokládá zjišťovat normativní základ mírou blízkosti poměru relevantní části skutkového stavu k němu. Nesplňuje-li tento standard alespoň jeden z těchto testů, tedy nelze-li mít za prokázaný byt jen jediný znak skutkové podstaty, např. hrubou nedbalost jako jeden z předpokladů odpovědnosti za škodu, je nárok vyloučen. Jinak řečeno, každý z možných konkurujících tvrzených nároků musí být ve všech předpokladech odpovědnosti splněn (odůvodněn). Nejde ovšem jenom o vlastní, v úzkém slova smyslu chápané předpoklady odpovědnosti, ale i o prosaditelnost takového nároku, včetně otázky promlčení, pokud by bylo namítnuto, a za předpokladu, že skutkově jsou všechny relevantní okolnosti prokázány.

Při splnění všech předpokladů u obou skutkových podstat a dalších relevantních úprav jako právního základu nároku je třeba použít hledisko blízkosti skutkového stavu k jeho právnímu základu a vztahu věřitele (poškozeného) a dlužníka (škůdce) a dále přihlídnout k povaze a předvídatelnosti rizika vzniku škody.

Při posuzování rizika je třeba vycházet ze základního poznání o tom, že v případě smlouvy, resp. smluvního práva jako základu, se jedná mnohdy o typické situace, v nichž lze předpokládat očekávání stran včetně rizika vzniku škody, zatímco v případě delikt ního vztahu jde o situační podmíněnost, i když lze přihlížet k typickým konstelacím.⁶³ V popsaném procesu subsumpcie je třeba aplikovat v zásadě objektivní hledisko, které lze s ohledem na konkrétní situaci subjektivizovat.

Tato metoda se uplatní i při posuzování souběhu nároků v oblasti překrývání smluvní a delikt ní odpovědnosti za škodu v tzv. šedé zóně. Jde především o případy, jež lze kvalifikovat jako odpovědnost z *culpa in contrahendo*. Pod tuto kategorii lze zařadit případy porušení informační povinnosti a povinnosti péče při vyjednávání o smlouvě, povinnosti ochrany a povinnosti péče s ohledem na ochranu integrity druhé strany a konečně porušení důvěry v případech odmítnutí uzavření smlouvy bez důvodu (*venire contra factum proprium*). Do kategorie tzv. pozitivního porušení pohledávky náleží případy porušení povinnosti plnění, jež je základem vzniku vady na předmětu plnění, a v důsledku toho následné škody (viz § 1925 o. z. a pojednání shora, II.7). Třetí kategorií této šedé zóny jsou případy smlouvy s ochranným účinkem pro třetího, a konečně poslední kategorií jsou případy vzniku škod v souvislosti se vznikem závazkového vztahu ze společenského kontaktu (překračující však meze smlouvy s ochranným účinkem pro třetího), tedy např. odpovědnosti za znalecký posudek vůči osobám s protichůdným zájmem, než mají adresáti tohoto posudku, odpovědnosti za prospekt, za „potenciálně adresný“ projev vůle osoby považované za důvěryhodného odborníka, či případy odpovědnosti auditora za jeho posudek. Pro tyto případy na hranici mezi smlouvou a deliktem je charakteristické postavení dotčených osob, které se blíží smluvnímu vztahu. Vůči škůdci nejde o úplné neznámé třetí

subjekty, ale o potenciální příjemce informací, kteří předpokládali hodnověrnost jednajícího a věcnou relevanci jeho projevu vůle. V zásadě je tedy třeba posuzovat nároky na náhradu škody dotčených osob v režimu smluvní odpovědnosti za škodu.

Platí zásada *iura novit curia*. Soud je vázán návrhem (petitem žaloby), nikoliv jeho odůvodněním, neboť při řešení naší problematiky jde o právní hodnocení, které soud provádí z úřední povinnosti. Soud je však povinen upozornit žalobce ve smyslu § 118a o. s. ř. na povinnost důkazního břemene v případě, že dospěje k závěru, že uplatňovaný nárok na náhradu škody je třeba odůvodnit podle souběžného právního základu. Je povinností soudu v takovém případě zjistit právní základ žaloby a vyzvat žalobce, aby uvážil odlišné právní posouzení. Žalobce tak musí dostat možnost doplnit důkazy svých tvrzení, jež mohou pak směřovat k příznání jeho nároku z jiného právního titulu.⁶⁴ Soud je proto povinen upozornit i na judikatorní výklad zákona a přizpůsobit mu své jednání. Správně uvádí Pulkrábek,⁶⁵ že cílem soudu je žalobce motivovat svým upozorněním na jiné právní posouzení. Soud tak při respektování zásady *iura novit curia* ve smyslu správného právního posouzení a v souladu se zásadou procesní ekonomie musí předcházet překvapivému rozhodnutí. To ovšem neznamená, že by soudce byl povinen stranám sdělit pravděpodobné rozhodnutí, jak se to vyžadovalo výkladem obdobné úpravy § 139 německého ZPO, jež připomíná obdobnou úpravu v českém o. s. ř. Tuto praxi však německá judikatura opustila.⁶⁶

Z výše uvedeného plyne, že neplatí zásada zvýhodnění věřitele (poškozeného) používaná v německé a anglické judikatuře.⁶⁷ Za paradoxní lze považovat soudní praxi (zejména německou judikaturu), podle níž je třeba zvýhodnit poškozeného, je-li škůdce hospodářsky či sociálně silnější, anebo si zasluhuje omezenou ochranu z důvodů konkrétního případu.⁶⁸

Otázku, zda nároky zanikají, jestliže jeden z nich je uspokojen, a otázku následků nároků ve smyslu jejich odstoupení, resp. prominutí, lze zodpovědět tak, že zánik nároků závisí na účelu jejich právních základů. Postoupení je možné jen při společném postoupení obou nároků, zatímco prominutí lze uskutečnit u každého z nich samostatně.

Jsou-li ve smlouvě předpoklady odpovědnosti upraveny, např. v neprospěch poškozeného jejich zpřísněním, je třeba takový výraz smluvní autonomie (v mezích zákona) respektovat. Působnost autonomní smluvní úpravy by nepochybně měla najít následky i při použití deliktčního režimu.⁶⁹ ❀

64 Srov. K. Svoboda in Svoboda a kol. (eds.): Občanský soudní řád, Komentář, 3. vyd., C. H. Beck, Praha 2021, komentář k § 118a o. s. ř., marg. č. 11 a násled.

65 Z. Pulkrábek: Zákaz překvapivého rozhodnutí: buď – anebo, Právní rozhledy č. 11/2019, str. 381, 385, marg. č. 14 a 20.

66 Viz BGH MDR 2016, 1110 a L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald: Zivilprozessrecht, 18. vyd., München 2018, str. 435, marg. č. 30.

67 Viz U. Magnus, heslo Anspruchskonkurrenz, in J. Basedow et al. (eds.): Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts, Tübingen 2009, sv. I, str. 73.

68 Viz Y.-G. von Amsberg: Anspruchskonkurrenz, Cumul und Samenloo, Peter Lang, Frankfurt n. M. 1994, str. 120.

69 Viz též op. cit. sub 3, str. 913, marg. č. 19.

Vydržení z pohledu započtení vydržecí doby právního předchůdce

Započtení vydržecí doby právního předchůdce je upraveno v § 1096 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Toto zdánlivě neproblematické ustanovení rozvádí judikatura Nejvyššího soudu způsobem, který potenciálnímu žalobci může přinést řadu úskalí, či dokonce bezvýchodných situací. S problematikou vydržení se setkáváme nejčastěji ve formě vydržení vlastnického práva k pozemku, jehož skutečná hranice v terénu probíhá jinak než hranice zakreslená v katastrální mapě. Na tyto situace se zaměřuje předkládaný článek.

JUDr. David Koura
působí jako advokát v Plzni.

Jednou z podmínek vydržení je uplynutí vydržecí doby, která je v případě řádného vydržení vlastnického práva k nemovité věci desetiletá, v případě mimořádného vy-

držení dvacetiletá. Pokud současný držitel sám vykonává držbu po celou vydržecí dobu, není třeba se zabývat délkou vydržecí doby jeho právních předchůdců.¹ **Pokud však v průběhu vydržecí doby vyjde najevo, že držitel vlastníkem není, přestává být držitelem poctivým a nemůže již sám věc vydržet.** V této situaci mu nezbyvá než se dovolat ust. § 1096 o. z. o započtení vydržecí doby svého právního předchůdce. Podle tohoto ustanovení: *(1) Nabytí-li někdo poctivě držbu od poctivého držitele, jehož držba se zakládá*

1 Pokud účastník, který vydržení uplatňuje, sám jeho podmínky splnil, je nadbytečné zabývat se i oprávněností držby, případně vydržením jeho předchůdců (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1843/2000).

na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva (§ 190 odst. 1), započítává se mu vydržecí doba jeho předchůdce. (2) Při mimořádném vydržení se nástupci započte vydržecí doba poctivého předchůdce bez dalšího.

Obdobnou úpravu obsahoval i občanský zákoník č. 40/1964 Sb., kdy podle § 134 odst. 3 platilo, že „do doby podle odst. 1 se započte i doba, po kterou měl věc v oprávněné držbě právní předchůdce“. Přestože se ostatní podmínky vydržení podle staré a nové právní úpravy poněkud liší, z hlediska zápočtu vydržecí doby je úprava prakticky shodná, a starší judikaturu lze proto použít i pro výklad nového občanského zákoníku.

Ustanovení o zápočtu vydržecí doby na první pohled nepůsobí žádné problémy – pokud vydržecí doba současného držitele nestačí, započte se mu potřebná část vydržecí doby jeho právního předchůdce tak, aby v součtu byla vydržecí doba dostatečně dlouhá. Nejvyšší soud však má na věc jiný názor a rozlišuje různé situace.

Započtení vydržecí doby podle judikatury Nejvyššího soudu

Započtení vydržecí doby právního předchůdce je podle Nejvyššího soudu **přípustné pouze v případě, že ten sám věc v minulosti nevydržel**. Pokud tedy právní předchůdce poctivě držel např. šest let a jeho nástupce pět let, lze vydržecí doby sečíst, a dosahují-li v součtu požadovaných deseti (popř. dvaceti) let, může se současný držitel při splnění ostatních podmínek dovolat vydržení.

Odlíšná situace nastává, pokud právní předchůdce sám splnil všechny podmínky vydržení, a věc tedy nabyl do svého vlastnictví. Za této situace prosazuje Nejvyšší soud názor, že započtení vydržecí doby právního předchůdce možné není. Poprvé se tento závěr objevil v usnesení ze dne 5. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2128/2005, publikovaném v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. C 3719. Právní věta zní: *Námítka držitele, že sporný pozemek vydržel již jeho právní předchůdce, nemůže mít kladný vliv na výsledek řízení o určení, že vlastníkem pozemku je držitel, jestliže právní předchůdce na držitele sporný pozemek nepředvedl (neoznačil ho ve smlouvě) a převedl na něj pouze pozemky jiné v hranicích a výměře dané příslušným katastrálním operátem*. Dlužno dodat, že tato úvaha byla vyslovena pouze jako *obiter dictum*, neboť k zamítnutí žaloby došlo v projednávaném případě z jiných důvodů. Na tento judikát se pak odvolávají četná další rozhodnutí Nejvyššího soudu.²

Citovanou právní větu dále rozvíjí rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 22 Cdo 821/2010: *Nabyli-li někdo na základě převodní smlouvy vlastnictví k určitému rád-*

ně označenému pozemku, nemůže si při uplatňování vydržení pozemku sousedního započítat dobu, po kterou jej měl v držbě jeho právní předchůdce, jestliže již ten sousední pozemek vydržel. Pokud by sporný pozemek právní předchůdci držitele vydrželi, zůstal by v jejich vlastnictví. Právní nástupce by ho mohl vydržet jen tehdy, jestliže by jeho dobrá víra o tom, že na základě převodní smlouvy nabyl i sporný pozemek, trvala do doby, kdy uplynula vydržecí doba deseti let.

Uvedené závěry působí na první pohled logicky, přinášejí však řadu problémů. V praxi se často bude jednat o drobné nesrovnalosti v průběhu skutečné hranice držby (např. v rámci existujícího oplocení či jiného zřetelného rozhraní) a zákresu této hranice v katastrální mapě. Je třeba vzít v úvahu, že současná digitalizovaná mapa ve spojení s moderními způsoby zaměření (GPS) umožňuje mnohem přesnější stanovení hranice v terénu. Toto „ideální“ zaměření však mnohdy neodpovídá skutečné situaci, neboť oplocení, hraniční příkopy, meze či průběhy cest bývají oproti mapě posunuté o několik desítek centimetrů, neřídka až několik metrů.

Bylo judikováno, že nabyvatel není povinen si pozemek nechat přeměřit.³ Pokud tedy nabyvá pozemek v rámci stávajícího oplocení, bude zpravidla v dobré víře, že je vlastníkem celého takto vymezeného pozemku. Může však dojít k situaci, že si soused posléze nechá vytyčit společnou hranici a zjistí, že plot je posunut např. o jeden metr na jeho úkor. Jak se pak může poctivý držitel bránit požadavku na zbourání a posunutí plotu?

Pokud sám držel sporný pozemek po dobu deseti let, může se domáhat jeho vydržení. V případě, že potřebná vydržecí doba dosud neuplynula, může si započíst vydržecí dobu svého poctivého právního předchůdce, pouze však za předpokladu, že onen předchůdce sám pozemek nevydržel. **Může tak dojít k absurdním situacím, kdy předchůdce držel pozemek např. pouze pět let, nabyvatel též pět let a vydržení se domůže na základě zápočtu vydržecí doby. Naproti tomu, pokud předchůdce držel pozemek nerušeně 50 let a nabyvatel 9 let a 11 měsíců, nemůže se vydržení sám domoci.** Ve světle citované judikatury Nejvyššího soudu totiž platí, že pokud právní předchůdce sám sporný pozemek vydržel, stal se jeho vlastníkem. Aby toto vlastnické právo bylo převedeno i na nového nabyvatele, musel by být takto vydrženy sporný pozemek ve smlouvě výslovně zmíněn, jinak k jeho převodu nedošlo a pozemek zůstal ve vlastnictví původního držitele.

Jaké jsou možnosti poctivého držitele?

Taková situace je nepochybně značně nepraktická a z pohledu poctivého držitele, který nabyl v dobré víře oplocený pozemek, i těžko řešitelná. **Z citované judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že vydržení pozemku by se musel domáhat původní vlastník.** Jaké jsou tedy možnosti poctivého držitele, který sám nevykonával držbu dostatečně dlouhou dobu a který si ani nemůže započíst držbu svého právního předchůdce?

Nejjednodušší situace pro držitele nastane, pokud převodce již zemřel a **nabyvatel je jeho dědicem. Pak se může sám domáhat určení, že převodce byl ke dni své smrti vlastníkem sporného pozemku, který nabyl vydržením.**⁴ Naléhavý právní

2 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2002/2006, usnesení ze dne 11. 10. 2011, sp. zn. 22 Cdo 4282/2009, rozsudek ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 22 Cdo 821/2010, usnesení ze dne 29. 10. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3767/2014, ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 22 Cdo 90/2018, ze dne 29. 10. 2019, sp. zn. 2 Cdo 2082/2019.

3 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1253/99.

4 V této souvislosti je třeba připomenout, že účastníky tohoto řízení musí být všichni dědicové, aby byl rozsudek závazný i pro ně. Nechtějí-li vystupovat jako žalobci, je třeba označit je jako žalované (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 585/2012).

zájem na tomto určení je nepochybně dán, neboť nabyvatel se může následně domáhat dodatečného projednání dědictví a po všech těchto peripetiích se stane vlastníkem sporného pozemku.

Pokud převodce ještě žije, nezbyvá současnému držiteli, než aby jej přesvědčil k podání určovací žaloby. Původní vlastník by tak musel žalovat souseda, který se domáhá posunu oplocení v souladu s katastrální mapou, že se sám stal vlastníkem tohoto sporného pozemku na základě vydržení. Pokud by s takovou žalobou uspěl, následně by sporný pozemek převedl jeho současnému držiteli.

Lze si představit, že osoba držiteli blízká by takovou analogii podstoupila. **Co když ale převodce byl cizí osobou, která nemá k současnému držiteli žádný vztah? Jaké právní nástroje by poctivému nabyvateli zbývaly?**

Předně je třeba položit si otázku, zda má právo vůbec takového držitele chránit, tedy zda dát přednost skutečnému stavu, nebo stavu zakreslenému do katastrální mapy. Na tuto otázku není jednoznačná odpověď, bude záležet na řadě okolností. Pokud je ale držba poctivá a dlouhodobě vykonávaná, měla by být chráněna spíše skutečná hranice než hranice zakreslená v mapě. Mapa by měla co nejlépe zachycovat skutečnost. Pokud bychom dali striktně přednost mapě, vznikaly by často nevhodné pozemky, zejména s ohledem na výškové poměry (staré meze, úvozové cesty a jiná přirozená rozhraní), popř. by nesouhlasily obrysy budov apod.

Jestliže si tedy držitel právní ochranu v konkrétním případě zaslouží, ale jeho předchůdce je pasivní, jak by si měl počínat? Lze uvažovat o žalobě na určení, že právní předchůdce je vlastníkem sporného pozemku, který nabyt vydržením. Je však otázkou, zda by soud takovou žalobu vůbec připustil s ohledem na požadavek naléhavého právního zájmu. I pokud by taková žaloba připuštěna byla a žalobce se požadovaného určení domohl, není nijak zaručeno, že by mu nyníjší vlastník sporného pozemku tento pozemek převedl. Jak je vidět, situace není podle současné judikatury Nejvyššího soudu pro poctivého držitele vůbec příznivá.

Existuje jiné řešení?

Pokusme se proto hledat jiné řešení tohoto problému, neboť **současná judikatura je velmi obtížně udržitelná. Důvody jsou ve stručnosti následující:**

- občanský zákoník připouští započtení vydržecí doby právního předchůdce bez dalších podmínek;
- výtky, že právní předchůdce na držitele sporný pozemek nepřevedl (neoznačil ho ve smlouvě), je nesmyslná – podstatou poctivé držby je přece nevědomost držitele o tom, že pozemek, který drží, není jeho vlastnictvím; pozemky, které strany uvedly ve smlouvě, zahrnovaly podle jejich přesvědčení i sporný pozemek;
- pouze současný držitel má zájem na tom, aby se stal vlastníkem pozemku – není účelné zatahovat do sporu další osoby, které na věci již žádný zájem nemají;
- nemožnost současného držitele žalovat přímo na určení svého vlastnického práva by vedla buďto

k odepření spravedlnosti, nebo přinejmenším k řetězci dalších soudních sporů;

- nezřídka by byla upřednostněna kratší držba (5 + 5 let) před delší (50 + 9 let).

Bylo by proto namístě stávající judikaturu opustit a umožnit zápočet vydržecí doby právních předchůdců bez ohledu na to, zda sami vlastnické právo vydrželi, nebo ne. Znění právní úpravy tomu nijak nebrání a takový výklad by byl pro praxi mnohem účelnější jak z hlediska dostupnosti soudní ochrany, tak z hlediska rychlosti a hospodárnosti řízení.

Fakticky by pak rozhodovala poctivost držitele v okamžiku, kdy se po nabytí vlastnického práva k ostatním (ve smlouvě označeným) pozemkům ujal držby sporného pozemku. Pokud by v tomto okamžiku byl poctivý (v dobré víře) a současně si mohl započíst celou vydržecí dobu svého právního předchůdce, stal by se vlastníkem ihned. Původní knihovní vlastník by nebyl nijak zkrácen, protože pozemek na jeho úkor vydržel již právní předchůdce současného držitele. Toto již vydržené vlastnické právo ke spornému pozemku by pak pouze „mlčky“ přešlo i na nového nabyvatele.

Závěr

Současná judikatura připouští zápočet vydržecí doby právního předchůdce pouze v případě, že ten sám již pozemek v minulosti nevydržel. Pokud došlo k vydržení již právním předchůdcem a takový pozemek nebyl ve smlouvě zvlášť označen (což bude pravidlem), zůstává tento pozemek vlastnictvím právního předchůdce současného držitele. Tato okolnost velmi ztěžuje, či dokonce znemožňuje současnému držiteli účinně se domáhat převodu vlastnictví ke spornému pozemku na svou osobu.

Předkládaný článek naznačuje možné řešení tohoto problému, které však předpokládá změnu dosavadní judikatury Nejvyššího soudu.

Proto v současných poměrech nezbyvá než žalobcům doporučit, aby pečlivě zvážili možnosti žaloby tak, aby vyhověli rámci současné judikatury. Relativně snadné to bude při převodech v rámci rodiny, obtížně řešitelné naopak při koupi od cizí osoby. ❀

C. H. BECK NOVINKA

Renáta Šínová (ed.)

**Pocta
Milaně Hrušákové**

2022 | brožované | 408
690 Kč | obj. číslo BEP11

Objednávejte na www.beck.cz

inzerce

Následky obranného jednání ve sféře třetí osoby – nutná obrana, nebo krajní nouze?

Hranice mezi krajní nouzí a nutnou obranou je v české trestněprávní literatuře i judikatuře stanovena poměrně jasně. Výjimku představují následky obranného jednání ve sféře třetí osoby, laicky „zasazení náhodného kolemjdoucího“. V následujícím článku kriticky hodnotím dosavadní doktrinní závěry k této problematice a podrobně rozvádím, proč je namísto aplikovat ustanovení o nutné obraně.

Mgr. Tomáš Gawron, LL.M.,
působí jako advokát v Praze.

Pod spisovou značkou 4828/2020/VOP se skrývá rozhodnutí veřejného ochránce práv týkající se oblasti nutné obrany, kterou doposud česká judikatura neřešila. Z popisu skutkových okolností vyplývá následující: muž ze svého obydlí vykazoval ženu, která neoprávněně vstoupila do prostor vstupní chodby při přebírání dětí. Ta se uvedenému jednání vzpouze-la, přičemž mimo jiné bránila zavření vstupních dveří vložení nohy mezi rám a dveře. Muž následně užil pepřový sprej, přičemž účinnou látkou byly zasaženy i děti nacházející se na chodbě za ženou. **Věc byla posouzena jako nutná obrana.** Veřejný ochránce práv shledal, že závěry příslušných orgánů nejsou správné. Přitakal závěru ohledně jednání v nutné obraně ve vztahu k ženě, avšak **ve vztahu k dětem měl být dle ombudsmana aplikován standard krajní nouze.** Odkázal přitom na komentář prof. Pavla Šámala z r. 2012 (viz níže).

Širší souvislosti

Loni vešel v účinnost zákon č. 14/2021 Sb., o nakládání se zbraněmi v některých případech ovlivňujících vnitřní pořádek nebo bezpečnost České republiky, v jehož rámci se nyní postupně zavádějí systémy střelecké přípravy civilistů „pro potřeby zajišťování vnitřního pořádku nebo bezpečnosti České republiky“.¹ Státem akreditované a podporované programy střelecké přípravy se skládají z několika úrovní. Zatímco základní úroveň se soustředí na užití zbraně při obecných situacích krajní nouze a nutné obrany, již druhá úroveň

směřuje „na praktické postupy při napadení snadno zranitelného cíle nebo útoku aktivního útočnicka“.^{2,3}

Formalizovaný a státem posvěcený systém střelecké přípravy byl přijat v návaznosti na vlnu teroristických útoků v Evropě. V souvislosti s ní řada bezpečnostních expertů volala po tom, aby český stát lépe využil existující zbraňovou legislativu, resp. aby se ozbrojení civilisté aktivně podíleli na zajištění bezpečnosti.⁴ Uvedený přístup souvisí s poznáním, že pro snížení počtu obětí masových vražd je naprosto zásadní rychlost zásahu proti útočnickovi. Bez ohledu na to, zda zasahuje policista, nebo ozbrojený civilista. **Zatímco dřívější taktické postupy byly zaměřeny na „bezchybnost“, projevující se především čekáním na příjezd zásahové jednotky, nyní je upřednostňována rychlost.** Jejím prostřednictvím je cíleno na omezení času, po který pachatel může vyhledávat a zasahovat další oběti.

Stát tedy zavádí programy výcviku občanů k pomoci v nutné obraně, a to za nejvyhraněnějších myslitelných okolností. Ombudsmanova aplikace okolností vylučujících protiprávnost na problematiku zásahu nezúčastněných osob se jeví být v protikladu se současnými taktickými postupy. Stát nemůže na jednu stranu vést své občany k dovednostem pomoci v nutné obraně, ale současně nad nimi držet Damoklův meč, pokud by tyto dovednosti měli přenést do praxe.

Vedle toho se nabízí také další otázka: **pokud by na zasažení třetí osoby civilistou nemohla být aplikována úprava nutné obrany, proč by se stejný standard neměl uplatnit na obdobnou situaci při oprávněném užití zbraně policistou dle § 32 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále „tr. zákoník“), resp. § 56 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii ČR?** Lze vůbec zavádět taktické postupy zaměřené na rychlost zásahu, pokud i při veškeré obezřetnosti zasahujícího, ať už policisty, či civilisty, nelze vyloučit trestněprávní odpovědnost za zásah do práv třetí osoby?

Nejvyšší soud SSR a útek před útočnický vedoucí k rozbití okna

Komentář, na nějž odkazuje veřejný ochránce práv, konstatuje: „*Jsou-li při nutné obraně zasaženy zájmy třetích osob, je k beztrestnosti obránce nutné, aby zároveň ohledně těchto třetích osob, které nejsou útočníky, byly splněny podmínky ve smyslu § 28 o krajní nouzi.*“⁵ Přitom pouze obecně odkazuje na část komentáře věnovanou krajní nouzi. Zde lze ve výčtu judikatury nalézt odkaz⁶ na rozhodnu-

1 § 4 odst. 1 zák. č. 14/2021 Sb.

2 § 4 odst. 1 písm. c) nařízení vlády č. 255/2021 Sb.

3 Zák. č. 14/2021 Sb. předpokládá vydání prováděcích předpisů a zavedení výcvikových programů zainteresovaných civilistů také pro oblast obrany. Zákonná úprava byla v tomto směru inspirována především Finskem. Ministerstvo obrany, na rozdíl od Ministerstva vnitra, ale v tomto svém úkolu velmi citelně selhává.

4 Viz např. J. Gazdík: Šéf URNA: Nemůžeme být všude. Lidé nejsou ovce, mají možnost bránit se střelnou zbraní, 14. 6. 2016, aktualne.cz.

5 P. Šámal a kol.: Trestní zákoník I, § 1 až 139, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2012, str. 334.

6 Tamtéž, str. 396.

tí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky⁷ sp. zn. 7 Tz 9/87, publikované ve sbírce pod R 9/1988.

V osmém vydání učebnice prof. Šámala (2016) je pak rozvedeno: „*Jestliže při odvrácení útoku jsou postiženi i zájmy třetích osob (např. výstřel proti útočnickovi zraní i náhodného kolemjdoucího), je vyloučení odpovědnosti možné pouze za podmínek krajní nouze (srov. č. 9/88 Sb. rozh. tr.)*“⁸

Právní věta tohoto rozhodnutí zní následovně: „*Nebezpečnost, které občan odvrací v krajní nouzi, může spočívat aj v útoku člověka. V takom prípade ide o krajnú núdzu, a nie o nutnú obranu vtedy, ak konaním inak trestným je spôsobená škoda inému než útočnickovi.*“ Již na první pohled se jeví závěry citované literatury zcela zjevně nepřiměřené zdrojovému rozhodnutí. Tento závěr pak potvrzují skutkové okolnosti, za kterých soud uvedenou právní větu vynesl.

Dne 1. července 1986 kolem 8. hodiny večerní naháněli čtyři útočníci svou oběť ulicemi Rožnavy. Zcela zjevným úmyslem bylo naháněného chytit a zmlátit. „*Boli sme rozhodnutí, že v ten večer ho zbijeme,*“ uvedl v rámci řízení proti naháněnému jeden z útočnicků. Napadený se snažil nejprve zachránit útekem, a když jej jeden z útočnicků dobíhal, rozbil skleněné výplně vchodových dveří školy a při snaze vyšplhat na střechu shodil a rozbil několik květináčů.

Z napadeného se stal obžalovaný a z obžalovaného odsouzený za přečin proti majetku v socialistickém vlastnictví. Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky rozhodnutí zrušil. Přitom konstatoval, že uvedené jednání mohlo naplňovat znaky krajní nouze, a to v závislosti na zjištěních, která u nalézacího soudu vyplynou po doplnění dokazování ohledně přesného skutkového děje ve chvíli pádu květináčů.

Nejvyšší soud tedy posuzoval velmi konkrétní situaci, při níž jednání obžalovaného nesměřovalo ani proti útočnickovi, ani k odvrácení útoku samotného. Obžalovaný se snažil útoku vyhnout únikem, přičemž jednáním mířeným proti majetku třetí osoby způsobil škodu na tomto majetku.

V rámci citované věty „*nebezpečnost, které občan odvrací v krajní nouzi, může spočívat aj v útoku člověka*“ obránce **tedy neodvracel útok** ve smyslu § 29 tr. zákoníku (resp. § 13 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, dále „tr. zákon“), nýbrž **odvracel nebezpečí z útoku plynoucí** ve smyslu § 28 tr. zákoníku (resp. § 14 tr. zákona).

Naopak výstřel proti útočnickovi zcela jednoznačně představuje jednání odvracející útok, byť by způsobil následky ve sféře třetí osoby.

Rozhodnutí R 9/1988 by bylo možné aplikovat, pokud by v rámci útoku před útokem poštvaného psa obránce postřelil třetí osobu do nohy, a ta by zůstala psovi na pospas. Tedy nešlo by o čin k odvrácení útoku, nýbrž k odvrácení nebezpečí z útoku plynoucího. Z tohoto rozhodnutí nelze dovzdat závěry ve vztahu k situaci řešené veřejným obhájcem práv, neboť užitím pepřového spreje byl přímo odvrácen útok na domovní svobodu a svobodu rozhodování obránce.

Obecné doktrinální závěry k této problematice

Rozhodnutí R 9/1988 není v pozdějších rozhodnutích citováno. Není mi známo, že by obdobnou situaci soudy řešily. Jak se k tomu tedy staví doktrinální literatura?

Teze publikací prof. Šámala jsem citoval výše. Kromě odkazu na rozhodnutí R 9/1988 žádné další vysvětlení neobsahují, přestože uváděné teze z onoho rozhodnutí neplnou.

Komentář doc. Vantucha⁹ a stejně tak i „*Systém českého trestního práva*“ prof. Solnaře, resp. prof. Fenyka,¹⁰ konstatují, že **nutná obrana směřuje, resp. musí směřovat, proti útočnickovi**. Možné následky jednání směřovaného proti útočnickovi ve sféře třetí osoby zde hodnoceny nejsou.

„*Průvodce*“ prof. Fenyka,¹¹ komentář JUDr. Draštíka¹² a slovenský komentář prof. Čentěše¹³ obdobné závěry neobsahují, pouze ve výčtu judikatury uvádějí právní větu R 9/1988.

„*Kurs*“¹⁴ a učebnice¹⁵ prof. Kratochvíla suše konstatují, že „*nutnou obranu je třeba zaměřit proti útočnickovi – předmět nutné obrany. Nutné zásahy do práv třetích osob obráncem je třeba dovolit jen za podmínek krajní nouze.*“ Tento závěr opět není blíže vysvětlen, na R 9/1988 autor neodkazuje. V další části je považováno za problematické užití třetích osob jako živých nástrojů, v jejichž případě by naopak možnost jednání v nutné obraně měla být zachována.

Komentář doc. Ščerby uvádí, že „*vyplývá ze samotné podstaty obrany a spočívá v tom, že musí být namířena vůči útočnickovi, tzn. že jednáním v nutné obraně musí být zasahováno pouze do zájmů útočnicka, a nikoli do zájmů třetí osoby*“ (ztučněno doplněno).¹⁶ **Již zde se projevuje první evidentní problém: míření obrany proti útočnickovi a následky ve sféře třetí osoby nemusí nutně představovat stejnou množinu případů, resp. jedno nepředstavuje podmnožinu druhého.** Ostatně k tomu směřují také citované teze učebnice prof. Šámala – **výstřel může být veden proti útočnickovi, ale následek se i tak může projevit ve sféře třetí osoby.**

Komentář doc. Ščerby se problematice věnuje dále podrobněji, když jako příklady uvádí vydání peněz pracovníci pošty lupiči či užití třetí osoby jako živého štítu.¹⁷ Jednání poštačky odpovídá situaci v R 9/1988. Vydáním peněz neodvrací útok (spíše participuje na jeho dokončení), odvrací pouze nebezpečí pro ni z útoku plynoucí. Na užití třetí osoby jako živého štítu už R 9/1988 automaticky aplikovat nelze (ostatně tento odkaz v komentáři doc. Ščerba ani nečiní).

7 Nejvyšší soud SSR poprvé zasedl teprve v roce 1971, přesto jeho judikatorní činnost ve vztahu k interpretaci mezi nutné obrany byla po dobu společného státu od samého počátku naprosto mimořádná a takřka nenahraditelná. Viz také NS SSR 1 To 18/75 (R 25/1976 tr.), 5 Tz 143/79 (R 41/1980 tr.), 3 To 2/81 (R 19/1982 tr.) co se týče legální intenzity obranného jednání.

8 P. Šámala a kol.: Trestní právo hmotné, 8. vydání, Wolters Kluwer, Praha 2016, str. 222.

9 P. Vantuch: Trestní zákoník s komentářem, ANAG, Olomouc 2011, str. 85.

10 V. Solnař, J. Fenyk a kol.: Systém českého trestního práva, Novatrix, 2009.

11 J. Fenyk a kol.: Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, 1. díl, Trestní zákoník, Linde Praha, Praha 2010, str. 198.

12 A. Drašík a kol.: Trestní zákoník, Komentář, I. díl, Wolters Kluwer, Praha 2015.

13 J. Čentěš a kol.: Komentář k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z. z., Euro Kodex, Bratislava 2020, komentář k § 24.

14 V. Kratochvíl a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Obecná část, C. H. Beck, Praha 2009, marg. č. 551.

15 V. Kratochvíl a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, C. H. Beck 2012, marg. č. 1282.

16 F. Ščerba a kol.: Trestní zákoník, Komentář, C. H. Beck, 2020, komentář k § 29, marg. č. 3.

17 Tamtéž, marg. č. 44-45.

Řada dalších publikací tuto problematiku neřeší. Např. monografie Krajiné nouze JUDr. Pelce,¹⁸ komentář prof. Jelínka¹⁹ či komentář JUDr. Prouzy.^{20, 21}

Nutná obrana doc. Kuchty a německá doktrína

Většina doktrinární literatury uvedený problém buďto (1) neřeší, případně (2) odkazuje na R 9/1988, či (3) aplikaci ustanovení o krajiné nouzi v případě následků obranného jednání proti útočníkovi ve sféře třetí osoby konstatuje bez dalšího.

Nejpodrobněji věc rozebírá doc. Kuchta v monografii *Nutná obrana*, a to na celkem čtyřech stranách textu.²² Dánu část uvádí: „*Nutnou obranu je třeba zaměřit proti útočníkovi, problematické však může být, zda a do jaké míry mohou být v nutné obraně poškozeny chráněné zájmy nezúčastněných třetích osob.*“ Následně doc. Kuchta odkazuje na „*převažující mínění v německé nauce*“, které na tyto situace aplikuje kritéria krajiné nouze, s čímž souhlasí. Přitom konstatuje: „*Takové řešení považujeme za principiálně správné, poněvadž není žádný důvod, proč by měla třetí nezúčastněná osoba, která neměla s útokem nic společného, nezavinila jej ani nevyvolala, strpět porušení svých práv a zájmů za podmínek nutné obrany, aniž by se proti takovému porušení mohla bránit např. také nutnou obranou, zvláště když ona sama má dobré důvody považovat takového obránce ve vztahu k sobě za útočníka.*“²³

18 V. Pelc: *Krajiné nouze v trestním právu*, Leges, Praha 2021.

19 J. Jelínek a kol.: *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*, 7. vydání, Leges, Praha 2019.

20 D. Prouza: *Trestní zákoník*, C. H. Beck, Praha 2010.

21 Historicky se problému podrobně věnoval Z. Vorel ve své stati *O právní povaze nutné obrany a poškození osoby třetí*, tiskem „Politiky“, Praha 1907. U Vorla omezení nutné obrany není výsledkem analýzy, nýbrž východiskem, resp. součástí jím postulované definice. Vedle toho se opírá o rakouskou a německou právní úpravu, která není aplikovatelná na současnou českou úpravu, jak bude rozebráno níže.

22 J. Kuchta: *Nutná obrana*, Masarykova univerzita v Brně, Brno 1999, str. 137-140.

23 Tamtéž, str. 137.

24 Tamtéž.

25 Tamtéž, str. 138.

26 T. Rönnau/K. Hohn: *Strafgesetzbuch, Leipziger Kommentar*, 2. svazek, 12. vydání, Berlin 2006, § 32, marg. č. 163. Německá doktrína v akademické rovině moc hezky, avšak co do aplikovatelnosti na reálný svět naprosto neprakticky, dále rozlišuje situace, zda byla věc za účelem útoku přenechána úmyslně, či dobrovolně bez vědomí o útoku, a dále užití bez vědomí této osoby. Vedle toho ještě akcentuje zvláštní pravidla pro případy užití předmětu vlastních právníků osobou, a to i případně s vědomím či bez vědomí statutárního orgánu.

27 Op. cit. sub 22, str. 139.

28 Srov. op. cit. sub 26, marg. č. 155.

29 Srov. op. cit. sub 26, marg. č. 161.

30 Německá legislativa je obecně restriktivní ohledně držení a nošení pepřových sprejů. Většina účinných typů běžně dostupných v České republice je zde zakázána. Tato problematika je ale mimo zaměření článku.

31 Srov. op. cit. sub 26, marg. č. 206 (v komentáři výslovně příklad užití nože v případě, kdy by postačoval boxerský úder).

32 „*Pro jednání v nutné obraně není podstatná tzv. subsidiarita, tj. nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku. Proto intenzivní exces z mezí nutné obrany nelze spatřovat jen v tom, že napadená osoba se útoku nevyhnula útekem, i když byl útek možný, anebo že ne zvolila mírnější možnou obranu, pokud použitou (intenzivnější) obranu ještě nelze považovat za zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.*“ Nejvyšší soud, 5 Tdo 162/2007 (R 20/2008 tr.).

Doc. Kuchta s odkazy na německou literaturu mj. uvádí příklady (a) svévolného zapůjčení si zbraně k obraně od třetí osoby, (b) aberace, a (c) porušení zájmu společnosti – ubytování prchajícího zločince k odvrácení hrozby jeho útoku, (d) ohrožení bezpečnosti silničního provozu k osvobození uneseného, (e) křik proti urážkám kazatele v kostele.²⁴

Následně doc. Kuchta zužuje okruh nezúčastněných třetích osob. Za ty již nepovažuje vlastníky věci, které útočník užívá k útoku či při útoku (německá doktrína přitom zaujímá opačný názor). Toto rozděluje na situace užití se svolením a bez svolení vlastníka, přičemž poukazuje na praktickou nesnáz obránce tyto okolnosti posuzovat, což lze považovat za velmi kulantní zhodnocení německého přístupu.^{25, 26}

Naopak v případě nepřímého pachatelství, resp. živého nástroje, doc. Kuchta již připouští jednání v nutné obraně. V případě *vis compulsiva* konstatuje, že pokud by se obránce „*nemohl bránit ani proti živému nástroji, [tak] by došlo k prosazení záměru nepřímého útočníka, což nepochybně není záměrem ustanovení o nutné obraně*“. V případě *vis compulsiva* dochází k závěru, že nutná obrana musí být dovolena, protože v opačném případě by měl živý nástroj zachovánu nutnou obranu proti napadenému.²⁷

Doc. Kuchta ve své analýze velmi široce odkazuje na závěry německé literatury. To ale naráží na zásadní problém – zákonná definice nutné obrany je v německém právu naprosto odlišná od české. Ust. § 32 německého trestního zákoníku jakožto nutnou obranu definuje obranné jednání, které je *erforderlich, potřebné či nezbytné*, k odvrácení protiprávního útoku na sebe či jiného. To je standard, který se více blíží českému požadavku subsidiarity krajiné nouze než imperativu zákazu *zcela zjevně nepřiměřenosti* stanovenému v § 29 tr. zákoníku.

Německá doktrína právě z omezení nezbytnosti zásahu dovozuje, že obránce je v rámci nutné obrany oprávněn zasáhnout výhradně do práv útočníka.²⁸ Vedle toho německá doktrína dovozuje povinnost útočníka obětovat svá práva v šíři ustanovení o nutné obraně, jakožto následek jeho porušení trestního zákona. U nezúčastněné osoby, která nic neporušuje, pak dle německé doktríny není žádný zřejmý důvod k aplikaci stejného standardu.²⁹

Praktický dopad rozdílu mezi standardem *nezbytnosti* a *zcela zjevně nepřiměřenosti* lze ilustrovat v oblasti, ve které na obou stranách hranice existuje bohatá judikatura, a to proces výběru zbraně užití obránce. V Německu, je-li obránce vybaven současně pepřovým sprejem³⁰ a železnou tyčí, nesmí přistoupit k užití tyče, pokud by k odvrácení útoku stačilo užití pepřového spreje.³¹ Naopak v České republice odpovídá za případnou zcela zjevnou nepřiměřenost užití tyče, což ale nelze dovozovat z možné „dostačivosti“ nepoužitého spreje.³²

Rakouská právní úprava je obdobná německé. Požaduje, aby obrana byla *notwedig*, tedy **nutná, nezbytná, potřebná, naléhavá**. Za císaře pána, respektive první republiky, také zákon č. 117/1852 Sb. stanovil jako omezení užití „*toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe neb od jiných protiprávní útok*“. Jenže my nejsme v Německu, Rakousku ani první republice.

Ust. § 29 tr. zákoníku

Hypotéza § 29 odst. 1 tr. zákoníku zní: „*čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem (...)*.“ Ve druhém odstavci je stanoveno omezení „(...), byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku“.

Ze slovního výkladu plyne, že § 29 odst. 1 tr. zákoníku dopadá na situace jednání vedoucích k odvrácení útoku. Gramaticky přitom nelze dovodit povinnost omezit směřování či dopady jednání výhradně na útočnicka samotného. Zákon nedefinuje nutnou obranu v rámci interakce obránce a útočnicka, nýbrž jakožto **vztah jednání obránce vůči útoku**.

Naopak § 2905 občanského zákoníku výslovně zbavuje obránce odpovědnosti za škodu výhradně vůči útočnickovi.³³ Systematický výklad, ze kterého plyne přímočarý rozdíl mezi úpravou trestní a civilní, lze doplnit také historickým výkladem. Zákonodárce v r. 2012 v civilněprávní rovině opustil úpravu zák. č. 40/1964 Sb.,³⁴ a to zavedením výslovného omezení daného ustanovení ve vztahu odpovědnosti mezi obránce a útočnickem. Naopak při přijímání nového trestního zákoníku v r. 2009 k této změně zákonodárce nepřistoupil.³⁵

Text trestního zákoníku omezení vedení obrany, resp. následku obrany pouze ve sféře útočnicka nestanoví. Nelze jej ani přímočaře dovodit po vzoru německé a rakouské doktríny, jelikož se podmínky nutné obrany v jednotlivých státech ve svém úplném základu liší.

Zbývá teleologický výklad. Lze jeho prostřednictvím dovodit kategorický zákaz vedení nutné obrany způsobem vedoucím k následkům ve sféře třetí osoby? Platí to i v případě, kdy nelze splnit standard proporcionality krajní nouze, a tedy by takový výklad *de facto* vedl k trestněprávní povinnosti snášet útok, a to i kdyby šlo o útok na život?

Praktický příklad: když je zasažení jiné osoby nezbytné, resp. tuto možnost nelze vyloučit

Vraťme se k úvodnímu případu užití pepřového spreje a zasažení třetích osob. Namísto spíše výjimečné situace expartnerských vztahů a porušování domovní svobody relativně nízké intenzity jej zasadíme do častějšího kontextu, tj. užití pepřového spreje proti útoku páchanému na veřejně přístupném místě.

Příkladem budiž vlak pendolino na trase Ostrava – Praha. Uprostřed trasy do vlaku přistoupí skupina přibližně deseti podnapilých a agresivních fanoušků nejmenovaného hokejového klubu. Nejprve se snaží vyprovokovat reakci různých cestujících. Po chvíli se všichni zaměří na pasažéra, kterého jeden z chuligánů náhodně označil za Žida.

Chuligáni cestujícího obestoupí a vedle verbálních urážek rozhazují jeho věci. Následně mu na hlavu začnou vy-máčkávat citrony, kterých si k lahvim tequilly nakoupili tři kila. Další zastávka bude v Pardubicích přibližně za hodinu, k útoku ohrožujícímu zdraví zatím nedochází a z verbálních projevů neplyne jeho přímá hrozba.³⁶

Napadený má u sebe jako jediný účinný prostředek obrany pepřový sprej, typ tzv. „mlha“. Jeho užití v uza-

vřeném prostoru vagonu, nadto s vnitřní cirkulací vzduchu bez možnosti otevření oken, je ze samotné podstaty této zbraně vyloučeno bez zasažení nezúčastněných osob. Pokud by všech čtyřicet nezúčastněných cestujících reagovalo dostatečně rychle a utekli by do jiných vagonů, lze předpokládat různou míru zasažení 15 až 20 z nich. Při takovém počtu zasažených osob, zahrnující děti i seniory, lze také nejméně u jedné osoby předpokládat možné negativní následky, např. zánět spojivek, potenciálně omezující dotčenou osobu v běžném způsobu života po dobu delší než sedm dní.

V případě aplikace standardu krajní nouze napadený nemůže splnit podmínku proporcionality. Je ponižován, je zostuzen, je špiněn citronovou šťávou. Zasažení třetí osoby pepřovým sprejem v dané situaci bude zřejmě představovat závažnější či stejně závažný následek jako útok, kterému byl sám vystaven. Tento závěr zastánců aplikace krajní nouze má alespoň jednu výhodu – napadený není dále ponižen právním systémem jako celkem skrz požadavek subsidiarity spočívající v povinnosti útěku *turpis fuga* ke konci vlaku (i v posledním vagoně jsou nezúčastnění cestující, ani zde by sprej použit nesměl).

Posuňme praktický případ dále. Alkohol a davová psychóza vystupňovaly agresivitu skupiny chuligánů. Napadeného pevně drží, přičemž paži mu zapírají o hranu stolku s hlasitě uváděnou hrozbou mu ji zlomit. Na užití pepřového spreje napadeným je již příliš pozdě, nedosáhne na něj.

Při 80% obsazenosti vlaku lze předpokládat, že v něm bude přibližně sedm osob držících zbrojní průkaz skupiny E. Ten opravňuje držitele ke skrytému nošení palné zbraně. Je statisticky pravděpodobné, že dvě či tři z těchto osob zbraň mají opravdu u sebe. V rámci našeho příkladu jedna sedí několik řad sedadel od napadeného cestujícího.

Napadenému v dané chvíli přímo hrozí lehké zranění v podobě zlomeniny paže s dobou omezení v běžném životě méně než šesti týdnů.³⁷ Pouhá pohružka užití zbraně by vzhledem k situaci byla neúčinná, naopak by velmi pravděpodobně vedla k eskalaci činící střelbu nevyhnutelnou. Jako

33 § 2905 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvajícím protiprávní útok a způsobí přitom útočnickovi újmu, není povinen k její náhradě. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočnicka způsobené odvrácením útoku.*“

34 § 418 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník: „*Rovněž neodpovídá za škodu, kdo jí způsobil v nutné obraně proti hrozícímu nebo trvajícím útoku. O nutnou obranu nejde, byla-li zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.*“

35 *De lege ferenda* by bylo namísto spíše zvážit sjednocení civilní úpravy po vzoru trestní při současném výslovném upravení odpovědnosti útočnicka za případný následek jednání obránce v mezích nutné obrany ve sféře třetí osoby.

36 Nastíněná situace kombinuje několik opravdových případů, mj. rasisticky motivované napadení informatika 4. 11. 2017 fanoušky Sigmy Olomouc v tramvaji v Praze (zahrnovalo mačkání citronů na hlavu a následnou eskalaci ke skupinovému lynči). Konkrétní pachatele konkrétních útoků se v rámci skupiny nepodařilo ustanovit.

37 Alternativně by útok bylo možné posoudit také jako směřující k těžkému zranění ve formě mučivých útrap ve smyslu § 122 odst. 2 písm. h) tr. zákoníku. S ohledem na poměrně otevřenou judikatorní interpretaci si ale běžný ozbrojený samaritán nebude schopen sám učinit posouzení v tomto směru dostatečně jistým způsobem.

nejvyšší míru obezřetnosti si lze představit oddálení střelby na nejzazší možnou chvíli v průběhu útoku chuligánů vůči vlastní osobě, pád střelce na záda a vedení střelby směrem vzhůru z bezprostřední blízkosti. I tak při užití zbraně v uzavřeném prostoru rychlovlaku vždy hrozí odklon (v těle útočníka) či odraz (po opuštění těla útočníka) střely nepředvídatelným směrem, nemluvě o samotné obtížnosti úspěšné zásahu při dynamickém útoku v kontaktní vzdálenosti.

Pomoc v nutné obraně tedy nepřichází v úvahu, aniž by se ozbrojený samaritán vystavil nebezpečí trestního postihu za následek ve sféře třetí osoby. Je morální od něj očekávat riskování vlastní bezpečí, pokud se s tím inherentně pojí riziko trestu od státu, ať by postupoval sebešetrněji?

Jaký je tedy výsledek aplikace standardu krajní nouze? Nutná obrana napadeného je teoreticky právně možná, fakticky je ale zapovězena. Od jediného účinného způsobu pomoci v nutné obraně pak právo ostatní osoby odrazuje.

Povinnost nechat se zavraždit

Pro další příklad se přesuneme z pendolina do prostor pražského metra, kde k útokům proti zdraví a životu dochází poměrně často. V době dopravní špičky útočník užití nůž, zatímco obránce je ozbrojen palnou zbraní. I pokud by měl obránce čas na přípravu (útočník ohrožuje jinou osobu, obránce cíleně strhne jeho pozornost na sebe), může přinejlepším snížit pravděpodobnost zasažení jiné osoby v důsledku průstřelu a odrazu. Úplné vyloučení tohoto následku je nemožné.

Útěk jako alternativa neexistuje a meze proporcionality jsou stanoveny jako zákaz následku, který by byl zřejmě stejně závažný nebo závažnější. Ve faktické rovině by tedy měl obránce v důsledku aplikace standardu krajní nouze uloženou povinnost nechat se za těchto okolností zavraždit.

Zájem společnosti na prosazení práva proti protiprávním útokům, navzdory riziku pro nezúčastněné osoby

Příklad s užitím pepřového spreje v pendolinu přímo vybízí k návratu k německé doktríně: **pokud sprej nelze účinně užit bez zasažení třetích osob, stává se zasažení těchto osob *erforderlich*, tedy potřebné, resp. nezbytné k odvrácení útoku ve smyslu německé úpravy, o jejíž výklad se doc. Kuchta opírá?**

Bez ohledu na odpověď nicméně *erforderlichkeit* není součástí české právní úpravy. Z české právní úpravy nelze do-

vodit přímočaře stejný závěr, jako tomu učinila německá doktrína. Je tedy namístě podrobit bližšímu zkoumání německou tezi, že neexistuje důvod, proč by třetí osoba měla strpět případně až extrémní zásah do svých práv jednáním obránce v rámci mezi nutné obrany, a nikoliv pouze výrazně omezených možností krajní nouze.

Zákonné zakotvení nutné obrany jakožto okolnosti vylučující protiprávnost plní několik funkcí. První funkce je individuální, která respektuje přirozenou povahu člověka. Ani seberestriktivnější právní úprava nedokáže překonat ani možná stresovou reakci na napadení ve formě útěk/boj a instinkt přežití. Od nikoho nelze žádat, aby před útokem utekl. V případě, kdy útěk není možný, nelze žádat, aby mu podlehl.

Druhá funkce je státoprávní. Zákonná úprava musí být v hrubých rysech v souladu s obecným vnímáním spravedlnosti. Jinak by byla vnímána jako nelegitimní, což by činilo nelegitimním i její prosazování, resp. by se odráželo ve vnímání nelegitimnosti státní moci jako takové. Zrovna v případech obrany proti útoku je toto vnímání ze strany veřejnosti akcentováno. V úplně základní rovině jde o střet dobra a zla. Většina společnosti se ztotožňuje s pomyslným dobrem, ví, že se může bez vlastního přičinění ocitnout ve stejné či obdobné situaci. Státní moc tento sentiment zohledňuje v zájmu o zachování vlastní legitimacy.

Třetí funkce je společenská. Společnost má zájem na tom, aby právní řád jako celek v co nejvyšší míře odrazoval útočníky od páchaní útoků, aby se právo prosazovalo proti bezpráví. Zatímco státní moc to zpravidla může činit až následným postihem, ve chvíli samotného útoku toto působení mohou provádět pouze přítomní jednotlivci.³⁸ Ať už obránce, či jejich okolí v rámci pomoci.

Pokud by zákon a jeho výklad činil nutnou obranu právně nejistou, pak by ve svém důsledku od jejího konání adresáty odrazoval. Samotné oběti by snášely méně závažné útoky. Osoby, které by jinak byly napadeným schopny pomoci, by raději ignorovaly i ty nejzávažnější situace.

Pokud je tedy osoba vybavená pepřovým sprejem vystavena útoku v tramvaji či vlaku, je primární zájem společnosti na zastavení útoku, nebo na maximální šetrnosti obranného jednání k právům ostatních cestujících, jak plyne z aplikace principů proporcionality a subsidiarity, tj. mezi krajní nouze?

A co když v nemocniční čekárně útočník tasí svou nelegální zbraň, je zde primární zájem společnosti na jeho zastavení, nebo na tom, aby případně ozbrojený samaritán svým zásahem nikoho neohrozil?³⁹

Následek ve sféře třetí osoby a korektiv zcela zjevně nepřiměřené obrany způsobu útoku

Aplikace standardu nutné obrany na obdobné situace samozřejmě neznamená nastavení hranice blízké doktríně *vedlejších následků* dle práva války. To by jednak bylo v příkřím rozporu s obecným vnímáním spravedlnosti (jakožto ústavněprávním kritériem), ale především by to odporovalo základnímu omezení jednání v nutné obraně dle české právní úpravy – tedy zákazu zcela zjevně nepřiměřenosti způsobu útoku.

38 Většina české doktríny v rámci popisu obecných východisek nutné obrany popisuje opačnou tezi, tedy existenci nutné obrany jakožto doplňkové k jinak primární činnosti státu v podobě potlačování protiprávního jednání. Realita je ale taková, že pachatel si vybírá místo a čas, a naprostá většina pachatelů upřednostňuje páchaní útoků v nepřítomnosti státních donucovacích složek. Z hlediska právního je nicméně zásadní, že aplikace nutné obrany není podmíněna případnou hrozbou prodlení ze strany veřejné moci, tedy napadený má právo se bránit i v přítomnosti státní moci a ani tehdy není nucen spoléhat na její zásah.

39 Neudržitelosti aplikace standardu krajní nouze za obdobných okolností si je vědoma také německá literatura. Ta v případech, kdy při pomoci v nutné obraně samaritán zasáhne osobu, které pomáhal, dovozuje existenci předpokládaného souhlasu ze strany oběti. Srov. op. cit. sub 26, marg č. 165. To ale v českých realitách § 30 odst. 3 tr. zákoníku vylučuje.

Česká doktrína i judikatura se shodují na velmi širokém výkladu pojmu způsob útoku. Nejvyšší soud vyložil, že „pod pojem ‚způsob útoku‘, který vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i další okolnosti charakterizující posuzovanou událost (mj. osobu útočnicka, jeho vlastnosti a úmysly, jež se při útoku projevily, použité zbraně i hrozící součinnost dalších osob doprovázejících útočnicka, jakož i další okolnosti, za nichž byl útok spáchán, a to za podmínky, že je možné podřadit pod pojem ‚způsob útoku‘ a že byly známé i zcela zjevné poškozenému obránci)“.⁴⁰

V literatuře nejpodrobnější rozbor „způsobu útoku“ provádí prof. Jelínek: „(...) nelze ztotožňovat s intenzitou útoku, i když ji zahrnuje. Intenzita útoku je dána tím, zda je útok individuální či skupinový, zda útočnick útočí se zbraní či beze zbraně, jaký je poměr sil mezi útočnickem a obráncem, že k útoku dochází v noci, na osamělém místě, jaká je možnost rychlého zásahu policie či veřejnosti apod. Způsob útoku nelze chápat úzce jako způsob útoku v daném okamžiku jeho průběhu. Způsob útoku zahrnuje i to, co za dané situace bezprostředně hrozí (arg. slov ‚přímo hrozící‘ v ustanovení § 29 odst. 2), např. že statný útočnick po počátečním neúspěchu použije větší síly či silnějšího prostředku, že se k jeho útoku připojí osoby jej doprovázející apod. Ke způsobu útoku patří i to, že napadený si může rozbít hlavu pádem na betonovou vozovku, když bude sražen apod. K charakteristice způsobu útoku jistě patří i chráněná hodnota, proti níž útok směřuje, a jejich ohrožení útokem. Pro posouzení přiměřenosti obrany je nepochybně významné, zda útok směřuje proti životu napadeného či proti jeho majetku či proti obojímu aj. Pojem ‚způsob útoku‘ je tedy nutné interpretovat extenzivně.“⁴¹

Ať už jde o útok s rozmyslem, impulzivní, nebo oportunistické jednání, vždy platí: Útočnick si vybírá oběť, místo, čas, zbraň a způsob spáchání útoku. Činí rozhodnutí porušit právní řád a v rámci tohoto rozhodnutí má určité představy o následujícím skutkovém ději. Tyto představy zpravidla předpokládají úspěšné dokonání útoku, a to i s ohledem na útočnickovo vnímání širších okolností, včetně místa útoku. V rámci výběru místa útočnick také implicitně rozhoduje, zda budou přítomny jiné osoby, majetek třetích osob, či jiné statky a zájmy chráněné trestním zákonem. Ostatně možnost zmizet v davu, resp. neschopnost vést účinnou obranu proti útočnickovi v davu, je někdy cíleně útočnick vyhledávána (kapsáři, osahávači, atentátníci atd.).

Je obecně akceptováno, že ke způsobu útoku patří na jednu stranu možná (přímo hrozící) součinnost třetích osob na straně útočnicka, na druhou stranu možná součinnost osob na straně napadeného (pomoc v nutné obraně). Pak je namísto na způsobení následků ve sféře třetí osoby v případě aplikace úpravy nutné obrany do způsobu útoku řadit také přítomnost třetích osob (ad.), které mohou být potenciálně ohroženy či zasaženy obranným jednáním. Ve výsledku lze tedy dovodit povinnost obránce tuto skutečnost zohlednit co do zcela zjevné nepřiměřenosti obranného jednání.

Zahrnutí nebezpečí zasažení zájmů třetích osob v rámci nutné obrany mezi charakteristiku způsobu útoku, a tedy vztážením korektivu zcela zjevné nepřiměřenosti obranného jednání i na následky ve sféře třetích osob, je jediným logickým závěrem.

Kazuistika možné nutné obrany

Není ambicí tohoto článku navrhnout posouzení jednotlivých konkrétních situací. Považuji za nutné nicméně příklady uvést, a to s ohledem na zjevnou příkrost aplikace hranic krajní nouze u řady z nich. Ve všech případech předpokládáme, že bez následku ve sféře třetí osoby by jednání bylo jednoznačně v souladu s § 29 tr. zákoníku.

V příkladech se inspiroji úvodním, tedy v učebnici prof. Šámala uvádným náhodným kolemjdoucím zasaženým po výstřelu proti útočnickovi.

a) Útočnick v hluboké noci vnikl do obydli, připravil si únikovou cestu otevřením vnějších a vnitřních dveří. Obránce útočnicka zasáhl střelbou. Po průstřelu útočnicka střela vyšla ven dvojími otevřenými dveřmi a pokračovala další stovky metrů.⁴² Na konci dráhy zasáhla náhodného kolemjdoucího.

b) Obránce na poli vystřelil na útočnicka, minul, střela se odrazila od země a zasáhla o dva kilometry dále osobu pracující za kopcem na jiném poli.⁴³

c) Obránce vystřelil na útočnicka, střela po průstřelu pokračovala dále, přičemž došlo k zasažení osoby skrývající se za měkkou bariérou.

d) Obránce vystřelil na útočnicka na veřejném místě, kdy se zjevně za útočnickem nacházely osoby, střela po průstřelu zasáhla jinou osobu.

e) Stejně jako výše, s tím rozdílem, že obránce měl pistolí nabitou náboji se střelou s řízenou deformací, které zpravidla nevedou k průstřelu, avšak v tomto případě k němu došlo.

f) Obránce vystřelil na útočnicka, střela v těle útočnicka velmi výrazně změnila směr⁴⁴ a zasáhla třetí osobu stojící zcela mimo původní dráhu střely.

g) Obránce cílil na útočnicka, ale minul a zasáhl třetí osobu stojící poblíž.

h) Obránce dvakrát vystřelil na útočnicka, jednou jej zasáhl, podruhé minul a trefil třetí osobu.

i) Obránce na veřejném místě v přítomnosti více osob reagoval střelbou deseti ranami. Tři střely zasáhly útočnicka, vedle toho byla jednou zasažena také třetí osoba, zbytek střel se zastavil ve zdi.

j) Obránce v noci reagoval na střelbu jdoucí jeho směrem, vzhledem ke světelným podmínkám nemohl identifikovat útočnicka, cílil svou střelbu směrem k výšlehům hlavně útočnicka, zasáhl třetí osobu ve směru střelby.

40 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 6 Tdo 1594/2005.

41 Op. cit. sub 19, str. 276.

42 Potud se jedná o případ z praxe autora, zasažení kolemjdoucího bylo doplněno.

43 K obdobné situaci došlo 15. 10. 2017 na střelnici v jižních Čechách, kde podle nepravomocného rozsudku zbloudilá střela takto letěla po odrazu od kamene nacházejícího se na jinak travnaté ploše střeliště. V reálném případě úvodní výstřel nebyl proveden v nutné obraně, nýbrž v rámci střeleckého tréninku.

44 Potud se jedná o opravdový případ, kdy ozbrojený civilista zastavil útočnicka s nožem v nemocnici ve Slaném. Viz T. Gawron: Monitoring nutné obrany #7 – Nemocnice Slaný, 2020 [střelba strážného na útočnicka pacienta v deliriu], 22. 1. 2021, zbrojnice.com. V tomto případě došlo ke změně směru po zásahu kovového implantátu, následně našťestí nikdo zasažen nebyl. Ze zahraničí jsou známy případy změny směru např. po zásahu větší kosti.

k) Obránce vystřelil na útočníka, došlo k odrazu střely o pevnou překážku a zasažení třetí osoby.⁴⁵

l) Útočník se sebevražedným výbušným pásem a palnou zbraní užil rukojmí jako živého štítu, obránce prostřelil rukojmí, přičemž zasáhl útočníka.⁴⁶

m) Vše výše uvedené, ale s tím rozdílem, že v jednotlivých případech olovenou střelou přiměřeně nahradíme mlhou vystřelenou z pepřového spreje.

Ponechávám na čtenáři, aby si provedl základní hodnocení dopadů aplikace standardu krajní nouze a nutné obrany na jednotlivé uvedené příklady.

Aby uvedené situace mohly být posouzeny, bylo by nutné doplnit všechny další okolnosti charakterizující způsob útoku jako celek. Lze si představit celou škálu, od lupiče s nožem útočícího pouze na obránce až po aktivního útočníka vraždícího například v nemocniční čekárně.⁴⁷

Vodítka pro posouzení intenzivního excesu ve vztahu k následku ve sféře třetí osoby

Hodnocení případného intenzivního excesu ve vztahu k následku nutné obrany ve sféře třetí osoby musí být jistě jiné povahy než ve vztahu k samotnému útočníkovi. **Zatímco útočník nese riziko za výsledek konfliktu jako důsledek své volby porušit právní řád, nezúčastněná třetí osoba jej nese v rámci celospolečenského zájmu na tom, aby právo neustupovalo kriminálnímu útoku a aby výklad práva nevedl k demotivaci od obrany a pomoci v nutné obraně.** Společnost ale současně také nemá zájem na vzniku obranné mentality Divokého západu a úplné lhostejnosti obránce vůči právům třetích osob.

Podle Nejvyššího soudu zcela zjevná nepřiměřenost znamená obranu, která je naprosto jednoznačně, mimořádně hrubě přehnaná,⁴⁸ resp. že čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku.⁴⁹

Oproti ustálenému posuzování intenzity obrany ve vztahu k útočníkovi je v případě následku ve sféře třetí osoby namístě provést přísnější proces posuzování, což plyne z jiných důvodů, pro které se upřednostňuje zájem na prosazení obrany napadeného. **Nabízí se přinejmenším následující okruhy hodnocení rámce zcela zjevné nepřiměřenosti způsobu útoku:**

Poměrování dotčených zájmů. Doktrína dovodila velmi široké meze nutné obrany, v jejichž rámci lze za určitých okolností např. i při útoku proti majetku vést obranu vedoucí k těžkému zranění útočníka,⁵⁰ judikatura obdobné závěry

dovodila za specifických okolností také v případě útoku proti domovní svobodě.⁵¹ Takto silné oslabení hierarchie práv, jak je akceptováno ve vztahu k útočníkovi, není namístě v případě zásahu do práv třetí osoby. **Není ospravedlnitelné klást třetí osobě povinnost nést zásah, který by byl naprosto disproportční ve vztahu k ohroženému zájmu obránce.⁵²**

Hodnocení případné lhostejnosti k následku. Ve vztahu ke způsobení následku útočníkovi může být obránce zcela lhostejný, ba dokonce může následek přímo zamýšlet, pokud obranné jednání směřuje k zastavení útoku a jde o čin stále v mezích zákazu zcela zjevné nepřiměřenosti způsobu útoku. Naopak ve vztahu ke způsobení následků třetí osobě by lhostejnost, zejména pokud jde o následek na zdraví či životě, ve většině případů představovala vedení obrany zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku.

Zahrnutí následků ve sféře třetí osoby pod široké meze nutné obrany především zohledňuje skutečnost, že v opačném případě by zákon dovoloval vznik extrémních situací, kdy má obránce faktickou povinnost útoku podlehnout, a současně měl silný demotivační efekt co do ochoty provádět pomoc v nutné obraně. Tím se ale nic nemění na ústavním principu rovnosti a z něj vyplývající povinnosti šetřit práva jiných osob. Střet těchto dvou zásad by měl být poměřován ve světle zákazu zcela zjevné nepřiměřenosti obrany. V praxi to lze ilustrovat na míře obezřetnosti při střelbě v pendolinu v úvodním příkladu, byť by došlo k odrazu od kovové konstrukce vlaku a zasažení třetí osoby.

Hodnocení případné nezbytnosti. V řadě situací může být lhostejnost k následkům ve sféře třetí osoby důsledkem nikoliv porušení povinnosti šetřit práva jiných osob, nýbrž objektivní nemožnosti je v dané chvíli přiměřeně zohlednit. Jako příklad si lze představit vedení obrany proti náhlému, překvapivému a razantnímu útoku na tělesnou integritu, neumožňující jinou než pudovou okamžitou reakci. Nemůže být zcela zjevně nepřiměřená obrana, která byla jedinou účinnou, a tedy nezbytnou.

Obrana ze strany zasažené třetí osoby

Doc. Kuchta proti posuzování následků obranného jednání ve sféře třetí osoby jakožto nutné obrany vznáší také argument, že **takto zasažená osoba může důvodně považovat obránce ve vztahu k sobě za útočníka.⁵³** Pokud by se na tento zásah dala vztáhnout úprava nutné obrany, pak by byla zasažené osobě odebrána možnost proti tomuto zásahu konat v rámci nutné obrany, což by bylo špatně.

S takovým posouzením nelze souhlasit. Základním principem nutné obrany je prosazení práva proti bezpráví. Akceptování zásahu do práv třetí osoby v rámci tohoto prosazení představuje participaci této osoby na uplatnění daného principu v praxi.

Tj. obecně existuje individuální a společenský zájem na zastavení útoku. Ve vztahu k působení zásahu do práv třetí osoby existuje sice individuální zájem na ukončení tohoto zásahu, ale pokud nejde o exces, převažuje společenský zájem na zastavení původního útoku.

Pokud třetí osoba přistoupí k obrannému jednání, může tak činit v rámci putativní obrany, s níž se poji případná odpověd-

45 K obdobné situaci dříve došlo v ČR při zásahu policie, kdy odražená střela ze zbraně jednoho policisty usmrtila vedle stojícího jiného policistu.

46 K obdobné situaci došlo při zásahu policie v klubu Bataclan, Paříž, 13. 11. 2015.

47 V souvislosti s útokem aktivního vraha ve Fakultní nemocnici Ostrava dne 10. 12. 2019 stojí za zmínku, že nejméně tři oběti prošly střeleckým výcvikem v rámci působení u Vězeňské služby ČR. Někteří se pokusili proti pachateli zakročit, bohužel v té době byli sami neozbrojeni a podlehli.

48 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1347/2008.

49 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 5 Tdo 162/2007.

50 Op. cit. sub 5, str. 222.

51 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3235/15.

52 To nevylučuje případnou aplikaci § 18 odst. 1 tr. zákoníku, pokud by k aberaci došlo bez vědomí o přítomnosti této třetí osoby, resp. úplné absence vědomí možné eventuality neospravedlnitelné disproportčního zásahu do jejích práv.

53 Op. cit. sub 22, str. 137.

nost za nedbalost plynoucí z nevědomosti o opravdové povaze skutkového děje. Pokud naopak ví, že nebezpečí, kterému čelí, je důsledkem jednání v nutné obraně, a ze strany obránce nedošlo směrem ke třetí osobě k excesu, pak by bylo porušením principu prosazení práva proti bezpráví, kdyby se třetí osoba legálně postavila na stranu původního útočnicka.

V intencích příkladu pendolino tak lze např. konstatovat, že je naprosto nepřijatelné, aby na užítí pepřového spreje napadeným cestujícím proti útočnickům mohli nezúčastnění cestující reagovat fyzickým útokem proti obránci v rámci nutné obrany svých zájmů.

Kazuistika zmiňovaná v dřívější literatuře

V této části se zaměřím na rozdíl v aplikaci standardu krajní nouze a nutné obrany na některé případy, které uvádějí dříve zmiňovaní autoři:

Výstřel proti útočnickovi zraní i náhodného kolemjdoucího.⁵⁴ Je obecně přijímáno, že v rámci krajní nouze nelze obětovat cizí statek stejného významu za statek vlastní. Nelze tedy s odkazem na krajní nouzi přistoupit k usmrcení (zranění) jiné osoby proto, že útočnick jinak zavraždí (zraní) mne. Při aplikaci tohoto standardu si dost dobře nelze představit situaci, v níž by zasažení třetí osoby, byť necílené, bylo jedním z možností v rámci krajní nouze.

Naopak při aplikaci standardu nutné obrany hlavní otázka spočívá v tom, zda bylo jednání obránce daným způsobem zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku. Střílel na ulici plné lidí na zloděje bicyklu, nebo šlo o výstřel v poloprázdném parku při nečekaném pokusu o znásilnění? Jakým způsobem zohlednil nebezpečí zásahu do práv třetí osoby? Měl obránce vůbec reálnou možnost nějaké zohlednění činit?

Poštačka vydává peníze lupiči, aby si zachránila život.⁵⁵ Zde se plně uplatní závěry uvedené v R 9/1988.

Poštačka pepřovým sprejem postříká lupiče, který se jí před budovou pošty snaží ukrást bicykl, přičemž zasáhne náhodné kolemjdoucí. Při aplikaci standardu krajní nouze by poštačka byla minimálně odpovědná v rovině přestupkového práva (viz závěry ombudsmana uvedené v úvodu). Naopak při aplikaci standardu nutné obrany by jistě nešlo o zcela zjevně nepřiměřený postup.

Použití třetí osoby jako živého štítu.⁵⁶ Lze si těžko představit použití třetí osoby spočívající v odvrácení útoku, ledaže by snad obránce mrštil třetí osobu na útočnicka. V případě *vis absoluta* této třetí osoby ze strany útočnicka doc. Kuchta po vzoru německé úpravy dovozuje možnost nutné obrany proti člověku-nástroji.⁵⁷ Pokud by naopak mělo jít o snahu odvrátit nebezpečí z útoku plynoucí, pak by se úprava § 29 tr. zákoníku aplikovat vůbec nemohla.

Pronásledování únosce s cílem donutit jej zastavit a propustit uneseného ve vztahu k bezpečnosti silničního provozu.⁵⁸ Zde se kloním k rozdělení na dvě možnosti. Pokud jde o bezprostřední čin, kterým obránce odvrací útok, tedy pronásledování v blízké kontaktní vzdálenosti, kloním se k aplikaci ustanovení o nutné obraně. V případě vzdálenější snahy dostat se na místo, kde se únosce nachází, naopak krajní nouze (ještě nedochází k jednání, které by přímo směřovalo k odvrácení útoku).

Závěr

Část české doktrinální literatury dovedla podřazení následků obranného jednání ve sféře třetí osoby pod úpravu krajní nouze. K tomu došlo částečně s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu, z něhož tyto závěry neplynou. Dále pak s odkazem na německou právní úpravu, která se však liší takovým způsobem, že jsou závěry německé doktríny na ustanovení českého § 29 tr. zákoníku nepoužitelné.

Aplikace ustanovení o krajní nouzi na tyto případy žádným způsobem nevyplývá z trestního zákoníku, naopak představuje omezení okolností vylučujících protiprávnost v neprospěch obránce, což je v rozporu se základními zásadami trestního práva.

V řadě praktických aplikací by toto vedlo k povinnosti útěku před útokem *turpis fuga*, či ve vyhraněnějších situacích dokonce k faktické povinnosti útoku podlehnout. To představuje porušení principu prosazení práva proti bezpráví, je v rozporu s obecně sdíleným vnímáním spravedlnosti, a především má za následek demotivaci od pomoci v nutné obraně.

Naopak aplikace ustanovení o nutné obraně je souladná se slovním, systematickým, historickým i teleologickým výkladem zákona. I v takovém případě se na obranné jednání vztahují omezení daná § 29 odst. 2 tr. zákoníku, byť v rovině a rozsahu, který česká judikatura doposud neřešila.

Oproti korektivu přiměřenosti je aplikace korektivu zákazu zcela zjevně nepřiměřenosti způsobu útoku na dopady obranného jednání ve sféře třetí osoby praktická, spravedlivá a společensky žádoucí. S ohledem na princip rovnosti, resp. povinnost šetřit práva třetích osob, se zde zákaz zcela zjevně nepřiměřenosti způsobu útoku uplatní ve výrazně pozměněné podobě, než je to ve vztahu k samotnému útočnickovi.

Tento závěr je v souladu s rozhodnutím publikovaným ve sbírce pod R 9/1988, které se i nadále uplatní na případy následků ve sféře třetích osob způsobených při odvrácení *nebezpečí* plynoucího z útoku (např. v rámci útěku), avšak nikoliv na odvrácení samotného útoku. ❀

54 Op. cit. sub 8, str. 222.

55 Op. cit. sub 16, marg. č. 44-45.

56 Tamtéž.

57 Op. cit. sub 22, str. 139.

58 Tamtéž, str. 137.

EXEKUČNÍ ŘÁD, VEŘEJNÉ DRAŽBY

- zásadní novela exekučního řádu od roku 2022
- 150 změn a doplnění exekučního řádu
- změny prováděcích předpisů
- zákon o veřejných dražbách a vyhláška

více na www.exe.sagit.cz

Flexibilita (nastavené) investiční strategie fundací a svěřenských fondů

Tento článek se zaměřuje na povinnosti členů orgánů fundací a správců svěřenských fondů při správě jmění. Tyto povinnosti mohou být významně modifikovány vůlí zakladatelů fundací a svěřenských fondů. Autoři si kladou za cíl o těchto povinnostech pojednat v obecné rovině a následně rovněž v návaznosti na události posledních dvou let, které poukázaly na nestabilitu trhu a s tím související obtíže při výběru vhodných investičních nástrojů.

Mgr. Adam Holubář

působí na Katedře občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a jako asistent soudce Nejvyššího soudu.

Mgr. Andrea Bartíková

působí na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Před dvěma lety přišla nenadálá krize, která ovlivnila právní i ekonomický svět. Pandemie covid-19 zasáhla rovněž do investičních činností při správě cizího majetku, přičemž výjimkou nebyly ani české fundace a svěřenské fondy.¹ Nezanedbatelně ovlivnila volatilitu i likviditu finančních nástrojů,² způsobila někde kolapsy, jinde zase růsty firem.³ Její poměrně dlouhé trvání se nutně odrazilo i v investičních aktivitách správních rad fundací a správců svěřenských fondů.⁴ Byla zároveň první větší krizí za poslední desetiletí, které čelila společnost a spolu s ní i svěřenské fondy.⁵

Povinnost poslušnosti (*duty of obedience*), která je spojena s výkonem funkcí členů orgánů fundací (zejména správní rady) a svěřenských správců, a která vyjadřuje povinnost správní rady a správce řídit se vůlí zakladatele fundace či svěřenského fondu, hraje při správě jmění⁶ fundace či svěřenského fondu významnou roli, a to vedle povinnosti řádné péče (*duty of care/prudence*), pro niž je – do jisté míry – „zdrojovou“ povinností.⁷ Dalším podstatným elementem správy jmění a s ní spjatými investičními povinnostmi je v dnešním světě požadavek dodržování etických standardů při správě svěřeného majetku (*environmental, social and governance*).⁸ Ten může plynout jednak z povinnosti řádné péče, jakož i z povinnosti poslušnosti.⁹

Při výraznějších (krizí vyvolaných) změnách na trhu se mohou požadavky plynoucí z povinnosti řádné péče do-

stat mnohdy až do kontradiktorního postavení k povinnosti poslušnosti. Která z uvedených povinností by měla při obdobných krizových scénářích převážet? Další důležitou související otázkou je pak nutně: jak takovou kolizi řešit?

Péče řádného hospodáře a investiční povinnosti správní rady fundace a správce svěřenského fondu

Fiduciární povinnosti správní rady a svěřenského správce

Fiduciární povinnosti správce cizího majetku, tedy přeneseně – do jisté míry – rovněž povinnosti členů správní rady

- 1 Viz B. Sullivan, B. Curry: Covid-19 Crisis: Investing Lessons From The Pandemic, 2021, dostupné z: <https://www.forbes.com/advisor/investing/covid-19-pandemic-investing-lessons/>; nebo M. Kolakowski: How the Pandemic Changed Investor Behavior and Impacted Global Markets, 2021, dostupné z: <https://www.investopedia.com/how-the-pandemic-changed-investor-behavior-and-impacted-global-markets-5201840>.
- 2 Viz J. Berka: S volatilitou na koronavirové časy, 2020, dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/540792-s-volatilitou-na-koronavirove-casy/>.
- 3 Viz J. Horáček: Rok od pádu akcií na minimum. Rychlému odrazu ode dna pomohly především technologické firmy, 2021, dostupné z: [https://www.irozhlaz.cz/ekonomika\)akcie-cena-propad-koronavirus-technologie-firmy-online-zabava_2103231846_aur](https://www.irozhlaz.cz/ekonomika)akcie-cena-propad-koronavirus-technologie-firmy-online-zabava_2103231846_aur).
- 4 Viz S. Wagstyl: Investment 2021: prospects and pitfalls in a post-pandemic world, 2020, <https://www.ft.com/content/a17fb0c4-9599-450b-b8ac-c2df0cc31514>.
- 5 Poslední velká finanční krize v letech 2007-2008 proběhla přibližně šest let před inkorporací svěřenského fondu do českého právního řádu.
- 6 Vzhledem k terminologii občanského zákoníku používáme v celém článku pojem „jmění“, který v sobě v souladu s § 495 zahrnuje majetek i dluhy, přestože v obecné rovině hovoří občanský zákoník o správě cizího majetku. Proto pojem majetek používáme výhradně při úvahách o správě cizího majetku.
- 7 Viz B. Havel: Povinnost poslušnosti jako složka fiduciární obligace (Závaznost pokynů v koncernu?), in K. Hurychová, D. Borsík: Corporate governance, 1. vydání, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 117. Pro teorii shodně R. Atkinson: Rediscovering the duty of obedience: toward a trinitarian theory of fiduciary duty, in K. Hopt, T. Hippel: Comparative Corporate Governance of Non-profit Organizations, Cambridge University Press, 2010, str. 569.
- 8 Ačkoliv ESG samo o sobě tvoří velmi komplexní a pro mnohé neurčitý pojem, autoři článku jej chápou jako určitý etický element při správě jmění a investování svěřeného jmění, který po vzoru světa korporací vyjadřuje společensky žádoucí (a v důsledku i udržitelné a obhajitelné) směřování (nejen podnikatelských) aktivit.
- 9 Etickým investováním (ESG) se v tomto článku budeme zabývat pouze okrajově, neboť se jedná o komplexní problém hodný samostatného zpracování. Srov např. Y. Gesinde, G. Willingham: ESG Considerations For Trustees, 2021, dostupné z: <https://www.ifcreview.com/articles/2021/june/esg-considerations-for-trustees/>, nebo UNEP Finance Initiative. A legal framework for the integration of environmental, social and governance issues into institutional investment, 2005, A Legal Framework for Impact, 2021 (Freshfields reports).

fundací a správců svěřenských fondů, sestávají z **povinnosti řádné péče** (*duty of care/prudence*), **povinnosti loajality** (*duty of loyalty*) a **povinnosti poslušnosti** (*duty of obedience*).¹⁰

Jak uvádí Havel, občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., dále jen „o. z.“) stojí na dualitě základních fiduciárních povinností (*duty of care* a *duty of loyalty*), ale obě podmiňuje zdrojovou povinností poslušnosti.¹¹ Pojetí povinnosti poslušnosti v rámci správy právnické osoby derivuje svůj základ z fundace ovládané principem „mrtvé ruky“, tedy faktem, že zakladatel zemřel, případně ztratil vliv na vzniklou fundaci, nicméně určil její účel, který musí fundace a její orgány „za každých okolností“ ctít.¹² Obdobně lze k povinnosti poslušnosti přistupovat u svěřenských fondů, jejichž účel je dle § 1448 o. z. pro samotný vznik svěřenského fondu vyžadován. Povinností poslušnosti je tedy inherentní pojem služby účelu a jeho zachování, a to jak u fundací, tak u svěřenských fondů.¹³

Přestože povinnost loajality a povinnost řádné péče stojí při správě jmění fundací a svěřenských fondů „vedle sebe“,¹⁴ řadí o. z. povinnost loajality pod požadavek povinnosti péče řádného hospodáře, neboť § 159 o. z. ve spojení s § 1411 o. z. ukládá každému, kdo spravuje cizí majetek, aby tak činil s nezbytnou loajalitou, znalostmi a pečlivostí.¹⁵ Povinnost loajality proto není v níže uvedených kapitolách výslovně zmíněna, neboť správce cizího majetku je při respektování povinnosti péče řádného hospodáře (alespoň pro účely tohoto článku) považován za loajálního.¹⁶

Povinnost investovat plynoucí ze standardu péče (*duty of care/prudence*)

Podstatnou roli pro pochopení níže uvedených investičních povinností hraje dělení na prostou a plnou správu cizího majetku.¹⁷ Primární je v tomto ohledu nicméně **vůle zakladatele**, který může určit pravidla správy podle vlastních představ (i mimo tyto výslovně zmíněné kategorie). Převažující názor vyžaduje, aby správce při výkonu prosté správy spravované jmění jako takové „konzervoval“,¹⁸ nikoliv rizikově investoval. Je otázkou, zda by se měl „prostý“ správce snažit o uchování hodnoty jako takové. Za normálních okolností zřejmě ano. Avšak dnešní doba ukazuje, za aktuální výše míry inflace,¹⁹ že jde o úkol velmi složitý, pokud by neměl jít správce do nežádoucího rizika. „Protiinflační“ investice by bylo v tomto případě možné (s ohledem na povahu prosté správy) považovat za téměř neadekvátní.²⁰

Naproti tomu správce spravující jmění v rámci plné správy je povinen sestavovat portfolio vhodných investic, které jsou typicky způsobilé zachovat jeho hodnotu (protiinflačně) na jedné straně, a současně toto jmění uplatňovat (roz-množovat) v zájmu beneficiantů na straně druhé. Z těchto závěrů vychází naše další úvahy o tom, že **správce nadaný plnou správou může podstupovat příslušná investiční rizika jdoucí nad rámec „protiinflačních“ investic, přičemž tato rizika mohou být případ od případu přizpůsobena účelu a povaze správy.**

Péče řádného hospodáře u fundací souvisí s funkcí voleného (jmenovaného) orgánu.²¹ Ust. § 159 o. z. tak zavazuje členy správní rady fundace (jako voleného orgánu²²) vyko-

návat přijatou funkci s péčí řádného hospodáře.²³ Poměrně komplikovanější je u fundací aplikace pravidel správy cizího majetku, přičemž se přikláníme k použití ustanovení o správě cizího majetku na členy správní rady fundace, neodporuje-li to v každém konkrétním případě povaze dané správy. Jak rovněž dovozují Pihera s Havlem, „*člena orgánu právnické osoby lze v obecné rovině považovat za správce cizího majetku, protože mu je nepochybně svěřena působnost rozhodovat o majetku právnické osoby, tedy majetku, který mu nepatří*“.²⁴ Ronovská s Malou mají rovněž za to, že úpravu v části třetí o. z. (věnovanou správě cizího majetku) můžeme použít i pro „vnitřní“ svět fundací.²⁵

Ust. § 340 o. z. totiž vymezuje nakládání s nadační jistinou s péčí, která je zákonem stanovena pro správu cizího majetku. **Díkcí zákona však naznačuje, že jde pouze o využití rozsahu a kvality péče při správě jmění, nikoliv o využití úpravy správy cizího majetku jako takové.** Péče o nadační jistinu tedy není „správou cizího majetku“ ve smyslu výše uved-

10 Viz R. Atkinson, op. cit. sub 7, str. 569.

11 Viz B. Havel, op. cit. sub 7, str. 118.

12 Shodně K. Ronovská a kol.: *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*, 1. vydání, Masarykova univerzita, Brno 2015, str. 88; nebo K. Ronovská: *Nonprofit organizations in the Czech Republic*, in K. Hopt, T. Hippel, op. cit. sub 7, str. 400-401.

13 B. Havel, op. cit. sub 7, str. 118.

14 Srov. L. Jusková: *Je rozdíl mezi povinností loajality a povinností postupovat s péčí řádného hospodáře?* *Obchodněprávní revue* č. 11-12/2019, str. 281-286.

15 § 159 o. z. to označuje za povinnost řádného hospodáře, která se vztahuje na ředitele a jednatele korporací, členy správních rad nadací a od roku 2014 také na správce svěřenských fondů. Je vymezena jako zákonná povinnost, přestože jsou vedeny stálé diskuse, zda není povinností smluvní. Srov. B. Havel: *Komeracionalizace právnických osob?* *Právník* č. 11/2015, str. 947-957.

16 Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, jak je uvedena v o. z., výslovně zahrnuje povinnost loajality, podle níž musí správce jednat bez osobního ekonomického konfliktu.

17 Dohled nad správou svěřenského fondu náleží soudu, avšak vždy na návrh oprávněné osoby, tj. především „účastníka“ svěřenského vztahu.

18 Viz např. V. Pihera in J. Spáčil, M. Králík: *Občanský zákoník III. Věcná práva* (§ 976-1474), Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2021, nebo J. Svejkovský, R. Marek a kol.: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 86.

19 Opačný názor, kdy je pro prostou správu odvozeno pokrytí míry inflace a zachování hodnoty majetku, viz: L. Jusková, L. Pěsna: *Správa cizího majetku*, Wolters Kluwer, Praha 2017, str. 180.

20 Míra inflace v České republice dosáhla v prosinci 2021 výše 5,6 %. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/prognoza>.

21 U fundací je významná loajalita člena správní rady fundace. Každý, kdo funkci voleného orgánu zastává, musí jednat nejen pečlivě a informovaně, ale i s nezbytnou loajalitou, tj. v zájmu fundace, nikoliv ke svému vlastním prospěchu nebo jiných, mimo stojících osob.

22 Pro účely tohoto článku budeme pracovat pouze s pojmem člen správní rady nadace, a nikoliv dozorcí rady nadace.

23 P. Lavický a kol.: *Občanský zákoník I, Obecná část* (§ 1-654), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1346.

24 V. Pihera, B. Havel: *Povaha funkce a odpovědnost členů orgánů obchodních společností jako východisko racionálního corporate governance*, *Právní rozhledy* č. 23-24/2019, str. 836.

Pravidla správy cizího majetku lze v tom rozsahu, kde to nebude vylučovat povahu úpravy právnických osob, aplikovat i na postavení členů orgánů právnických osob, resp. jejich prostřednictvím dotvářet konkrétní kontury požadavku péče řádného hospodáře. Požadavek péče řádného hospodáře je namísto chápat jako jednotný obecný standard jednání správce cizího majetku, tedy nikoliv jako zvláštní standard jednání členů orgánů právnických osob, nezávisle na tom, že je legislativně-technicky vymezen v rámci regulace orgánů právnických osob.

25 K. Ronovská, J. Malá: *Jeden svět nestačí! K nastavování pravidel pro výkon funkce členů orgánů právnických osob soukromého práva*, in L. Žitňanská, B. Havel, K. Csach, a kol.: *Smluvní režim výkonu funkce*, Wolters Kluwer ČR, Praha 2021, str. 29-30.

deném, neboť nadace je vlastníkem předmětů, které nadační jistinu tvoří.²⁶

Zakladatel může správu jmění fundace nastavit jako správu plnou (§ 1409 a 1410 o. z.), nebo jako správu prostou (§ 1405-1409 o. z.).²⁷ Hlavním účelem fundace je dosahování jejího účelu formou poskytování příspěvků a jinou činností.²⁸ Přikláníme se k závěru, že v zájmu (diskrečních) beneficentů je v zásadě „plná správa“ jmění.²⁹ Primární statutární nevýdělečný účel však nemůže fundace opustit, a to vzhledem k jejímu funkčnímu zařazení a odlišnostem oproti obchodním korporacím. Tuto skutečnost je třeba mít na zřeteli při správě jmění fundace a řízení rizik.

U svěřenských fondů je situace obdobná. Přestože jmění vyčleněné do svěřenského fondu představuje samostatné a oddělené jmění, tedy „vlastnictví bez vlastníka“,³⁰ **řádne plnění povinnosti péče správce není fakticky zájmem „fondu samotného“, ale jeho beneficentů.** Beneficienti jsou těmi, kdo mají hlavní zájem na tom, jak se správa jmění dotýká jejich práv na plnění, k čemuž jim svědčí především práva podle § 1463-1467 o. z.³¹

Aplikace ustanovení o správě cizího majetku na správu jmění ve svěřenském fondu vyplývá jak ze systematického

uspořádání ustanovení v rámci o. z., tak z textace zákona. Správa jmění ve svěřenském fondu je poté zvláštní správou cizího majetku.³² Správce svěřenského fondu je dle § 1456 o. z. explicitně nadán tzv. plnou správou cizího majetku, jedná tak v souladu s § 1411 s péčí řádného hospodáře a současně dle § 1409 dbá o rozmnožení a uplatnění spravovaného jmění v zájmu beneficenta.

Jsme toho přesvědčeni, že finanční portfolio fundací a svěřenských fondů, tj. investování jmění v rámci správy naplňující specifický účel, by obecně mělo inklinovat k nižšímu investičnímu riziku než např. v případě obchodních korporací,³³ které jsou primárně zakládány za účelem zisku,³⁴ ačkoliv taková limitace není pro fundace a svěřenské fondy v zákoně explicitně uvedena.³⁵ Mimoto lze souhlasit, že návratnost investovaného jmění musí být u fundací a svěřenských fondů přizpůsobena specifickým jejich činnostem, tj. uvažována s ohledem na výši a četnost poskytovaných příspěvků/plnění jejich (diskrečním) beneficentům.³⁶

Povinnost investovat plynoucí z účelu (duty of obedience)

Přestože shora uvedená povinnost řádné péče by na základě požadavku plné správy logicky mohla poukazovat na maximalizaci finančních zisků sekundárně vyplácených ve prospěch (diskrečních) beneficentů, vedle (či naproti) ní stojí povinnost poslušnosti, která je považována za širší a hlubší,³⁷ a tedy určující pro případné limity povinnosti péče.³⁸ Povinnost poslušnosti vyjadřuje, že správní rada či správce (*agent*) se musí v zásadě řídit vůlí zakladatele (*principal*) fundace či svěřenského fondu.³⁹

Jedním z projevů autonomie vůle zakladatele je i možnost nastavit rámec investiční strategie fundace či svěřenského fondu. Investiční strategii fundace tak může v souladu s § 310 o. z. nastavit již zakladatel v nadační listině (resp. ve statutu), kde je mu dán nemalý prostor k vyjádření vlastní vůle a založení fundace podle vlastních představ. Stejně tak může učinit zakladatel svěřenského fondu dle § 1452 o. z. ve statutu svěřenského fondu.

K možnosti a limitům ingerence soudu

Aby se u svěřenského fondu předešlo případné újmě způsobené správcem, může každá osoba, která prokáže právní zájem na svěřenském fondu, navrhnout soudu, aby nařídil nebo zakázal určité jednání správci.

U fundací zákon upravuje především postavení veřejně prospěšných nadací, kde vnitřní kontrolu vykonává dozorčí rada (revizor). Podle § 371 o. z. může dozorčí rada požadovat od členů dalších orgánů nadace nebo jejich zaměstnanců vysvětlení k jednotlivým záležitostem, přičemž mezi její pravomoci patří rovněž podle § 370 odst. 1 písm. c) o. z. upozorňovat správní radu na zjištěné nedostatky, a podávat návrhy na jejich odstranění.

Tam, kde je nemožné účelu svěřenského fondu vůbec dosáhnout, je u veřejně prospěšných svěřenských fondů stanoveno, že soud může účel nahradit „obdobným účelem“ podle § 1469 o. z.⁴⁰ Taková možnost odpovídá úpravě veřej-

- 26 K. Ronovská in P. Lavický a kol., op. cit. sub 23, str. 1426.
- 27 Při prosté správě lze činit pouze to, co je nutné k zachování majetku vloženého do nadační jistiny, nedochází ke změně skladby nadační jistiny, změně jejího účelového určení, s peněžními prostředky je nakládáno obezřetně a nerizikově.
- 28 Nadace by k dosahování svého účelu měla používat především výnosů z nadační jistiny (a ostatní, volně použitelný majetek). Pokud by majetek tvořící nadační jistinu byl spravován pouze v určitém minimálním udržovacím módu, generoval by i minimální zisk, a tím by bylo ztíženo dosahování nadačního účelu, rozdělování nadačních příspěvků a další statutární činnosti.
- 29 U nadací je nutné zdůraznit, že majetek nadace (nadační jistina) požívá privilegované ochrany a podle toho by s ním mělo být nakládáno. Nelze tak připustit, aby byl předmětem rizikového podnikání a investic a ruku v ruce by s tím mělo jít i rozhodnutí statutárního orgánu. Majetek nadace by měl tvořit její tvrdé jádro, jistotu, která je vždy nadací inherentní, a nakládání s ním by mělo mít jistou míru předvídatelnosti.
- 30 Viz V. Pihera in J. Spáčil, M. Králík, op. cit. sub 18, str. 1544.
- 31 Pokud byl vytvořen tzv. diskreční svěřenský fond (což je převažující případ veřejně prospěšných svěřenských fondů), vyžaduje § 1464 o. z., aby zakladatel jmenoval osobu oprávněnou k dohledu nad správou jmění ve svěřenském fondu. Tato osoba pak dohlíží na svěřenského správce, zda správu vykonává s náležitou péčí, tedy mj. zda majetek spravuje dle požadavků kladených na „plnou správu“ a ku prospěchu stanoveného účelu svěřenského fondu. A. A. Bove, Jr.: Trust protectors. A Practice Manual with Forms, Jurish Publishing, Inc. 2014, str. 86.
- 32 Viz V. Pihera in J. Spáčil, M. Králík, op. cit. sub 18, str. 1508.
- 33 Srov. k neuplatnění *Business judgment rule* mimo svět obchodních korporací. Op. cit. sub 24, str. 836.
- 34 Srov. moderní tendence ESG uplatňující se u korporací, které plní „širší společenský účel“.
- 35 Fundace i svěřenské fondy musí najít nástroje vhodné pro efektivní zhodnocení a ukládání svěřených prostředků a navrhnout optimální řešení (rozvržení) tak, aby vyhovovalo zákonným požadavkům na správu na jednu stranu, na stranu druhou i vůli zakladatele. Ust. § 59 odst. 1 zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, vylučuje použití ustanovení o správě cizího majetku pro členy volených orgánů obchodních korporací, některá omezení kladená na správce cizího majetku se tedy neuplatní.
- 36 Veřejně prospěšný nebo tzv. *non-distribution constraint*.
- 37 Viz K. Hopt, T. Hippel, op. cit. sub 7.
- 38 Funkce veřejně prospěšných fundací a svěřenských fondů je však širší, neboť se často (ne-li vždy) překrývá s veřejným zájmem. Neméně důležité jsou pak typicky u veřejně prospěšných entit (struktur) úvahy o ESG.
- 39 Viz *Principal agent theory*. Srov. R. Steinberg: Principal-agent theory and nonprofit accountability, in op. cit. sub 7, str. 75.
- 40 Zrušení se použije jako *ultima ratio*, kterému u veřejně prospěšných fondů zákon „neřadí“, neboť upřednostňuje zachování účelu změnou statutu v souladu s vůlí zakladatele.

ně prospěšných nadací v o. z., i když § 320 o. z. ve spojení s § 322 o. z. umožňuje zakladateli takovou možnost zakázat tím, že tak stanoví v nadační listině. Povinnost poslušnosti – pokud jde o pokyny zakladatele – se tedy jeví silnější u fundací než u svěřenských fondů, i když její síla je vyzdvihována i pro účely veřejně prospěšných svěřenských fondů.

Dle § 1469 odst. 2 poté může soud změnit statut svěřenského fondu, pokud se to jeví jako potřebné k dosažení účelu svěřenského fondu v souladu s vůlí zakladatele.⁴¹ Tento postup do jisté míry koresponduje s nadační úpravou, kde dle § 319 o. z. je možné na návrh nadace změnit nadační listinu rozhodnutím soudu. Na rozdíl od změny statutu svěřenského fondu je dle § 318 o. z. zakladatel fundace ze zákona oprávněn učinit změnu nadační listiny i samostatně. Možnost takového postupu by si pravděpodobně musel zakladatel svěřenského fondu výslovně vyhradit ve statutu, neboť u svěřenských fondů s tímto právem zakladatele zákon přímo nepočítá.

Pokud účelu fundace či svěřenského fondu není možné dosahovat investováním v souladu se zakladatelem určenou strategií, mohl by soud, dle našeho přesvědčení, změnit statut svěřenského fondu či nadační listinu ve prospěch jejich účelu, tj. přeneseně (v důsledku) ve prospěch (diskrečních) beneficentů.⁴² Je tedy doporučením pro zakladatele, aby zvažil, zda vůbec nějak investiční strategii „ohraničí“.

Péče řádného hospodáře a investiční povinnosti správní rady fundace a správce svěřenského fondu při změně okolností

Pandemie ovlivnila a nadále ovlivňuje finanční trh. Každý správce svěřenského fondu či členové správní rady fundace byli a jsou povinni, na základě povinnosti péče, k přehodnocení učiněných investic a zvolení odpovídající investiční strategie, nejsou-li v tomto směru výrazněji limitováni povinností poslušnosti. Správci či členové správní rady jednající na pomezí odborné péče dle § 5 o. z. a soudního intelektu dle § 4 o. z.,⁴³ nejsou-li sami investičními odborníky (toliko) ve smyslu § 5 o. z., by tedy měli znalé osoby povolat.

Pokud jde o prolomení nastavené investiční strategie, zákon počítá v zásadě s přivolením soudu, a to dle již zmiňovaných ust. § 1469 odst. 2 o. z. pro svěřenské fondy a § 319 o. z. pro fundace (není-li tu již zakladatel). Takové soudní rozhodnutí může být – vzhledem k nutnosti „přežítí“ svěřenského fondu či fundace v období krize – rigidní a rovněž opožděné. Je rovněž obtížné si představit, za jakých podmínek bude soud rozhodovat, a to především s ohledem na vysokou a rychlou proměnlivost povahy finančních nástrojů.

Změna investiční strategie jako povinnost péče řádného hospodáře

Povinnost řádné péče je proměnlivá v čase, což se netýká proměnlivosti jejího obsahu (a náležitosti), tedy charakteru povinností správce svěřenského fondu či správní rady fundace, ale toho, že její vyjádření ve vztahu ke kon-

krétní události na finančním trhu je (nutně) proměnlivé. Pokud nastanou okolnosti vyžadující odlišnou investiční strategii, očekává se, že tak učiní správce či správní rada, nejsou-li v tomto ohledu limitováni povinností poslušnosti, resp. povahou správy. Povinnost péče řádného hospodáře je u fundací i svěřenských fondů považována za flexibilní, a proto je vždy nahlížena ve světle aktuálních okolností.⁴⁴

V době krize, kdy trh zažívá značné výkyvy, by však mohlo být velmi obtížné zjistit, zda správce či správní rada jednali s řádnou péčí, tj. zda dodrželi standard péče ve vztahu k jejich rozhodování. Takovému závěru by měla být nakloněna i rozhodovací praxe soudů. Mimoto je nezbytné trvat na tom, aby struktury (entity) nastalou krizi vůbec „ve zdraví“ přežily. Pro tento účel by správci (správní radě) měla být, dle našeho názoru, poskytnuta větší míra diskrece (zdůraznění povinnosti řádné péče nad povinností poslušnosti) nad majetkem, aby bylo možné účinně reagovat na tržní změny.

Investiční strategie nastavená správcem, resp. správní radou, by primárně měla probíhat v souladu s vůlí zakladatele a současně umožňovat poskytování příspěvků beneficentům, a tím i naplňování účelu fundace a svěřenského fondu.⁴⁵ Jsme toho názoru, že **dostane-li se zakladatelem zvolená investiční strategie do rozporu se zakladatelem určeným účelem fundace či svěřenského fondu, musí převážít zájem na zachování účelu, čímž může dojít ke změně investiční strategie.** Jinými slovy, je-li investiční strategie zvolená zakladatelem – vzhledem k aktuálním potřebám fundace či svěřenského fondu – správní radou či správcem vyhodnocena jako nesprávná, může být prolomena na základě povinnosti řádné péče, za současného ctění účelu fundace či svěřenského fondu. Samotná investiční strategie totiž nikdy nebude sama o sobě účelem svěřenského fondu ani fundace, nýbrž pouhým prostředkem k dosažení vytyčeného cíle (účelu).

Povinnost poslušnosti jako záruka flexibility povinnosti řádné péče?

Povinnost poslušnosti tedy může zúžit diskreci správce či správní rady, a tím zmenšit jeho (její) manévrovací pole

41 V případě svěřenského fondu je každému, kdo prokáže právní zájem na svěřenském fondu, garantováno právo na návrh změny statutu u soudu. Současně však musí být situace po změně svěřenecké smlouvy výhodnější nebo usnadňovat její dosažení. Není-li tato podmínka splněna, nemůže soud do statutu zasahovat. Viz V. Pihera in op. cit. sub 18.

42 U veřejně prospěšných svěřenských fondů je poté nutné – pro účely ochrany diskrečních beneficentů – ustanovení třetí osoby (protektora).

43 Op. cit. sub 24, str. 836. Péče řádného hospodáře, coby obecný standard správy cizího majetku, tvoří mezistupeň mezi soudním intelektem podle § 4 o. z. a odborností podle § 5 o. z., což potvrzuje i obecná textace § 2912 odst. 2 o. z.

44 Příslušné úvahy korespondují do jisté míry se správou jmění v common law trustech. Srov. J. Garton, R. Probert, B. Gerry: *Moffat's Trust Law*, 7. vydání, Cambridge University Press, 2020.

45 Zakladatel fundace je nadán tzv. nadační svobodou, díky níž získává jedinečně nepřeveditelné postavení pána nad majetkem a jeho projev vůle při založení fundace je v zásadě nezvratný a trvalý. K. Ronovská in P. Lavický a kol.: *Občanský zákoník, Komentář*, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2021, str. 1326. Obdobně je tomu u svěřenských fondů.

při výběru vhodných investičních nástrojů. Může se však dostat do kolize s povinností řádné péče, jde-li o výběr vhodných investic za účelem dosažení účelu fundace či svěřenského fondu.

Domníváme se, že samotná povinnost poslušnosti může položit základy pro dobu krize i opačně, tj. tím, že umožní přehodnotit nastavenou investiční strategii, resp. deklarovat celou šíři diskrece správce či správní rady při plnění povinnosti řádné péče. Dané (pro období krize vůli zakladatele determinované) odchylky budou povinností péče řádného hospodáře pochopitelně dále nahlíženy. Stejně tak budou tyto vedeny účelem fundace či svěřenského fondu, pochopitelně vyjma „přednastavených“ investičních přání zakladatele.

Nadto, pokud zakladatelské listiny obsahují přísná ustanovení týkající se investic, a to bez jakýchkoliv výslovných odchylek pro nečekané krize, může být vůle zakladatele – při jejím výkladu v době krize – nejasná, a tudíž případné řízení zdlouhavé a neflexibilní. Stanovení jakéhokoliv investičního omezení ve vztahu k povinnosti řádné péče by také mohlo vyvolat nežádoucí důsledky pro správce (správní radu), který se rozhodne na krizi reagovat i přes omezující ustanovení v zakladatelských dokumentech. Správce či správní rada by se pravděpodobně mohli zbavit důsledků

subjektivní odpovědnosti vyplývající ze smluvních ustanovení doplňujících (modifikujících) požadavek péče řádného hospodáře jen s velkými obtížemi, třebaže jednali ve prospěch účelu fundace (svěřenského fondu), a to pro zákonem stanovenou domněnku nedbalosti.⁴⁶

U svěřenských fondů i fundací by měla být stanovena možnost změnit investiční strategii, je-li to v souladu se statutárním účelem fundace, resp. účelem svěřenského fondu a zájmy třetích osob, přičemž správci či členové správní rady rozhodující o takovéto změně by měli být profesionálové jednající s odbornou péčí, nebo alespoň odborníka povolati. Zakladatelské dokumenty by pak měly z našeho pohledu buďto výslovně ponechat nastavení investiční strategie v rámci správy svěřeného jmění správní radě (správci), či „alespoň“ výslovně obsahovat některá ustanovení o vyloučení předem stanovených investičních limitů, a dát správci a správní radě větší míru investiční diskrece pro krizové a jiné scénáře, čímž sice nedojde k vyloučení objektivizovaného standardu péče řádného hospodáře pro správce cizího majetku,⁴⁷ ale bude postaven najisto soulad povinnosti řádné péče s povinností poslušnosti.

Takové explicitní výluky by dle našeho přesvědčení měly vést k právní jistotě správce a správní rady před rizikem „kolize“ povinnosti poslušnosti a povinnosti řádné péče v období krize, zamezení znehodnocení (spravovaného) jmění před nenadálými tržními propady, a v důsledku k zachování svěřenského fondu či fundace jako takových pro další naplňování jejich účelu. ❖

46 § 159 odst. 1 o. z.

47 Srov. op. cit. sub 24, str. 836.

SLEDUJTE VŠECHNA INFORMAČNÍ MÉDIA ČAK

**A NEUNIKNE VÁM NIC PODSTATNÉHO Z DĚNÍ V KOMOŘE,
V ADVOKACII ANI V CELÉM JUSTIČNÍM SVĚTĚ**

ADVOKÁTNÍ DENÍK

• www.advokatnidenik.cz

• TWITTER ČAK @CAK_cz

• LinkedIn ČAK –
Česká advokátní komora

• FLASH NEWS

• NEWS ČAK

• www.cak.cz

Je svěřenský fond právnickou osobou? Měl by se jí stát?

Do českého právního řádu byla transplantována struktura trustového typu (svěřenský fond) ve formě autonomního jmění. Tato forma je pro účely kontinentálního právního řádu krajně nekonceptní. Čas proto ukázal, že právní řád svěřenský fond ve formě autonomního jmění sice přijal, ale z funkcionálního hlediska jako novou kvaziprávnickou osobu. V tomto příspěvku nejprve obhajují tezi, že současná právní úprava je z konceptního hlediska neudržitelná a de facto je hojena tím, že ke svěřenskému fondu je přístupováno, jako by právnickou osobou byl. Přesto prezentují dílčí závěr, že z hlediska de iure svěřenský fond právnickou osobou není a žádná struktura trustového typu by jí ani být neměla. Závěrem nastiňují konceptní návrhy na nápravu analyzovaného stavu, jejichž cílem je přiblížit svěřenský fond angloamerickému trustu a současně zajistit větší souladnost „českého trustu“ s kontinentálním právním řádem.

Mgr. Jiří Jarolím
působí v advokátní kanceláři
ŠRÁMEK LEGAL s. r. o.

Svěřenský fond není v českém právním řádu novinkou. Naopak lze tvrdit, že již má (byť jen sedmiletou) aplikační historii. Od počátku této historie byl svěřenský fond opatrně přirovnáván k právnickým osobám.¹ Polemika postupně vygradovala až k bezprostřednímu označení svěřenského fondu za právnickou osobu (srov. prof. Tichý²) a obratem ke stejné jednoznačnému odmítnutí této teze (srov. doc. Ronovská a dr. Pihera³). Druhý názorový proud, tedy že svěřenský fond je souborem *jmění*⁴ (nikoli majetku, jak uvádí zákon⁵) bez právní osobnosti, lze k dnešnímu dni stále označit za hlavní.⁶

Tyto rozpory vyplývají z krajně problematické a nekonceptní konstrukce struktury trustového typu v českém právním řádu; zákonodárce zamýšlel konstruovat kontinentální non-subjektivní institut podobný angloamerickému trustu.⁷ **Tvrzení o absenci právní osobnosti svěřenského fondu je však dle mého názoru jen těžko udržitelné ve světle následujících skutečností. Svěřenský fond:**

a) je oddělenou sférou jmění (dluh svěřenského fondu není dluhem žádné z osob na něm zúčastněných a *vice versa*), čímž dochází k afirmativnímu a defenzivnímu oddělení majetku od zakladatele.⁸ Také má manažera zodpovědného za naplňování účelu svěřenského fondu a konkrétní soubor majetku, ze kterého se může uspokojit věřitel.⁹ Tedy svěřenský fond plní funkce právnické osoby.¹⁰ (Jakkoli za dlužníka *pro forma* označujeme svěřenského správce, dluh se nestává součástí jeho jmění, a proto *de facto* dlužníkem není – je jím svěřenský fond.)¹¹

b) splňuje všechny základní znaky právnické osoby, navíc právní úprava jeho vzniku, fungování a zániku je právnickým osobám nápadně podobná (vznik konstitutivním zápisem,¹² vnitřní řád¹³ a konec správy z obdobných důvodů jako zrušení právnické osoby);¹⁴

c) je daňovým subjektem.¹⁵ V zákonech, kde není rozhodné, zda je subjekt právnickou nebo fyzickou osobou,

1 Srov. např. I. Houfek: Trusty v rekodifikaci soukromého práva, Bulletin advokacie č. 5/2013, str. 71-73; B. Havel: Právní osobnost (právní subjektivita) svěřenského fondu ve světle českého občanského zákoníku, in L. Tichý, K. Ronovská, M. Kocí (eds.): Trust a srovnatelné instituty v Evropě, Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2014, str. 203, 205-206.

2 L. Tichý: Vlastnictví bez vlastníka v českém svěřenském fondu (skica na margo trustu v českém právu), Bulletin advokacie č. 3/2020, str. 18 a násl.

3 V. Pihera, K. Ronovská: K některým mýtům a omylům o svěřenských fondech, Bulletin advokacie č. 7-8/2020, str. 44 a násl.

4 V. Pihera: Nejpodivnější zvíře v lese – poznámky ke svěřenskému fondu, Obchodněprávní revue č. 10/2012, str. 278.

5 Viz § 1448 odst. 2 ve spojení s § 495 větou první zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále „o. z.“.

6 Ve věci právní osobnosti totožně např. J. Svejkovský: Svěřenské fondy – statut, institut věcného práva, Bulletin advokacie č. 5/2020, str. 36 a násl., či J. Svejkovský: Svěřenský fond – úprava podle občanského zákoníku, Ad Notam č. 2/2020, str. 24.

7 Důvodová zpráva k § 1448-1452 o. z.

8 § 1419 odst. 1 o. z. ve spojení s § 79 odst. 1 větou druhou a § 267b odst. 2 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále „o. s. ř.“.

9 H. Hansmann, R. Kraakman: The Essential Role of Organizational Law, The Yale Law Journal č. 110/2000, str. 391-396.

10 B. Havel in op. cit. sub 1, str. 205-206.

11 Uvedené neplatí u svěřenského nástupnictví, které bývá ke svěřenskému fondu připodobňováno jako další příklad autonomního jmění. Srov. op. cit. sub 3, str. 44 a násl.

12 Čl. I, bod 18. zák. č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, resp. § 1451 odst. 2 o. z. I přes kritiku: V. Pihera: Krocení trustů. Svěřenské fondy v hledáčku první novely občanského zákoníku, Obchodněprávní revue č. 5/2016, str. 129 a násl.

13 § 1452 o. z.

14 Srov. § 171 a 1471 o. z.

15 § 20 odst. 1 zák. č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

je označen za poplatníka,¹⁶ v zákonech, kde to rozhodně je, je stanovena fikce právnické osoby.¹⁷ Zároveň může být na poli daňového práva přímo odpovědný z deliktu a povinný k úhradě sankce;¹⁸

d) může být obchodním svěrenským fondem, jehož účelem je provozovat závod,¹⁹ když uvedené není zákonem vyloučeno.²⁰ Lze si jen těžko představit provozovatele závodu bez právní osobnosti;²¹

e) předpokládá existenci vlastnictví, které pojmově představuje vztah mezi subjektem a objektem,²² bez subjektu.²³ (Toto rozbití samotné podstaty vlastnického práva nelze vysvětlovat jako pravidlo speciální vůči obecné úpravě vlastnického práva,²⁴ když z obecné úpravy vlastnického práva jako vztahu při absenci subjektu nic nezbývá.)

Těchto pět diskrepancí svědčí o hluboké nekonceptnosti, kterou není možné vysvětlovat jako „specifika“ svěrenského fondu nebo „funkcionální pohled“ na právo. Právní řád

16 § 3 odst. 2 písm. b) a § 8 odst. 2 písm. b) zák. č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů; § 4 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 2 odst. 1 zák. č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů.

17 § 17 odst. 2 písm. f) zák. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů; § 4b odst. 2 zák. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

18 J. Svejkovský a kol.: Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku, C. H. Beck, Praha 2015, str. 31-32.

19 Srov. K. Horn: Podrobněji k svěrenskému fondu, Ad Notam č. 10/2014, str. 16-20; D. Elisher: Správa cizího majetku a svěrenský fond, in J. Dvořák a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek 3, Díl třetí: Věcná práva, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 181-182.

20 B. Havel, V. Pihera: Trust, fiducie, treuhand v Evropě a svěrenství v České republice, in L. Tichý, K. Ronovská, M. Kocí (eds.): Trust a srovnatelné instituty v Evropě, Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2014, str. 54.

21 Proti uvedenému bude namítáno, že provozovatelem závodu je svěrenský správce, a nikoli svěrenský fond. Tento argument však opět neustojí námitku, že práva a povinnosti z provozu vzniklé se připisují ke jmění ve svěrenském fondu, nikoli ke jmění svěrenského správce – tedy obdobně, jako je tomu např. v případě vztahu kapitálové obchodní korporace a jejího statutárního orgánu.

22 Srov. § 1011 a § 1448 odst. 3 za středníkem o. z.

23 I. Houfek, op. cit. sub 1, str. 72.

24 Srov. op. cit. sub 3, str. 44 a násl.

25 Srov. B. Havel, op. cit. sub 1, § 20, VII. Bezsubjektivní „osoby“, str. 271. Na toto téma však probíhá odborná diskuse. Srov. např. R. Frank: K povaze právnické osoby, Právní rozhledy č. 21/2014, str. 755-756.

26 Srov. § 20 odst. 1 o. z.

27 Čl. 6 Všeobecné deklarace lidských práv; čl. 16 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech vyhlášeného pod č. 120/1976 Sb.; čl. 5 ústavního zák. č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod.

28 Důvodová zpráva k § 15-22 o. z.

29 Důvodová zpráva k § 1448-1452 o. z.

30 Bod 4) Svěrenský fond obecné části důvodové zprávy k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

31 Chapitre CCQ-1991, Code Civil du Québec.

32 M. Cumyn: Reflections regarding the diversity of ways in which the trust has been received or adapted in civil law countries, in L. Smith (ed.): Re-imagining the Trust, Trusts in Civil Law, Cambridge University Press, Cambridge 2012, str. 9.

33 § 79 odst. 1 věta druhá ve spojení s § 267b odst. 2 o. s. ř.; § 42 odst. 5 a § 77b odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů; § 1 a násl. a § 65a a násl. zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěrenských fondů.

34 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 27 Cdo 3033/2019.

35 Srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. 8 Cmo 27/2019, ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. 5 Cmo 22/2019, usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 3. 12. 2018, č. j. C 90457/RD13/KSBR/Fj, ze dne 3. 12. 2018, č. j. C 48816/RD47/KSBR.

musí dávat jednotný smysl a **současný** stav (*de facto* právnická osoba, *de iure* bez právní osobnosti) je **neudržitelný**. Z uvedeného plyne také současné vnímání svěrenského fondu laickými uživateli práva, resp. veřejností, pro kterou je rozhodné, že zde je samostatná sféra jmění s vlastním managementem, vnitřním předpisem a stanoveným účelem, za jejíž dluhy nikdo neručí – *ergo* právnická osoba.

I přes vše zde uvedené níže zdůvodňuji, proč (byť je současná právní úprava vadná) svěrenský fond *de lege lata* právnickou osobou není a ani by se jí *de lege ferenda* neměl stát. Příspěvek si klade za cíl **nastítnit takové koncepční změny, které by svěrenský fond přiblížily angloamerickému trustu a současně zajistily větší souladnost svěrenského fondu s kontinentálním právním řádem.**

Otázka právní osobnosti svěrenského fondu *de lege lata*

Pojímám za výchozí bod skutečnost, že obecná úprava právnických osob v českém právním řádu vyvěrá z teorie fikce změkčené o prvky teorie reality.²⁵ Hodnocení fundamentálních teoretických východisek úpravy právnických osob a návrhy na přechod k teorii reality by byly mimo vymezené téma a rozsahem by přesahovaly možnosti jediného příspěvku. Na druhou stranu připouštím, že téma svěrenského fondu je způsobilé tuto diskusi opět otevřít, a pokud bychom se v závěru přiklonili k teorii reality, uznali bychom, že svěrenský fond je právnickou osobou.

De lege lata však musíme vycházet z uzákoněné²⁶ teorie fikce změkčené o prvky teorie reality. Tuto koncepci lze vyjádřit tak, že každé entitě, která je odlišná od člověka,²⁷ musí zákon právní osobnost *konstituovat*, a to výslovně nebo alespoň tak, aby byla „ze zákona bez pochybností zřejmá“.²⁸ Proto samotné vedení odborné diskuse na téma, zda svěrenský fond je nebo není právnickou osobou, je *contradictio in adiecto*. Lakonicky řečeno, kdyby bylo ze zákona bez pochybností zřejmé, že svěrenský fond je subjektem práva, byly by odborné texty na toto téma bezpředmětné.

Důvodová zpráva k o. z. přitom přímo ke svěrenským fondům uvádí: „*Svou povahou se svěrenské fondy blíží nadacím, liší se od nich však zejména nedostatkem právní osobnosti.*“²⁹ Absence právní osobnosti svěrenského fondu je dále potvrzena v důvodové zprávě k zákonu o zvláštních řízeních soudních³⁰ a systematickým zařazením svěrenského fondu mezi absolutní majetková práva. Z hlediska komparativního byl svěrenský fond převzat z quebecké úpravy,³¹ která tamní fiducii výslovně nepřiznává právní osobnost.³² Zákonná úprava s absencí právní osobnosti svěrenského fondu počítá i v jednotlivých *ad hoc* ustanoveních na jiných místech právního řádu.³³ Tento závěr akceptovala také aplikační praxe.

Nejvyšší soud nepřisvědčil argumentaci dovolatelky, že svěrenský fond je fundací, a dospěl k závěru, že: „*Právní názor soudu prvního stupně i soudu odvolacího, že svěrenský fond je entitou bez právní subjektivity (...) plynoucí z výslovné právní úpravy (...), je správný.*“³⁴ Se svěrenským fondem jako entitou bez právní osobnosti pracuje také judikatura nižších stupňů soudní soustavy v jiných věcech.³⁵

Výklad normy by měl hledat vůli zákonodárce,³⁶ přičemž vůle zákonodárce je v tomto případě jednoznačná a koherentní napříč českým právním řádem i zahraniční předlohou úpravou. **Svěřenský fond není a nemá být subjektem práva.** Shora uváděné koncepční vady účinné právní úpravy svěřenského fondu proto trvají. Reakcí na vadnou normu by měl být podnět k její nápravě, nikoli návrh na její úmyslnou interpretaci a aplikaci přímo proti textu zákona a proti vůli zákonodárce, kterou norma představuje.³⁷ *De lege applicata* tedy nelze zde uvedené pominout a jednat, jako by svěřenský fond právnickou osobou byl (byť by takovým postupem došlo k vyřešení shora specifikovaných vad).

Svěřenský fond tedy *de lege lata* není subjektem práva. Tuto skutečnost nelze překlenout interpretací (odmítáme-li výklad *contra legem*).

Návrh nápravy vad svěřenského fondu *de lege ferenda*

Výše uvedený problém non-subjektu, který se funkčně chová jako právnická osoba, je možné řešit dvěma způsoby. **Personifikací svěřenského fondu**, čímž by se stav *de iure* dostal do souladu se stavem již panujícím *de facto*, nebo tím, že právní osobnost svěřenskému fondu „propůjčí“ svěřenský správce při současném **zániku koncepce autonomního jmění**.³⁸

První varianta, personifikace svěřenského fondu, by byla kapitulací na myšlenku struktury trustového typu v českém právním řádu; svěřenský fond by se stal právnickou osobou, která by byla ve světle již účinného fundačního práva zcela nadbytečná,³⁹ resp. plnil by zásadně totožné funkce jako nadační fond.⁴⁰

Proto je vhodné vady napravit ve směru angloamerického trustu (a nikoli fundace), což je v souladu s původním smyslem a účelem svěřenského fondu.⁴¹ Trust kontinentálního práva by měl být vnímán jako samostatný koncept,⁴² který spočívá v tom, že **správce drží a vlastní svěřený majetek⁴³ ve prospěch beneficianta.** Věřitelé správce se z tohoto majetku nemohou uspokojit, neboť majetek správci neslouží a uspokojení věřitele beneficianta z tohoto majetku brání to, že beneficiant majetek nevlastní.⁴⁴

Žádný trust by neměl být samostatným jméním. Musí být ryzím majetkem,⁴⁵ neboť součástí trustu nikdy nemůže být dluh, a tento majetek není samostatný, když jej drží a vlastní správce ku prospěchu třetí osoby. **Vyžaduje-li správa trustu převzetí dluhu, bere tento dluh správce na svou osobu** a je oprávněn si z trustu při splnění podmínek stanovených (i) účelem trustu, (ii) statutem a (iii) zákonem odčerpat náhradu nebo přímo převést část majetku trustu věřiteli na úhradu svého osobního dluhu.⁴⁶

Může tak vzniknout zdánlivá nespravedlnost v případě, kdy dluh věřitele nelze z osobního majetku správce uspokojit a věřitel nemůže žalovat (non-subjektivní) soubor **majetku** – trust. Tato situace by byla řešena tím, že má-li věřitel vykonatelnou pohledávku za správcem, může navrhnout nahrazení projevu vůle správce odčerpat majetek z trustu. **Pokud však soud shledá, že správce by za da-**

ného stavu nebyl oprávněn z trustu daný majetek vyjmout, nelze jeho vůli nahradit (nelze za něj vykonat právo, které nemá). Kontrahovat se správcem by tak mohlo být riskantnější nebo složitější než kontrahovat s právnickou osobou, neboť věřitel by si před uzavřením smlouvy musel být jistý, že správce je oprávněn z trustu plnění vyjmout, alternativně že správce osobní majetek postačí k uspokojení jeho pohledávky. Stranou smlouvy (a dlužníkem) by tak byl svěřenský správce osobně, který je zároveň nadán možností čerpat při splnění tří výše uvedených podmínek plnění pro věřitele z trustu.

Svěřenský fond by tak měl být konstrukcí, ve které je majetek vlastněn správcem ve prospěch obmyšleného, přičemž tento vztah má účinky *erga omnes*. **Řešení spočívající v přiznání vlastnického práva k vyčleněnému majetku správci na rozdíl od současného pojetí:**

- a) je kompatibilní s kontinentální povahou vlastnického práva,⁴⁷
- b) respektuje princip *numerus clausus* věcných práv⁴⁸ a
- c) respektuje historický kontext trustu.⁴⁹

Navrhovaným postupem by rovněž došlo k vyřešení shora uváděných problémů svěřenského fondu, resp. zanikl by svěřenský fond jako obdoba fundace a vznikl by svěřenský fond jako obdoba angloamerického trustu, což bylo původním záměrem zákonodárce.⁵⁰

Především by však vznikl institut, kterým by zakladatel mohl svěřit správci majetek, aby jej užil ke konkrétnímu účelu, přičemž sepětí tohoto majetku s jemu stanoveným účelem by bylo tak těsné, že by bylo účinné i vůči **třetím osobám.** Resp. při odčerpání majetku z trustu v rozporu s jeho účelem nebo statutem nebo zákonem by vždy vznikla povinnost majetek do trustu vrátit (to nevylučuje případné nároky na náhradu škody způsobené správcem třetí osobě).

Dodatek: Před uzavřením tématu je nutné doplnit, že navrhované řešení spočívající v přiblížení svěřenského fondu

36 Srov. Ch. Perelman: *Právna logika*, Vydavatelstvo Kalligram, Bratislava 2014, str. 76.

37 § 2 odst. 2 před středníkem o. z.; R. Dworkin: *Ríša práva*, Vydavatelstvo Kalligram, Bratislava 2014, str. 35-36.

38 Srov. op. cit. sub 2, str. 18 a násl.

39 Op. cit. sub 3, str. 44 a násl.

40 Srov. důvodovou zprávu k § 1448-1452 o. z.

41 Účelem bylo získat „český trust“, aby nedocházelo k odlivu majetku do zemí, které takový způsob správy umožňují. Srov. M. Kocí: *Institut svěřenského fondu v NOZ*, *Bulletin advokacie* č. 1-2/2014, str. 29.

42 Tj. ne osoba, absolutní majetkové právo ani závazek.

43 Srov. § 495 o. z.

44 L. Smith: *Trust and Patrimony, Estates, Trusts and Pensions Journal* č. 28/2009, str. 26.

45 Což i bylo původním úmyslem zákonodárce, jak vyplývá z dikce § 1448 o. z.

46 Op. cit. sub 44, str. 10-11.

47 Jak je upraveno v § 1011 o. z.

48 Srov. T. Richter: *Mezi smlouvou, vlastnictvím a korporací: právní úprava trustu v návrhu nového občanského zákoníku*, in I. Štenglová (ed.): *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám, Aleš Čeněk, Plzeň 2006*, str. 352-354.

49 Srov. správce jako formální vlastník: M. Mlkvů: *Historický vývoj institutu trustu v anglickom práve*, *Iurium Scriptum* č. 2/2020, str. 80-89.

50 Důvodová zpráva k § 1448-1452 o. z.

ideji trustu má v kontextu kontinentálního právního řádu své limity. Angloamerický trust nelze do kontinentálního právního řádu bez dalšího zasadit, neboť flexibilní angloamerický trust je regulován flexibilitou angloamerického práva: v angloamerickém právním prostředí není ničím neobvyklým, že trust je před soudem „neuznán“ pro porušení obecných zásad spravedlnosti (typicky vůči věřitelům zakladatele). Kontinentální právní řád si právě naopak více než obecných zásad spravedlnosti cení právní jistoty.⁵¹ Vztah svěrenského fondu a věřitelů zakladatele z hlediska *de lege lata* i z hlediska *de lege ferenda* je však samostatným tématem. Toto téma lze obecně označit za **komplikované**, což je dáno především převzetím svěrenského fondu ze smíšené jurisdikce, která má např. odlišnou úpravu relativní neúčinnosti (odporovatelnosti).⁵² **Problematiku by bylo pro účely „českého trustu“ nutné řešit speciální úpravou relativní neúčinnosti.**

Závěr

Přeshraničně ojedinělá koncepce struktury trustového typu jako autonomního jmění byla kritizována už v zemi svého původu.⁵³ S dávkou nadsázky lze konstatovat, že „autonomní“ jmění, které je ovládáno jmenovaným manažerem, podle vnitřního předpisu, pro naplnění stanoveného účelu, za jehož dluhy nikdo neručí, není ničím novým, resp. je právní osobou.

Postupem podle teorie reality by řešení bylo nasnadě. Český právní řád však vychází z teorie fikce a zákonodárce nejenže neprojevil vůli personifikovat svěrenský fond, ale konzistentně vyjadřuje vůli právě opačnou; trvá na absenci právní subjektivity svěrenského fondu. Z toho důvodu má prim argument literou zákona,⁵⁴ a to i přesto, že je opakovaně a důvodně dovozován závěr, že svěrenský fond je z funkcionálního hlediska obdobný právní osobám.⁵⁵ Z tohoto stavu nicméně vyplývá řada vad, které lze souborně charakterizovat jako propast mezi stavem *de facto*, podle kterého uživatelé práva jednají, jako by svěrenský fond byl právní osobou, a *de iure*, podle kterého dle výslovné vůle zákonodárce svěrenský fond právní osobou není. Ve světle této situace je možné se zamýšlet nad klady a zápory teoretických východisek právnických osob a zejména zvažovat, zda nenastal čas k příklonu k teorii reality.

Aby se svěrenský fond zbavil těchto vad a začal plnit svou funkci struktury trustového typu, měl by být konstruován tak, aby došlo ke svěření **majetku** (nikoli jmění) **do vlastnictví svěrenského správce** (nikoli vlastnictví bez vlastníka).⁵⁶ **Tento majetek by svěrenský správce držel odděleně od svého jmění a při splnění podmínek stanovených účelem svěrenského fondu, statutem a zákonem by mohl z majetku jeho část odčerpat. Tato omezení by neplatila jen vůči svěrenskému správci, ale také vůči třetím osobám** – nikdo by se nemohl domáhat plnění ze svěrenského fondu za jiných než účelem, statutem a zákonem stanovených podmínek. Taková konstrukce by samozřejmě předpokládala speciální úpravu relativní neúčinnosti právního jednání.

Druhá smluvní strana by tak *de iure* i *de facto* (nejen *de iure*, jako je tomu k dnešnímu dni) kontrahovala se svěrenským správcem jako subjektem práva, který by byl osobně zavázán k plnění dluhů ze smlouvy vzestých a zároveň oprávněn při splnění podmínek svěrenského fondu čerpat plnění z něj, a to buď přímo pro svého věřitele, nebo pro sebe jako náhradu za dluh osobně převzatý a splněný ve prospěch (při plnění účelu) svěrenského fondu. ❀

51 Š. Klein: Ke změnám statutu svěrenského fondu, Ad Notam č. 2/2020, str. 25-26.

52 Art. 1634 věta druhá, Art. 1635 chapitre CCQ-1991, Code Civil du Québec.

53 Srov. M. Naccarato: La fiducie: réflexion sur la réception judiciaire d'un nouveau code, Les Cahiers de droit č. 3/2007, str. 505-524.

54 Srov. op. cit. sub 3, str. 44 a násl.

55 I. Houfek, op. cit. sub 1, str. 71-7; B. Havel, op. cit. sub 1, str. 205-206; op. cit. sub 2, str. 18 a násl.

56 Řešení spočívající v přiznání vlastnického práva k majetku svěrenskému správci připouští (i když nepreferuje) prof. Tichý. Srov. op. cit. sub 2, str. 18 a násl.

Úvahy nad institutem „solistifikovaného“ zpětvzetí návrhu podle § 96 o. s. ř. a s tím spojenou náhradou nákladů řízení

Na institut procesního práva v podobě zpětvzetí návrhu (§ 96 o. s. ř.) nepochybně dopadá zákaz zneužití práva vyjádřený v § 2 o. s. ř., přičemž rozhodovací činnost Ústavního soudu ohledně posuzování náhrady nákladů řízení (zastavení řízení z důvodu zpětvzetí návrhu) poukazuje rovněž na aspekt zabránění zjevné (zřejmé) nespravedlnosti. Ze strany některých žalobců se začínají rozmáhat případy „solistifikovaného“ zpětvzetí návrhu, kdy se snaží dosáhnout uložení povinnosti náhrady nákladů řízení žalované straně, a to s odkazem na rozhodovací činnost Nejvyššího soudu, která bude rovněž zmíněna v tomto příspěvku.

JUDr. Lukáš Sadecký
působí jako advokát,
člen rozkladových komisí
a rozhodce Rozhodčího soudu
při HK ČR a AK ČR.

Každý žalobce jako tzv. „pán sporu“ (autor tohoto příspěvku zastává obecný názor, že pánem sporu, a to pohledem spravedlivého a odborného rozhodování, by měl přednostně být vždy soudce nebo rozhodce, a to oproti účastníkům sporného řízení) je zajisté oprávněn dovolávat se ochrany svých práv prostřednictvím tomu odpovídajícího žalobního návrhu, přičemž žalobce musí do určité míry očekávat, že může narazit na pečlivou procesní obranu práva bdělého, druhého účastníka sporu, tedy žalobcova „soupeře“. Je to tedy výlučně sám žalobce, kdo se stává prvotním procesněprávním hybatelem, který však celou situaci nakonec nemusí úspěšně ustát.

Žádný žalobce si tak nemůže být předem jistý zaručeným vítězstvím, a je tak nucen dohrát jím zahájenou a procesně spuštěnou „hru“ zásadně až do konce, představovaného vydáním meritorního rozhodnutí ve věci. Žalobce se ale může z nějakého důvodu, někdy více či méně oprávněného a někdy i z čistě účelového (viz níže), rozhodnout, že je zapotřebí „hru“ raději zastavit a nepokračovat dál v zahájeném sporném řízení. **Zásadně přitom bude volit zpětvzetí návrhu dle § 96 o. s. ř.¹**

Někteří žalobci ovšem přistupují ke zpětvzetí návrhu teprve až v momentě, kdy jim začíná být jasné, že daný spor pomalu ztrácí a vůči žalované straně právně zaostávají, a to především v situaci, kdy pouze a jen žalující strana začíná být soudcem nebo rozhodcem vyzývána dle § 118a o. s. ř. (především k doplnění skutkových tvrzení nebo k prokázání stále sporných tvrzení) a žalující straně se ani přes takto

učiněnou výzvu nepodaří úspěšně překlenout a zlepšit svoji procesní pozici, obzvláště pokud je výlučně žalující strana opakovaně vyzývána, resp. opakovaně „popoháněna“, dle § 118a o. s. ř. Žalobce se tak pomalu, ale jistě dostává do úzkých.

Procesně zaostávající žalující strana, která si potřebuje alespoň nějak „zachovat tvář“ nebo z nějakých právně taktických důvodů odmítá připustit, aby ve věci bylo vydáno meritorní rozhodnutí, tak z čistě účelového důvodu raději přistoupí k „solistifikovanému“ zpětvzetí návrhu, v rámci něhož bude nejen tvrdit, ale i dokládat, že celý žalobou uplatněný nárok, konkrétně žalobou požadované peněžité plnění, bylo žalobci uhrazeno až po podání žaloby, a proto je nutné trvat na tom, aby žalovaná strana zaplatila žalobci plnou náhradu nákladů řízení; žalobce byl totiž se svým žalobním nárokem zcela procesně úspěšný. Podstatné je pouze to, že zažalovaná pohledávka žalobce byla v průběhu řízení uspokojena, a není podstatné, zda tak bylo učiněno s vědomím žalované strany, nebo kdo zaplatil zažalovanou pohledávku. Na problematiku náhrady nákladů řízení se má nahlížet jen z procesního hlediska (viz níže zmíněná rozhodovací činnost Nejvyššího soudu, na kterou je některými žalobci poukazováno).

Někteří žalobci, a to v rámci výše naznačeného „solistifikovaného“ zpětvzetí návrhu, tedy tvrdí a dokládají, že jejich peněžitý nárok jim byl přímo uhrazen až po podání žaloby buď:

(a) v „horším“ případě **třetí osobou**, která je ve zpětvzetí návrhu konkrétně specifikována a která nemá vůbec žádný vztah k účastníkům sporného řízení („*kde se vzala, tu se vzala*“); nebo

(b) v o něco „lepší“ případě takovou osobou, která má nějaký procesní vztah k žalobci, především se jedná o osobu **svědka** navrhovanou samotným žalobcem.

¹ Jako vhodné se jeví poznamenat, že pouze v případě, že již začalo jednání, může žalovaná strana, a to jen z vážných důvodů, vyslovit nesouhlas se zpětvzetím návrhu; poté může soud rozhodnout, že zpětvzetí návrhu je neúčinné, a po právní moci usnesení pokračuje soud v řízení (viz § 96 odst. 3 ve spojení s odst. 4 o. s. ř.).

Na oba účastníky sporného řízení, tedy na žalobce a žalovaného, shodně působí zákaz zneužití práva vyjádřený v § 2 o. s. ř., přičemž tento zákaz nepochybně působí rovněž na institut zpětvzetí návrhu jako procesní nástroj.

V neposlední řadě, a to pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení z důvodu zastavení řízení, kterému předcházelo učiněné zpětvzetí návrhu, dopadá rovněž věta poslední § 6 o. s. ř., dle níž ustanovení tohoto zákona, tedy občanského soudního řádu, musí být vykládána a používána tak, aby nedocházelo k jejich zneužívání. Zapovězena by tak měla být taková aplikace § 146 o. s. ř. při rozhodování o náhradě nákladů řízení, jejímž výkladem a použitím dochází ke zneužívání posuzovaného právního ustanovení.

„Sofistikované“ zpětvzetí návrhu, včetně s tím souvisejícího rozhodování o náhradě nákladů řízení, by mělo být podrobeno nejen působení § 2 ve spojení s § 6 větou poslední o. s. ř., ale i působení níže uváděné rozhodovací činnosti Ústavního soudu.

Rozhodovací činnost zmiňovaná některými žalobci

Učiněné „sofistikované“ zpětvzetí návrhu je někdy argumentačně doprovázeno odkazem na následující rozhodovací činnost Nejvyššího soudu, a žalobci je proto výslovně a „přesvědčeně“ požadováno, aby jim plnou náhradu nákladů řízení hradila strana žalovaná, neboť požadavek žalobce byl uspokojen až v průběhu sporného řízení, čímž je žalobce procesně zcela úspěšný:

„... Protože nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem vyplývajícím nikoli z hmotného práva, ale z práva procesního, na to, zda šlo o důvodně podanou žalobu (jiný návrh), je nutné usuzovat z procesního hlediska (z hlediska vztahu výsledku chování žalovaného k požadavkům žalobce). Jde tedy o to, zda se žalobce domohl uplatněného nároku, či nikoli. Přítom není významné, zda žalovaný uspokojil žalobce, ačkoli k tomu neměl právní povinnost; podstatné je, zda žalobcův požadavek byl uspokojen.“²

Do popředí má tak vystupovat procesní hledisko (zcela irelevantní je hledisko hmotného práva), kde je podstatné jen to, zda byl nárok žalobce uspokojen a zda se tak žalobce domohl uplatněného nároku; zkoumání právní povinnosti žalovaného uspokojit žalobce rovněž není podstatné.

Jinak řečeno, je namítáno, že pro účely náhrady nákladů řízení nemá docházet k žádnému hlubšímu posuzování, ale postačí jen to, že žalobcův požadavek byl uspokojen po podání žaloby (aspekt usuzování z procesního hlediska).

V této souvislosti je ze strany žalobců ovšem přehlíženo a zamlčováno, jaká byla vlastní skutková stránka věci rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým je argumentováno, tj. co bylo po skutkové stránce určující či jinak rozhodující. Po skutkové stránce buď totiž pojišťovna žalované (v konečném důsledku a nadneseně řečeno, subjekt na straně žalované) neuhradila žalobci včas plnění z pojistné události, resp. k tomuto plnění došlo pojišťovnou žalované ve prospěch žalobce až po podání žaloby, nebo došlo k vyslovení vzájemné-

ho souhlasu se zpětvzetím žalob účastníky řízení (byl podán protinávrh coby procesní obrana proti podané určovací žalobě, čímž nastal vzájemný souhlas s učiněnými zpětvzetími). Účastníci řízení tudíž byli procesně vzájemně a shodně (ne)úspěšní. Nelze tudíž opomíjet skutkovou stránku věci rozhodnutí, na nějž je odkazováno.

„... Byla-li pohledávka žalobce uhrazena po podání žaloby, není důležité, kdo za žalovanou plnil, zda to bylo s jejím vědomím, či zda se jednalo o pokus vyhnout se povinnosti platit náklady řízení, je třeba aplikovat § 146 odst. 2, neboť v tomto případě byl pro chování žalovaného vzat zpět návrh, který byl podán důvodně. Tíži tohoto jednání nemůže nést ten, jehož pohledávka byla v řízení zaplacená, tedy kdo byl ve své podstatě úspěšný, v daném případě žalobce.“³

Jinak řečeno, žalobcem je namítáno, že pro účely náhrady nákladů řízení není vědomost žalované o úhradě zažalované pohledávky relevantní, ani to, kdo za žalovanou plnil. Určující jsou pouze formalistické přístupy.

Po přihlédnutí k výše uvedenému lze mít důvodně za to, že ohledně náhrady nákladů řízení nelze ze strany žalobců „sofistikovaně“ bez dalšího přebírat a aplikovat čistě procesní hlediska a pohledy, vyjádřené v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu, ale je nutné se zaměřit rovněž na skutkovou stránku věci, která je určující či jinak rozhodující. Nelze tudíž vždy a automaticky, resp. formalisticky, přenášet povinnost náhrady nákladů řízení na žalovanou stranu s pouhým poukazem na čistě procesní hlediska a pohledy na věc (opomíjet rozhodující a určující skutkové stránky věci vyjádřené v rozhodnutí Nejvyššího soudu, na nějž je žalobci odkazováno).

Korigující rozhodovací činnost Ústavního soudu

Pro účely náhrady nákladů řízení lze nalézt rozhodnutí Ústavního soudu, která si kladou za cíl zabránit zjevné (zřejmě) nespravedlnosti:

„... 19. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi dává soustavně najevo, že orgánům veřejné moci, soudy nevyjímaje, nelze tolerovat příliš formalistický postup vedoucí v důsledku ke zřejmé nespravedlnosti, a to ani při rozhodování o nákladech soudního řízení. Opakovaně se vyjádřil též k případům rozhodování o nákladech řízení, které bylo zastaveno, podle § 146 odst. 1 a 2 o. s. ř. V nálezu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3375/17 (N 115/89 SbNU 749), zdůraznil, že ani uvedená ustanovení nelze používat slepě či zcela mechanicky, bez ohledu na konkrétní okolnosti věci a bez jejich komplexního zhodnocení. Pro nalézání práva je totiž nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, neboť výsledkem aplikace zákona nemůže být zjevná nespravedlnost.“⁴

Zdůrazněna je tedy nezbytnost vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu (ohled na konkrétní okolnosti věci a jejich komplexní zhodnocení), včetně zákazu slepě či zcela mechanické aplikace zákona (náhrada nákladů řízení, které bylo zastaveno), jejímž výsledkem může být zřejmá (zjevná) nespravedlnost; netoleruje se příliš formalistický postup vedoucí ke zřejmé (zjevné) nespravedlnosti.

„... 23. ... Pro nalézání práva je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, neboť výsledkem aplikace zákona nemůže být zjevná nespravedlnost. ...“

2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 4308/2013.

3 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2014, sp. zn. 23 Cdo 4097/2013.

4 Nález Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 645/20.

24. Ústavní soud ve své předchozí judikatuře rovněž již mnohokrát konstatoval, že netoleruje orgánům veřejné moci, a především ostatním soudům **formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti**. Zdůraznil přitom mj., že **obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznámá pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem, i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad ...**

26. ... *I procesní úspěch a neúspěch ve věci v souvislosti se zastavením řízení v důsledku zpětvzetí návrhu na zahájení řízení je třeba posuzovat v širších souvislostech a s respektem k požadavku na zachování základních principů spravedlnosti. ...*⁵

Do popředí má tak vystupovat zákaz aplikace zákona, jehož výsledkem je zjevná nespravedlnost, včetně zákazu formalistického postupu, který povede k sofistikovanému odůvodnění zřejmě nespravedlnosti; povinnost odchýlit se od znění zákona (nevázanost doslovným zněním zákona), pokud to vyžaduje některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu, včetně požadavku posuzovat (zastavení řízení v důsledku zpětvzetí návrhu) věci v širších souvislostech s respektem k zachování základních principů spravedlnosti.

Právní dopady a význam takového rozhodnutí jednoznačně převáží nad pouhou aplikací zákona (povinnost odchýlit se od znění zákona a nevázanost doslovným zněním zákona). Hledisko zabránění zřejmě (zjevné) nespravedlnosti a jejímu sofistikovanému odůvodňování je naprosto neodiskutovatelné.

„Sofistikované“ zpětvzetí návrhu a náhrada nákladů řízení k tíži žalobce

Právě po přihlednutí k výše uvedené rozhodovací činnosti Ústavního soudu ohledně náhrady nákladů řízení, a to při zastavení řízení z důvodu zpětvzetí návrhu, lze mít důvodně za to, že by **nemělo zůstat „nepotrestáno“ žádné „sofistikované“ zpětvzetí návrhu žalobce**, jelikož je zapotřebí posuzovat věc v širších souvislostech (nespoléhat se jen na doslovnou aplikaci zákona) a pohledem individuálních rozměrů každého jednotlivého případu (konkrétní okolnosti věci a jejich komplexní zhodnocení), včetně zachování principu spravedlnosti. Upřednostnění a plné respektování ústavněprávního rozměru vyjádřeného **zabráněním či nepřipuštěním zřejmě (zjevné) nespravedlnosti**.

Přístupovat k „sofistikovanému“ zpětvzetí návrhu (z důvodu, že pohledávka žalobce byla přece uhrazena až v průběhu soudního řízení a další okolnosti s tím související již nejsou nijak relevantní a vůbec se pro účely zastavení řízení nezkuňují; má se usuzovat jen procesní rozměr věci, tedy zda nárok žalobce byl uspokojen a jedním, jak je některými žalobci účelově dovozováno z výše uvedené rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu) s tím, že doslovnou či jinak slepou nebo zjevně mechanickou aplika-

ci zákona se žalobci nakonec pohledem náhrady nákladů řízení nemusí vůbec nic stát, čímž žalobce vyvážne z celé záležitosti tzv. „nepotrestán“, což zcela jednoznačně odporuje základním principům spravedlnosti.

Každé „sofistikované“ zpětvzetí návrhu by tak zásadně mělo být vždy „potrestáno“ uložením povinnosti žalobci zaplatit žalovanému plnou náhradu nákladů řízení.

Závěry

V tomto příspěvku zmíněná rozhodovací činnost Ústavního soudu, týkající se náhrady nákladů řízení z důvodu zpětvzetí návrhu, vyžaduje při posuzování této otázky pečlivé zohlednění určitých požadavků, především požadavek na zohlednění individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které mají zabránit formalistickému pohledu na věc, jímž by došlo ke zřejmě (zjevné) nespravedlnosti nebo by takovouto nespravedlnost sofistikovaně odůvodnila zpravidla doslovná aplikace zákona či slepá nebo zjevně mechanická aplikace zákona.

To, jestli je zcela konkrétní zpětvzetí návrhu „sofistikované“ (žalobcem tvrzené a dokládáné uhrazení pohledávky až v průběhu řízení) nebo ne, může do určité míry napovědět i to, zda:

- (a) žalovaná strana vyslovila nesouhlas (z vážných důvodů) s učiněným zpětvzetím návrhu, pokud je k tomu žalovaná strana dle § 96 odst. 3 ve spojení s odst. 4 o. s. ř. oprávněna; nebo
- (b) po jak dlouhé době ode dne zahájení řízení a v jaké fázi řízení žalobce přistupuje ke zpětvzetí návrhu; nebo
- (c) zda lze z posuzovaného případu nějak dovodit, že žalobce začal pomalu tzv. ztrácet spor; nebo
- (d) jaký, především procesní, vztah k účastníkům řízení má osoba, která přistoupila k úhradě zažalované pohledávky přímo žalobci až po podání žaloby; nebo
- (e) zda existuje nějaká vědomost nebo souhlas žalovaného s úhradou zažalované pohledávky žalobci atd.

„Sofistikované“ zpětvzetí návrhu, na jehož základě je žalobcem výslovně požadováno uložení povinnosti nahradit náklady řízení žalovanému, je ukázkou zneužití práva dle § 2 ve spojení s § 6 větou poslední o. s. ř., a rovněž se jedná o ukázkou zřejmě (zjevné) nespravedlnosti.

Každý žalobce, který se uchýlí k „sofistikovanému“ zpětvzetí návrhu (s ohledem na individuální rozměry každého jednotlivého případu, včetně ohledu na konkrétní okolnosti věci a jejich komplexní zhodnocení, se soudy mimo jiné budou vypořádávat i s otázkou, zda se jedná nebo nejedná o „sofistikované“ zpětvzetí návrhu), by neměl ohledně náhrady nákladů řízení odejít tzv. „nepotrestán“, neměl by být upřednostněn formalistický postup, kterým by došlo k odůvodnění zřejmě (zjevné) nespravedlnosti.

Zapovězen by měl být každý takový přístup směrem k § 146 o. s. ř., rozhodování o náhradě nákladů řízení, jehož výkladem a použitím dochází buď ke zneužívání posuzovaného právního ustanovení, nebo který povede k založení nebo „sofistikovanému“ odůvodnění zřejmě (zjevné) nespravedlnosti. ❀

5 Nález Ústavního soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3375/17.

Nejvyšší soud:

K účinkům zahájení trestního stíhání a náhradě škody

Účinky zahájení trestního stíhání nastávají okamžikem vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, bez ohledu na to, kdy je toto usnesení obviněnému doručeno.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2022, sp. zn. 30 Cdo 3170/2021

Nejvyšší soud, senát občanskoprávního a obchodního kolegia, kterému předsedal JUDr. Pavel Simon, částečně vyhověl dovolání bývalého vysokého manažera banky, jenž se domáhá náhrady škody a nemajetkové újmy. Ty mu měly vzniknout v důsledku trestního stíhání, které bylo následně, po necelých čtyřech letech, zastaveno s tím, že jednání tohoto bankéře nebylo trestným činem. Žalobce v řízení konkrétně požaduje přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 16 000 000 Kč s příslušenstvím (úroky), náhradu ušlého výdělků po dobu trestního stíhání ve výši 15 106 716 Kč s příslušenstvím (úroky) a náhradu budoucího výdělků ve výši 19 597 200 Kč s příslušenstvím.

Zatímco o požadovaném zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 16 000 000 Kč s příslušenstvím na základě rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 5. 2021 znovu rozhoduje prvoinstanční Obvodní soud pro Prahu 2, žalobce napadl dovoláním ty zbývající pravomocné části rozsudku odvolacího soudu, kterými bylo téhož dne potvrzeno rozhodnutí prvoinstančního soudu o tom, že tento bývalý bankéř nemá nárok na náhradu ušlého výdělků po dobu trestního stíhání ve výši 15 106 716 Kč s příslušenstvím ani na náhradu budoucího výdělků ve výši 19 597 200 Kč s příslušenstvím.

Nejvyšší soud v dovolacím řízení na rozdíl od soudů nižších instancí v části, kde žalobce uplatňuje nárok na náhradu ušlého výdělků po dobu trestního stíhání, přisvědčil jeho argumentaci a dne 24. 2. 2022 vydal rozhodnutí, jímž zrušil část rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 5. 2021, kterou došlo k potvrzení zamítnutí žaloby co do částky 15 106 716 Kč s příslušenstvím jako náhrady ušlého výdělků, a část předchozího rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 24. 11. 2020, kterou byla žaloba v rozsahu částky 15 106 716 Kč s příslušenstvím původně zamítnuta.

Tyto zrušené části původních rozsudků postavily oba nižší soudy prvotně na zjištění, že žalobce-bankéř si usnesení o zahájení trestního stíhání, vydané dne 21. 7. 2014, převzal až 3. 8. 2014, přičemž ale dohodu o skončení pracovního poměru u svého zaměstnavatele, kde tou dobou pobíral průměrnou mzdu 440 424 Kč měsíčně, podepsal ještě před tímto „řádým doručením usnesení“, a to už k 31. 7. 2014.

Jak Obvodní soud pro Prahu 2, tak i Městský soud v Praze proto neshledaly příčinnou souvislost mezi zahájením trestního stíhání a rozhodnutím manažera banky odejít ze své pracovní pozice, s poukazem na to, že žalobce převzal usnesení až 3. 8. 2014, kdy už v řídicí funkci v bance nepracoval. Sou-

dy prvního a druhého stupně proto shodně konstatovaly, že dohodu o skončení pracovního poměru uzavřel manažer banky ještě před tím, než vůči němu nastaly účinky trestního stíhání. Oba tyto soudy přitom odmítly vycházet z tvrzení bankéře, který argumentoval, že se o svém trestním stíhání dozvěděl už v posledních červencových dnech od spoluobviněných. Ti si na rozdíl od něj, protože pobýval na dovolené, měli možnost usnesení o zahájení trestního stíhání převzít hned v nejbližších dnech po jeho vydání 21. 7. 2014 a manažera banky o tom, že je spolu s nimi také trestně stíhán, neprodleně informovali. Žalobce-bankéř v soudním řízení opakovaně zdůraznil, že hodnověrnou informaci o zahájení trestního stíhání své osoby měl proto už před 31. 7. 2014 a obratem splnil povinnost seznámit s ní také svého zaměstnavatele. Tuto „oznamovací povinnost“ přitom vyvodil s ohledem na Obecné pokyny k posuzování vhodnosti členů řídicího orgánu a osob v klíčových funkcích, vydávané Evropským orgánem pro bankovníctví, podle kterých je každá banka povinna zajistit, aby členem jejího statutárního orgánu či osobou v řídicí funkci nebyla osoba, která je trestně stíhána za trestný čin související s bankovníctvím.

Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí vyslovil právní názor, podle kterého okolnost, že dohoda o skončení pracovního poměru časově předcházela okamžiku, kdy bylo usnesení o zahájení trestního stíhání jeho řádným doručením účinky vůči žalobci, nemusí být pro posouzení nároku žalobce na náhradu ušlého zisku určující. Obecně je třeba souhlasit s odvolacím soudem v tom, že následek nemůže předcházet příčinu, tj. má-li trestní stíhání zapříčinit skončení pracovního poměru žalobce, musí jeho zahájení časově předcházet okamžiku uzavření dohody o skončení pracovního poměru. K tomu ale právě v této věci došlo, neboť usnesení o zahájení trestního stíhání se stalo vykonatelným (tj. trestní stíhání žalobce bylo zahájeno už dne 21. 7. 2014) před tím, než měl žalobce dohodu o skončení pracovního poměru uzavřít. Okolnost, že vůči žalobci nastaly účinky zahájení trestního stíhání až poté, co uvedenou dohodu uzavřel, nemusí být právně významná. Nejvyšší soud považuje za významnou argumentaci manažera banky, že se o zahájení trestního stíhání dozvěděl už před uzavřením dohody o skončení pracovního poměru, a tato okolnost měla být tedy motivem pro její uzavření, neboť jeho pracovní poměr nemohl údajně po zahájení trestního stíhání z důvodu ztráty bezúhonnosti pokračovat.

Senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu tedy své rozhodnutí v části, kde vyhověl dovolání žalobce, postavil na názoru, že účinky zahájení trestní-

ho stíhání nastávají okamžikem vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, bez ohledu na to, kdy je obviněnému doručeno. V návaznosti na to musel tedy Nejvyšší soud předschází rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2 i Městského soudu v Praze ve výše uvedených částech zrušit a **věc vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.**

V další části dovolání, týkající se nároku na náhradu škody za budoucí ušlý zisk ve výši 19 597 200 Kč s příslušen-

stvím, žalobce řádně nevymezil žádný dovolací důvod, a proto ani podmínky přípustnosti. Dovolání tak v části týkající se nároku na náhradu škody za budoucí ušlý zisk trpí vadami, pro které nebylo možné v dovolacím řízení pokračovat. Nejvyšší soud proto **dovolání v této části odmítl.**

✿ Red.

Ústavní soud:

K právu na bezplatnou pomoc obhájce

Při rozhodování o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu podle § 33 odst. 2 tr. řádu je nutné posoudit současné finanční možnosti obviněného a při jejich nedostatečnosti i jeho potenciál do budoucna. Dostatečnost tohoto potenciálu je obecně možné odůvodnit skutečností, že obviněný je schopen práce a výdělku, nelze tak však učinit bez dalšího v situaci, kdy doloží, že jsou po něm v exekuci nebo insolvenci vymáhány vysoké finanční závazky. Nepřiznají-li soudy nárok na bezplatnou obhajobu, aniž by se vypořádaly s námitkami obviněného o jeho v několikaletém období neřešitelné finanční situaci, jde o porušení jeho základního práva na bezplatnou pomoc obhájce zakotveného v čl. 40 odst. 3 větě třetí Listiny základních práv a svobod. To platí i v případech nutné obhajoby podle § 36 a 36a tr. řádu.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2022, sp. zn. III. ÚS 3501/20

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který se podanou ústavní stížností domáhal zrušení napadených usnesení obvodního soudu a městského soudu, neboť byl toho názoru, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 větě třetí Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Z ústavní stížnosti a z jejích příloh Ústavní soud zjistil, že napadeným usnesením obvodního soudu bylo rozhodnuto, že podle § 33 odst. 2 *a contrario* zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, stěžovatel nemá nárok na bezplatnou obhajobu ani na obhajobu za sníženou odměnu. Své rozhodnutí obvodní soud odůvodnil tak, že není splněn základní předpoklad pro poskytnutí bezplatné obhajoby, resp. obhajoby za sníženou odměnu, kterým je nemajetnost v tom smyslu, že obviněný nemá příjmy ani majetek a není zde reálná možnost, že z budoucích výdělků náklady obhajoby uhradí. Stěžovatel totiž vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu nespadá do kategorie osob, které nyní ani v budoucnu nejsou a budou schopny výdělečné činnosti, ze které by náklady obhajoby (a další jeho závazky) mohly být hrazeny.

Přestože soud nezpochybnil tvrzení stěžovatele, že je v současné době nemajetný, je podle názoru soudu předčas-

né tvrdit, že ani v budoucnu nebude schopen si opatřit výdělek v takové výši, aby mohl uhradit náklady obhajoby. Rozhodná je přitom celková ekonomická situace obviněného, přičemž u osob práce a výdělku schopných není nedostatek pohotových finančních prostředků sám o sobě důvodem pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu. Soudní praxe spočívající v nepřiznání nároku na bezplatnou obhajobu osobám, u nichž je pravděpodobnost jejich budoucí, byť jakkoliv vzdálené, solventnosti, nepřiměřeně zasahuje žádné ze stěžovatelových ústavních práv, nýbrž je naplněním pravidla, že každý je povinen plnit své závazky [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2015, sp. zn. III. ÚS 783/15 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)].

Usnesením městského soudu byla stížnost stěžovatele proti usnesení obvodního soudu zamítnuta jako nedůvodná. Městský soud své rozhodnutí odůvodnil tak, že stěžovatel je mužem v produktivním věku, který sám o sobě neuvádí žádné zdravotní omezení ve smyslu jeho schopnosti pracovat. Nemá-li aktuálně peníze na zaplacení právních služeb advokáta, nebude do této situace soud zasahovat tím, že zajistí zaplacení advokátních služeb státem. Je věci soukromoprávního vztahu obžalovaného a jeho jím vybraného obhájce, jak budou dále postupovat. Právo obžalovaného na obhajobu jistě zůstane nezkráceno, protože v případě nutné obhajoby soud musí obžalovanému obhájce ustanovit, ovšem podle příslušného pořadníku soudu.

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že **požádal o přiznání**

nároku na bezplatnou obhajobu, popř. obhajobu za sníženou odměnu s tím, že nedisponuje finančními prostředky k hrazení nákladů obhajoby, neboť je zaměstnán jako kuchař s průměrným čistým měsíčním výdělkem 15 763 Kč, nemá žádný hodnotnější majetek, naopak má finanční závazky a je proti němu vedena exekuce, kdy exekučně vymáhaná jistina činí částku 3 869 010,03 Kč s úrokem 29 % ročně, tedy pouze úroky z jistiny činí ročně částku přes 1 000 000 Kč. Jeho žádosti soudy nevyhověly, nicméně jejich poukaz na to, že je mužem v produktivním věku, který neuvádí žádné zdravotní omezení ve smyslu jeho schopnosti pracovat, stěžovatel nepovažoval za případný, neboť uvedený exekuční závazek zjevně není schopen v budoucnu splatit. S touto skutečností se soudy nevyrovnaly. Stěžovatel je v rámci svých možností výdělečně činný, svou obživu si obstarává poctivou prací. Aby však mohl splatit vymáhaný dluh, musel by mít měsíční mzdu vyšší než cca 100 000 Kč.

Městský soud stížnost stěžovatele odmítl i s argumentem, že právo stěžovatele zůstane nezkráceno, protože v případě nutné obhajoby soud musí obžalovanému obhájce ustanovit podle příslušného poradníku soudu. Tím však soud stěžovateli upřel právo na zvoleného obhájce a nutí ho, aby z důvodu nedostatku finančních prostředků musel požádat o určení ustanoveného obhájce podle § 38 a násl. tr. řádu soud. Stěžovatel je přesvědčen, že by pro nemajetnost neměl být zbavován možnosti spolupráce s obhájcem, kterému důvěřuje.

Stěžovatel upozornil na nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2590/19 (N 173/96 SbNU 206), podle kterého pro přiznání bezplatné obhajoby nemohou soudy stanovit podmínky, které nemají oporu v zákoně nebo v judikatuře, jako jsou podmínky vztahující se k budoucnosti, které toliko mohou, ale také vůbec nemusejí v budoucnu nastat (hypotetické možnosti). Obdobně vyplývá i z nálezu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 3966/17 (N 69/93 SbNU 341).

Po prostudování spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že **ústavní stížnost je důvodná.**

Ústavní soud poukázal na to, že ústavně zaručené právo na obhajobu je spolu s presumpcí nevinou základní podmínkou řádného procesu, v němž má být posouzena odpovědnost za spáchání trestného činu. Obhajoba přispívá k rovnému postavení obou stran v soudním řízení tím, že pomáhá obviněnému průběh procesu a své postavení v něm chápat a plnohodnotně se jej účastnit. Právo na obhajobu je subjektivním právem, jehož respektování má přímý vliv na naplnění objektivní hodnoty, spočívající ve zjištění a spravedlivém potrestání osoby, která ve společensky škodlivých případech páchá trestné činy, a tím ohrožuje integritu společnosti v právním státě (podobně nálezy Ústavního soudu ze dne 16. 2. 2021, sp. zn. III. ÚS 3582/20).

Ústavní soud konstatoval, že vzhledem k nutnosti zajistit základní práva a svobody všem osobám bez rozdílu majetku musí být právo na obhajobu zajištěno osobám majetným i nemajetným. Součástí práva na obhajobu je tak právo na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) je zakotvuje tím způso-

bem, že předepisuje bezplatné poskytnutí obhájce při splnění dvou souběžných podmínek, totiž že obviněný nemá prostředky na jeho zaplacení a že jeho poskytnutí vyžadují zájmy spravedlnosti. Naplnění druhé z uvedených podmínek představují v prostředí českého právního řádu především případy, pro něž je stanovena nutná obhajoba (viz § 36 a 36a tr. řádu).

Ústavní soud uvedl, že relevantní úprava v ústavním pořádku je taková, že podle čl. 40 odst. 3 věty třetí Listiny zákon stanoví, ve kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce. Tímto zákonem je trestní řád. Podle jeho § 33 odst. 2 „osvědčil-li obviněný, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu“. Pravidlem tedy je, že obviněný je povinen uhradit náklady na poskytnutí právní pomoci. Zároveň však zákonodárce, v mezích daných mu Listinou, určil podmínky, za nichž se toto pravidlo neuplatní a právní pomoc bude poskytnuta obviněnému bezplatně.

Ústavní soud poukázal na to, že posuzování naplnění podmínek pro přiznání nároku podle § 33 odst. 2 tr. řádu náleží obecným soudům, které zvažují každý případ individuálně s ohledem na konkrétní poměry obviněného. Je přitom na obviněném, aby osvědčil, že nemá dostatek prostředků, aby uhradil náklady obhajoby. Ze zákona nevyplývá povinnost soudů vykonávat jakoukoliv vyšetřovací činnost k majetkovým poměrům žadatele a prokázání nemajetnosti je výlučně na něm. Soudům přísluší hodnocení předložených dokladů (viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. I. ÚS 2052/17). Při posuzování navazujících ústavních stížností pak Ústavnímu soudu přísluší zkoumat pouze to, zda vydaná rozhodnutí nepředstavují exces z ústavního rámce, mající za následek porušení ústavně zaručených práv. Rozhodovací praxe Ústavního soudu zde přitom vykazuje zjevně restriktivní přístup vycházející z premisy, že soudy disponují v těchto případech relativně širokým prostorem pro uvážení (obdobně usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2021, sp. zn. I. ÚS 1815/21).

Ústavní soud konstatoval, že citovaný § 33 odst. 2 tr. řádu se podle ustálené judikatury vykládá tak, že nárok na bezplatnou obhajobu je dán u obviněného, který se zřetelem na majetkové, výdělkové a rodinné poměry nemůže zaplatit odměnu za obhajobu bez ohrožení své nutné výživy nebo výživy osob, o které je podle zákona povinen pečovat. Posuzovány jsou za prvé současné finanční možnosti dotčeného, a za druhé, jsou-li shledány nedostatečnými, je v druhém kroku hodnocena majetková potencialita do budoucna. Rozhodná je celková ekonomická situace, možnosti a perspektiva obviněného.

Ústavní soud uvedl, že **z hlediska potenciality vychází ustálená judikatura z toho, že u osob práce a výdělku schopných není nedostatek pohotových finančních prostředků sám o sobě podkladem pro poskytnutí bezplatné obhajoby** (shodně usnesení ze dne 15. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 660/20, nebo ze dne 27. 7. 2021, sp. zn. IV. ÚS 1783/21). Nepřizná-li obecný soud předmětný nárok s ohledem na takovou schopnost výdělku, nejde o kladení nepřiměřených podmínek na obviněného, které by nebyly v souladu se zákonem nebo

judikaturou (shodně usnesení ze dne 14. 4. 2020, sp. zn. III. ÚS 3007/19). Majetkovou potencialitu je přitom přípustné dovozovat z nedostatku objektivních překážek dosahování přiměřených příjmů (obdobně usnesení ze dne 26. 11. 2019, sp. zn. I. ÚS 3277/19, ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. I. ÚS 4091/19, a ze dne 26. 5. 2020, sp. zn. II. ÚS 1164/20). Ústavní soud tak např. v minulosti považoval za ústavně přijatelné nepřiznání předmětného nároku obecným soudem u obviněné, která se nacházela v tíživé finanční situaci, a její možnosti výdělků byly nadto omezeny výkonem trestu odnětí svobody, nicméně byla v produktivním věku, nebylo vyloučeno, aby došlo již v průběhu výkonu trestu k jejímu pracovnímu zařazení, a zejména pak, aby si po ukončení tohoto výkonu našla zaměstnání a náklady obhajoby uhradila (opět usnesení sp. zn. I. ÚS 1815/21). V jiné věci pak vyslovil, že nejde o exces ani libovůli, položí-li soudy spíše než na současný stav důraz na celkovou majetkovou potencialitu, kterou dovodí z nedostatku objektivních překážek dosahování přiměřených příjmů, a to i jde-li o osobu, proti které je vedena exekuce a má vyživovací povinnost (usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3569/20).

Ústavní soud poukázal na to, že rozhodovací praxe nepřiznávající nárok na bezplatnou obhajobu osobám, u nichž je dána perspektiva jejich budoucí solventnosti, podle judikatury Ústavního soudu nezasahuje nepřiměřeně do práv obviněných. Naopak, jde o naplnění obecné právní maximy, že každý odpovídá za splnění svých závazků, a to i do budoucna. Tato zásada má navíc silný hodnotový aspekt u pachatelů trestné činnosti, neboť (vedle možného preventivního dopadu) je důležitou součástí procesu přijímání odpovědnosti za spáchaný trestný čin a nápravu jeho důsledků. Tomu na druhou stranu odpovídá opačná zásada, že osoba, která není za trestný čin odsouzena, nemá nést náklady na svoji obhajobu (obdobně usnesení ze dne 19. 5. 2020, sp. zn. III. ÚS 1071/20).

Současné finanční možnosti i majetkovou potencialitu obviněného je podle Ústavního soudu třeba hodnotit na základě konkrétních a aktuálních zjištěných skutečností. Finanční perspektivu lze dovozovat z takových okolností, jako jsou zdravotní stav, vzdělání, schopnosti a dosavadní příjmy obviněného. Není možné ovšem vycházet z pouhých spekulací a hypotéz, které by nebyly založeny na tom, co bylo ve věci zjištěno. Nelze také možnost získání dostatečného množství finančních prostředků vztahovat až k velmi vzdálené budoucnosti. **Předmětem hodnocení by mělo být období několika let, nikoliv desítek let** (viz náleze ze dne 16. 2. 2021, sp. zn. III. ÚS 3582/20, ve kterém Ústavní soud podrobil kritice vztahování majetkové potenciality k období dvaceti let). Bylo též judikováno, že po obviněném nelze požadovat, aby za účelem hrazení obhajoby musel zanechat školní docházky v rámci řádné přípravy na budoucí povolání (srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2590/19).

Majetkovou potencialitu je podle Ústavního soudu třeba hodnotit komplexně, totiž zvažovat jak okolnosti svědčící o její dostatečnosti, tak i skutečnosti vypovídající o opaku. Z existence schopnosti obviněného obstarávat si do budoucna prostředky prací nelze „mechanicky“ bez dalšího dovozovat, že přiznání nároku podle § 33 odst. 2 tr. řádu není

namístě. Nelze pominout, že možnost zajistit prostředky na úhradu obhajoby může být různými skutečnostmi oslabována, typicky např. exekučně vymáhanými dluhy nebo probíhající insolvenčí. Na druhou stranu ani existence probíhající exekuce, insolvence či vyživovací povinnosti nespovídá pro nutnost přiznání předmětného nároku „automaticky“. Je nutné, aby obecné soudy všechny takovéto proti sobě svědčící faktory poměřovaly a vyhodnotily. Musejí uvážit, jak zjištěné skutečnosti ovlivňují (a mají perspektivu dále ovlivňovat) schopnost obviněného náklady obhajoby hradit. V hraničních případech je namístě uvažovat zejména o přiznání obhajoby za sníženou odměnu (srov. např. usnesení ze dne 19. 5. 2021, sp. zn. I. ÚS 1166/21).

Ústavní soud konstatoval, že relevantnosti závazků obviněného nasvědčuje, že se jich nemůže zbavit ani ve střednědobém (několikaletém) časovém horizontu (obdobně usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2498/20). Obviněný musí prokázat, že jeho dluhy dosahují úrovně neřešitelné „dluhové pasti“, která by byla dalším nedobrovolným závazkem (a jemu odpovídajícím fakticky nevymahatelným majetkovým právem obhájce) toliko prohlubována (usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 353/21).

Ústavní soud zdůraznil, že soudy nemohou při posuzování nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu tento nárok odmítnout toliko na základě argumentace, že stěžovatel si svoji neschopnost obhajoby hradit způsobil svým vlastním předchozím závadným jednáním (např. že jeho finanční tíseň plyne z povinnosti uhradit škodu z dřívější trestné činnosti). Právo na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu je totiž složkou základního práva na obhajobu, které přísluší každému bez rozdílu, jen s přihlédnutím ke splnění (přiměřených) zákonných podmínek (obdobně náleze Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 3966/17). Soudy nesmějí vyžadovat naplnění podmínek dalších, které v právní úpravě nemají oporu. Klíčová je existence neschopnosti hrazení obhajoby z pohledu současných a potenciálních finančních možností, nikoliv míra zavinění jejího vzniku minulým jednáním.

Ústavní soud poukázal na to, že v nyní posuzované věci obecné soudy připustily, že stěžovatel je nemajetný, avšak odmítly mu přiznat bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu s odkazem na to, že je schopen práce. V tomto směru odkázaly i na některá usnesení Ústavního soudu. Jak však bylo výše vyloženo, tuto skutečnost nelze uplatňovat „mechanicky“, nýbrž bylo třeba ji poměřovat s ostatními zjištěními vypovídajícími o stěžovatelově majetkové potencialitě. Tomu však soudy nedostály. **Stěžovatel v řízení před nimi poukazyval na vysoké finanční závazky, které jsou po něm exekučně vymáhány, a namítal, že dlouhodobě není v jeho možnostech je i při plném pracovním nasazení v řádném zaměstnání splácet. Těto jeho argumentaci se však soudy, v rozporu se svými povinnostmi, blíže nevěnovaly a řádným způsobem se s ní nevypořádaly. Tím došlo k porušení základního práva stěžovatele podle čl. 40 odst. 3 Listiny.**

Na tomto závěru podle Ústavního soudu nemůže nic změnit úvaha městského soudu, že právo stěžovatele zůstane ne-

zkráceno tím, že jde o případ nutné obhajoby, a stěžovateli proto bude ustanoven obhájce podle pořadníku soudu. V posuzované věci totiž jde specificky o uplatnění základního práva podle čl. 40 odst. 3 věty třetí Listiny (ve spojení s § 33 odst. 2 tr. řádu) a čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy, práva na „bezplatnou“ obhajobu. Institut nutné obhajoby je zakotven v platné trestněprávní úpravě tím způsobem, že v případě pravomocného uznání viny je obžalovaný povinen nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem, nemá-li nárok na obhajobu bezplatnou [§ 152 odst. 1 písm. b) tr. řádu]. Nutná obhajoba tedy není obhajobou bezplatnou a nepředstavuje bezplatnou právní pomoc podle čl. 40 odst. 3 věty třetí Listiny, resp. čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy (obdobně viz opět nálezy sp. zn. III. ÚS 3582/20). Z těchto příčin prostřednictvím institutu nutné obhajoby nejsou a nemohou být naplňována základní práva specificky těmito články garantovaná. Institut nutné obhajoby chrání toliko obecné právo na obhajobu, nikoliv však již právo na bezplatnou obhajobu, což v daném kontextu nepostačuje. Předmětná úvaha městského soudu tak podle Ústavního soudu postrádá relevanci.

Závěrem Ústavní soud shrnul, že při rozhodování o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu podle § 33 odst. 2 tr. řádu je nutné posoudit současné finanční možnosti obviněného a při jejich nedostatečnosti i jeho potenciál do budoucna. Hodnocení soudu přitom musí být komplexní. Dostatečnost tohoto potenciálu je obecně možné odůvodnit skutečností, že obviněný je schopen práce a výdělku, nelze tak však učinit bez dalšího v situaci, kdy doloží, že jsou po něm v exekuci nebo insolvenční vymáhány vysoké finanční závazky. Nepřiznají-li soudy nárok na bezplatnou obhajobu, aniž by se vypořádaly s námitkami obviněného o jeho v několikaletém období neřešitelné finanční situaci, jde o porušení jeho základního práva na bezplatnou pomoc obhájce zakotveného v čl. 40 odst. 3 větě třetí Listiny. To platí i v případech nutné obhajoby.

Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

✦ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

Nejvyšší správní soud:

Společenství vlastníků jednotek jako účastník společného územního a stavebního řízení

Společenství vlastníků jednotek je účastníkem společného územního a stavebního řízení podle § 94k písm. e) zák. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, jde-li v řízení o záměr na sousedním pozemku či stavbě, kterým mohou být přímo dotčeny společné části nemovitosti spravované společenstvím vlastníků jednotek.

**Rozsudek Nejvyššího správního soudu
ze dne 21. 1. 2022, č. j. 10 As 26/2021-50**

Věc:

Spor byl v této věci veden mezi třemi společenstvími vlastníků jednotek proti Magistrátu města Plzně o stavební záměr, přičemž šlo o jedinou právní otázku: o účastnění společenství vlastníků jednotek ve společném územním a stavebním řízení.

Úřad městského obvodu Plzeň 2 – Slovany, odbor správní a dopravy, schválil rozhodnutím ze dne 26. 8. 2019 stavební záměr na stavbu bytového domu, vymezil pozemky pro jeho uskutečnění a stanovil podmínky pro umístění a provedení stavby ve společném územním a stavebním řízení (podle § 94p odst. 1 stavebního zákona). V textu rozhodnutí se nevypořádal s námitkami, které podala tři společenství vlastníků jednotek pro bytové domy, v jejichž sousedství se měl

stavební záměr uskutečnit, neboť vyhodnotil, že společenství nejsou účastníky řízení. Tato tři společenství podala proti rozhodnutí stavebního úřadu společně odvolání, které Magistrát města Plzně zamítl jako nepřipustné, neboť bylo podáno společenstvími vlastníků a ta nemohou mít ve společném řízení postavení účastníků řízení (ve smyslu § 94k stavebního zákona).

Všechna tři společenství jako žalobci podali proti rozhodnutí magistrátu společnou správní žalobu a uspěli s ní. **Krajší soud dovodil, že i když stavební zákon v rozhodném znění výslovně nestanovil účast společenství vlastníků jednotek (SVJ) ve společném územním a stavebním řízení (na rozdíl od předchozí úpravy účinné do 31. 12. 2012), může být SVJ účastníkem tohoto řízení, pokud mohou být společným povolením přímo dotčeny společné části sousedních nemovitostí spravované tímto společenstvím.** Soud odmítl právní názor magistrátu, že účastnění žalobců jako SVJ je podle § 94k písm. e) stavebního zákona vyloučeno už jen tím, že žalob-

cům nesvědčí žádné věcné právo k sousedním nemovitostem. Magistrát měl zkoumat, zda mohou být společné části nemovitostí spravované žalobci přímo dotčeny stavebním záměrem, či nikoli.

Magistrát podal proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost. V ní namítal, že stavební úřady ve své rozhodovací praxi vykládají účastnictví SVJ odlišně. Podle magistrátu bylo podstatné, že novela stavebního zák. č. 350/2012 Sb. vypustila SVJ jako účastníky řízení s výjimkou situací, kdy by bylo SVJ stavebníkem. Jelikož od účinnosti novely nebylo SVJ v taxativním výčtu účastníků řízení podle § 94k stavebního zákona, není účastníkem (účastníky jsou jen vlastníci nemovitostí zapsaní v katastru nemovitostí). Takto vykládá účastnictví Ministerstvo pro místní rozvoj, které novelu zákona připravovalo a které v tomto duchu školí úředníky. Tento výklad vyplývá také z důvodové zprávy k novele, z níž citoval i krajský soud.

Magistrát nezpochybnil závěr Nejvyššího soudu, podle něhož má SVJ právní osobnost i svéprávnost a vykonává svá práva a povinnosti, jako by bylo vlastníkem. To však nic nemění na tom, že samo vlastníkem není. SVJ je právnickou osobou založenou za účelem zajišťování správy domu a pozemku, která při této činnosti uplatňuje svá práva a povinnosti nikoli jen z pověření vlastníků jednotek. Není proto překvapivé, že Nejvyšší soud přiznal těmto osobám žalobní legitimaci v soukromoprávních sporech týkajících se situací, při nichž je protiprávně zasahováno do pozemků či společných částí domu, které SVJ spravuje (pro podání žaloby odvíjející se z věcného i závazkového práva). Nejvyšší soud tím SVJ umožňuje uskutečnit účel, pro který bylo zřízeno. Tento přístup není v rozporu s názorem vyjádřeným v důvodové zprávě k novele, podle něž SVJ může být účastníkem řízení jako stavebník. SVJ má jako účastník možnost jednat se stavebním úřadem, pokud provádí stavební úpravy při správě či pokud je protiprávně zasahováno do sporných částí domu či pozemku v jeho správě. **Magistrát se však vymezil proti závěru, že podle judikatury Nejvyššího správního soudu lze obecně v jakékoli situaci dovést procesní práva pro SVJ na úrovni vlastníků nemovitostí či pozemku.** Cokoli přesahuje úroveň správy pozemku a společných částí domu, náleží hájit v řízení jedině spoluvlastníkům nemovitosti. Stavební zákon odvíjí účastnictví v řízení od vlastnického či jiného věcného práva k sousedním stavbám nebo sousedním pozemkům nebo stavbám na nich, a to není případ SVJ.

Magistrát argumentoval, že pokud by byli nynější žalobci přijati mezi účastníky společného řízení, vznikla by tím tzv. duplicita vlastnictví (duplicitní ochrana vlastnického práva), která by popírala smysl zásady rovnosti podle správního řádu. Z titulu vlastnického práva k jedné nemovitosti by vystupovaly dva subjekty nezávisle na sobě (což se ostatně stalo i v této věci).

Magistrát současně doplnil, že námitky uplatněné žalobci byly podle § 94n odst. 3 stavebního zákona nelegitimní, neboť obsahově mířily mimo možné přímé dotčení práv žalobců.

Žalobci ve vyjádření ke kasační stížnosti vyjádřili souhlas se závěry krajského soudu; ty podle nich vycházejí z prin-

cipů, na nichž je vybudována ustálená judikatura Nejvyššího správního i Nejvyššího soudu. Argumenty magistrátu naopak považovali za liché (argumentace zněním novely stavebního zákona a důvodovou zprávou) či mimoběžné (neexistence vlastnického práva nebo jiného věcného práva žalobců). Žalobci upozornili na to, že nikoli závěry krajského soudu, ale právě magistrátu stály na apriorním názoru, totiž že účastenská práva žalobcům nenáleží z povahy věci. Žalobci též s poukazy na judikaturu Nejvyššího správního soudu zdůraznili, že jádro argumentace krajského soudu bylo založeno na úvaze o tom, zda samostatné účastnictví žalobců ve společném řízení odpovídá účelu existence společenství vlastníků.

Magistrát v replice k vyjádření žalobců setrval na svých postojích. Uvedl, že postupný judikatorní vývoj dospívá krok za krokem přesně k opačnému výsledku, než který měl zákonodárce na mysli. Pokud bude účastnictví SVJ v řízení posuzováno kritériem přímého dotčení odlišného od přímého stavebního zásahu do domu a pozemku ve správě SVJ (které je v takovém případě stavebníkem), *de facto* se tím uměle konstruuje postavení SVJ jako účastníka řízení v rozporu s původním úmyslem zákonodárce.

Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Z odůvodnění:

Jedinou spornou otázkou v této věci je, zda a za jakých okolností mohou být v postavení účastníků ve společném územním a stavebním řízení SVJ vykonávající správu v bytových domech, v jejichž sousedství se má stavební záměr uskutečnit. Nejvyšší správní soud má za to, že krajský soud posoudil tuto otázku správně.

Podle § 94k stavebního zákona (ve znění účinném od 1. 1. 2018) je účastníkem společného územního a stavebního řízení:

- a) stavebník,
- b) obec, na jejímž území má být požadovaný stavební záměr uskutečněn,
- c) vlastník stavby, na které má být požadovaný stavební záměr uskutečněn, není-li sám stavebníkem, nebo ten, kdo má ke stavbě jiné věcné právo, není-li sám stavebníkem,
- d) vlastník pozemku, na kterém má být požadovaný stavební záměr uskutečněn, není-li sám stavebníkem, nebo ten, kdo má jiné věcné právo k tomuto pozemku,
- e) osoba, jejíž vlastnické právo nebo jiné věcné právo k sousedním stavbám anebo sousedním pozemkům nebo stavbám na nich může být společným povolením přímo dotčeno.

Podle civilního práva je společenství vlastníků „*právnická osoba založená za účelem zajišťování správy domu a pozemku; při naplňování svého účelu je způsobilé nabývat práva a zavazovat se k povinnostem*“ (§ 1194 odst. 1 věta první o. z.), v mezích svého účelu právně jedná s vlastníky jednotek i s třetími osobami (§ 1196 odst. 1 o. z.).

„*Správa domu a pozemku zahrnuje vše, co nenáleží vlastníku jednotky a co je v zájmu všech spoluvlastníků nutné nebo účelné pro řádnou péči o dům a pozemek jako funkční celek a zachování nebo zlepšení společných částí. Správa domu a po-*

zemku zahrnuje i činnosti spojené s údržbou a opravou společných částí, přípravou a prováděním změn společných částí domu nástavbou, přístavbou, stavební úpravou nebo změnou v užívání, jakož i se zřízením, udržováním nebo zlepšením zařízení v domě nebo na pozemku sloužících všem spoluvlastníkům domu“ (§ 1189 odst. 1 o. z.). Činnostmi týkajícími se správy domu a pozemku se rozumí též výkon činností vztahujících se k uplatňování ochrany práv vlastníků jednotek [§ 8 písm. f) nařízení vlády č. 366/2013 Sb., o úpravě některých záležitostí souvisejících s bytovým spoluvlastnictvím]. Osobou odpovědnou za správu domu a pozemku je společenství vlastníků (§ 1190 o. z.).

Krajský soud dospěl v napadeném rozsudku k závěru, že ačkoli stavební zákon v rozhodném znění výslovně nestanovil účast SVJ ve společném územním a stavebním řízení, může být SVJ účastníkem tohoto řízení podle § 94k písm. e) stavebního zákona, pokud mohou být společným povolením přímo dotčeny společné části sousedních nemovitostí spravované tímto společenstvím.

Krajský soud považoval z hlediska účastenství SVJ za rozhodnou okolnost, zda může stavební záměr přímo zasáhnout to, co společenství *ex lege* spravuje, tedy společné části domu a pozemku. Podle krajského soudu není právně významné, že SVJ není přísně vzato vlastníkem ani nemá jiné věcné právo k těmto nemovitým věcem, protože vzhledem k oprávněním a povinnostem SVJ ke společným částem je nutné mu k dosažení tohoto cíle poskytnout i potřebná procesní práva. V tomto pohledu na procesní práva SVJ jsou správní i civilní soudy zajedno. I civilní soudy totiž přiznávají aktivní procesní legitimaci SVJ k ochraně proti zásahům do spravovaných společných částí v případech negatorních (zápůrčích) žalob, které jsou jinak vyhrazeny výlučně vlastníkům.

Krajský soud tyto závěry dovedl z civilní judikatury Nejvyššího soudu (rozsudky ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 3269/2010, č. 106/2012 Sb. NS; ze dne 3. 4. 2018, sp. zn. 26 Cdo 3553/2017; a ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 26 Cdo 379/2019, č. 70/2020 Sb. NS) i ze správní judikatury Nejvyššího správního soudu (rozsudky ze dne 22. 6. 2011, č. j. 1 As 38/2011-146, č. 2513/2012 Sb. NSS; ze dne 31. 3. 2014, č. j. 4 As 149/2013-31, č. 3089/2014 Sb. NSS; ze dne 9. 2. 2017, č. j. 4 As 212/2016-55; ze dne 19. 4. 2018, č. j. 2 As 105/2018-26; a ze dne 25. 8. 2020, č. j. 2 As 426/2018-49), kterou v napadeném rozsudku podrobně rozebral. Nejvyšší správní soud z citované judikatury shrnuje následující podstatné závěry.

Z civilní judikatury vyplývá, že společenství vlastníků jako právnická osoba *sui generis* zřízená výlučně pro správu společných prostor má právní osobnost i svéprávnost (byť omezenou na stanovený předmět činnosti) a při zajišťování správy domu a pozemku, za niž odpovídá, nejedná z pouhého pověření vlastníků jednotek, nýbrž vykonává svá práva a povinnosti, „jako by sama byla vlastníkem“ (rozsudek 26 Cdo 3553/2017). Nejvyšší soud proto dovedl oprávnění společenství vlastníků podat žaloby ve věcech správy společných částí domu a pozemku, ačkoli občanský zákoník v těchto věcech přiznává aktivní legitimaci výlučně vlastníkům [negatorní žalobu podle § 1042 o. z. proti osobě, která neoprávněně zasahuje do práv vlastníků jednotek ke společ-

ným částem domu; žalobu na vydání bezdůvodného obohacení, které získala třetí osoba užíváním společných částí domu nebo i jednotek ve spoluvlastnictví všech vlastníků jednotek (členů společenství) na základě neplatné nájemní smlouvy (či bez právního důvodu); žalobu k odvrácení hrozící újmy na společných částech domu podle § 2903 odst. 2 o. z.].

Z této judikatury vycházejí i správní soudy. **Jestliže zákonodárce uložil společenství vlastníků určité povinnosti vztahující se ke správě společných částí domu, je třeba mu též poskytnout příslušná procesní práva, aby se mohlo domáhat ochrany hmotných práv** (srov. bod 25 rozsudku NSS ze dne 31. 3. 2014, č. j. 4 As 149/2013-31). **Podobně jako v civilním právu je proto třeba přiznat společenství za určitých okolností procesní práva, která stavební zákon výslovně přiznává jen vlastníkům či osobám s jiným věcným právem, a to tehdy, může-li společně povolení (stavební záměr, provádění stavby) přímo zasáhnout společné části domu či pozemku, které společenství *ex lege* spravuje.** V této konkrétní věci to znamená ověřit účastenství žalobců v postavení SVJ podle § 94k písm. e) stavebního zákona kritériem možného přímého dotčení. Tytéž závěry však obdobně platí pro účastenství SVJ v územním a stavebním řízení podle § 85 a 109 tohoto zákona.

Hlavní argument magistrátu na podporu jeho postoje, že společenství vlastníků nemůže být účastníkem společného řízení (s výjimkou situací, kdy by bylo společenství stavebníkem), je poukaz na novelu stavebního zák. č. 350/2012 Sb., s jejíž účinností (1. 1. 2013) byla společenství vlastníků vypuštěna z taxativního výčtu účastníků územního a stavebního řízení.

Stavební zákon ve znění do 31. 12. 2012 označoval za účastníky územního řízení v § 85 odst. 1 žadatele a obec, na jejímž území má být požadovaný záměr uskutečněn. Podle odst. 2 byli účastníky dále:

a) vlastníci pozemku nebo stavby, na kterých má být požadovaný záměr uskutečněn, není-li sám žadatelem, nebo ten, kdo má jiné věcné právo k tomuto pozemku nebo stavbě, nejde-li o případ uvedený v písmenu d),

b) osoby, jejichž vlastnické nebo jiné věcné právo k sousedním stavbám anebo sousedním pozemkům nebo stavbám na nich může být územním rozhodnutím přímo dotčeno,

c) osoby, o kterých tak stanoví zvláštní právní předpis,

d) společenství vlastníků jednotek podle zvláštního právního předpisu; v případě, že společenství vlastníků jednotek podle zvláštního právního předpisu nemá právní subjektivitu, vlastníci, jehož spoluvlastnický podíl na společných částech domu činí více než jednu polovinu.

Podobně účastníky stavebního řízení tehdy byli (§ 109 odst. 1):

a) stavebník,

b) vlastníci stavby, na niž má být provedena změna či udržovací práce, není-li stavebníkem, nejde-li o případ uvedený v písmenu g),

c) vlastníci pozemku, na kterém má být stavba prováděna, není-li stavebníkem,

d) vlastníci stavby na pozemku, na kterém má být stavba prováděna, a ten, kdo má k tomuto pozemku nebo stavbě právo odpovídající věcnému břemenu, mohou-li být jejich práva navrhovanou stavbou přímo dotčena,

e) vlastník sousedního pozemku nebo stavby na něm, může-li být jeho vlastnické právo navrhovanou stavbou přímo dotčeno,

f) ten, kdo má k sousednímu pozemku právo odpovídající věcnému břemenu, může-li být toto právo navrhovanou stavbou přímo dotčeno,

g) společenství vlastníků jednotek podle zvláštního právního předpisu ve stavebním řízení, které se týká domu nebo společných částí domu anebo pozemku; v případě, že společenství vlastníků jednotek podle zvláštního právního předpisu nemá právní subjektivitu, vlastník, jehož spoluvlastnický podíl na společných částech domu činí více než jednu polovinu.

Důvodová zpráva k novele č. 350/2012 Sb., účinné od 1. 1. 2013, k tomu uvádí, že postavení SVJ jako účastníků územního a stavebního řízení se neosvědčilo. V řízeních budou moci i nadále vystupovat jednotliví vlastníci bytů.

Ani odkaz na důvodovou zprávu k novele nemůže magistrátu prospět. Zatímco v rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 4 As 149/2013-31 odvodil soud účastnictví SVJ v územním řízení přímo z tehdejšího § 85 odst. 2 písm. d) [bod 26 rozsudku], v pozdějším rozsudku 4 As 212/2016, v němž soud vykládal stavební zákon rovněž ve znění do konce roku 2012, shledal, že společenství vlastníků se mohlo účastnit územního řízení na základě § 85 odst. 2 písm. b) [s přihlédnutím k písm. d)], tedy jako osoba, již náleží vlastnické nebo jiné věcné právo k sousedním stavbám anebo sousedním pozemkům nebo stavbám na nich, neboť ve sporném územním řízení mohly být přímo dotčeny společenstvím spravovaný pozemek a společné části domu (viz body 18 a 21 rozsudku; věcně šlo o psí hřiště, které mělo vyrůst před domem v klidové zóně obytného území, a společenstvím namítanou zvýšenou hlukovou zátěž). Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku vykládá § 85 odst. 2 písm. d) stavebního zákona jako „*výslovně zdůraznění skutečnosti, že účastníky územního řízení v režimu jednotlivých písmen § 85 odst. 2 stavebního zákona mohou být právě i společenství vlastníků jednotek. Toto ustanovení se přitom vedle písm. a), u něž dochází ve vztahu ke společným prostorám k přímé substituci vlastníků jednotek, projevuje též v případě účastnictví podle písm. b), kde společenství vlastníků jednotek může vystupovat vedle vlastníků jednotek*“ (bod 18 rozsudku 4 As 212/2016).

Také ve své pozdější judikatuře dovodil soud účast SVJ tentokrát ve stavebním řízení z § 109 písm. b) stavebního zákona ve znění po novele č. 350/2012 Sb., podle něhož je účastníkem „*vlastník stavby, na níž má být provedena změna, není-li stavebníkem*“ (bod 29 a 30 rozsudku NSS 2 As 426/2018).

Je pravda, že důvodová zpráva se společenstvími vlastníků jednotek jako s účastníky stavebního a územního řízení nepočítá s výjimkou situací, kdy je SVJ v roli stavebníka. Ani to však nemůže zvrátit ucelený a logický výklad, k němuž civilní a správní soudy postupně dospěly v systematickém kontextu právního řádu. Pro soud je závazný text právních předpisů, nikoli text důvodové zprávy. Důvodová zpráva sice pomáhá přiblížit úmysl zákonodárce, ovšem i ten je jen jedním z výkladových vodítek, k nimž soud přihlíží, a nikoli vodítkem jediným. Platí-li, že civilní soudy

a následně správní soudy (minimálně po novele stavebního zák. č. 350/2012 Sb.) dospěly ke svým závěrům v situaci, v níž ani text zákona s účastnictvím SVJ (v případě civilního práva s aktivní legitimací) výslovně nepočítal, tím méně může tyto závěry účinně zpochybnit text důvodové zprávy, která rovněž s účastnictvím SVJ výslovně nepočítá.

Z důvodové zprávy plyne, že zákonodárce opravdu chtěl vypustit ze zákona SVJ jako účastníky územního a stavebního řízení. Nevedlo ho však k tomu zjištění, kterého by si dříve nebyl vědom, totiž to, že SVJ nemá žádná vlastnická práva (to jistě za předchozí úpravy nevadilo). Ke změně zákona jej motivovala úvaha, podle níž účast SVJ v řízení stejně nemohla zamezit účasti jednotlivých spoluvlastníků v bytovém domě: „*Původním záměrem vypouštění ustanovení bylo nahradit velký počet účastníků územního řízení v případech staveb rozdělených na jednotky společenstvím vlastníků jednotek. [...] Praxe ukázala, že samostatné vymezování společenství vlastníků jednotek jako účastníka stavebního řízení je nejen nadbytečné, ale i zavádějící...*“

Tato „negativní“ motivace zákonodárce (SVJ lze z okruhu účastníků vypustit, protože jednotlivé vlastníky je tak jako tak nutné v řízení ponechat) však nemůže zabránit soudu, aby si o postavení SVJ v řízení (územním, stavebním či společném) učinil samostatnou úvahu. Ostatně viz rozsudek 4 As 212/2016 citovaný shora, který spatřoval základ procesních práv SVJ především v § 85 odst. 2 písm. b) stavebního zákona navzdory tomu, že na SVJ tehdy pamatoval speciální § 85 odst. 2 písm. d). Ust. písm. b) přitom svým textem odpovídá nyní účinnému § 94k písm. e) stavebního zákona a mluví o osobách, jejichž vlastnické nebo jiné věcné právo k sousedním stavbám anebo pozemkům může být přímo dotčeno. Jádrem této soudní úvahy jsou povinnosti SVJ, které se vztahují ke správě společných částí domu a které společenstvím vlastníků ukládá zákon. **Je na soudu, aby odstranil nejistotu vzniklou vypuštěním speciálního ustanovení mířícího na SVJ a svým výkladem zajistil společenstvím vlastníků taková procesní práva, která jim umožní domáhat se v omezeném rozsahu ochrany hmotných práv, k níž je zákon povolal.**

Nemůže obstát ani argument magistrátu, že stavební úřady ve své rozhodovací praxi vykládají účastnictví SVJ odlišně, či tvrzení, že podle stejného výkladu postupuje a školí úředníky i Ministerstvo pro místní rozvoj. Správní orgány jako orgány moci výkonné jsou ve svém postupu vázány právními předpisy a současně tím, jak předpisy vyložily soudy.

Magistrát nesprávně vkládá do úst krajskému soudu názor, že z judikatury Nejvyššího správního soudu lze obecně v jakékoli situaci dovodit procesní práva pro SVJ na úrovni vlastníků nemovitosti či pozemku. Nic takového krajský soud netvrdí, nic takového nevyplývá ani z judikatury Nejvyššího správního soudu. Procesní práva SVJ jsou naopak úzce navázána na omezený účel existence SVJ. Jak již bylo opakovaně řečeno, SVJ se mohou stát účastníky tehdy, mohou-li být přímo dotčeny společné části spravované společenstvím. Analogie s civilní judikaturou je proto případná: SVJ sice vlastníkem není, je ale nutné přiznat mu procesní práva k tomu, aby mohlo uskutečňovat účel, za kterým bylo zřízeno, a domáhat se právě v tomto rozsahu svých

hmotných práv. Jeho postavení je v tomto smyslu specifické a úzce ohraničené, nikoli „na stejné úrovni a ve stejném rozsahu, jako mají vlastníci nemovitosti“, jak tvrdí magistrát. Krajský soud ani Nejvyšší správní soud nejsou s magistrátem ve při o to, že cokoli přesahuje úroveň správy pozemku a společných částí domu, náleží v řízení hájit spoluvlastníkům nemovitosti či osobám s věcným právem k ní.

Magistrát ve svých námitkách opakovaně zdůrazňuje, že stavební zákon odvíjí účastenství v řízení od vlastnického či jiného věcného práva k sousedním stavbám nebo sousedním pozemkům nebo stavbám na nich, a takové právo společenství nenáleží. To je pravda, ale právě o to v této věci jde. Krajský soud ani Nejvyšší správní soud se nepokouší v rozporu s platnou právní úpravou uměle vytvořit vlastnická práva u subjektu, který je nemá, jak magistrát tvrdí. **Soud jen přiznává společenství procesní práva v tom rozsahu, aby mohlo splnit své zákonem stanovené povinnosti ve vztahu ke správě domu. Jelikož stavební zákon na tuto situaci výslovně nepamatuje, bere si soud na pomoc ustanovení týkající se vlastníků nemovitosti či osob s jiným věcným právem podle § 94k písm. e), pod které v omezeném rozsahu SVJ vztahuje.** Samostatné účastenství SVJ ve společném řízení odpovídá účelu jeho existence.

Nejvyšší správní soud ani nesdílí obavy magistrátu z duplicitní ochrany vlastnického práva. NSS již dříve vyslovil, že účast SVJ v řízení podle stavebního zákona je možná vedle účasti jednotlivých vlastníků (rozsudek č.j. 4 As 149/2013-31). Je dokonce účelná zejména tehdy, nelze-li přesně a jednoznačně určit, zda se určitý zásah týká pouze jednotlivých bytových jednotek, domu jako celku, nebo společných částí domu (bod 30 rozsudku 2 As 426/2018). Nejvyšší správní soud nerozumí tomu, jak tato otázka souvisí se zásadou rovnosti podle § 7 odst. 1 správního řádu. Neshledává, že by tak mohla vzniknout nerovnost mezi subjekty; naopak tento přístup umožňuje širší a efektivnější ochranu hmotných práv všech (spolu)vlastníků i ve vztahu ke společným částem domu. I kdyby v řízení vystupovali jak společenství, tak vlastníci, a každý z nich by teoreticky uplatňoval vlastní rozdílné zájmy, ničemu to z pohledu správního řízení nevadí. Jen by bylo na stavebním úřadu, aby vypořádal i možné protichůdné námitky jednotlivých účastníků.

Na ustanovení stavebního zákona o účastenství (§ 94k) navazuje také § 94n odst. 3 stavebního zákona, podle něhož „osoba, která je účastníkem řízení podle § 94k písm. c) až e), může uplatňovat námitky proti projednávanému stavebnímu záměru, dokumentaci, způsobu provádění a užívání stavebního záměru nebo požadavkům dotčených orgánů, pokud jimi může být přímo dotčeno jeho vlastnické nebo jiné věcné právo k pozemku nebo stavbě. [...] K námitkám, které nesplňují uvedené požadavky, se nepřihlíží. Účastník řízení ve svých námitkách uvede skutečnosti, které zakládají jeho postavení jako účastníka řízení, a důvody podání námitek.“

Komentář:

Citované rozhodnutí se zabývalo otázkou, zda a případně za jakých podmínek může mít společenství vlastníků jednotek postavení účastníka ve společném územním a staveb-

ním řízení. Nejvyšší správní soud se při zodpovězení této otázky mimo jiné opřel výrazně i o přístupy a soudní praxi Nejvyššího soudu v oblasti civilního práva.

Dospěl k závěru, že toto postavení má společenství vlastníků tam, kde jde v územním a stavebním řízení o záměr na sousedícím pozemku nebo stavbě, kterým mohou být přímo dotčeny společné části nemovitosti. Toto vymezení koresponduje s tím, jak se nahlíží na společenství vlastníků jednotek právě v soukromém právu, a to z pohledu účelovosti jeho existence. Společenství se zakládá a následně vzniká pouze za účelem zajišťování správy domu a pozemku. Účelem společenství je zajišťování správy domu a pozemku, tedy nikoli vždy nutně přímý výkon správy domu a pozemku (srov. § 1194 odst. 1). Společenství vlastníků jednotek je současně osobou odpovědnou za správu domu a pozemku (§ 1190) – srov. M. Novotný, J. Holejšovský in J. Spáčil, M. Králík a kol.: Občanský zákoník III, Věcná práva (§ 976-1474), 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2021, str. 940.

Citovaná literatura chápe správu domu a pozemku jako výkon spoluvlastnických práv svého druhu. Správa domu tedy není jen souhrnem méně podstatných rutinních činností, týkajících se obstarávání údržby domu, ale je zejména okruhem oprávnění týkajících se v zásadě společných částí nemovité věci, ve kterých jsou bytoví spoluvlastníci ve svém souhrnu zcela specificky omezeni (M. Novotný, J. Holejšovský in J. Spáčil, M. Králík a kol.: Občanský zákoník III, Věcná práva (§ 976-1474), 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2021, str. 927). Podle § 1189 je správa domu a pozemku vymezena tak, že zahrnuje vše, co nenáleží vlastníků jednotky a co je v zájmu všech spoluvlastníků nutně nebo účelně pro řádnou péči o dům a pozemek jako funkční celek a zachování nebo zlepšení společných částí. Správa domu zahrnuje i činnosti spojené s údržbou a opravou společných částí, s přípravou a prováděním změn společných částí domu nástavbou, přístavbou, stavební úpravou nebo změnou v užívání, jakož i se zřízení, udržováním nebo zlepšením zařízení v domě nebo na pozemku sloužících všem spoluvlastníkům domu. Má se za to, že se správa vztahuje i na společné části, které slouží výlučně k užívání jen některému spoluvlastníku.

Na základě uvedených hledisek dospěla i judikatura Nejvyššího soudu k závěrům o účastenství a aktivní legitimaci společenství vlastníků jednotek v civilním soudním řízení např. u negatorní žaloby, jak je zmíněno v odůvodnění komentovaného rozhodnutí (k tomu z literatury např. E. Dobrovolná in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran: Občanský zákoník, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2019, str. 117). Podobně je aktivně věcně legitimováno společenství vlastníků jednotek v řízení o vyklizení společné části domu užívané třetí osobou bez právního důvodu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2007, sp. zn. 28 Cdo 3372/2007).

- ✦ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Soudní dvůr Evropské unie:

K vysílání pracovníků a sankcím za porušení správních povinností

Vnitrostátní soudy musí při vysílání pracovníků zajistit, aby sankce za porušení správních povinností byly přiměřené. Vnitrostátní soud může použít vnitrostátní systém sankcí, který je v rozporu se směrnicí o vysílání pracovníků, pokud zajistí přiměřenost sankcí.

Rozsudek SD EU ze dne 8. 3. 2022 ve věci C-205/20, *Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Přímý účinek)*

Z odůvodnění:

Společnost CONVOI, s. r. o., se sídlem na Slovensku, jejíž zástupkyní je NE, vyslala pracovníky do společnosti se sídlem ve Fürstenfeldu (Rakousko). Rozhodnutím z června 2018 uložil Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (správní úřad okresu Hartberg-Fürstenfeld, Rakousko) NE pokutu ve výši 54 000 eur na základě zjištění učiněných během kontroly provedené o několik měsíců dříve, a to z důvodu neplnění několika povinností stanovených rakouskou právní úpravou, zejména v souvislosti s uchováváním a poskytováním dokladů o mzdách a sociálním zabezpečení. NE podala proti tomuto rozhodnutí žalobu k Landesverwaltungsgericht Steiermark (Zemský správní soud Štýrska, Rakousko).

V říjnu 2018 se uvedený soud obrátil na Soudní dvůr EU s žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce, jež se týkala toho, zda jsou takové sankce, jako jsou sankce stanovené dotčenou rakouskou právní úpravou, v souladu s unijním právem, a zejména se zásadou přiměřenosti stanovenou mimo jiné v čl. 20 směrnice 2014/67. V usnesení ze dne 19. 12. 2019, *Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld*, Soudní dvůr EU shledal, že kombinace několika prvků rakouského systému sankcí ukládaných za porušení povinností, v zásadě správních, týkajících se uchovávání dokladů o vyslání pracovníků, je nepřiměřená.

Vzhledem k tomu, že vnitrostátní zákonodárce v návaznosti na toto usnesení nezměnil dotčenou právní úpravu, a s ohledem na řešení přijaté Soudním dvorem EU v rozsudku ze dne 4. 10. 2018, *Link Logistik N&N*, se předkládající soud rozhodl položit Soudnímu dvoru EU otázku, zda a případně v jakém rozsahu lze tuto právní úpravu neuplatnit. V tomto rozsudku ze dne 4. 10. 2018 ve věci *Link Logistik N&N* Soudní dvůr rozhodl, že ustanovení unijního práva podobné čl. 20 směrnice 2014/67 nemá přímý účinek.

Ve svém rozsudku Soudní dvůr EU zasedající ve velkém senátu nejprve rozhodoval o tom, zda má požadavek přiměřenosti sankcí přímý účinek. Dále se zaměřil na upřesnění

rozsahu povinností vnitrostátního soudu, který projednává věc, v níž má uplatnit vnitrostátní právní úpravu ukládající nepřiměřené sankce.

Závěry Soudního dvora EU:

Soudní dvůr za prvé rozhodl, že čl. 20 směrnice 2014/67 v rozsahu, v němž vyžaduje, aby sankce, které stanoví, byly přiměřené, má přímý účinek, a jednotlivci se tak mohou tohoto článku dovolávat před vnitrostátními soudy vůči členskému státu, který jej nesprávně provedl. Aby Soudní dvůr EU mohl nejprve konstatovat, že požadavek přiměřenosti sankcí stanovený tímto ustanovením je bezpodmínečný, uvedl, že znění tohoto ustanovení uvádí tento požadavek absolutním způsobem. Zákaz stanovit nepřiměřené sankce, který je důsledkem uvedeného požadavku, navíc nevyžaduje žádné opatření ze strany unijních orgánů a toto ustanovení nepřiznává členským státům pravomoc podmínit nebo omezit rozsah tohoto zákazu. V tomto ohledu okolnost, že čl. 20 této směrnice musí být proveden, nemůže zpochybnit bezpodmínečnou povahu požadavku přiměřenosti sankcí stanoveného v tomto článku. Dále, aby bylo možné považovat požadavek přiměřenosti sankcí stanovený v čl. 20 směrnice 2014/67 za dostatečně přesný, Soudní dvůr EU konstatoval, že prostor pro uvážení, který toto ustanovení ponechává členským státům při definování sankcí použitelných v případě porušení vnitrostátních předpisů provádějících směrnici 2014/67, je omezen zákazem stanovit nepřiměřené sankce, jenž je v tomto ustanovení stanoven obecným a jednoznačným způsobem. Existence takového prostoru pro uvážení tedy nevyklučuje soudní přezkoumání provedení tohoto ustanovení.

Za druhé Soudní dvůr EU uvedl, že zásada přednosti unijního práva ukládá vnitrostátním orgánům povinnost neuplatnit vnitrostátní právní úpravu, jejíž část je v rozporu s požadavkem přiměřenosti sankcí stanoveným v čl. 20 směrnice 2014/67, a to pouze v rozsahu nezbytném k uložení přiměřených sankcí. Soudní dvůr EU připomíná, že i když je taková vnitrostátní právní úprava, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, vhodná k dosažení sledovaných legitimních cílů, překračuje meze toho, co je nezbytné k dosažení těchto cílů, z důvodu kombinace jejich různých cha-

rakteristik. Tyto charakteristiky však samy o sobě tento požadavek nutně neporušují.

Za účelem zajištění plné účinnosti požadavku přiměřenosti sankcí stanoveného v čl. 20 směrnice 2014/67 je **proto povinností vnitrostátního soudu, kterému byla předložena žaloba proti takové sankci, o jakou se jedná ve věci v původním řízení, aby upustil od použití části vnitrostátní právní úpravy, z níž vyplývá nepřiměřená povaha sankcí, aby bylo dosaženo uložení přiměřených sankcí, které jsou zároveň účinné a odrazující.** Okolnost, že uložena sankce bude mírnější než sankce stanovená použitelnou vnitrostátní právní úpravou, nemůže být považována za porušení zásad právní jistoty, zákonnosti trestných činů a trestů, jakož i zákazu zpětné

účinnosti trestního práva, neboť sankce je stále přijímána podle této právní úpravy. Navíc vzhledem k tomu, že požadavek přiměřenosti stanovený v čl. 20 směrnice 2014/67 vede k omezení sankcí, které musí dodržovat všechny vnitrostátní orgány pověřené uplatňováním tohoto požadavku v rámci svých pravomocí, přičemž těmto orgánům současně umožňuje ukládat různé sankce v závislosti na závažnosti porušení na základě použitelné vnitrostátní právní úpravy, nelze mít za to, že takový požadavek porušuje zásadu rovného zacházení.

✦ Rozhodnutí za využití informačního servisu SD EU připravila
JUDr. HANA RÝDLOVÁ.

Evropský soud pro lidská práva:

K právu na náhradu škody za narození postiženého dítěte

Právo na náhradu škody, která vznikla narozením postiženého dítěte poté, co došlo k chybě nemocnice při prenatálním vyšetření, je majetkem ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2022 ve věci N. M. a další v. Francie, stížnost č. 66328/14

Shrnutí fakt:

Stěžovatelé, rodiče a jejich syn, jsou francouzští státní příslušníci, kteří žijí v Sainte-Anne de Guadeloupe. V roce 2001, když byla stěžovatelka těhotná, požádala nemocnici o provedení podrobného prenatálního vyšetření. Při tomto vyšetření nebyla zjištěna žádná abnormalita plodu. Syn, který se narodil 30. prosince 2001, však trpěl řadou malformací, tzv. „VATERL syndromem“ (neperforovaný řítní otvor, poškození ledvin, obratle a horní končetiny, asymetrie obličeje).

Rodiče, kteří se domnívali, že v rámci prenatálního vyšetření došlo k chybě, požádali o jmenování znalce. Soudem jmenovaný znalec vypracoval zprávu, ve které dospěl k závěru, že došlo k chybě při interpretaci ultrazvukových skenů, které stěžovatelka podstoupila během těhotenství. Po této zprávě rodiče podali v roce 2006 proti nemocnici žalobu na náhradu škody z důvodu nedbalého jednání. V žalobě požadovali náhradu za nepeněžitou újmu způsobenou jim a jejich synovi, dále náhradu za jim způsobenou peněžitou újmu, a rovněž náhradu výdajů souvisejících s péčí o postiženého syna. V rámci řízení o žalobě vyvstala otázka retroaktivní aplikovatelnosti ust. čl. 1 zákona ze dne 4. března 2002 (dále jen „zákon“), který vstoupil v účinnost dne 7. března 2002 a který do újmy způsobené rodičům v souvis-

losti s narozením postiženého dítěte, jehož postižení nebylo v důsledku nedbalosti zdravotnického zařízení odhaleno v rámci prenatálního vyšetření, nezahrnoval výdaje související s péčí o postižené dítě.

V roce 2008 správní soud v Amiens konstatoval, že ust. čl. 1 zákona, jež vylučuje odškodnění újmy v podobě výdajů vynaložených v souvislosti s celoživotním postižením dítěte, nepřiměřeným způsobem zasahuje do nároku rodičů na náhradu škody, jež před vstupem zákona v účinnost mohli rodiče bez problému uplatnit a legitimně očekávat jeho přiznání. Správní soud dále konstatoval, že ust. čl. 1 zákona je v rozporu s čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě a že jej nelze na daný případ aplikovat. Soud rozhodl, že nemocnice je odpovědná za způsobenou újmu z důvodu nedbalosti při monitorování těhotenství, a nařídil jí, aby uhradila veškerou újmu, jež byla způsobena rodičům a jejich synovi. Soud rovněž přikázal nemocnici uhradit v plné výši ztrátu příležitosti v podobě umělého přerušení těhotenství, již utrpěli rodiče. Nemocnice se proti tomuto rozsudku odvolala. V roce 2010 Ústavní rada rozhodla (rozsudkem č. 2010-2 QPC) o zrušení přechodných ustanovení zákona z 11. února 2005, s účinností od 12. června 2010, jež umožňovala retroaktivní aplikaci zákona.

V listopadu 2010 odvolací správní soud v Douai odmítl, s odkazem na uvedené rozhodnutí Ústavní rady, aplikovat ustanovení zákona, přičemž potvrdil, že mezi nedbalostí na straně nemocnice a způsobenou újmu rodičům existovala příčinná souvislost. Odvolací správní soud odmítl při-

znat náhradu škody za újmu způsobenou synovi, a to z důvodu, že jeho postižení vyplývá z jeho genetické dispozice, a tudíž není dána příčinná souvislost mezi nedbalostním jednáním nemocnice a vzniklou újmou. Soud přiznal náhradu škody pouze rodičům.

Jak nemocnice, tak stěžovatelé podali dovolání. Conseil d'État v roce 2014 rozhodl, že dotčené ustanovení zákona bylo na předmětný spor aplikovatelné, jelikož stěžovatelé podali žalobu na náhradu škody po 7. březnu 2002, tj. datu, kdy zákon vstoupil v účinnost. Conseil d'État zrušil rozhodnutí odvolacího správního soudu z důvodu chybného právního posouzení věci. Vzhledem k tomu, že stěžovatelé nezhájili řízení o náhradu škody před 7. březnem 2002, datem vstupu v účinnost nové právní úpravy, neměli, dle mínění Conseil d'État, právo domáhat se náhrady škody v souvislosti s péčí o postiženého syna. Conseil d'État vyloučil jakoukoli náhradu škody za újmu způsobenou dítěti. Zároveň konstatoval, že existuje nesporná příčinná souvislost mezi utrpěnou újmou rodičů a nedbalostí ze strany nemocnice při provádění ultrazvukového vyšetření – jelikož se rodiče nemohli dozvědět o vážném a nevléčitelném stavu jejich nenarozeného dítěte, nemohli využít možnosti interrupce, jak umožňovala příslušná legislativa. Conseil d'État uzavřel, že požadavek rodičů, aby náklady spojené se zdravotním postižením jejich syna nesla nemocnice, nelze akceptovat, a to s ohledem na to, že ustanovení zákona zakazují, aby náklady související se zdravotním postižením dítěte, jež nebylo odhaleno během těhotenství, byly zahrnuty do náhrady škody přiznané rodičům. Pokud jde o nemateriální újmu rodičů související s narušením jejich života, náhrada škody byla soudem zvýšena na 80 000 eur (na 40 000 eur každému z rodičů).

Předmět stížnosti:

Stěžovatelé namítali, že v důsledku aplikace dotčeného zákona v řízení před Conseil d'État jim nebyla přiznána náhrada škody za výdaje spojené s péčí o postiženého syna, čímž mělo dojít k porušení jejich práva na ochranu majetku (čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě), a dále k porušení jejich práva na zákaz diskriminace [čl. 14 Úmluvy (ve spojení s čl. 1 Protokolu č. 1)].

Rozhodnutí ESLP:

Ani nemocnice, ani vláda nerozporovaly to, že chybné prenatalní ultrazvukové vyšetření bylo nedbalostí, v jejímž důsledku byla způsobena škoda. S ohledem na zásady francouzského práva a ustálenou judikaturu vztahující se k odpovědnosti za škodu, podle nichž nárok na náhradu škody vzniká, jakmile nastane událost, která je příčinou vzniku škody (bez ohledu na datum podání žaloby na náhradu škody), stěžovatelé-rodice mohli legitimně očekávat, že jim bude přiznána náhrada za újmu, kterou utrpěli, a jež odpovídá nákladům za péči o jejich zdravotně postižené dítě, jakmile tato škoda vznikla, tedy okamžikem, kdy se dítě narodilo. Datum vzniku škodné události, jež zakládá nárok na náhradu škody, dává vznik legitimnímu očekávání. Vyplývá tedy, že stěžovatelé-rodice měli nárok, u něž mohli le-

gitimně očekávat, že bude posouzen v souladu s příslušnými zákonnými ustanoveními o odpovědnosti za nedbalost, jelikož se jednalo o škodu, která vznikla před přijetím napadeného zákona. Stěžovatelé-rodice měli tudíž „majetek“ ve smyslu první věty čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Není pochyb o tom, že skutečnost, že na žalobní návrh stěžovatelů-rodiců byla aplikována ustanovení zákona, jež vylučovala možnost kompenzace nákladů za péči o jejich postiženého syna, představovala takový zásah do jejich majetkových práv, jež lze označit za odnětí majetku. Je třeba dále posoudit, zda se jedná o zásah, který je v souladu s čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Všechna přechodná ustanovení, jež umožňovala retroaktivní aplikaci zákona, byla zrušena rozhodnutím Ústavní rady č. 2010-2 QPC. Zákon tak již není možné použít na skutečnosti, které nastaly před vstupem zákona v účinnost. K tomu je nutné zmínit, že Conseil d'État a Cour de cassation interpretovaly ustanovení napadeného zákona odlišně. Cour de cassation odmítl jeho aplikovatelnost na skutečnosti, které nastaly před 7. březnem 2002, datem vstupu v účinnost zákona, a to bez ohledu na datum, kdy bylo zahájeno řízení o náhradu škody.

Za těchto okolností nelze konstatovat, že zásah do práv stěžovatelů vyplývající z aplikace ustanovení napadeného zákona ze strany Conseil d'État byl založen na ustálené judikatuře vnitrostátních soudů. Nelze shledat, že zásah do majetkových práv stěžovatelů-rodiců se zpětným účinkem je v „souladu se zákonem“ ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. V daném případě tedy došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě ve vztahu ke stěžovatelům-rodicům. S ohledem na to, že bylo shledáno porušení práva stěžovatelů-rodiců na pokojné užívání jejich majetku, není nutné již přezkoumávat jejich stížnost na porušení čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

✦ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhyji

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

inzerce

Radim Chalupa:

Zákon směnečný a šekový – komentář směnečné části. Zákon o mezinárodním právu soukromém – komentář směnečné části

Leges, Praha 2021, 646 stran,
1 190 Kč.

Na konci roku 2021 vyšel v nakladatelství Leges další z řady komentářů JUDr. Radima Chalupy, Ph.D., zaměřený na oblast směnečného práva podle zákona směnečného a šekového a tentokrát i směnečné části zákona o mezinárodním právu soukromém. Tento komentář navazuje na úspěšnou řadu předchozích dvou vydání (1996, 2006) autorova směnečného komentáře u nakladatelství Linde.

Radim Chalupa se dlouhodobě (více než 25 let) specializuje na oblast směnečného práva, již se věnuje jak ve své advokátní praxi, tak v publikační činnosti. Autorsky patří mezi stálice a experty v oboru – jeho komentáře doplňují řady komentářů od autorů doc. JUDr. Josefa Kotáška, Ph.D. (Wolters Kluwer), a JUDr. Zdeňka Kovaříka (C. H. Beck). Je autorem i dalších směnečných monografií, výběrově např. *Směnka v soudním řízení* (Leges, 2017), *Zajišťovací směnka* (Linde, 2009) nebo *Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty)* (Leges, 2019).

Recenzovaná publikace přináší čtenáři **kompletní a dobře strukturovaný komentář**, který ocení široká odborná veřejnost. Jedná se o **podrobný výklad čl. I a části čl. III zákona směnečného a šekového**, tedy těch ustanovení, která se věnují problematice smének, a **ustanovení zákona o mezinárodním právu soukromém, jež regulují kolizní oblast směnečných vztahů**. V nové verzi komentáře autor rezignoval na komentování šekové části zákona směnečného a šekového, pravděpodobně z důvodu zcela zanedbatelného využívání šeků v české obchodní praxi.

Oproti předchozímu komentáři Radima Chalupy (2006) se jedná o publikaci, která **reflektuje změny, jež nastolila nová právní úprava soukromého práva v občanském zákoníku a v zákoně o zvláštních řízeních soudních (zejména ve vzta-**

hu k umoření směnky), doplněná o nové závěry rozhodovací praxe českých soudů a doktríny, které hrají v oblasti směnečného práva stěžejní roli. Ve vztahu k původnímu komentáři, z nějž obsahově vychází, se jedná o dílo výrazně přepracované a upravené – jen málokteré komentované ustanovení zůstalo beze změny. Autor také nově do díla začlenil také publikované názory ostatních respektovaných odborníků na směnečné právo.

Autor je známý tím, že se nebojí zaujmout postoje ke kontroverzním aspektům směnečné doktríny, a to i za cenu, že jeho názory nejsou vždy respektovány. Jedná se např. o ojedinělý názor, že indosament má vedle převodního, záručního a legitimačního účinku i účinek abstrakční; apologetika tohoto závěru je obsažena v komentáři k § 17 zákona směnečného a šekového. Autor dále zastává názor, že směnku lze převést tzv. převodním vyplněním blankoindosamentu, což je opět názor ojedinělý (názor a argumentaci v jeho prospěch ale lze nalézt v textu § 14 zákona směnečného a šekového). Ačkoliv lze s autorem v některých prezentovaných názorech polemizovat či nesouhlasit (např. s dovozením nicotnosti směnky v případě absence některé z podstatných náležitostí směnky vyjma nedovolené uvedení data splatnosti, kde autor dovozuje neplatnost směnky), v odborné oblasti lze vyvolání diskuse kvitovat.

V jednotlivostech lze poukázat zejména na zajímavý posun v obsahu komentáře k § 10 zákona směnečného a šekového, kde autor zpochybňuje správnost rozhodovací praxe soudů v otázce posuzování zápisů do blankosměnky nebo neúplné směnky, které nemají povahu využití vyplňovacího práva, když předkládá názor, že neoprávněné zápisy

do textu blankosměnky nebo neúplné směnky nelze podříditi právnímu režimu vyplnění blankosměnky – doplnění textu listiny na úplnou směnku dělí na vyplnění blankosměnky, bezprávné doplnění blankosměnky a bezprávné doplnění neúplné směnky, když bezprávnému doplnění blankosměnky a bezprávnému doplnění neúplné směnky přiřazuje statut neoprávněných zásahů do neúplné listiny, který osobám podepsaným na směnce poskytuje absolutní obranu proti uplatněnému směnečnému nároku. Na tento text navazuje i nově zpracovaný výklad k § 69 zákona směnečného a šekového o změnách textu směnky.

V § 32 zákona směnečného a šekového autor mj. představuje nově koncipovaný pohled na námitkové postavení avalisty, v němž dovozuje potřebu umožnit směnečnému rukojmímu uplatňovat kauzální námítky, které nevycházejí z jeho vlastního vztahu ke směnečnému věřiteli. Nově zpracované jsou také texty k § 43 (výkon postihu) a § 44 (protestace) zákona směnečného a šekového s tím, že se jedná o reflexi změn v insolvenčním právu. Zajímavě je uchopena také problematika protiplnění při placení směnečného dluhu zpracovaná v textech k ust. § 39, 51 a 62 zákona směnečného a šekového – poukazují zejména na zpracování problematiky dílčího plnění postihovým dlužníkem, když zpracování tohoto tématu se výrazně odlišuje od pohledu dalších autorů.

Zajímavých témat zpracovaných Radimem Chalupou v předložené publikaci je řada a zaslouží si čtenářovu pozornost. Doporučuji ji rozhodně k přečtení a následnému využití při práci se směnečným a šekovým zákonem, když zcela jistě dobře poslouží jak odborníkům (zejména advokátům praktikujícím směnečné právo), tak laikům. Je psána srozumitelným a čtenářsky komfortním způsobem a zaměřuje se na podstatné otázky trápící teorii i praxi. Čtenáři ocení také přehled judikatury, který je obsažen na konci každého komentovaného ustanovení. Předložená publikace by měla doplnit knihovničku každého, kdo se zajímá o oblast směnečného práva.

❖ doc. JUDr. DANA ONDREJOVÁ, Ph.D.,
advokátka v Praze, docentka
na Katedře obchodního práva Právnické
fakulty MU v Brně

Alena Bányaiová:

Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky

Wolters Kluwer ČR, Praha 2021,
244 stran, 638 Kč.

Zkušená autorka JUDr. Alena Bányaiová, CSc., předkládá právnické obci monografii na téma „*Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky*“. Téma v právní praxi velmi živé, aktuální, avšak s nemalými teoretickými problémy. O aktuálnosti tématu přesvědčivě vypovídá i mnohdy rozporuplná soudní judikatura, která nejednotně řeší otázku výše nepřiměřeného úroku, a to jak ve vztahu k dobrým mravům, tak i lichvě. Proto je předkládaná publikace mimořádně aktuální a může aplikační praxi přinést dostatek pádných argumentů pro nalezení spravedlivého řešení sporů.

Autorka využila svých bohatých teoretických znalostí podpořených výtečnou znalostí právní praxe a předkládá čtenáři hutný a zasvěcený výklad dané problematiky, včetně kritických úvah směrem jak k zákonodárci, tak i k právní (zejména soudní) praxi. Výborně zná genezi platné právní úpravy prodlení, která má svůj základ v dnes již zrušeném obchodním zákoníku. Právě tyto její poznatky a zkušenosti autorce dovoluují se věcně a kvalifikovaně vyjadřovat k bohaté judikatorní tvorbě Nejvyššího soudu i Ústavního soudu včetně závěru, zda konkrétní soudní rozhodnutí je i dnes nadále použitelné. Rád konstatuji, že četnost autorkou citovaných soudních rozhodnutí spolu s jejich analýzou, vyhodnocením, včetně vyvození obecnějších závěrů a dalšího pravděpodobného směru judikatorního vývoje, jsem v odborné literatuře již dlouho neviděl.

Autorka předloženou práci rozdělila přehledně na čtyři části, které jsou obsahově organicky propojeny.

První část je věnována vymezení pojmu prodlení dlužníka, jeho počátku a konci a případným následkům.

Jako následek prodlení nastupuje **úrok z prodlení**, který autorka podrobně analyzuje v **části druhé**. Podle autorky je funkce úroků z prodlení kompenzační, protože poskytuje věřiteli náhradu za neprávem zadržené fi-

nanční prostředky, preventivní, neboť hrozba platby úroku z prodlení motivuje dlužníka k včasnému plnění jeho povinností, a konečně je působení úroků z prodlení svou povahou i sankční.

Mimořádně zajímavá je pasáž knihy věnovaná výši úroků z prodlení, která – bylo již řečeno – v praxi vyvolává těžkosti při sjednávání jejich maximální výše. Autorka stanoví jako limit autonomie vůle smluvních stran hledisko dobrých mravů. Správně připomíná i ústavní rozměr určení výše úroků z prodlení, když seznamuje čtenáře mj. s nálezem Ústavního soudu II. ÚS 3194/18, podle kterého úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně je protiústavní, aniž by bylo třeba zkoumat konkrétní okolnosti případu.

Autorka se ve své práci zabývá i řadou otázek, které mají obecnější teoretický dopad. Obzvláště mě zaujaly pasáže o úrocích z prodlení a zneužití práva (str. 43), již zmíněné limity smluvní svobody při sjednávání úroků z prodlení (str. 56), moderace úroků z prodlení soudem ve vztahu k ust. § 577 o. z., jakož i rozumný a obecně akceptovatelný výklad § 1972 o. z. Vztah úroku z prodlení k jiným sankcím za prodlení autorka řeší s přehledem na str. 73. Komplexnost výkladu posiluje i autorčin exkurz do veřejnoprávních předpisů, které rovněž upravují úrok z prodlení jako sankci (str. 112 a násl.). Vhodně zvolený příklad daňového řádu je velmi užitečný.

Autorka nesetřvala jen na důkladném rozboru úroků z prodlení, ale správně k tématu přiřazuje i **zasvěcený pohled na smluvní pokutu**, která prošla pozoruhodným legislativním vývojem a jako taková je předmětem mnoha literárních zpracování. Její organické propojení s úrokem z prodlení je však mimořádně

záslužné a umožnilo autorce podrobně se vypořádat s různými i shodnými aspekty obou institutů. Právě tento rozbor **je podstatou třetí části monografie**, ve které konstatuje, že funkce smluvní pokuty je v právu podobná jako funkce úroků z prodlení. Tento závěr potvrzuje i Nejvyšší soud, podle kterého jsou smluvní úroky z prodlení a smluvní pokuta instituty velmi blízké, funkčně téměř totožné, a proto si nelze sjednat pro případ prodlení s placením nájemného nejen smluvní pokutu, ale ani smluvní úrok z prodlení, neboť by tím byl obcházen výslovný zákaz upravený v § 2239 o. z. Při prodlení s placením nájemného je nájemce bytu povinen zaplatit úrok z prodlení ve výši stanovené nařízením vlády č. 351/2013 Sb., smluvní úrok z prodlení nelze sjednat nad tuto výši (rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2019, sp. zn. 26 Cdo 2059/2018, publikováno pod č. 3/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Právní obec zajisté ocení připojený **procesní výklad o nákladech spojených s uplatněním pohledávky, který zahrnuje jak následky prodlení úroku z prodlení, tak i smluvní pokuty**. Tato část představuje **závěrečnou část** posuzované monografie.

Závěrem vyzdvihuji – kromě již zmíněné výtečné znalosti soudní judikatury – i vyčerpávající přehled literatury, monografické i časopisecké, znalost evropských směrnic, jimiž autorka vhodně argumentuje s cílem naplnit obsah a účel zákona, který upravuje zkoumané instituty. Připočteme-li k obsahové stránce i výbornou jazykovou a stylistickou úroveň práce, lze na adresu autorky vyslovit jen slova uznání.

Předloženou monografii JUDr. Aleny Bányaiové, CSc., doporučuji k přečtení každému praktickému juristovi. Kniha, která vyšla v řadě *Právo prakticky*, je nabitá informacemi a pro svou přehlednost, která je nepochybně odrazem autorčiných bohatých pedagogických zkušeností, je navíc dobře využitelná i pro čtenáře z řad studentstva. V neposlední řadě posuzovaná monografie představuje vítané obohacení vědeckého diskurzu na zpracované téma.

♣ prof. JUDr. JAN DVOŘÁK, CSc., vedoucí
Katedry občanského práva Právnické
fakulty UK v Praze

Jindřiška Sylová, Martin Kavěna, Eva Tetourová, Jan Němec a kolektiv:

Jednací řád Poslanecké sněmovny. Komentář

Wolters Kluwer ČR, Praha 2021, 892 stran, 2 650 Kč.

V prosinci loňského roku byl v nakladatelství Wolters Kluwer ČR vydán komentář k zákonu č. 90/1995 Sb., o jednáním řádu Poslanecké sněmovny (dále jen „JŘPS“), který vznikl v kolektivu celkem třinácti autorů. Úvodem se sluší jmenovitě uvést jednotlivé členy autorského kolektivu: Jindřiška Sylová, Petra Bartošková, Jana Francová, Martin Kavěna, Petr Kolář, Daniela Mazancová Dupláková, Jan Němec, Darina Nezkusilová, Josef Palán, Štěpán Pecháček, Michal Pohl, Eva Tetourová a Petr Valenta.

Nejprve je třeba poukázat na to, že JŘPS, kterému dle mého názoru dlouhodobě nebyla věnována přílišná pozornost, patří v současné době mezi vůbec nejdiskutovanější právní předpisy, a to nejen v odborných právnických rozpravách, ale i v mediálních sděleních či laických debatách. Zájem o tento právní předpis, a především o úvahy ohledně jeho výkladu a možností novelizace, se dostal do popředí na počátku letošního roku, kdy schůze dolní komory parlamentu byly poznamenány rozsáhlými a vleklými obstrukcemi ze strany opozičních politických subjektů. Sněmovní obstrukce nepředstavují nic mimořádného (ostatně lze je považovat za zcela legitimní) a v českém prostředí k nim již v minulosti opakovaně docházelo, nicméně až doposud nedosahovaly takové intenzity, která by vedla k faktickému zablokování chodu Poslanecké sněmovny. Několikahodinové výstupy jednotlivých poslanců, které byly předem avizovány jako úmyslné zdržování projednání navržených bodů, se proto staly předmětem zájmu nejen odborné veřejnosti, což vyvolalo diskusi ohledně interpretace či novelizace JŘPS. Resp. přesněji řečeno, uvedené vyvolalo zájem o úvahy *de lege lata* a *de lege ferenda* ohledně konkrétních ustanovení v tom směru, aby mohly být opoziční obstrukce určitým způsobem regulovány. Domnívám se, že laická veřejnost, která se s aplikací

JŘPS běžně nesetkává, neměla až doposud příliš rozšířené povědomí o existenci tohoto zákona, což se nyní změnilo.

JŘPS je mimořádně důležitým právním předpisem, proto bez ohledu na naznačené aktuální souvislosti považuji vydání komentáře k němu za velmi významný počín. Je třeba podtrhnout, že **jde o vůbec první komentář, který byl k tomuto zákonu vydán.** Ostatně samotná skutečnost, že po téměř dvaceti sedmi letech od účinnosti JŘPS nebyl až doposud rozpracován v komentářové literatuře, potvrzuje ve srovnání s ostatními právními předpisy výše naznačený nezáměr.

Komentář se po předmluvě a obvyklých úvodních ustanoveních (dedikace, seznam použitých zkratk, přehled ustanovení zpracovaných jednotlivými autory) **člení shodně jako JŘPS na 21 částí, které jsou rovněž shodně nadepsány jako jednotlivé části tohoto zákona.** Dále obsahuje **dvě přílohy k JŘPS**, a to: 1. Jednací řád vyšetřovací komise, 2. Volební řád pro volby konané Poslaneckou sněmovnou a pro nominace vyžadující souhlas Poslanecké sněmovny, přičemž jednotlivá ustanovení uvedených příloh jsou taktéž autory komentována.

Považuji za důležité pozastavit se u předmluvy ke komentáři, která je nadepsána jako „*Předmluva: Historie, politologie a jednací řád*“. JŘPS totiž není typickým jednacím řádem určitého subjektu, který by byl toliko souborem formálních či technických pravidel, ale svým obsahem přesahuje i do jiných oblastí, zejména pak do ústavního, správního a trestního práva či politologie. Právě tyto souvislosti jsou v obecné rovině zmíněny v předmluvě a dále jsou podrobněji rozvedeny u každého jednotlivého komentovaného ustanovení. Každé komentované

ustanovení obsahuje tzv. politologický úvod, v němž je nastíněn mezinárodně komparativní a politický kontext, a právě v tomto kontextu je dle mého názoru nutné vykládat konkrétní zákonná ustanovení. Politologické úvody, které byly autory sepsány velmi pečlivě, tak představují důležitý zdroj poznání, který umožňuje nahlížet na jednotlivá ustanovení JŘPS skutečně komplexně, a navíc jsou psány velmi čtivě.

Pokud jde o jednotlivá komentovaná ustanovení, i v tomto případě je text autorů mimořádně zajímavý. JŘPS sice obsahuje závazná procesní pravidla, avšak ta jsou v aplikační praxi (často operativně při probíhající schůzi) vykládána ze strany jednotlivých členů Poslanecké sněmovny, kteří ne vždy disponují právními vzděláními, různě, což v některých případech vedlo k takovému výkladu, se kterým by bylo vhodné polemizovat. A právě i tyto výklady a postupy autorů sledují a přenášejí je do svého výkladu. **V komentáři tak shromáždili dosavadní zkušenosti s výkladem procesních pravidel, které jsou doloženy citacemi stenoprotokolů a sněmovních tisků. Shrnutí dosavadních zkušeností a praxe považují za velmi přínosné.** Autoři tímto poskytují skutečně komplexní a vyčerpávající výklad.

Podle informací od vydavatele je publikace určena nejen státním zaměstnancům a členům Poslanecké sněmovny, ale také dalším zájemcům o hlubší vzhled do fungování sněmovny. Domnívám se, že s ohledem na výše uvedené, kdy JŘPS patří v současné době mezi diskutované právní předpisy a lze očekávat rozpravy zejména o otázce jeho případných změn, by předmětná publikace mohla oslovit i mnohem širší okruh čtenářů. Pokud však úvahy ohledně možností změn JŘPS budou motivovány výhradně tím, aby mohlo být v budoucnu zamezeno případným obstrukcím ze strany opozičních politických subjektů, budou jakékoli změny tohoto typu velmi citlivým tématem a určitě by jim měla předcházet velmi podrobná diskuse, přičemž tento komentář by mohl být velmi přínosným zdrojem pro vedení odborných úvah.

♣ JUDr. Ing. MARTIN ADAMEC, Ph.D.,
odborný asistent na Katedře správního práva
a správní vědy Právnické fakulty Univerzity
Karlovy a advokát v Praze

Z kárné praxe

Věcný a střizlivý projev advokáta

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a 3 Etického kodexu

Kárně obviněný advokát byl uznán kárně vinným tím, že v rámci obhajoby klienta, který byl obžalován, protože v diskusi na sociální síti Facebook, pod fotografií žáků 1. třídy *Základní školy s rozšířeným vyučováním informatiky a výpočetní techniky, Teplice, Plynářská 2953, 415 01 Teplice, mimo jiné i s romskými, vietnamskými a arabskými jmény, napsal komentář: „Ještě že jsou ze ZŠ Plynářská. Řešení se přímo nabízí. Neříkej, že Tě to nenapadlo!!!“, poskytl externímu spolupracovníkovi serveru iROZHLAS.cz, rozhovor, ve kterém se vyjádřil k jednání klienta tak, že mu připadá vtípné, a to slovy: „Je to klasický černý humor. Jako jsem uváděl ve své závěrečné řeči vtíp o Židech – je to založené na dvojsmyslu a na nějaké historické znalosti. Celý černý humor je založený na jakési brutalitě.“ a „Než jsem převzal zastoupení a viděl to na internetu, tak jsem se tomu zasmál.“*

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 9. 6. 2021, sp. zn. K 2/2021

Kárné opatření – napomenutí.

Z odůvodnění:

Obhajoba kárně obviněného byla vedena tak, že předmětný komentář nebyl podněcováním k rasové nesnášenlivosti, ale černým humorem. Kauza byla silně medializovaná, a tak, v souladu se svou povinností hájit zájmy klienta, kárně obviněný poskytl rozhovor, kde se ke kauze vyjádřil. Rozhovor navíc proběhl v mezidobí mezi závěrečnými řečmi a vyhlášením meritorního rozhodnutí soudu, bylo tedy logické, že kárně obviněný odpovídal konzistentně s obhajobou klienta před soudem. Pokud by jeho odpovědi na otázky novináře byly kárným proviněním, znamenalo by to, že by byl advokát *de facto* povinen klienta odsuzovat a stavovský zájem na důstojnosti advokáta by byl nadřazen zájmu klienta. V rámci ústního jednání kárně obviněný dále doplnil, že se inkriminovanému výroku skutečně zasmál ještě před převzetím obhajoby a že tedy jeho odpověď novináři, že se výroku zasmál, nebyla vědomě nepravdivá.

Kárně obviněný ve svých vyjádřeních zdůrazňoval, že své výroky činil v rámci obhajoby svého klienta a že se jednalo nikoliv o jeho iniciativu, ale o reakci na otázky novináře, na něž musel z logiky věci odpovídat v souladu se zvolenou obhajobou, která spočívala v argumentaci, že výrok klienta byl pouhým černým humorem. V reakci na dotazy během ústního jednání kárně obviněný dále upřesnil, že výroku klienta se zasmál, protože jej považoval za „vtipný sarkasmus na protěžovaný multikulturalismus“. V odpovědi na další dotaz pak upřesnil, že se při svých výrociích, byť činěných v rámci obhajoby, nemusel nijak odosobňovat (vzdát se své osobnosti). Narážel tím na jím v závěrečné řeči uváděný citát Kamilla Reslera, který v nezkrácené verzi zní: „Lidská společnost dává obhájce obžalovanému jako posledního pomocníka a přítele, obhájce je povinen obžalovanému sloužití poctivě a věrně... Obhájce musí tedy zapomenout na své vlastní cítilení a smýšlení, vzdát se své osobnosti a, ať je mu to sebetpříč, konat svou povinnost do všech důsledků.“¹

Dle kárného senátu tyto odpovědi kárně obviněného nasvědčují závěru, že i když kárně obviněný činil své výroky vytknuté kárnou žalobou primárně pro účely obhajoby svého klienta a pouze v reakci na otázky novináře, vyjadřoval tím zároveň i názor svůj, a nejednalo se tedy o to, že by se musel v rámci obhajoby svého klienta jakkoliv odosobňovat. Nešlo tedy o to, že by vystupoval pouze jako *alter ego* klienta, ale prezentoval tím i osobní názor advokáta.

Pokud jde o právní rámec, který je třeba aplikovat na výše objasněný skutkový stav, relevantní je především ust. § 17 zákona o advokacii a rovněž čl. 4 odst. 1 a 3 Etického kodexu, tedy že advokát je všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu a projevy advokáta v souvislosti s výkonem advokacie jsou věcné, střizlivé, a nikoliv vědomě nepravdivé.

Tato obecně formulovaná ustanovení je třeba dále vykládat v kontextu práva na svobodu projevu, které samozřejmě náleží i osobě v postavení advokáta a požívá právní ochrany vyšší právní síly (v ústavněprávní a mezinárodněprávní rovině). V tomto směru existuje poměrně bohatá judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále „ESLP“), která poskytuje relevantní vodítka, jež je třeba zohlednit i v kontextu projednávané věci. Předmětem výkladu je logicky především čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z r. 1950 (dále „Úmluva“), který chrání svobodu projevu.

1 P. Toman, O. Šebesta: Advokáti proti totalitě: Kamill Resler, Jiří Křížek, Jaroslav Borkovec, Rastislav Váhala, František Hejný, Dagmar Burešová, Otakar Motejl, Ján Čarnogurský, Jiří Machourek, Milan Hulík, Mladá fronta, Praha 2019, str. 23.

Kárný senát pro ilustraci uvádí, že ESLP se právem advokáta na svobodu projevu při výkonu své profese zabýval v různých, skutkově a právně velmi pestrých případech. Tak např. ve věci *Szpiler proti Francii* (věc č. 2316/15 ze dne 25. 1. 2018) ESLP uvedl, že není porušením práva na svobodu projevu advokáta, pokud advokát dostane kárné opatření ve formě napomenutí za to, že ve svém vyjádření pro média označí po skončení soudního řízení (kde zastupoval rodinu oběti trestného činu) hlavního prokurátora za „genetického zrádce“ s poukazem na to, že jeho otec údajně kolaboval s nacisty. Ve věci *Ravelo proti Španělsku* (věc č. 48074/10 ze dne 12. 1. 2016) naopak ESLP shledal porušením čl. 10 Úmluvy odsouzení advokáta v trestním řízení za pomluvu, která spočívala v tom, že v písemném dokumentu adresovaném soudkyni (která soudila občanskoprávní spor, v němž zastupoval klienta) použil velmi nezdvořilých výrazů. ESLP zohlednil, že o tomto dokumentu věděly pouze strany řízení a dotčená soudkyně a dokument se týkal jejího chování během dotčeného občanskoprávního řízení, a byl tedy předložen v kontextu věci, kde advokát zastupoval svého klienta. ESLP uvedl, že trestní odsouzení pana Ravela bylo způsobitelné odradit advokáty povoláné k ochraně zájmů jejich klientů. Jedním z nejvýznamnějších rozhodnutí ESLP k dané problematice je pak rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Morice proti Francii* (věc č. 29369/10 ze dne 24. 4. 2015), kde velký senát shledal porušením čl. 10 Úmluvy, že stěžovatel (advokát) byl odsouzen v trestním řízení za pomluvu, když mj. v médiích obvinil soudce, kteří (dříve) řešili případ týkající se jeho klientky, ze spikleneckví.

Z judikatury ESLP vyplývají pro projednávanou věc zejména následující relevantní závěry – **projevy advokáta učiněné v soudní síni v rámci obhajoby svého klienta požívají vysoké míry ochrany** [srov. věc *Morice*, citovanou výše, bod 137, též *Nikula proti Finsku* (věc č. 31611/96), body 49 a 54]. **Projevy advokáta učiněné mimo soudní síň požívají nižší míru ochrany, nicméně ESLP výslovně připouští, že obhajoba klienta může být prováděna i skrze mediální vystoupení advokáta** [srov. *Morice*, bod 138, též *Mor proti Francii* (věc č. 28198/09), bod 59, případně též *Alfantakis proti Řecku* (věc č. 49330/07), bod 33]. **To nicméně neznamená, že svoboda projevu advokáta je zcela neomezená, pokud je činěna v rámci obhajoby. Advokát je vždy vázán povinností jednat diskrétně, čestně a důstojně**, a tedy ani jeho vystoupení činěná v rámci obhajoby nesmí sklouzávat k urážkám nebo být zjevně neopodstatněná (srov. *Morice*, body 133, 138 a 139 a judikatura tam citovaná).

Při aplikaci právě uvedených principů na projednávaný případ došel kárný senát k závěru, že výroky vyřčené kárně obviněným byly primárně činěny v rámci obhajoby jeho klienta. Jak ESLP výslovně připouští, tuto obhajobu totiž lze provádět i prostřednictvím médií. V posuzovaném případě navíc kárně obviněný advokát sám média nijak aktivně nevyhledával a pouze odpovídal na otázky mu kladené.

Vyroky advokáta činěné v rámci obhajoby klienta musí s ohledem na roli advokáta a jeho úkoly v rámci soudního procesu požívat vyšší míru ochrany než prosté vyjadřování advokáta mimo rámec obhajoby (či ochrany jiných zájmů klienta). Advokát při své práci naplňuje ústavní právo

klienta na právní pomoc a je tak povinen činit i ve vztahu k jednáním klienta, která mohou být považována za zavrženíhodná. Kárný senát se v tomto ohledu ztotožňuje s výše uváděným citátem Kamilla Reslera a uvědomuje si, že pokud by byli advokáti přísně postihováni za své výroky činěné v rámci obhajoby svých klientů, mohlo by to skutečně mít, výše citovanými slovy ESLP, „odrazující účinky“ (*chilling effect*) od řádného a nebojácného výkonu jejich profese. Jakkoliv se to obecné veřejnosti [a tím méně (některým) státním zástupcům stojícím z povahy věci na druhé straně trestního procesu] nemusí zdát důležité v dobách demokratických, je to jeden z předpokladů toho, aby se (nejen) do naší země nevrátily poměry totalitní či polototalitní. Nejen již citovaná kniha *Advokáti proti totalitě* nám připomíná doby 50. let 20. století, kdy potlačení (svobodné) role advokáta šlo tak daleko, že někteří obhájci navrhovali svým klientům tresty smrti. Toto historické memento je třeba mít při rozhodování o projevech advokáta činěných v rámci obhajoby vždy na paměti.

Jak však bylo uvedeno výše, **i výroky činěné v rámci obhajoby či v přímé souvislosti s ní mají (a musí mít) své meze**. Advokát se nemůže uchýlovat k urážkám či tvrzením bez jakéhokoliv skutkového základu, nemůže se tedy např. úspěšně dovolávat ochrany svobody projevu [jak plyne z věci *Szpiler proti Francii* (věc č. 2316/15) ze dne 25. 1. 2018], když nazve prokurátora genetickým zrádce. Toto ostatně reflektuje i Etický kodex ve svém čl. 4 odst. 3, když požaduje, aby výroky advokáta byly věcné, střízlivé, a nikoliv vědomě nepravdivé.

Nahlíženo touto optikou došel kárný senát většinou k závěru, že **výroky kárně obviněného, v rozsahu, v jakém byly činěny pro účely obhajoby, nevystoupily z mezí přípustného projevu advokáta**. Zcela nepochybně to platí o prvním vytýkaném výroku, který zní: „*Je to klasický černý humor. Jako jsem uváděl ve své závěrečné řeči vtip o Židech – je to založené na dvojsmyslu a na nějaké historické znalosti. Celý černý humor je založený na jakési brutalitě.*“ Zde kárně obviněný v zásadě pouze shrnuje teze své obhajoby, a dokonce připomíná část své závěrečné řeči učiněné při jednání před soudem. Jakkoliv zavrženíhodným může shledávat kárný senát jednání klienta kárně obviněného (pokud se událo tak, jak bylo popsáno), nemění to nic na tom, že obhajoba založená na tezi, že se ze strany klienta jednalo „pouze“ o černý humor, není sama o sobě nijak nezákonná či v rozporu se stávkovými předpisy. Kárně obviněný zde nečiní nic více, než že seznamuje novináře s obsahem své obhajoby, která sama o sobě je přípustná (a zřejmě byla i úspěšná, pokud prvoinstanční soud klienta kárně obviněného skutečně ve svém prvním rozhodnutí zprostil viny). I když tedy tento výrok nezakládá sám o sobě kárné provinění, je ponechán v popisu kárného skutku jako součást popisu situace, ve které se relevantní jednání kárně obviněného odehrálo.

Pokud jde o druhý vytýkaný výrok, tedy „*Než jsem převzal zastoupení a viděl to na internetu, tak jsem se tomu zasmál*“, **zde je posouzení složitější. Advokát zde totiž prezentuje svůj vlastní postoj k jednání klienta, a to dokonce ve vztahu k času, kdy ještě nebyl jeho obhájcem a kdy tedy nešlo o jednání v rámci obhajoby**. Kárně obviněný se zde totiž přiznává

vá, že se smál výroku (osoby, která ještě nebyla jeho klientem), který dle kárného senátu nepochybně (bez ohledu na to, zda byl myšlen „jen“ jako černý humor, či nikoliv) vyvolává analogii s nacistickými vyhlazovacími tábory druhé světové války a jako takový je zavrženíhodný.² Pokud by však dotčený výrok kárně obviněného byl v rozhovoru s novinářem učiněn čistě a jen pro účely obhajoby, většina kárného senátu by se přikláněla k tomu, že v kontextu dané situace by se stále ještě jednalo o výrok přípustný, jakkoliv hraniční. Samozřejmě, advokát nesmí činit výroky vědomě nepravdivé, kárný senát tedy vychází z toho, že se kárně obviněný výroku svého klienta, když jej poprvé viděl, opravdu zasmál, jak ostatně kárně obviněný celou dobu tvrdí a provedené dokazování tuto skutečnost nezpochybnilo. Samotný smích ovšem nemůže být kárným proviněním, protože, jak ve své závěrečné řeči upozornil i kárný žalobce, lidé se někdy bezděčně a nekontrolovaně zasmějí i věcmi, které jim po zralejší úvaze již vtípné nepřipadají. Skutečnost, že se advokát v soukromí zasměje něčemu nepatřičnému, by tedy bez dalšího neměla zakládat kárné provinění, které je závažným či opakovaným porušením stavovských předpisů. Pokud se k tomu následně advokát „přizná“ v reakci na otázku novináře a činí tak čistě pro účely obhajoby svého klienta, neměl by ani za toto být kárně stíhán. Pokud by totiž skutečnost, že se tomu zasmál, zapřel, učinil by *de facto* výrok vědomě nepravdivý, a navíc by ještě oslabil základní tezi své obhajoby. Jestliže totiž obhájce tvrdí, že jednání klienta bylo myšleno jako vtíp a následně ještě před vynesemím rozsudku do médií uvede, že jemu samotnému to vtípné nepřipadá, věrohodnost samotné obhajoby to jistě významně snižuje. Je třeba vzít v potaz i okolnost, že rozhovor byl veden telefonicky, kárně obviněný otázky předem neznal, a odpovídal tedy spontánně spatra. Tím spíše je pochopitelné, pokud svými odpověďmi nezpochybňoval prezentovanou obhajobu svého klienta, zvláště když neměl čas dlouze přemýšlet, zda tyto výroky nemohou být shledány závadnými.

Přes výše uvedené však **kárný senát nakonec došel k závěru, že se kárně obviněný kárného provinění dopustil.** K tomu jej vedla ta skutečnost, že během řízení vyšlo najevo, že by kárně obviněný činil uvedený výrok v rámci obhajoby klienta, nemusel se jím dle svých slov nijak odosobňovat, a vyjadřoval jím tedy i svůj osobní názor. Jak uvedl během ústního jednání, výrok jeho klienta mu připadal jako „vtipný sarkasmus na protěžovaný multikulturalismus“. Kárný senát je dalek toho, aby upíral kárně obviněnému (i kterémukoliv jinému advokátovi) právo, aby kritizoval fenomén multikulturalismu, jakož ostatně, aby mu bránil i v jakémkoliv jiné politické kritice. Advokát nicméně musí být pamětliv toho, že jeho výroky musí být i při těchto projevech „věcné a strážlivé“ a zachovávat důstojnost advokátního stavu.

Kárný senát se domnívá, že veřejné přihlášení se advokáta k tomu, že výrok naznačující zplynování dětí v analogii hrůz druhé světové války mu připadá vtípný, překračuje mez strážlivého, věcného a důstojného jednání příslušníka advokátního stavu, a to za situace, kdy není činěn pouze pro účely ob-

hajoby klienta, ale též jako vyjádření svého vlastního názoru a kritického postoje vůči nějakému společenskému fenoménu (zde multikulturalismu).

Kárné provinění tedy nespočívá v pouhé skutečnosti, že kárně obviněný daný výrok učinil (objektivní stránka jednání), ale že jej zároveň činil s vědomím, že tím vyjadřuje svůj vlastní názor, a že tedy při svém jednání nevystupoval pouze jako odosobněné *alter ego* svého klienta, ale jako veřejný zastánce svého osobního názoru (subjektivní stránka), který konvenuje jeho přesvědčení. Tento osobní názor pak nepožívá zvýšené ochrany jako obhajoba klienta. V takovém případě je totiž tím spíše svoboda projevu advokáta, a to plně v souladu s judikaturou ESLP, omezena povinností čestného, důstojného a diskrétního jednání a skutečně platí, že advokát je v tomto ohledu ve svých projevech omezen více než běžný občan. Jestliže by tedy dané jednání občana mohlo být shledáno právně nenapadnutelné, stejný projev advokáta může vyvolat právní (zde kárné) důsledky pro porušení zákona a stavovských předpisů. Tak se tomu stalo i v posuzovaném případě.

Kárný senát dané jednání shledal jako natolik závažné, aby dosahovalo intenzity kárného provinění, z vícero důvodů. Dle kárného senátu je nepochybné, že výrok klienta kárně obviněného („*Ještě že jsou ze ZŠ Plynárenská. Řešení se přímo nabízí. Neříkej, že Tě to nenapadlo!!!*“) lze považovat za zavrženíhodný a potenciálně velmi zraňující výrok, který je navíc namířen proti dětem, přičemž vyvolává analogii se zločiny druhé světové války.

Odpovědi kárně obviněného v rozhovoru, ve kterých vyjádřil, že se komentáři zasmál, mohou být širokou veřejností vnímány jako nepřiměřeně bagatelizující závažnost výroku i jako jeho schvalování. V očích většinové společnosti pak odpovědi kárně obviněného vnímané jako vyjádření jeho osobního názoru mohou vést ke snížení důstojnosti advokacie.

Případ byl navíc široce medializován, dopad výroku kárně žalovaného je tak rozsáhlejší a závažnější, neboť ve větší míře snižuje důstojnost a vážnost advokátního stavu. Jak také bylo uvedeno výše, kárně obviněný navíc v průběhu celého řízení nevyjádřil žádnou zpětnou reflexi svého jednání, ve smyslu, že by byl jen připustil jeho problematičnost a negativní dopady, minimálně z hlediska toho, jak může být jeho výrok vnímán.

S ohledem na výše uvedené došel tedy kárný senát k závěru, že jednání kárně obviněného naplnilo skutkovou podstatu kárného provinění, jak je specifikováno ve výroku tohoto rozhodnutí. **Jako kárné opatření uložil kárný senát většinou hlasů pouhé napomenutí, protože přihlédl k tomu, že předmětný výrok, jakkoliv zároveň vyjadřoval advokátův osobní názor, byl primárně činěn v souvislosti s obhajobou klienta a v jeho zájmu, a z důvodů uvedených výše má kárný senát za to, že je třeba zachovávat jistou zdrženlivost při postihu advokáta za výroky činěné v rámci obhajoby, ať jsou jejich motivy jakékoliv.** Dotčený výrok navíc byl činěn spontánně v reakci na dotaz novináře, nikoliv z vlastní iniciativy kárně obviněného.

✿ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,

vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

2 A to bez ohledu na to, zda má či nemá trestněprávní relevanci, to ostatně přísluší posoudit soudům v daném trestním řízení.

informace a zajímavosti

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

semináře na nejbližší období plánujeme v prezenční i online podobě – podrobnosti najdete na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

ve čtvrtek 28. dubna 2022 – ONLINE

Katastr nemovitostí aktuálně, prakticky a v souvislostech

Lektorka: JUDr. Daniela Šustrová, LL.M., bývalá ředitelka kanceláře ředitele Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu

ve čtvrtek 5. května 2022 – ONLINE

Zákoník práce v r. 2022, aktuální problémy v praxi, poučení z pracovních judikatury

Lektor: JUDr. Dominik Brůha, advokát se specializací na pracovní právo, rozhodce pracovních sporů zapsaný na seznamu Ministerstva práce a sociálních věcí

ve čtvrtek 12. května 2022 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Advokátní psychohygienu 3 (paměťové techniky)

Lektorka: Mgr. et Mgr. Alicja Leix, Ph.D., psychologka

ve středu 18. května 2022

Nové povinnosti advokátů podle AML předpisů

Lektoři: JUDr. Robert Němec, LL.M., předseda ČAK, advokát se specializací na bankovníctví, fúze a akvizice, insolvenční řízení, restrukturalizace, obchodní spory a arbitráž
Mgr. Illia Antonov, advokát se specializací na všeobecné korporátní právo, fúze a akvizice, bankovníctví a finance, řešení sporů a migrační právo

ve čtvrtek 9. června 2022 – ONLINE

Aktuální otázky z právní úpravy s. r. o. a a. s.

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva Právnické fakulty UK

Seminář pořádaný regionem Severní Čechy

ve čtvrtek 5. května 2022 – Budova Fakulty zdravotních studií UJEP, Ústí nad Labem

Z aktuální mediální praxe

Lektor: JUDr. Václav Cidlina, advokát a zapsaný mediátor se sídlem v Ústí nad Labem

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

ve čtvrtek 28. dubna 2022 – Sál u veřejného ochránce práv

Vybrané otázky staveb a nemovitostí se zaměřením na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu a aktuální otázky právní praxe

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., předseda senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 19. května 2022 – ONLINE

Pojištění profesní odpovědnosti – příklady z praxe

Lektoři: Mgr. Tereza Poláková, jednatelka společnosti WI-ASS ČR
Zdeněk Chovanec, pojišťovací makléř senior společnosti WI-ASS ČR, zástupce oddělení likvidace pojistných událostí společnosti WI-ASS ČR
Daniel Zacharczyk, senior specialista likvidace škod společnosti WI-ASS ČR

ve čtvrtek 12. května 2022 – Sál u veřejného ochránce práv

Nájem bytu a domu a prostor za účelem podnikání v novém občanském zákoníku

Lektorka: JUDr. Pavlína Brzobohatá, předsedkyně senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 26. května 2022 – Přednášková místnost pobočky ČAK v Brně

Advokátní tarif

Lektor: JUDr. Radim Miketa, advokát, člen představenstva ČAK

Workshop pořádaný regionem Západní Čechy

ve čtvrtek 5. května 2022 – Congress Center Parkhotel Plzeň

Změna vyživovací povinnosti

Diskutující:

JUDr. Věra Oravcová, Ph.D., soudkyně Krajského soudu v Plzni

Mgr. Hana Rybářová, soudkyně Okresního soudu Plzeň-město

JUDr. Daniela Kovářová, advokátka

JUDr. Julie Šindelářová, advokátka

JUDr. Lenka Kamišová, LL.M., advokátka

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

po dvouleté „zdravotní“ přestávce si vás dovoluji pozvat na 31. ročník tradičního běžeckého závodu advokátů

„O PAROHY ARCIVÉVODY FERDINANDA“,

který se uskuteční v sobotu 4. 6. 2022 na Konopišti.

Závod je, stejně jako minulé ročníky, určen nejen advokátům a jejich zaměstnancům, ale i jejich rodinným příslušníkům, přátelům a dalším příznivcům pohybu v přírodě. Závodí se v dětských i dospělých kategoriích. Přijďte si se svými rodinami a přáteli zasportovat a poté posedět s kolegy v restauraci. **Podrobnosti najdete na webu ČAK v Kalendáři akcí a v Advokátním deníku.**

Přihlášky prosím zasilejte elektronickou poštou na mou adresu: premus@pravni.cz

Těším se na vaši účast a přeji vám příjemné dny.

✿ JUDr. ROMAN PREMUS,
regionální představitel ČAK pro Středočeský kraj

XXIX. konference Karlovarské právní dny

16. až 18. 6. 2022 Grandhotel Ambassador Národní dům, Karlovy Vary

Registrační formulář a další informace najdete na www.kjt.cz.

Účastnický poplatek činí 10 000 Kč + DPH.

PROGRAM

Realizace mezinárodních závazků ČR k sankčním opatřením EU (zmrazení majetku, omezení obchodu a plateb) a jejich dopady do majetkové sféry vnitrostátních subjektů

doc. JUDr. Vladimír Baláš, CSc., PF UK Praha

Úvahy nad právem a jeho ohýbáním

prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš, PF TU Třnava, ÚSP AV ČR

Role a působení advokáta

Dr. Eric Heinke, místopředseda RAK Wien, JUDr. Monika Novotná, místopředsedkyně ČAK, JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M., advokát, Praha

Zprostředkovatel z pohledu spotřebitele

doc. JUDr. Milan Hulmák, Ph.D., PF UP Olomouc

Aktuální stav implementace a změn nového stavebního zákona

Mgr. František Korběl, Ph.D., advokát, Praha

Podřízené pohledávky v insolvenčním řízení (podřízenost vnučená věřitelům insolvenčním zákonem)

JUDr. Zdeněk Krčmář, NS ČR

Trestní právo v rozhodnutích Ústavního soudu

JUDr. Tomáš Lichovník, ÚS ČR

„Condictio ob rem“ v českém právu

doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D., PF UP Olomouc

Relativní neplatnost v novém českém právu

JUDr. Robert Pelikán, Ph.D., advokát Praha

Vstup unijního interpreta do národního práva – příklad zneužívajících klauzulí ve spotřebitelských smlouvách

prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc.

Soukromoprávní odpovědnost za kybernetický útok

doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D., PF MU Brno

Problematické aspekty zjišťování škody a její výše v trestním řízení

JUDr. František Půry, Ph.D., NS ČR, PF UK, JUDr. Martin Richter, Ph.D., advokát, Praha

Dopad covid-19 do hmotněprávních vztahů v rakouském právu

Hon.-Prof. PD Dr. Jürgen Rassi, OGH Wien

Klimatické žaloby v mezinárodním srovnání

Mag. Dominik Schindl, WU Wien

Viazanosť súdu predloženým znaleckým posudkom a postup pri odstraňovaní rozporov medzi predloženými znaleckými posudkami

JUDr. Ivan Syrový, PhD., advokát, Bratislava

Rozhodování o příkázání věci jinému senátu nebo jinému soudu podle § 262 trestního řádu ve světle judikatury Ústavního soudu

prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D., ÚS ČR, PF UK

Zvláštní druhy akcí jako nástroj účasti akcionářů na řízení společnosti

doc. JUDr. Ivana Štenglová, PF UK, VSCI Praha, JUDr. Petr Šuk, NS ČR

Vybrané problémy týkající se vztahů mezi spoluvlastníky a vztahů spoluvlastníků vůči třetím osobám

doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D., PF UP Olomouc

Dopad covid-19 do oblasti cestovního práva v ČR a Rakousku

Mgr. Michal Vávra, advokát, Brno, Dr. Michael Wukoschitz, advokát, Vídeň

Ohýbanie práva

doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc., Ústav štátu a práva SAV

Nařízení EP a Rady 2019/1150 o podpoře spravedlnosti a transparentnosti pro podnikatelské uživatele online zprostředkovatelských služeb

prof. Dr. Friedrich Graf von Westphalen, prezident KJT, advokát, Kolín nad Rýnem

Interakcia medzi trestnoprávnou a korporáčnou zodpovednosťou člena orgánu za škodu

doc. JUDr. Lucia Žitňanská, PhD., PF TU Třnava

Názvy příspěvků jsou redakčně zkráceny. Příspěvky budou simultánně tlumočeny ČJ/NJ.

Moderátoři konference:

JUDr. Vladimír Zoufalý a Mgr. Michal Vávra,
JUDr. Petr Bříza, doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc.,
JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M., a Mgr. Kamil Blažek

Změna programu vyhrazena.

V rámci Slavnostní recepce dne 17. 6. 2022 budou předána tradiční ocenění společnosti.

Anketní lístek

KARLOVARSKÉ PRÁVNICKÉ DNY

PRESTIŽNÍ CENA 2022

pro nejlepší právníký časopis v České a Slovenské republice

ČASOPIS /recenzované časopisy (R)	YDAVATEL	HODNOTĚ 1-10 ODBOBNÁ INFORMAČNÍ
1 Acta Iuridica Olomucensia	(R) Univerzita Palackého v Olomouci	ČR
2 Ad Notam	Notářská komora ČR	ČR
3 Ars notaria	Notářská komora SR	SR
4 Bulletin advokacie/Advokátní deník	(R) Česká advokátní komora	ČR
5 Bulletin slovenskej advokácie	(R) Slovenská advokátska komora	SR
6 Bulletin Stavební právo	Česká společnost pro stavební právo	ČR
7 Časopis pro právní vědu a praxi	(R) Masarykova univerzita, Brno	ČR
8 EPRAVO	EPRAVO.CZ, a. s.	ČR
9 International and Comparative Law Review	(R) Univerzita Palackého v Olomouci	ČR
10 Jiné právo	Kolektiv autorů (blog)	ČR
11 Jurisprudence	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s., a PF UK	ČR
12 Justičná revue	(R) Ministerstvo spravodlivosti SR	SR
13 Kriminalistika	(R) Ministerstvo vnitra ČR	ČR
14 Obchodní právo	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
15 Obchodněprávní revue	(R) C. H. Beck	ČR
16 Právněhistorické studie	(R) PF Univerzita Karlova v Praze	ČR
17 Právní prostor	ATLAS consulting spol. s r. o.	ČR
18 Právní rádce	Economia, a. s.	ČR
19 Právní rozhledy	(R) C. H. Beck	ČR
20 Právnícké listy	(R) PF ZČU v Plzni, Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
21 Právník	(R) Ústav státu a práva AV ČR	ČR
22 Právní obzor	(R) Ústav státu a práva SAV	SR
23 Právo a rodina	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
24 Soukromé právo	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
25 Revue církevního práva	(R) Společnost pro církevní právo	ČR
26 Revue pro právo a technologie	(R) Masarykova univerzita Brno	ČR
27 Rodinné listy	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
28 Soudce	Soudcovská unie ČR	ČR
29 Soudní rozhledy	(R) C. H. Beck	ČR
30 Správní právo	(R) Ministerstvo vnitra ČR	ČR
31 Státní zastupitelství	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
32 Súkromné právo	(R) Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR
33 Trestněprávní revue	(R) C. H. Beck	ČR
34 Trestní právo	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
35 Zo súdnej praxe	(R) Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR
36 Zpravodaj Jednoty českých právníků	Jednota českých právníků	ČR

Není nutné hodnotit všechny časopisy, jde o hodnocení výlučně dle vlastní znalosti a možnosti srovnání.

Odborná a informační úroveň se hodnotí zvláště přidělením bodů od 1 do 10, kdy 1 bod je určen pro nejnižší a 10 pro nejlepší úroveň. Níže lze navrhnout pravomocný rozsudek publikovaný mezi 1. 3. 2019 a 28. 2. 2022 na cenu

POCTA JUDIKÁTU:

Soud: _____ sp. zn.: _____ ze dne _____

Anketní lístek prosíme zaslat poštou nejpozději do 31. 5. 2022, per e-mail do 17. 6. 2022 12 hod. na adresu casopis@kjt.cz, případně vyplnit na www.kjt.cz, zde je zveřejněn i Statut této ceny. Obdržené anketní lístky budou slosovány o věcné ceny (právníckou literaturu).

Souhlasím s uchováním následujících údajů pro účely zpracování ankety po dobu dvou let od uzávěrky. Prohlašuji, že jsem anketní lístek vyplnil/a osobně dle svého nejlepšího přesvědčení.

Jméno, příjmení, titul:

Profese:

Adresa sídla:

Tel.:

E-mail:

Podpis:

Při el. vyplnění (bez vlastního podpisu) zašlete ze svého vlastního e-mailu uvedeného ve vašich veřejných kontaktech.

„Výzev jsem se nikdy nebála a nebojím se jich ani nyní“

Rozhovor s novou ombudsmankou skupiny Komerční banky, profesorkou Marií Karfíkovou

Začátkem roku byla uvedena do funkce ombudsmana skupiny Komerční banky, a. s., profesorka JUDr. Marie Karfíková, CSc., dlouholetá advokátka, jedna z předních tuzemských odbornic v oboru finančního práva, vedoucí Katedry finančního práva a finanční vědy na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

Profesorka Karfíková zastávala a zastává celou řadu dalších významných funkcí v oboru. Vedle mnoha akademických funkcí je v současnosti rovněž, a jen například, členkou rozkladové komise České národní banky, členkou Prezidia Rady pro veřejný dohled na auditem, členkou Etického výboru České asociace pojišťoven apod. Její činnost se tak prolíná nejširším spektrem akademické i praktické činnosti, týkající se především finančněprávní oblasti a finančního trhu.

• Co je úkolem ombudsmana finanční instituce?

Ombudsman, minimálně ve skupině Komerční banky, a. s., představuje nezávislý mimořádný kontrolní institut, který hledá smírné řešení reklamací a stížností klientů celé obchodní skupiny banky. Jde vlastně o jakousi *quazimediaci* zaměřenou na skutkové a právní posouzení konkrétních problematických situací vzniklých ve vztahu ke klientům, a případně na zpracování návrhů na jejich řešení. Toto posouzení sice není pro účastníky *sporu* (samozřejmě sporu

ve faktickém smyslu, nikoli z hlediska jakýchkoli obecně závazných procesních standardů) závazné ve smyslu vykonatelnosti rozhodnutí ombudsmana, nicméně podle tzv. *Charity* ombudsmana skupiny banky se jednotlivé společnosti v rámci bankovní skupiny zavázaly takové posouzení – rozhodnutí ombudsmana – respektovat. Jde tedy o dnes široce uznávaný institut, který je znám zdaleka ne pouze v bankovní praxi, resp. ve finančním sektoru. Takový institut a instituty jemu podobné se již velmi dlouho prosazují v nejrůznějších oblastech, mimo jiné třeba na poli sportu.

Co je na této činnosti podle Vás nejdůležitější?

Zjevně velkým problémem dnešní doby, zdaleka ne pouze v oblasti finančních služeb, je to, že běžné procesní nástroje nejsou schopny poskytnout rychlý nástroj pro řešení sporů v tom nejširším smyslu, tj. veškerých konfliktních situací, které na jakémkoli relevantním trhu vznikají. To přirozeně neznamená kritiku našeho procesního systému ani nástrojů poskytovaných právem. Trhy, a tedy i právní poměry v každé komerční oblasti, jsou dnes již natolik komplikované a standardní postupy nalézání práva natolik přetížené, že právo a tyto systémy jednoduše nejsou schopny poskytnout žádnou rychlou, resp. okamžitou pomoc. Trh si proto pomáhá sám. Sahá tedy k nástrojům, které jsou známy z té nehlubší minulosti. Ke zprostředkovatelům při řešení sporů, jejichž rozhodnutí se prosazují vahou své autority. Je to podle mého názoru jediné správné řešení. Jsou to ostatně směry dlouhodobě podporované právně i politicky, a to i na nadnárodních úrovních.

• ... a co je nejdůležitější pro Vás osobně?

Možná to bude znít překvapivě, zejména když se celý život v sektoru finančního práva a finančních služeb pohybuji, ale nejdůležitější pro mě osobně je významné a možná zcela zásadní rozšíření odborného spektra. Celý svůj profesní život jsem byla konfrontována s nejrůznějšími konfliktními situacemi v dané oblasti. Většinou se však jednalo – samozřejmě vyjádřeno hodně zjednodušeně – o *konflikty* mezi profesionály, mezi institucionalizovanými subjekty, zejména ve správním řízení apod. U této funkce se vlastně dostávám do jakéhosi pomyslného „kotle“, kde vznikají problémy na té nejnižší úrovni, které jsou ale zřejmě nejzávažnější. Ovlivňují totiž každodenní činnost jak finanční instituce – poskytovatele finančních služeb –, tak především jejího klienta. A ten hledá okamžité řešení, okamžitou ochranu. Ombudsman má velkou výhodu v tom, že může, a dokonce musí postupovat vysoce neformálně.

Jeho postupy nejsou příliš svázány formalizovanými postupy. Postupy, které upravuje Charta ombudsmana vydaná bankovní skupinou, představují naprosto minimální formální rámec ohledně mých pravomocí, náležitostí podání, zahájení řízení, překážek v řízení a toho, co má mé rozhodnutí obsahovat. Ohledně samotného řízení pak Charta ombudsmana obsahuje jen čtyři krátké věty upravující odpovídající postupy. Díky postavení ombudsmana pak mají dotčené instituce v rámci bankovní skupiny nejen povinnost, nýbrž v zásadě i zájem na tom, aby ombudsmanovi poskytly veškeré informace.

A navíc, neformální a alternativní způsoby řešení sporů jsem vždy považovala za významné a prospěšné. Po určité době jsem ostatně byla i předsedkyní jednoho z tuzemských stálých rozhodčích soudů a šlo o činnost, která mě nejen velmi bavila, ale myslím, že se mi při jejím výkonu podařilo pro podporu mimosoudního řešení sporů též něco udělat. Navíc právě v souvislosti s touto funkcí musím vyzdvihnout i vynikající spolupráci s Českou advokátní komorou – podařilo se nám např. uskutečnit i záměr týkající se monotematického čísla Bulletinu advokacie (BA č. 9/2018 – pozn. red.). Jde tedy vlastně o určité pokračování, byť v jiném prostředí a za jiných podmínek.

• **Co Vaše vnímání takových postupů, jako je řízení před ombudsmanem, z pohledu advokátky? Nemyslíte, že činnost takových institucí, jakou je ombudsman, ať již v jakékoli oblasti, nemusí být příliš podporována právě advokáty? Řízení před ombudsmanem je a musí být zásadně co nejneformálnější. Neobáváte se, že tu nezbyvá žádný velký prostor právě pro advokáty?**

Z toho tedy opravdu strach nemám. Pokud se kterýkoli advokát něčeho takového obává, nemyslí to s advokátním stavem dobře. Vždyť právě skutečnost, že řešení sporů je mnohdy komplikované a náročné, a to nejen časově, že existují problémy s rychlým prosazováním práva, významně zhoršuje názory veřejnosti na právo jako takové a na právní profesu. Tedy i na advokátní stav. Jsem přesvědčena, že by se názor veřejnosti výrazně zlepšil, pokud by právě advokáti byli schopni doporučovat i jiná, alternativní řešení, než jen „*tak podáme žalobu u soudu*“. Jistě by to zlepšilo celkové vnímání advokátů a advokacie, nejen ze strany laické veřejnosti, ale i ze strany politiků. Odpovím tedy – snad ne nezdořile – i mou, byť samozřejmě řečnickou – otázkou: „*Nemyslíte si, že by za daného stavu měli právě advokáti taková řešení doporučovat?*“ Ačkoli řízení před ombudsmanem je zásadně neformální a se zastoupením advokáta se vlastně moc nepočítá, je i zde zastoupení advokátem samozřejmě možné a sama Charta ombudsmana to výslovně zohledňuje. Abychom my advokáti byli schopni takové prostředky zohledňovat a dle našeho posouzení je klientům v široké míře doporučovat, museli bychom se nejprve chtít s nimi seznamovat. Snad to nebudete považovat za nepřiměřené, když vyslovím pochybnost, že tomu tak stále není, nebo zdaleka ne v dostatečné míře.

• Nebojíte se konfliktu zájmů?

S ohledem na mé jiné povinnosti a závazky považuji vyloučení konfliktu zájmů za alfu a omegu, stejně jako toto platí a musí platit i u advokátů. Ačkoli institut ombudsmana zřídila bankovní skupina, stejně jako u jiných institucí je mé postavení a výkon funkce na bance, resp. na jednotlivých dotčených společnostech banky, zcela nezávislé. Nejsem ani v pracovněprávním poměru. Mou povinností je vykonávat funkci nezávisle a nestranně. Přesto však kontrolu výkonu této funkce z pohledu konfliktu, stejně jako právě vůči mým jiným povinnostem, vskutku nepodceňuji a mám pro tyto situace již po léta vypracované vlastní mechanismy.

• **Kdybyste měla Vy sama stručně vyslovit, co pro Vás jmenování do funkce ombudsmanky znamená, jak byste to vyjádřila?**

Jednoznačně slovy „pocta“, „uznání“ a „výzva“. A já jsem se nikdy výzev nebála. Nebojím se jich ani nyní.

• Děkujeme Vám za Váš čas a za rozhovor.

✿ JUDr. Marii Karfíkovou, CSc., zpovídál prof. ALEXANDER J. BĚLOHLÁVEK, člen redakční rady Bulletinu advokacie.

Trýzeň první věty

ledal jsem další „úlovek“ pro úvahy o právu v krásné literatuře. Když jsem si již zoufal nad nedostatkem námětů, byl jsem obdarován útlou knížkou nazvanou „*Hlavně nic politického totiž Život jako fejeton*“. (Napsal Pavel Landa a v roce 2020 vydala H. R. G., spol. s r. o.) Rád jsem souhlasil s autorovým zjištěním, že „*fejeton je úhel vidění světa a způsob uvažování, kterému, když si člověk zvykne, nelze odolat. Psát knihu plnou fejetonů a jim velmi podobných útvarů má obrovskou výhodu: nemusíte si lámat hlavu, jak to nakonec dopadne. Číst knihu plnou fejetonů a podobných textů je výhodné pro každého, kdo se chce dočíst, jak to dopadlo; má to téměř na každé druhé stránce.*“

Dodal bych, že autorovu i čtenářovu pozornost si zaslouží první věty v různých druzích beletrie i v naučných textech či v advokátově podání. Pavel Landa na straně 61 zmíněné knížky k tomu uvádí: „*Vyprávěl mi před léty Zdeněk Jirotko o tom, jak sbírá první věty povídek, románů, novel, fejetonů, komentářů, článků. Říkal, že pozornému čtenáři dokáže první věta vypovědět mnohé o autorovi i jeho výtvoru.*“

Dodal bych, že v Americe kdysi soutěžili o velmi banální první větu v románovém díle. Zvítězila slova: „*Drobně, ale vytrvale přšelo.*“

Ostatně myslím, že i Pavel Landa si dal záležet na prvním odstavci svého spisu. Svěřuje se tam: „*Když mám jít k cévní lékařce, má žena mi klade na srdce, abych paní doktorce nevyprávěl fejeton o cévách. Nebo fejeton o lékařkách. Nebo vůbec žádný fejeton. „Proboha jí řekni, že ti otěká noha, kvůli tomu tam jdeš. Jenomže ty mě vůbec neposloucháš.“ A tak jsem šel a pověděl paní doktorce fejeton o mé ženě.*“

Nevíme-li, jaká má být naše první věta v odborném právnickém textu či v advokátově podání, jednoduše si ji vypůjčíme a napíšeme, že již někdo ze starých Řeků či Římanů pravil to či ono. (Povšimněte si, prosím, že v takových sentencích velcí duchové nic nepišou, neuvádějí, nezjišťují, neříkají, ale obvykle cosi „praví“.)

Tomu je podobný i postup, při němž odkážeme na spisovatele utopických románů a pokusíme se zjistit, co a jak se naplnilo z jejich vizí. Velká a dosud nedocenená zásluha soudobých autorů sci-fi tkví v tom, že poskytnou zásobu prvních vět pro výtvoř, které budou napsány teprve v budoucnu.

V úvodním řádku naučného díla můžeme opakovat nebo jen mírně parafrázovat jeho název. Pokud napří-

klad spis má titul „Smluvní vztahy v investiční výstavbě“, může první věta sdělovat: „*V této práci pojednáme o smluvních vztazích v investiční výstavbě.*“ Nebude se vždy jednat o nadbytečnou informaci, jak by se na první pohled zdálo. Mnohé odborné práce totiž pojednávají o věcech dosti odlišných od těch, které sliboval jejich název.

Oblíbený je i postup, při němž si představíme čtenářského prosfáčka, kterému přisoudíme podivný názor, a hned se s ním pustíme do polemiky. První věta pak může znít: „*Mnozí našinci soudí ...*“ Tomu blízká je i technika skeptického stanoviska k některé zavedené myšlence. Dílo o vztahu ekonomiky a morálky se dá např. uvést prohlášením: „*Není tak docela pravda, že chudoba ctí ne-tratí.*“

Na samém začátku odborného textu lze vyvrátit podezření, že jsme snad svůj text stvořili pro zisk a slávu. Uvedeme-li, že doba si naléhavě žádá, aby byl řešen ten či onen problém, dáváme zřetelně najevo, že píšeme z vyšších pohnutek a mravního příkazu.

Někteří autoři v úvodní větě konstatují, že jejich námětem se dosud nikdo nezabýval nebo se mu věnoval jen okrajově. Okamžitě tak dokazují své novátorské naladění a ochotu riskovat. Jiní naopak prohlásí, že tématu jejich práce byla již zasvěcena („*zasvěcena*“ je správně vznesené slovo) mnohá předchozí díla. Zbaví tak čtenáře obav z toho, že by mohl být jakkoliv překvapen. Kompromisem mezi oběma právě uvedenými postupy bývá prohlášení, že v předkládané práci pohlédneme na tradiční námět z nového zorného úhlu a že taková změna optiky je podstatou veškerého bádání.

Úvodní sentence bývá někdy i přihrávkou pro závěrečný smeč. První a poslední věta určitého textu jsou nosnými pilíři, mezi kterými se vzpíná klenba celého díla. Na počátku svého textu oznámíme, co chceme dokázat, v závěru pak sebejistě prohlásíme, že to dokázáno bylo. Můžeme to povědět i latinsky (Quod erat demonstrandum), i když jinak latinou nevládneme.

Nabízí se nám i paralela s dramatickou tvorbou a jejími pravidly. Jedno z nich říká: *Visí-li v prvním jednání na stěně zbraň, musí se z ní v posledním jednání vystřelit.* První věta i v odborném díle tak může být „opakovací pistolí“, kterou v dalším textu střílíme, nebo z níž si „střílíme“ či se staneme terčem sebeironie. Ostatně vlastní spis „*Jak se piší knihy aneb Lehkovážná vyprávění o vážné literatuře*“ jsem opatřil úvodním citátem G. Branster: „*Občas děláme chyby tak neinteligentní, že se z nich nikdo nemůže ani poučit.*“

✿ prof. PETR HAJN

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- v řízení „o uvalení opatrovnictví pro marnotratnictví“ konaném v roce 1909 musely soudy nižších instancí nakonec připustit zastoupení advokátem? V souzeném případě žádala manželka o „uvalení opatrovnictví pro mrhačnost na svého manžela“. Soud, který byl dožádán, aby vyslechl svědka, vyloučil manželova advokáta ze zastoupení při tomto výsledku s tím, že „že při řízení takovém, jako vyšetřovacím, pro zastoupení advokátem místa není“. C. k. zemský soud zamítl advokátovu stížnost, a tak nápravu zjednal až c. k. nejvyšší soud, který rozhodnutím ze dne 31. srpna 1909, R II 709 9, změnil rozhodnutí nižších soudů s tím, že „bylo-li tedy revisnímu rekurentu zbraňováno usneseními nižších soudů, použití pomoci svého právního zástupce ve vyšetřování, na udání proti němu, že mrhá svůj majetek, zavedeném, jeví se tato usnesení nezákonnými“.

- brazilský prezident Afonso Augusto Moreira Pena byl původní profesí advokát? Pena (1847-1909) se vydal na politickou dráhu jako poslanec, posléze byl postupně ministrem zemědělství, obchodu a veřejných záležitostí a spravedlnosti.

Pena byl krátce i soudcem Nejvyššího soudu, působil rovněž na univerzitě. Prezidentem byl zvolen dne 16. listopadu 1906. Není bez zajímavosti, že Afonso Augusto Moreira Pena byl prvním brazilským prezidentem, který zemřel v úřadě.

- na počátku 1. světové války byla na pražské Staroměstské radnici otevřena „hospodářská úřadovna pomocná“. Podle *Rádce v době světové války. Okresní válečná pomocná úřadovna v Praze ve prospěch svých humanitních účelů* vydaného v roce 1916 „členy hospodářské úřadovny pomocné jsou vesměs příslušníci stavu advokátního ze členů sboru obecních starších za předsednictví starosty Dr. K. Groše“. Právní pomoc byla poskytována vojákům z Prahy „v nejrůznějších věcech života soukromého“. O založení úřadovny bylo informováno v novinách a časopisech, jakož i např. ve vojenských nemocnicích a lazaretech, a to ve všech jazycích národů Rakouska-Uherska. „Správně byla pochopena účelnost této akce a jest protož často interesenty vyhledávána,“ uvádí se v citovaném *Rádcu*.

✿ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Leitartikel

Petr Toman: Was wirklich wichtig ist 3

Aktuelles

Der Krieg in der Ukraine geht weiter, und damit auch die Aktivitäten und die Unterstützung der CBA und der Anwältinnen und Anwälte Red. 4

Wie man bei der Erbringung von Rechtsdienstleistungen Maßnahmen gegen Russland anwendet Petra Vrábliková 6

20/21 Gala-Abend zum „Anwalt des Jahres“ im Mai: Noch Karten erhältlich! 8

Aktuelles im Bereich des Rechts Hana Rýdlová 11

Aus der Rechtstheorie und Praxis

Artikel

Absprachen im Strafverfahren gegen juristische Personen Jan Kocina 15

Über die Kumulierung von Schadenersatzansprüchen und die Konkurrenz der Rechtsnormen Luboš Tichý 22

Ersitzung aus der Sicht der Aufrechnung der Ersitzungsfrist des Rechtsvorgängers David Koura 29

Folgen der Verteidigungshandlung im Bereich eines Dritten – eine Notwehr oder ein rechtfertigender Notstand? Tomáš Gawron 32

Flexibilität der (festgelegten) Investitionsstrategie von Foundationen und Treuhandfonds Adam Holubář, Andrea Bartíková 40

Sind Treuhandfonds juristische Personen? Sollten sie juristische Personen werden? Jiří Jarolím 45

Überlegungen zum Institut der Zurücknahme eines Antrags gemäß § 96 Bürgerliche Gerichtsordnung und zur damit verbundene Erstattung der Verfahrenskosten Lukáš Sadecký 49

Aus der Judikatur

Oberstes Gericht: Zu den Auswirkungen der Einleitung einer Strafverfolgung und des Schadenersatzes 52

Verfassungsgericht: Zum Recht auf unentgeltlichen Rechtsbeistand 53

Oberstes Verwaltungsgericht: Die Wohnungseigentümergeinschaft als Beteiligte in einem gemeinsamen Raumordnungs- und Bauverfahren 56

Gerichtshof der Europäischen Union: Zur Entsendung von Arbeitnehmern und Sanktionen für die Verletzung von administrativen Verpflichtungen 61

Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte: Das Schadenersatzrecht ist ein Eigentum im Sinne von Art. 1 Protokoll Nr. 1 zur Konvention 62

Aus der Fachliteratur

Radim Chalupa: Wechsel- und Scheckgesetz – Kommentar zum Teil über Wechsel. Gesetz über internationales Privatrecht – Kommentar zum Teil über Wechsel (Dana Ondřejová) 64

Alena Bányaiová: Verzug mit der Leistung des geschuldeten Geldbetrags und seine Folgen (Jan Dvořák) 65

Jindřiška Sylová, Martin Kavěna, Eva Tetourová, Jan Němec et al.: Geschäftsordnung der Abgeordnetenkammer. Kommentar (Martin Adamec) 66

Aus der Rechtsanwaltschaft

Aus der tschechischen Rechtsanwaltschaft

Aus der Disziplinarpraxis Petra Vrábliková 67

Informationen und Interessantes

Wissenswertes

Vorträge und Seminare für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter in Zeiten der Pandemie 70

Einladung zum 31. Jahrgang des traditionellen Laufwettbewerbes „Um das Geweih von Erzherzog Ferdinand“ 71

Einladung zu den XXIX. Karlsbader Anwaltstagen 72

Aus der Juristengemeinschaft

Interview mit der neuen Ombudsfrau der Gruppe Komerční banka prof. Marie Karfíková Alexander J. Bělohávek 74

Zum Schluss

Die Qual des ersten Satzes Petr Hajn 76

Zeichnung von Lubomír Lichý 77

Wissen Sie, dass... Stanislav Balík 77

Inhaltsverzeichnis 78

Zusammenfassung/Summary 79

Table of Contents 80

Jan Kocina: Absprachen im Strafverfahren gegen juristische Personen

Das Gesetz über die strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen regelt die Bedingungen für die strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen, enthält jedoch keine spezielle Regelung, die sich mit den Absprachen befassen würde. Der Artikel widmet sich einer Zusammenfassung der grundlegenden Auslegungsprobleme, die sich aus der Anwendung der Bestimmungen über Absprachen hinsichtlich der strafrechtlichen Verantwortlichkeit juristischer Personen ergeben, insbesondere dann der Frage, welche natürliche Person berechtigt ist, die vom Gesetz vorgesehenen Handlungen für eine mögliche Anwendung der Absprache vorzunehmen, d. h. insbesondere welche Person berechtigt ist, eine Zustimmung und ein Geständnis zu erteilen und eine Erklärung über die Schuld abzugeben.

Luboš Tichý: Über die Kumulierung von Schadenersatzansprüchen und die Konkurrenz der Rechtsnormen

Dieser Beitrag setzt sich zum Ziel, die Problematik der Kumulierung (Konkurrenz) von Schadenersatzansprüchen zu erforschen und eine Lösung vorzuschlagen. Der Autor analysiert zunächst die ausländischen Herangehensweisen (Österreich, Deutschland, Schweiz, England und Wales, Frankreich), danach analysiert er die tschechische rechtliche Regelung im Bürgerlichen Gesetzbuch sowie die tschechische Fachliteratur und macht einen eigenen Vorschlag zur Lösung dieses Problems im tschechischen Recht.

Tomáš Gawron: Folgen der Verteidigungshandlung im Bereich eines Dritten – eine Notwehr oder ein rechtfertigender Notstand?

Die Grenze zwischen einem rechtfertigenden Notstand und einer Notwehr ist in der tschechischen strafrechtlichen Literatur sowie Rechtsprechung ziemlich eindeutig festgelegt. Eine Ausnahme stellen die Folgen einer Verteidigungshandlung im Bereich eines Dritten dar, laienhaft ausgedrückt „das Treffen eines zufällig Vorbeigehenden“. Der Autor des Artikels bewertet die bisherigen doktrinen Schlussfolgerungen in diesem Thema kritisch und erklärt eingehend, warum die Bestimmung über die Notwehr angewendet werden sollte.

David Koura: Ersitzung aus der Sicht der Aufrechnung der Ersitzungsfrist des Rechtsvorgängers

Die Aufrechnung der Ersitzungsfrist des Rechtsvorgängers ist in § 1096 Bürgerliches Gesetzbuch geregelt. Diese scheinbar unproblematische Bestimmung wird in der Rechtsprechung des Obersten Gerichtshofes in einer Weise ausgearbeitet, die einen potenziellen Kläger in schwierige oder sogar ausweglose Situationen führen kann. Die Problematik der Ersitzung tritt am häufigsten in Form der Ersitzung des Eigentumsrechts an einem Grundstück auf, dessen tatsächliche Grenze im Terrain anders verläuft als die im Grundbuchplan eingezeichnete Grenze. Solche Situationen stehen im Mittelpunkt des vorliegenden Artikels.

Adam Holubář, Andrea Bartíková: Flexibilität der (festgelegten) Investitionsstrategie von Foundationen und Treuhandfonds

Dieser Artikel befasst sich mit den Pflichten der Mitglieder von Organen einer Foundation

und von Treuhändern eines Treuhandfonds bei der Vermögensverwaltung. Diese Pflichten können durch den Willen der Stifter von Foundationen und Treuhandfonds stark verändert werden. Die Autoren erörtern diese Pflichten zunächst im Allgemeinen und anschließend im Zusammenhang mit den Ereignissen der letzten zwei Jahre, die die Unstabilität des Marktes und die damit verbundenen Schwierigkeiten bei der Auswahl geeigneter Investitionsfazilitäten deutlich gemacht haben.

Jiří Jarolím: Sind Treuhandfonds juristische Personen? Sollten sie juristische Personen werden?

In diesem Beitrag vertrete ich zunächst die These, dass die derzeitige rechtliche Regelung des Treuhandfonds als autonomem Vermögens konzeptionell unhaltbar ist und de facto damit gerettet wird, dass der Treuhandfonds als juristische Person behandelt wird. Dennoch stelle ich eine Teilschlussfolgerung vor, dass ein Treuhandfonds laut Gesetz keine juristische Person ist und keine trustartige Struktur eine juristische Person sein sollte. Abschließend deute ich konzeptionelle Vorschläge zur Verbesserung des analysierten Stands an, die darauf abzielen, den Treuhandfonds einem anglo-amerikanischen Trust anzunähern und gleichzeitig eine größere Übereinstimmung des „tschechischen Trusts“ mit der kontinentalen Rechtsordnung zu gewährleisten.

Lukáš Sadecký: Überlegungen zum Institut der Zurücknahme eines Antrags gemäß § 96 Bürgerliche Gerichtsordnung und zur damit verbundene Erstattung der Verfahrenskosten

Unter einigen Klägern wächst die Anzahl der Fälle von einer „raffinierten“ Zurücknahme des Antrags gemäß § 96 Bürgerliche Gerichtsordnung; diese Kläger versuchen, unter Bezugnahme auf die Entscheidungstätigkeit des Obersten Gerichtshofes die Pflicht zur Ersetzung der Verfahrenskosten der angeklagten Seite aufzuerlegen. Wie jedoch der Autor des Artikels erörtert, wird die Zurücknahme des Antrags auch durch den Aspekt der Vermeidung offensichtlicher (eindeutiger) Ungerechtigkeit bei der Beurteilung der Ersetzung der Verfahrenskosten betroffen, wie in der Entscheidungstätigkeit des Verfassungsgerichts hervorgehoben wird.

Jan Kocina: Diversions in criminal proceedings against juristic persons

The Corporate Criminal Liability Act sets the conditions of criminal liability on the part of juristic persons but lacks any special regulation concerning a possible diversion. The article summarises the most fundamental issues of interpretation that arise in the application of the provisions on diversion in the case of corporate criminal liability, in particular which natural person may perform acts envisaged by the law in this regard, i.e. in particular, who is authorised to give consent to a diversion, make a confession and plead guilty.

Luboš Tichý: On the accumulation of claims for damages and a conflict of legal norms

The article deals with the accumulation (conflict) of claims for damages and suggests a solution to this issue. The author starts with analysing foreign approaches (Austria, Germany, Switzerland, England and Wales, France), and then turns his attention to the

Czech legislation comprised in the Civil Code and to Czech literature. Eventually, he comes up with his own proposal for solving this problem in Czech law.

Tomáš Gawron: Consequences of defensive conduct in the sphere of a third party – self-defence or necessity?

The boundary between the “defence of necessity” and “self-defence” is quite clearly defined in Czech criminal law literature and case law. This – by way of exception – does not apply to the consequences of defensive conduct in the sphere of a third party, i.e. in layman’s terms “hitting a random passer-by”. The author evaluates critically the existing doctrinal conclusions on this issue and explains in detail why it is appropriate to apply the provisions on self-defence.

David Koura: Acquisition by prescription in terms of deducting a predecessor’s possession

Deduction of the predecessor’s possession in terms of “acquisition by prescription” is regulated in Section 1096 of the Civil Code. This seemingly unproblematic provision has been elaborated by the Supreme Court in a way that may bring a number of pitfalls or even hopeless situations for a potential plaintiff. Acquisition by prescription occurs most often with regard to land where the actual boundary differs from the boundary drawn in the land-registry map. The article focuses precisely on these situations.

Adam Holubář, Andrea Bartíková: Flexibility of the (pre-set) investment strategy of funds and trusts

This article focuses on the duties of endowed institutions’ body members and trustees in the administration of property. These duties may be substantially modified by the founders of the such institutions and trusts. The authors discuss these duties in general and then focus on the events of the last two years which have brought to light the market volatility and the associated difficulties in selecting appropriate investment instruments.

Jiří Jarolím: Is a trust a juristic person? Should it become one?

In this article, I first defend the thesis that the current legal regulation of trusts as autonomous assets is unsustainable from the conceptual point of view and is de facto by-passed by approaching trusts as if they were juristic persons. Nonetheless, I present a partial conclusion that a trust is not a juristic person *de iure* and that no trust-type structure should be one. In conclusion, I outline conceptual proposals aimed to remedy the state of affairs, which should bring Czech trusts closer to the Anglo-American model and, at the same time, ensure greater conformity of a “Czech trust” with continental (civil) law.

Lukáš Sadecký: Considerations regarding the concept of withdrawal of an application pursuant to Article 96 of the Code of Civil Procedure and the related compensation of costs

Some plaintiffs are starting to explore the option of “sophisticated” withdrawal of their application pursuant to Section 96 of the Code of Civil Procedure, while seeking to obtain the costs of the proceedings from the defendant with reference to the Supreme Court’s case law. However, as discussed by the author, such a withdrawal also involves the need to avoid manifest (obvious) injustice in the assessment of costs, as pointed out by the Constitutional Court.

Leading Article

Petr Toman: **What is truly important** 3

Current News

The war in Ukraine continues, so do the CBA and Czech lawyers' activities and help Ed. 4
 How to apply measures against Russia when providing legal services Petra Vrábliková 6
 20/21 Lawyer of the Year gala evening in May: Tickets still available! 8
 Legal updates Hana Rýdlová 11

Legal Theory and Practice

Articles

Diversions in criminal proceedings against juristic persons Jan Kocina 15
 On the accumulation of claims for damages and a conflict of legal norms Luboš Tichý 22
 Acquisition by prescription in terms of deducting a predecessor's possession David Koura 29
 Consequences of defensive conduct in the sphere of a third party – self-defence or necessity? Tomáš Gawron 32
 Flexibility of the (pre-set) investment strategy of funds and trusts Adam Holubář, Andrea Bartíková 40
 Is a trust a juristic person? Should it become one? Jiří Jarolím 45
 Considerations regarding the concept of withdrawal of an application pursuant to Article 96 of the Code of Civil Procedure and the related compensation of costs Lukáš Sadecký 49

Judicial Decisions

Supreme Court: On the effects of initiation of criminal prosecution and compensation for damage 52
 Constitutional Court: On the right to free aid by a defence lawyer 53
 Supreme Administrative Court: An association of unit owners as a party to joint planning and construction proceedings 56
 EU Court of Justice: On posting of workers and penalties for violation of administrative duties 61
 European Court of Human Rights: The right to compensation for damage constitutes property within the meaning of Article 1 of the First Protocol to the Convention 62

Professional Literature

Radim Chalupa: **The Bills and Cheques Act – Commentary on the part regarding bills and notes.**
Private International Law Act – Commentary on the part regarding bills and notes (Dana Ondřejová) 64
 Alena Bányaiová: **Delay in the payment of a pecuniary debt and its consequences** (Jan Dvořák) 65
 Jindřiška Syllová, Martin Kavěna, Eva Tetourová, Jan Němec et al.: **Chamber of Deputies' Rules of Procedure.**
Commentary (Martin Adamec) 66

Legal Profession

Czech Legal Profession

Disciplinary decisions Petra Vrábliková 67

Information and Points of Interest

You Should Know

Lectures and seminars for lawyers and trainee lawyers during the pandemic 70
 Invitation to the 31st traditional run "Antlers of Archduke Ferdinand" 71
 Invitation to XXIX Karlovy Vary Law Days 72

Law Society

Interview with the new ombudsperson at the Komerční banka group – Prof. Marie Karfíková
 Alexander J. Bělohávek 74

Finally

The torment of the first sentence Petr Hajn 76
 Drawing by Lubomír Lichý 77
 Do you know that... Stanislav Balík 77

Inhaltsverzeichnis 78

Zusammenfassung/Summary 79

Table of Contents 80

**Chceš mít impact?
Přidej se k nám!**

budfrankbold.cz

DNY *marianne*
22.-24. dubna

předobjednávejte již nyní

20% sleva

Designová, nadčasová a komfortní - přesně taková je nová kolekce pravého italského nábytku Natuzzi Italia. Ušetřete 20% s kuponem Dny Marianne na veškeré produkty Natuzzi Italia. Nabídka je platná pouze po předložení kuponu. Více info o slevách na www.natuzzi.cz

V Jámě 3 **Praha 1**
Rohanské nábřeží 25 **Praha 8**
SOHO IC Svratecká 989 **Modřice**
Příkop 4 **Brno**
www.natuzzi.cz

NATUZZI
ITALIA